

בעזרת השי"ת

ספר הניקור

הפנים — הקדמי

בירור מקיף על ניקור חלב הפנים — הקדמי מהתלמוד
ושו"ע מהראשונים והאחרונים ומספרי ניקור

הלכה למעשה

מאת

הרב מרדכי גבריאלי מלאכי

רב בביהמ"ד דחסידים "יבנה"
תל-אביב

וראש ביהמ"ד הלכה למעשה
בני-ברק

שנת תשמ"ה לבריאת העולם

י צ א ל א ו ר ע " י

ב י ת מ ד ר ש

"הלכה למעשה"

רחוב אלישע 2, בני-ברק

משרד: רחוב הס 7, תל-אביב, טלפון 294748, ת.ד. 4618
Office: 7, Hess Street, Tel-Aviv, Tel. 294748, P.O.B. 4618

ההכנסה מוקדשת לביהמ"ד

המחבר :

הרב מרדכי מלאכי

רב ביהמ"ד "יבנה"

וראש ביהמ"ד "הלכה למעשה" ב"ב

תל-אביב, רחוב הס 7, ת.ד. 4618, תל-אביב

טלפון 03-294748

Author:

Rabbi **M.G. MALACHI**

For all information relating to this book please contact:

Address:

Hess street 7, Tel Aviv 63324, P.O.B. 4618

Tel. 294748

© All profits are given directly to the beit hamidrash.

© כל הזכויות שמורות למחבר.

התוכן:

ה', ו'	א) גלוי דעת — המחבר.
ט', י"א	ב) הסבמות.
י"ב, ב"ב	ג) הקדמה.
ב"ג	ד) אזהרה בענין ניקור — ביד"צ ירושלים.
ב"ד, ב"ה	ה) הבהמה וחלקיה — ציור.
ב"ז, ב"ז, ב"ח	ו) השלד ואברים הפנימיים של הבהמה — תמונה.
ב"ט	ז) חלב המתניים בתמונות.
ל', ל"א	ח) תרבא דתותי מתני.
ל"ב, ל"ג, ל"ד	ט) הבסלים — ציור.
ל"ה, ל"ו	י) ביאור על חלב הבסלים.
ל"ז	י"א) חיבור המתניים לחלק הקדמי.
ל"ט	י"ב) שני חלקי הבהמה הקדמי ואחורי החיבור ביניהם.
מ', מ"א	י"ג) חלב הבסלים — צילום.
מ"ב, מ"ז	י"ד) ביאור רש"י צ"ג חולין — קרום דק וקרום עב.
מ"ט	ט"ו) קרום עבה בשני חלקי הבהמה.
נ'	ט"ז) מקום הטבור לפי דעת הרב ר' שמחה מאלין "הניקור השלם".
נ"א	י"ז) סדר ניקור בחלק הקדמי עם תמונות.
ס"ו	י"ח) הסבמת המנקרים מהעדרה החרדית לסדר הניקור הנ"ל.
ס"ז	י"ט) ביאור הרמ"א סימן ס"ד יורה דעה.
ע"ד	ב') צילום הרמ"א משנת של"ח.
ע"ו	ב"א) בעל העיטור וטהרת אהרן.
ע"ז	ב"ב) שו"ת חתם סופר תשובה ס"ח — צילום.
ע"ח, ע"ט	ב"ג) סדר ניקור של בעל זבח שמואל — צילום.
פ', פ"א	ב"ד) "דרכי תשובה" על ניקור חלק הקדמי.
פ"ב, פ"ד	ב"ה) שו"ת משיב דבר סימן ב"א — צילום.
פ"ה	ב"ו) שתי פרשיות הסתומות — המהר"י סוראזינה — ומשיב דבר.
פ"ו קי"ט	ב"ז) הקונטרס לחם שערים.
קי"ט	ב"ח) פסק שני של מהר"י סוראזינה.
קב"ח	ב"ט) יתרת הבכר או טרפס הבכר עם תמונות.
קל"ב	ל') קרומים — וחלבם.
קל"ג	ל"א) טעם איסור חלב.
קל"ד	ל"ב) סימני חלב — קרום ונקלף — או תותב קרום ונקלף.
קל"ז	ל"ג) חוטין הגידים.
קמ"ג	ל"ד) בירור כללי על גידני דם.

קנ"ב	ל"ה) הטחול וניקורו.
קנ"ו	ל"ו) הכבד וחלבו.
קנ"ח	ל"ז) ריש מעיזא לשיטת רש"י — צילום.
קנ"ט	ל"ח) הדרא דכנתא — ציור ריש מעיזא — לשיטת רש"י — זהרמב"ם
ק"ס	ל"ט) הקרביים — הדקין.
קס"ג	מ') השלד ואברים הפנימים — פעולת מעלה גרה.
קס"ה	מ"א) קרביים הכרס הקיבה ניקורם — תמונה.
ק"ע	מ"ב) חלב הקרב בתמונות.
קע"ב	מ"ג) הכליות ניקורם בתמונות.
קע"ה	מ"ד) המוח.
קע"ו	מ"ה) כחל.
קע"ז	מ"ו) כרזי קלופה.
קע"ט	מ"ז) הזנב וחלבו — ציור.
ק"פ	מ"ח) חלב האלוי — ביאור.
קפ"ז	מ"ט) קיצור עיקרי הלכות ניקור הקדמי — הפנים.
קצ"ד	נ') הלכה פסוקה.
קצ"ט	נ"א) השלחן הטהור.
ר'	סיום

בעזרת השי"ת

הספר מוקדש לברר וללבן לאמיתתה של הלכה בדיני חלב בחלקי הבהמה ובעיקר בחלק הקדמי והפנים מה שבררנו הלכה למעשה בבית המדרש שלנו וייגענו להבהיר כל המקומות שבש"ס ובראשונים שבדרך כלל נזכרים בקצור. ובהסבר מבורר הביאנו מהחלוקי דיעות בספרי הלכה ובספרי הניקור. כמו כן הסברנו בעזרת תמונות בהירות לעינים מחלקי הבהמה וביאורים יסודיים מהראשונים ואחרונים כשכל החליפי דיעות מלווים בצילום המקור.

חלקנו הנושאים לנ"א חלקים וכל בן תורה שיקיים "שתהיו עמלים בתורת ניקור החלב" יוכל להשיג הבנה מלאה וידיעות מעשיות בניקור החלב בחלקי הקדמי והפנים.

גלוי דעת

בס"ד

כתבתי את הספר הלכה למעשה על חלק הקדמי והפנים לברר הלכה למעשה בענין ניקור החלב שהוא צו השעה. הלכות אלה לא אני חדשתי אלא אספתי מהראשונים ואחרונים. אף על פי כן אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש. והחידוש הוא: השי"ת ז'כני ללמוד ולהבין את דברי הראשונים ולהעמיד דבריהם על אמתה של הלכה.

ואלה יעמדו על הברכה שעזרו לי לבאר וללבן את ההלכה, שאיפשרו לי בזה להוציא את הספר, ולפני מלכים להתיצב ושכרם מובטח ליום שכולו טוב.

הראשון, הוא הגאון פוסק הדור מרן הגאב"ד ירושלים ת"ו מחבר ספר "מנחת יצחק" ה"ר יצחק יעקב וייס שליט"א, שהקדיש הרבה מזמנו לעיין בספרי ולהוציא מסקנה הנדפס בספר. אחריו הגאון הפוסק. שכל המהדר בכשרות סומכין עליו הגאב"ד מ"ז"ר יעקב לנדא שליט"א, הרב ואב"ד דבני ברק.

ואלה המומחים המנקרים מעדה החרדית ירושלים יעמדו על הברכה: –

רבי גד טורוביץ, צדיק במעשיו, תמים בלבו, שוי"ב וראש המנקרים בעדה החרדית ירושלים. והר"ר ברוך מרדכי מייזליש, ראש המנקר בפתח תקוה שעזרו לי בבירור הלכות חלב וניקור שכל הלכה והלכה שכתבתי היתה בבירור איתם ובהסכמתם והוויזופו לי הערות משלהם ובעיקר הר"ר ברוך מייזליש שהכנסתי את ההערות שלו בספר בשמו.

ור' יוסף צבי הירשמן, מנקר

ור' משה לייב קורנבליט, מנקר

ור' מאיר דוב קורנבליט, מנקר

שהסכימו אתי על סדר הניקור שלנו.

לאור השיבושים שהביאו ללא הבנת כוונתו האמתית של הרמ"א ס"ד ורש"י צ"ג וי"וד, שזה היה הגורם להכשל בבירור הלכות חלב בחלק הקדמי לא שקטתי ולא נחתי עד שמצאתי הדפוס הראשון של הרמ"א משנת של"ח קראקא שהוא מקורי ומעוד ספרי הראשונים ממקור הראשון. שהנני מביא אותם בספר בצילומים, ועל ידי כך נוכל לומר: את ההלכה לאמתה המיוסדת על המקור הראשון. והאחרונים שלא טרחו את עצמם להגיע למקור הראשון אלא פירשו לפי הבנתם וסברתם הגבתי בחריפות, איתם הסליחה, וה' יסלח לי, לא לכבודי היתה הגבה זו אלא למען כבוד התורה ולמען בירור ה"לכה לאמתה.

הבאתי בספר דעות ממומחים וגם מספרי ניקור שאין דעתי נוחה מהם ואינני מסכים אתם, הכנסתים בספר כדי מי שיעיין בהם וילמד אותם ידע לשפוט עם מו הצדק. מדובר בהבנת כוונת הראשונים אבל בעיקר הלכה אין שום חילוקי דעות בינינו.

מה שבעל הניקור הירושלמי בונה את כל היסוד שלו לשבש את כוונת אמיתי של הרמ"א ואתו גם מחברים אחרים ובראשם ספר הניקור לרש"א, שהרמ"א מציין "ו"זכל בטור" והטור מדבר בקרום עב - מרש"י צ"ג, כל הבנין הוא משענת של קנה רצוף בד ז'ס הראשונים של הרמ"א לא נזכר הכל בטור. כי הרמ"א מדבר בחלק הקדמי והטור ורש"י מדברים בכסלים בחלק אחריים והנני מצרף כאן הצילום הנכון של הרמ"א משנת של"ח קראקא. שלא נזכר הכל בטור. והכל בטור ציין מי שהוא שלא הבין את כוונת הרמ"א.

במסכת חולין רש"י דף צ"ג הסברתי הסבר שלם בצירוף תמונה ברורה שכל ת"ז
 שילמד בזה יבין את הכוונה האמתית של רש"י ז"ל ואי אפשר לפרש אחרת.
 והרמ"א ביו"ד ס"ד סעיף ז' הסברתי בתמונות והראיתי במציאות על חלק הקדמי של
 הבהמה לפני הרבה גדולי תורה והוראה וכולם הסכימו אתי שזאת הכוונה האמתית של
 הרמ"א ז"ל.

ושתי פרשיות נשאר סתומות:

הראשונה היא: הפסק שני של מהר"י סוראזינה בסוף שו"ת הרא"ש שכתב: אנהו
 נוהגים כרש"י שהחלב אשר תחת העור הדק מותר לפי שהוא סובר דחפוי גמור הוא.
 עכ"ל. אנו רואים להיפך.

רש"י בחולין דף ט' ע"א ורש"י דף מ"ט ודף צ"ג אומר בדיוק הפוך מזה. מה שאומר
 המהר"י סוראזינה. והשאלה היא מאיפה מביא דעת רש"י כזו?

הפרשה השניה היא: "שו"ת משיב דבר" מהנצי"ב בתשובה סימן כ"א שכתב: ראינו
 בקונטרס "לחם שערים" משו"ב ומנקר א' בק' קידאן מגבב דברים לאסור שומן שעל
 הצלעות אחורי חצר הכבד ואומר שהוא חלב הכסלים וכל דבריו במח"כ אינו אלא שטו נ
 ודברי הגב', ולבסוף מסיים:

ובאמת ראוי אותו השוחט ומנקר לגעור בנויפה שבא להוציא לעז על ישראל שאוכלי ע
 חלב ח"ו. אבל חלילה לנו לחוש לדבריו המרבים הבל בלי די שום סמיכה ולקהות שי:
 אבותינו ח"ו. וכו'.

הקונטרס הנ"ל הוא נדיר מאד ואי אפשר למצוא בשום ספריה לא שקטתי ולא נתו:
 ובעהשי"ת מצאתיו והנה מה שרואים עינינו שהגאונים וגדולי ישראל הסכימו אתו
 והנה הסכמה:

הרב מ"ו סעדי" במ"ו נתן נטע הנבחר מבית הגאון החסיד דק"ק ווילנא להתווכח עני
 והסכימו כולם שהחלב אשר על ראשי הדפנות הוא אסור.

בין ההסכמות אנו רואים מהרב המה"ג מהר"א ברודא אב"ד ור"מ דק"ק מסררייז.
 בעל שם הגדולים השלישי (ווילנא תר"ע) מזכיר את ר' אברהם ברודא מסערריא, בתור
 חברו של הגר"א מוילנא ללמודים.

מהר"ב ארי' לייב במ"ו אלי' זצ"ל דין דק"ק קידאן והוא היה בנו של הגאון מוילנא.
 מוהר"ר מאיר במוה"ר שלמה זלמן אחיו של הגאון החסיד ויעוד הרבה
 הסכמות מהגאונים בזמנו. הרב ר' יהודה בהר"ב נח דין כנראה חותנו של הגר"א.
 החלטתי להכניס את הקונטרס יחד עם התשובה סימן כ"א מה"משיב דבר" בספרי,
 צלמתי דף הראשון ואחרון עם כל ההסכמות יראו גדולי התורה בישראל ובעולם כולו
 וישפטו.

וזה ברור שכולנו צריכים להתפלל לביאת גואל צדק במהרה בימינו, כולנו מחכים
 בכליון עיניים לאליהו הנביא שיאיר עינינו בתורתנו הקדושה אמן.

**מרדכי גבריאל נכד הקדוש רבי נחום
 מן השמים.**

ל ז כ ר

הנשמות הקדושות והטהורות שקדשו שמו הגדול בחייהם ובמותם שנפלו בארץ הריגה ע"י פושעי עולם הנאצים ימ"ש.
ביום כ"ח אדר שנת תש"ב בעיר לובלין.

הסבא רבי נחום מן השמים

כל ימיו לא ידע צורת מטבע ולא טעם אוכל בלי להגיד לפניו דברי תורה וחסידות לקיים זה השלחן אשר לפני ה' תמיד.

אמא שרה לאה — בתו

חייה ומעשיה הן נר בידי להאיר לי הדרך בחיים. תורה שלימדה אותי לאכול הוא יותר קשה מלצום. ותורה ללמוד רק לשמה לקיים מצוות הבורא ולא לשם קרדום לחפור נה. כל ימי חלדי התבוננתי בדברי החכם מכל אדם, שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך, אבל טרם זכיתי לקיים תורת האם. אבילות לא קיימתי, קדיש שנה ראשונה לא אמרתי, קבריהם לא ידוע. יתגדל ויתקדש שמיה רבא...

לזכר אבי מורי

רבי חיים אליעזר יחיאל בר' יצחק ז"ל שנפטר ה' אדר ב' שנת תרפ"ז בעיר לובלין באהלה של תורה בן ל"ו לחייו.
תם וישר היה, יהי זכרו ברוך.

זכור חי עולמים את נשמת אשתי הצדקנית **מאשה גינענדיל** בת ר' יהודה ז"ל שנפטרה בדמי ימיה ביום שבת קדש א' סוכות תשל"ו.

הודות לעזרתה יכולתי להתמסר ללמוד התורה הקדושה, מכספה מיגיעת כפיה עזרה לכל הפונים אליה ואני מחזיק ומשלם מכספה לאברכי הכולל שיוכלו להתמסר ללמוד הלכות אר"ה, שחיטה, טריפות, וניקור החלב.
תהי' זכרה ברוך.

ידידנו ר' דוד להר התומך בכולל שלנו השתתף בסכום כסף להביא את הספר לדפוס לזכר הוריו רבי אליעזר בן נחום ורחנה העניא בת ר' דוד מבית לסנר שמתו מות קדושים בעיר הריגה לובלין בשנת תש"ב ע"י הגרמנים ימ"ש.

ולזכר אשתו הצדקנית.

העלא הדסה בת יהודא ליב בורגר שנפטרה ביום ד' אייר תשל"ח בעיר תל-אביב והי' זכרם ברוך.

ל ז כ ר ו ן

ר' ישראל יואל בר' אהרן הכהן ז"ל — עו"ד צימרינג

שהלך לעולמו ביום כ"ה שבט תשל"ח נ"ט לחייו מחשובי חסידי רדזין מעיר לודמיר — פולין.

כאן בארצנו בנה את ביתו בעיר נתני', המשיך בדרכי אבותיו. יסד בית המדרש לחסידי רדזין בעיר נתני'. בעצמו היה מגיד שעורי תורה בימי השבוע ובשבתות, כל ימי חלדו עסק בצדקה וחסד.

בני משפחתו השתתפו בסכום הגון לאפשר הדפסת הספר הלכה למעשה להנציח שמו. יהי זכרו ברוך.

מה' מצעדי נְכַר כוננו, ואדם מה יבין דרכו, (משלי כ'). כשקבלתי צו התיצבות לצבא הפולני לעיר לודמיר לגדוד 23. עמדו לפני שתי ברירות! לגעל נפשי במאכלים אסורים זו לשבת בבית הסוהר — בכלא הצבאי, כל היהודים ששרתו בצבא הפולני אנוסים הי' לאכול טריפות. בנוכחותם של הקצינים הפולנים, אמר לי הרב הצבאי שהאוכל של הצבא מורר לאכול והמסרב לאכול משתמט הוא. שלפי החוק עונשו מאסר שנה. ובכלא גם אין מנוס שלא לאכל האוכל שלהם. ר' ישראל צימרינג צעיר לימים היה שקבל עליו לדאוג שאקבל כל יום אוכל כשר, והמשימה הזאת לא קלה היתה. דאג שר' אהרן ביכלר ואשתו הצדקנית יכינו לי כל יום ויום אוכל טרי וטוב ור' ישראל ז"ל בעצמו הביא לי את האוכל למחנה הצבאי שהיה די רחוק מהעיר. בחורף; גשם, קור ושלג. בקיץ בחום לא פעם עמד לפני השער זמן וב עד שיוכל למסור לי האוכל ולא פעם עבר האוכל בדיקה ע"י קציני הצבא אם האוכל הוא זי מספיק טוב. לחייל, וכשהכירו שאין בכוונתי להשתמט אלא שאני שומר באמת הדת היהודים וממלא בדריקנות אחרי הפקודות שלהם שקבלתי אות הצטיינות של חייל מצטיין התיחסו אלי טוב. הרשו לי להניח תפילין כל יום, שחררו אותי מכל עבודה בשבתות, ואפשרו לי ללכת העיירה להתפלל. עד היום אודה אני לה' שלא עבר עלי יום אחד בלי להניח תפילין ולא טעמתי מאכל שלהם אפילו מהלחם שלהם כל הזמן ששרתי בצבא. ראיתי בזה ההשגחה העליונה שעל ידי הצבא הפולני נצלתי מגיא הריגה הנאצי והגעתי לארץ הקודש. כשרעיתו וילדיו של ר' ישראל ז"ל בקשו להנציח את שמו בספרי, עלתה מחשבה במוח: הנשמה הטהורה של ר' ישראל התיצבה לפני בית הדין של מעלה ומלאכים טובים הביאו לפני בית הדין את מעשיו הטובים מהעולם הזה. התיצב מלאך קטגור הציג לפני בית הדין את הטענה שישראל איחר בתפילות בשבתות או שהתפילות היו במהירות ולפעמים גם ביחידות מיד הופיע מלאך עם סל אוכל שישראל נשא באותו זמן לחייל יהודי שלא להגעיל במאכלות טריפות, והמצוה הזאת קיים במסירות נפש, בלי שום כוונות לקבלת שכר לא בעולם הזה ולא בעולם הבא וזאת היתה הסיבה שהתפילות לא הי' בשלימות. פסק דין של בית דין של מעלה אמר: ראוי הנשמה הזאת שהצילה יהודי מאכילת טריפות להנציח אותה על ספר שמוקדש כולו להציל יהודים מאכילת חלב שאיסורו כרת.

אנחנו גרמאן
אנחנו גרמאן
(אנחנו)

העמיד תלמידים רבים המשמשים בקודש בתור ראשי מנקרים ומנקרים מומחים ממגידי השעורים בכולל הלכה למעשה.

צורך השעה

ב"ה

בזה אני רוצה להביע את ברכתי והסכמתי למהחבר הרה"ג כש"ת רב וראש הכולל ר' מרדכי מלאכי שליט"א שטרח וקיבץ מדברי הראשונים ואחרונים על הלכות ניקור את הכל עשה בסדר נכון ועל כל זה הוסיף צילומים מכל חלקי הבהמה כל דבר שטעון ניקור הן מחלב דאורייתא והן מדרבנן ומגידי דם, ורשמתי הערותי במקומות שונים, בענם הענין אני מכיר שיש צורך ונחיצות גדולה בספר כזה בשביל כל רב בישראל, משגיח כשרות. כדי להסיר כל מכשול וחוסר ידיעה מבהיל בעיניים עקרוניים של חלב דאורייתא ודרבנן וכל שכן שיש צורך למנוע מושגים משובשים ומסולפים בעיניים אלה, כי השגיאות חותרות ופוגעות בעקרים של אכילת חלב חוי"ש.

ספר זה יכול להביא תועלת רבה לכל מי שיש יד ולעזור בעיני כשרות ומאחל אני הצלחה להמחבר שהשקיע הרבה מחשבה בספר שהוא תרומה חשובה לכל עם ישו אל אשר עמל ויגע וביגיעה עצומה והגדיל לעשות בזה ולעמוד על מקום ההלכה בטוב נעם ודעת.

ערב ראש החודש תמוז תשמ"ב פתח תקוה

ברוך מייזליש

חמוז תשל"ט

ב"ה

יעקב לנדא

רב אב"ד דבני ברק

ארץ-ישראל

הנרון : נקור חלק הפנים

ירוע, כי כאן בארץ מנקרים גם השפאנרעס

אולם חלוי מה נקרא חלק הפנים.

אם תותכים לחלק הפנים גם מה שאחרי הטרפס(רויס פלייש) יש שם

חלב דאורייתא. ומה שכ' הרמ"א בשו"ע סי' ס"ד היינו רק על חלק הפנים

שלפני הטרפס מקרפ שמונחת בו הריאה

בל אם מניחים לחלק הפנים גם מכשר הטרפס כזה לא רכר הרמ"א

כי שם יש חלב ממש

וכן הביא ברכי תשובה בשם קונטרס הסמ"ע,

כי מהחצר הכבר ולמעלה אין שם חלב ומהחצר הכבר ולמטה מחתיל חלב הכליוח ושאר חלבים

הסכמת מרן הגאון פוסק הדור הגאב"ד ירושלים ת"ו בעהמ"ח ס' מנחת יצחק

הנני מצטרף בזה לדברי הגאון הצי הבידי"צ שליט"א.

וח"ש בצפי לרחמי שמים המרובים ותקותי כי יבוא מזה זכות הרבים כי הראש הכולל הרב הגי' ר' מרדכי מלאכי שליט"א אתמחי גברא ואתמחי קמיע, כאשר כבר העידו עליו הרבנים המומחים הגדולים שליט"א.

נאום יצחק יעקב וייס

רב ואב"ד פעה"ק ת"ו

בס"ד

יום ראשון כ' בתמוז תשל"ט פעה"ק ירושלים

מראשי המנקרים דעדה החרדית בירושלים האיך לנהוג בניקור השפונדער'ס הלכה למעשה

אנו הח"מ מאשרים שכל הנכתב בספרו של הרבה"ג ר' מרדכי מלאכי שליט"א. בניקור חלק הפנים הקדמי: מסיר את הקרום שעל הבשר האדום עד סופו שנקרא בלה"מ ריפאלע וגם מנקר את החלב שמתחת לקרום הנ"ל וחותר לאורך הגיד עד לחזה ומוציאה וקולף את החלב מהגיד עד לקצהו של הבשר שהיא המשך הכסלים של הירך ואח"כ מפריד את הבשר האדום מראשי הצלעות ממקום חיבורן לעצמות הרכות וחותר בסחוסיהן מכל חלבן שעליהן. וכן קולף את הבשר האדום מתחתיו במקביל המכסה את העצמות הרכות וכמו"כ מצדו השני קולף הרפאלע במקביל המכסה את הגיד הדם לנל אורכו. כל הנכתב כאן הוא להלכה וכן ראוי לנהוג ואין לשנות בכל תפוצות ישראל ובגולה.

כ"כ אנו מאשרים שחלק הקדמי והפנים הוא חלב דאורייתא ויש בו איסור כרח.

ר' גז טרוביץ — ראש מנקר בעדה החרדית ירושלים*

ר' יוסף צבי הירשמן — מנקר.

ר' משה ליב קורנבליט — מנקר.

ר' מאיר דוד קורנבליט — מנקר.

* המנקרים הללו מלבד גדול מומחיותם במקצוע הניקור עד להפליא וגם בחלק האחורי, עוד להם זאת שיש בידיהם כתב קבלה בהשתלשלות דור אחר דור מאת הגאון הנורא הקדוש המפורסם מוהר"ר יהויע לייב דיסקין זצוק"ל וזכ"י, ואתו ריעו בדומה לו הגאון הצדיק המפורסם מוהר"ר שמואל סאלאנט זצ"ל עם בית דינם. (וכידוע שהגאון מהר"ל דיסקין עסק עוד במלאכת הניקור גם בחו"ל עוד טרם בואו לארץ ישראל).

ספרי ניקור

הראשון שסידר ספר, על ניקור הוא ספר "טהרות אהרן" שנדפס בשנת תע"ה מהמחנר האלוף הר"ר אהרן בן אלוף התורני הרבני חכם וסופר כמוהר"ר משה פערלש מפראג, בהסכמת הגאון מוהר"ר דוד אופנהיים זצ"ל, אב"ד ור"מ דק"ק פראג והגאון מוהר"ר אליזו שפירא זצ"ל מחבר ספר אליהו זוטא, ר"מ בפראג. והספר הנ"ל הוא ביאור על ניקור חלק הקדמי-הפנים. וסדר את סדרו "חלק הפנים — בצורת פנים וביאור מיוסד על בעה"ט שהובא בטור סוף סי' ס"ה. וגם הוסיף מה שקיבל מרבתי מנקרים מומחים בפראג. וגם סידר ספר לחוד על ניקור חלק אחוריים. מה שקיבל מן המנקרים הבקיאים ומומחים מפורסמים איש מפי איש עד הלכה למשה מסיני.

בשנת תק"י נדפס הספר "צנה לדוד" מהר"ר דוד ב"ר גרשון דייטש מק"ק אלברשווייך בהסכמת גאוני אשכנז מהגאון הדור רבי יונתן אייבשיץ זצ"ל, אב"ד דק"ק מיץ, ומהגאון מוהר"ר שמואל הילמן זצ"ל אב"ד דק"ק מנהיים ועוד.

ובשנת תקי"ג יצא לאור ספר הניקור "זבח שמואל" מהזקן שקנה חכמה מהר"ר שמואל בהר"ר משה שו"ב ומנקר מפורסם דק"ק ליסא. תלמידו מחבר ספר "צנה לדוד" מספר, ששאל להמנקרים המפורסמים כמה דברים בעיני הניקור ולא ידעו להשיבו דבר ברור, ובכללם מזכיר גם את רבו מליסא שקבל ממנו קבלה על ניקור לא ידע לענות לו תשובה ברורה, ובגל זבח שמואל רבו נפגע מדברי תלמידו והוציא גם הוא ספר ניקור אשר בשער הספר מדגיש שחיבורו הוא לתועלת לא רק למנקרים פשוטים אלא בעיקר ללומדים מופלגים. ומביקר בבטויים חריפים את ספר תלמידו "צנה לדוד" וכותב שהספר אינו מעשה ידו אלא לבש טלית שאינו שלו לעשות חובר חבר" (זב"ש דף כ"ה ל"א) וגם את טהרות אהרן מבקר הוא בהריפות וכתב שהם מאכילים טריפות ומי שנהג כמוהם יעשו תשובה. (זב"ש כ"ו).

הספר התופס מקום הראשי בספרות המקצועית בניקור אז, היה הספר "בית יצחק" מחנר ספר "אהל יצחק" על שחיטה ובדיקה מאת הר"ר יצחק מארץ הגר ועל יסוד ספדי הניקור הנ"ל יסד ושכלל הר"ר רבי נחום כהן לעווין מזקני ירושלים את ספר "הניקור שלו בעום תורת הניקור הירושלמי".

ואחרי כל, נשארה עוד תורת הניקור בבחינת תורת הנסתר. ומי שלא ידע מלאכת הניקור בפועל היתה לפניו תורת זו כסתומה. ואף שהוא מקצוע חשוב בתורה"ק. ואף שהוא איסור חמור שחייבים עליו כרת נעובה תורה זו לנפשה וכל תנפשי התורה לא התענינו בה. ונעשה לדבר מקובל שמקצוע זה הוא בידי המנקרים וגם גדולי הדור כשנשאלה להם שאלה בדיני ניקור פנו אל המנקרים שבעיריהם שיבארו להם ענינים אלה. ואם בזמן הקודם גם המנקרים היו אנשים ידועי שם ובקיאים לא רק במלאכת הניקור אלא גם בהלכות הניקור היו בקיאים ומומחים (בפסק ב' של מהר"י סרוינא שנדפס בסוף תשוב' הראש שמשבח מנהג דק"ק קראינא שהמנקרים שנתמנו שם הם רבנים חכמים יודעים ספר במלחמתה של תורה. לא כן בזמן האחרון שמלאכת הניקור נעשה לדבר המסור לכל אדם, ואף מי שלא קרא ולא שנה עוונק במלאכה זו. ולא די בזה אלא שגם נעשה מומחים בענינים אלו שיש בהם איסור חמור על כרת, ואומר שכך קיבל מרבתי וסומך על זה שדיני ניקור הם בקבלה איש מפי איש. וינה כתב על זה הבית יצחק בתוכחת מוסר בסוף דיני ניקור שלו דלפעמים גם רבו לא ש.ה. והתלמיד מניין לו... בפרמ"ג בהקדמתו לאוה"ח סדר ב' אות מ"ז שכתב בעוה"ר אין לומדים

דיני ניקור ומסור לכל אדם וראוי לכל מורה אם באפשר לו ללמוד אשריו וטוב לו. ובישי"ש פ"ק דחולין סי' ב' כתב שם: שאין לבעל נפש לסמוך על שום מנקר אלא אם מכיר בו שהיא ירא אלקים ובקי במלאכת הניקור.

והנה מה שכתב הרב הגאון ר' שלמה אלטמן זצ"ל מו"צ בווראשא בספר ניקור שלו שהדפיס בשנת תרע"ט. "המנקר צריך שיהיה ירא אלוקים ומדקדק במצוות, וצריך שיהיה זהיר ורזי כדי שלא יאכל דבר של איסור, כי מי שהאכיל טריפה לאחרים, קשה בפניו לעשות תשובה, ועליו נאמר: "מעוות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להמנות".

עי' בחולין צ"ג ע"א ובש"ע סי' ס"ד סעיף כ"א שאם נמצא חלב אפילו כשעורה אחרי הניקור מעבירין את המנקר, ועל כזית, מכין אותו ג"כ מכת מדרות ע"ש. ובספר "רב אוני" מה"ג רבי מאיר אלי וואיענר, אבד"ק יעדוואבנע מסיים בה הכי, ויתן אל לבו את גר"ל האחריות שמוטל עליו באם זלזל בזה הרי הוא נותן את נפשו ונפש ב"ב בערבון שהחליב איסורו בכרת. ולא יסמוך בענין זה על הרגילות והמנהג עד שידע בבירור שנעשה כהלכה.

מספר הניקור ירושלמי

מאת הרב רבי נחום כהן לעווין

מיקירי ירושלים ראש המנקרים בעיר הקודש ירושלים ת"ו. שכתב במבוא לספר הניקור, וזה לשונו:

בזמן האחרון שמלאכת הניקור נעשה לדבר המסור לכל אדם ואף מי שלא קרא ולא ש:ה עוסק במלאכה זו, ולא די לו בזה אלא שגם נעשה מומחה בענינים אלו שיש בהם איסור חמור של כרת, ואומר כך קיבל מרביותיו וסומך על זה שדיני ניקור הם בקבלה איש מפי איש, ויפה אמר על זה הבית יצחק בתוכחת מוסר בסוף דיני ניקור שלו, ולפעמים גם רבי לא ש:ה התלמיד מניין לו. וראה בפמג"ד בהקדמתו לאו"ח סדר ב' אות מ"ו שהתמרמר על זה וכונב שם: ובעוה"ר אין לומדים דיני ניקור ומסור לכל אדם, וראה בישי"ש פ"ק חולין סי' ב' שכונב שאין לבעל נפש לסמוך על שום מנקר אלא אם מכיר בו שהוא ירא אלוקים ובקי במלאכת הניקור, וכמה צווחו כבר על מכשלה זו שסומכים בהלכות ניקור רק על המנקרים והרבנים משכו את ידיהם מן הניקור.

ורוצה אני להעיר את הלומד בח"א של ספרי זה שהרבה פעמים אני מביא ביאור דו:רי אילו ראשונים שלא נפסקה הלכה כמותם נראה לכאורה למותר, אך צריך לדעת, כי מחנות חומרת איסור חלב, נוהגים אנו פעמים רבות להחמיר אפילו שהלכה לא נפסקה כמותם. וכן לפעמים נהגו להחמיר כאותם האמוראים שמחמירים אפילו שלא נפסקה הלכה כמותם נמו שמחמירים בחלב שבתוך הכסלים.

והנני נותן את הצילום של ההסכמה מאת הגאון והצדיק ר' זעליג ראובן בענגיס זצ"ל.

זעליג ראובן במוהר"צ ז"ל בענגיס

ראב"ד לעדת החרדים של אגו"י

מח"ס לפלגות ראובן

סע"ק ירושלים חובב"א

ב"ה ירושלים עה"ק ת"ו, ט"ז לחדש סיון

י"ג לס' "תנו לנו בשר ונאכלה", "לימוד תורה" לפ"ק.

ראיתי אני את הכתבים של הרב המופלג בתורה ויראה מגזע היחוס יקירי ירושלים תובב"א מהו"ר נחום ב"ר אברהם הכהן נ"י אשר השכיל לסדר בכתובים כל פרטי הניקור להלכותיהן כפי הנהוג פעיה"ק מקדם קדמתה, וברצונו להדפיסם לזכרון עולם למען דעת המנהיגים הסדורים פה שנהגו כן המנקרים בהסכמת הגאונים המאורות הגדולים תפארת עמנו שישבו פה בשנים קדמוניות, והנה ראיתי ג"כ כל הני יקר סהדותא שיש לו מן המנקרים המומחים ורבנן קשישאי שנהירין להמחבר הנ"ל דיני הניקור היטב להלכה ולמעשה וז"א הכרתי אותו לבקי בכל הלכות הניקור מראשונים ואחרונים עד להפליא, ולכן נמצאתי לבקשתו להסכים על הדפסת חבורו שיהי' לתועלת גדולה להעוסקים במלאכת קדש זו, ומלאכה גדולה עשה המחבר לזכות את הרבים העוסקים בזה, ויזהרו שלא לשנות לאיזה קולא ח"ו כידוע שיש בזה חשש כרת ר"ל וחלילה להקל באלה ההלכות, ובבטחוני כי לא יוציא הרב המחבר הנ"ל דבר שאיננו מתוקן מתחת ידו. הנני בא עה"ח יום ופרשה ושנת הנ"ל.

זעליג ראובן בענגיס

ראב"ד פעיה"ק ונ"ו.

להחזיר עטרה ליושנה

בכל התקופות, רבני ישראל יחד עם משמשי הקודש, שוחטים, מנקרים, משגיחים על הכשרות שמרו במסירות נפש עילאית על בני ישראל שלא ישקצו ח"ו בדברים טמאים ולקיים בכל בית ישראל השולחן הטהור.

התורה הקדושה הזהירה והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה ולא תשקצו את נפשותיכם הנצי"ב ז"ל אומר כמו שהבדלתי אתכם מע"ז כך תהיו מובדלים מהם באורחות החיים וכמו שבעניני הנפש ראוי שיתנהגו לפי מצוות ה' ככה בענין החומר, גופו, ראוי שיתנהגו לפי התורה והמצוות.

הרבנים במקומות מושבותיהם היו עיני העדה אשר על פיהם ישק כל מאורע, הפרטיים והצבוריים, לאור יקרת להאיר הדרך לבני ישראל אשר ילכו בה, בהתנהגותם האישית למופת ובמידות התרומיות שבהם, הסתפקו במועט בוחלים בצביעות, ובדרך התורה והמצוות משכו אחריהם מעריצים רבים, כעמוד האש, כחומה בצורה, כתריס, עמוד נוול ההתבוללות וטמיעה בין הגויים.

השולחן הטהור שנשמר בקפדנות בכל בית ישראל הודות הרב דמתא בעינים פקוחות עמד על משמרתו משמרת הקודש יומם ולילה ונוצר קשר ארוק בינו ובין תושבי המקום שבאו לרב לשאול שאלות הכשרות ודרך התורה והמצוה בלי הגבלה בזמן, האור של נר תמיד שבקע מבית הרב בשעות המאוחרות של הלילה העיד שהרב עומד על משמרת הקודש עוסק בתורה ומוכן לענות על שאלות בעניני דת, לסעד ולעזור לכל אחד, ואוד, בעינינו הפרטיים, אבי הרוחני של העדה בכל עניני הציבור; המראדאטרא הקובע, וזהו הנווד של קיום עמנו בזמנים הכי קשים שעברו על עם ישראל בגלות ארוכה וחשוכה.

אחרי החורבן אירופה שפקד עלינו בימינו, קהילות שלימות נשמדו, גדולי תורה ויראה, חסידים ואנשי מעשה, רבניה ומשמשים בקודש היו הקרבנות הראשונים לקידוש השם הי"ד. גדולי התורה ויראה שהשאיר ה' לפליטת בית ישראל הצליחו בעזרת ה' לשקם מחדש את משכנות יעקב, בתי כנסיות ובתי מדרשות, ישיבות, כוללים מלאים ב"ה בלומדי תורת ה' הם העדות הנאמנה לקיום הבטחת ה' נצח ישראל לא ישקר, ודא עקא, הרבנות נשארה בחורבנה.

רבני גאוני קשישא הלכו למתיבתא דרקייעא, וגדולי התורה והיראה מאירופה הלכו על קידוש השם, והרבה קהילות שנשארו לפליטה בתפוצות מבקשים רועה רוחני, מורה הוראה, שוי"ב, מנקר החלבים, ואין להשיג. נמצא הרבה מכשולים בכשרות, באכילת טריפות, הגורם; מאחר וקשה למצוא מורה הוראה שאפשר לסמוך עליו אברכי הישיבות הכוללים בחרים במגידי שעורים, רמי"ם, בדינות, והרבנות נשארה בחורבנה, מעט מאד מבני הכוללים שעוסקים בלימוד איסור והיתר שחיטה או ניקור החלב, והגורם לכך הוא שקשה למצוא רבנים שבידם לענות על שאלות אלו ושיוכלו להדריך את בני התורה במקצועות אלו.

ובהתיעצות עם גדולי דורינו שליט"א קבלנו עלינו המשימה הזאת הקשה, לחדש הרבנות ולהחזיר עטרה ליושנה יסדנו בע"ה בית מדרש בשם "הלכה למעשה" בכני-ברק, אשר מטרתה היא להעמיד תלמידי חכמים יראי שמים, שיעסקו בהלכה למעשה, בהוראת איטור והיתר ולהשתלם במלאכת הקודש, שחיטה ובדיקה ומלאכת הניקור חלב. בס"ד הצלחנו לקבל לביה"מ שלנו אברכים מצויינים בתורה ויראת שמים אשר עמלים בתורה, מתעמקים בש"ס ופוסקים מהראשונים ואחרונים, ונעזרים על ידי רבנים גדולי התורה והיראה ומומחים ללמוד שחיטה ובדיקה ניקור החלב, ועוסקים בלימודים, הלכה למעשה, וכל אברך ימצא אחרי תקופה הלימודים ראוי לשמש בקודש.

בכדי להיות כנים למטרתנו הנעלה, להעמיד תלמידי חכמים יראי שמים שיעסקו במלאכת הקודש ושישמשו בתור מנהיגי העדה, עליהם להיות חזקים ברוחם, ברוח התורה של ישראל סבא. עליהם לקיים — לא תגורו מפני איש. החלטנו לא לקבל עזרה כספית משום מוסד פוליטי או ממלכתי בכדי שלא לקבל עלינו שום השפעה מבחוץ אלא מגדולי התורה והיראה.

אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב (תהלים פ"ז) חז"ל דורשים אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה ששם קביעת התורה וההוראות בכל יום ויום. משחרב בית המקדש, אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד. ידוע לנו שהדרך שבחרנו לא קלה היא, אבל בטוחים אנו בהשי"ת שנצליח. וחז"ל אומרים בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים ריבוא של מלאכים וקשרו לכל אחד מישראל שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע. כיוון שחטאו ישראל — פירקום, א"ר חמא בר חנינא בתורב טענו ובחורב פרקו, אמר ר"ל עתיד הקב"ה להחזירו לנו. הרידב"ז שואל: מה חשוב איפה פירקו, ואומר החידוש הוא שלא נחשוב שמלאכי השרת החזירו הכתרים לשמים, לא; הכתרים נמצאים בחורב כלומר בתורה, ויש בדינו לקבלם בחזרה ותלוי בנו.

בספר "רב טבחי" מאת הרב מאיר אלי וואיענר, רבד"ק יעדוואבנע, כתב בהקדמה — ספר לברר הלכות ניקור וכל הלכות הקשורות בכשרות הבשר היה ראוי להכתב על ידי אחד מהגדולים, אך אלו הנשיאים המאורות הגדולים בדורות שלפנינו, הכניסו בהיכל התורה ספרים חשובים כמו ה"אורים ותומים", "שלחן הפנים", ועור... שהם כלי שרת בהיכל התורה וספרים מקצועיים על שחיטה, וניקור, השאירו לנו לעסוק בזה, והנני מכניס את הקופיץ של הקצבים אשר אם נוכל בעזרת השם להשתמש בו כדת של תורתנו הקדושה הרי יהיה גם כן כלי שרת בהיכל ד' ובעבודת מקדשו.

"למען תהיה תורת ה' בפניך דורשים חז"ל מן המותר בפ"ך (שבת ק"ח) כשפרעה אמר אל משה "לכו עבדו את ה' רק צאנכם ובקרכם יוצג, ענה לו משה רע"ה מצאן ובקר ניקח לעבוד את ה' אלוקיני. כמו שאמר הינועם אלימלך" רמו גם בעבודת הגשמיית, כמו משא ומתן, אכילה ושתייה וכדומה נלך עם כל זה להשי". השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, לעשות מאריך שמים אמר הרבי מקוצק זצ"ל.

חז"ל אומרים: גיטין ז', אמר ר' אבהו לעולם אל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו שהרי אדם גדול הטיל אימה יתירה והאכילוהו דבר גדול, שואלת הגמרא האכילוהו ס"ד, השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם צדיקים עצמן לא כ"ש? והגמרא מתרצת בקשו להאכילו – לא אכל ממש אלא רצו להאכילו, ותוס' מוסיף שם, אומר ר"ת דלא פריך אלא גבי מידי דאכילה דגנאי הוא לצדיק שאוכל דבר אסור, אנו רואים שמכשילים את הצדיק בדבר עבירה אם לא נזהר, כמו ר' ישמעאל שקרה והטה, (בשבת י"ב) אמרו רז"ל ולא יקרא לאור הנר בשבת שמא יטה, אמר ר' ישמעאל בן אלישע אני אקרא ולא אטה, וקרא והטה וכתב על פנקסו אני ישמעאל בן אלישע קראתי והטתי נר בשבת ולכשיבנה ביהמ"ק אביא חטאת שמנה. ועוד מקרים כאלו כמו יהודה בן טבאי שהרג עד זומם ועוד ועוד. אומר ר"ת דלא פריך בשום מקום אלא גבי אכילת איסור שגנאי הוא לצדיק ביותר. לשון התוספות שבת י"ב, ד"ה רבי נתן אומר ותמוה הדבר שחז"ל העמידו את אכילת האיסור יותר מכל עבירות שבתורה. הדבר טעון הסבר.

בספר ליקוטי אמרים "התניא" פרק ז' אומר: האוכל בשרא שמינא דתורא ושותהו יין מבושם להרחיב דעתו לה' ולתורתו אזי נתברר חיות הבשר והיין, ועלה לה' כעולה וכקרבן, מדובר כמובן בבשר היתר ולש"ש. לשון היתר ומותר כלומר שאינו קשור ואסור בידי החיצונים שלא יוכל לחזור ולעלות לה'. אבל מאכלות אסורות ועוד. הם אסורים וקשורים בידי החיצונים לעולם ואין עולים משם עד כי יבוא יומם ויבלע המות לנצח. בפרק ח': ועוד זאת במאכלות אסורות שלכך נקראים בשם איסור בלא הודע לשם שמים לעבד ה' בכח אכילה ההיא וכו', והתפלל בכח אכילה ההיא אין החיות עולה ומתלבשת בתיבות החורה והתפלה כמו ההיתר מפני שאיסורה בידי הס"א והיצר הרע וכח המתאוה לדברים האסורים הוא יצר הרע של אומות עו"ג. אבל היצר הרע וכח המתאוה לדברים המותרים למלאות תאוותו הוא מצד יהודאי לפי שיכול לחזור לקדושה – אבל לדברים אסורים אין כף הקלע לבדו מועיל לטהר ולהעביר טומאתו מהנפש רק צריכה לירד לגיהנום, הרחבתי את הדיבור והבאתי את דברי התניא הקדוש כדבריו וכלשונו להראות חומרת אכילת האיסור.

והנני מביא מספר "רב טבחיא": "כי מי לא ידע את גודל האחריות של אומנות הקצבות אשר אכילת איסור והיתר מסורים בידם ובפרט איסור חלב שהוא מן החמורות אשר בנפשו הוא, בידיהווא, החיים והמות, חותך מכאן וחי, חותך מכאן ומת. כי האוכל חלב ונכרתה, והדבר זה מסור להדיוטים ונשים מבלי דעתם כלל את גבול האיסור והמותר לפי הרשום בכתב בספרים. ידיעתם הם רק לפי המסורת והקבלה מדור דור, וידוע ומובן גודל המכשלה והתוצאות מהמסורת והקבלה בידם שהולכת ומשבשת מדור דור וגם אין להם ידיעה בספרים, לכן אינם חרדים לזה כראוי והחמורות כקלות בעיניהם.

הבאתי לעיל את רבי נחום כהן לעווין מיקירי ירושלים מהמומחים הגדולים ראש המנקרים בעיר הקודש ירושלים כתב בספרו. "תורת הניקור הירושלמי". הרבה פעמים אני מביא ביאור דברי מראשונים שלא נפסקה הלכה כמותם. צריך לדעת כי מחמת חומרת איסור חלב, נוהגים אנו פעמים רבים להחמיר אפילו שהלכה לא נפסק כמותם. כמו שמחמירים בחלב הכסלים. ועוד. ורבה וראב"ד של עדה החרדית בירושלים הגאון הרב רבי זעליג ראובן בענגיס זצ"ל וכותב בהסכמה שלו: ויזהרו שלא לשנות לאיזה קולא ח"ו כידוע שיש בזה חשש כרת רח"ל וחלילה להקל באלה הלכות.

תשובה על שאלת רבים

מה הרעש הגדול הזה שלא מנקרים את חלק הפנים? הנה תלמד את הרמ"א בשלחן ערוך ס"ד שכתב בפירושו: "אבל בחצי הבהמה של פנים אין בהם מחלבים, אלו רק קצת מן הקרום שעל החלב הכסלים ויש נוהגין להפריד ג"כ הבשר הנדבק שם זה על גב זה ולגרור החלב שביניהם ויש מתירין משום דמחושב חיפוי בשר וכן המנהג באשכנז, הלא אשכנזים אנחנו ולא ספרדים, נוהגין אנו כמו הרמ"א מורידים את הקרום ודי. וגם אנו מוציאים את הגיד של הבשר שם וזהו.

עניתי להם שטעות גדולה טעו בדברי הרמ"א. ח"ו, שהרמ"א מתיר לאכול חלב. ראשית, עליכם לדעת שבצד הפנים של הבהמה יש שני מיני חלבים. א) חלב הקרב ששם מונח הדיקין וכו'. ב) חלב הכסלים. החלב שתחת הטרפוש בין הצלעות אסור משום חלב הקרב, ראה בס' פני ארי החי ואת כל ספרי הניקור עד האחרון הבשר הנמצא בין הצלעות עד היותרת צריכים לקלוף כי הקרב והמעיים מונחים שם, כדי להתרחק מכל ספיקות נוהגים אנו להסיר כדי קליפה כל שטח מתחת הטרפוש הכבד כי חלב המכסה הקרב שוכב שם.

שנית, הרמ"א אומר שיש קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים, במקום זה יש שני קרומים, קרום עבה והשני דק, הקרום העבה שקצת מגיע לבשר רפאלע שהוא המשך של צוארון הטריפה שליד הכסלים ועליו מונח חלב הקרב לפנים היו זורקין את הרפאלע לטריפה, אבל בארץ אשכנז נוהגין בו היתר ולא היו מפרידים אותו מבשר אלא מורידין החלב הפרוש עליו בלבד. ראה ביאור הרמ"א סימן ס"ד.

ב"שלחן גבוה" סי' ס"ד סקט"ו ביאר דברי רש"י חלב שהבשר חופה יש לה לצד פנים קרום דק לבן המתפשט על כל פני הכסלים והוא אסור משום חלב. לכולי עלמא ותחת אותו קרום דק יש חלב נקלף וגם זה אסור לכולי עלמא. עיין מה שכתב בביאור הרמ"א ס"ד ובביאור רש"י צ"ג חולין.

הרשב"א סבר שחלב שתחת הקרום דק אסור, הדברי תמודות תמה על הרמ"א שכתב וצריך להסיר קצת מן הקרום הנשאר בראש הדפנות, ושואל מדוע לא הביא הרמ"א שצריך להסיר את החלב שתחת הקרום? מהב"ח נראה שסובר שיש חלב תחת כל הקרום דק אפילו בחלק הפנים הרי הרמ"א מיידי בחלק הפנים. עיין הכסלים ובביאור הרמ"א ס"ד.

המודרכי בפרק גיד הנשה, אמרו רז"ל דקרמא דכפלי אסור משום תרבא, וזה נתבאר בס"י ס"ד, בפרק גיד הנשה סי' תר"ס הביא בשם ס"ה וגם באורחות חיים הל' מאכ"א אות פ"ה כתב וכן צריך להסיר הקרום מן הבהמה מצד הפנים סמוך לדופן החזה וזהו קרום שעל הכסלים, והביא הר"מ בס"י ס"ד אות ו' הרי מפורש בהדיא דהקרום שעל הכסלים אפילו בחלב הפנים אסור משום חלב.

לסיכום דקרום דק לא הוי חיפוי לכולי עלמא, ובזה כולם מודים. והרשב"א סובר שהקרום לבד לא נקרא חיפוי בשר אפילו הקרום העבה.

בספר פני ארי החי סי' ה' כתב: וכן נוהגים פה לאסור אותו חלב שתחת הקרום העב וקולפין הבשר שתחתיו. עיין הכסלים.

בס' תועפות ראם על היראים סי' מ"ז אות י"ז מביא בשם ספר בא"ה לפי אלו שחושבים שהקרום חשוב חיפוי בשר הוא מטעם דקרומין מותרין מן התורה, וכתב שם בפירושו בחצי הבהמה של הפנים יש קצת מן הקרום של חלב הכסלים הנשאר שם בראש הדפנות וצריך להסיר הקרום משם יוצא שגם הקרום גם אסור משום חלב הכסלים.

ועוד טענתם אנו אשכנזים, טעות גדולה שהרמ"א כיוון לזה למנהג אשכנז ספרד, הוא כיוון לארץ אשכנז ולא לפולניא ולא לשום מקום. עיין הכסלים.
ה"דרישה" ובאשכנז נוהגין בהן היתר וצרפת וברומי ובלומברדיא, ובאיטריך בדילין הימנו ועונשין עליו כרת.

בעל "גבעת פנחס" מגדולי הרבנים מהונגריה, וזה לשונו: "מהנכון להעתיק מהפמ"ג באו"ח בהנהגות הנשאל באו"ח סדר ג' אות א' וז"ל: בעוה"ר לע"ע אין לומדים דיני ניקור ומסור לכל וראוי לכל מורה אם נאפשר לו ללמוד אשריו וטוב לו, והוא גם בדרכי תשובה סי' ס"ד סקמ"ד, והוסיף מ"ש ביש"ש פ"ק דחולין סי' ב' שכן שאין לבעל נפש לסמוך על שום מנקר אלא אם מכיר שהוא ירא אלוקים ובקי במלאכת הניקור.

אמנם קשה למתוח קו בקורת על כמה ממאורות הגדולים שנהגו כך. לדאבונו קלישות הידיעה בניקור ביחוד מצד המעשי והשימושי אצל בעלי הוראה והביאה לידי זה שכל ההסתמכות במקצוע זה היתה רק על המנקרים לברם. וביחוד בזמן האחרון שהמנקר מטפוס הישן הירא וחרד הוא נהיה לחזון חולף ובמקומם באו מנקרים שאינם בני תורה כל כך ואחריות גדולה ומכופלת רובצת על הרבנים ודיינים בענין כשרות. כבר צווחו גדולי התורה על ההתרשלות הלימוד בשטח זה.... הפמ"ג באו"ח סדר ב.א. כותב: בעו"הר אין לומדים דיני ניקור וראוי לכל מורה אם נאפשר לו ללמוד אשריו וטוב לו. ביש"ש ובספרי ניקור כתוב על זה הרבה. והנה מה שכותב הרא"ש שאין הכל בקיין בזה. המנקר הפשוט לא יכול בשום אופן לתפוס במוחו הבחנה זו. ראיתי בעיני את המכשולים הגדולים בזה. בכרך מפורסם נתעורר על שטח זה בשעתו מחאה עזה. והמנקרים בטעותיהם כך המנהג שקבלנו. אכן באמת מנהג המנקרים ובפרט בזמן האחרון לא תמיד יסודו בקודש. לכן נכון הוא שהמתלמד תורת הניקור לא לסמוך על דברי המנקרים, לבדוק להתחקות על מעשיהם אם מתאימים לפי הדין".

פסק שני ממהר"רי סוראזינה בסוף שו"ת הרא"ש :

"ואל יעלה על דעתכם שהקצבים והבודקים מקראקא המה הדייטים ועמי הארץ ושאין בידיהם רק מצות אנשים מלומדה ולא יותר. זה אינו אדרבה, גלוי הוא ומפורסם לכל נוי שהיה בק"ק ההיא שכל הקצבים ומנקרי הבשר המה רבנים חכמים יודעים ספר מלומדים במלחמתה של תורה שכן המנהג עוד בכל ארץ אשכנז, רואמאני פולני ורוסיא לבלווי למנות שוחטים ובודקים וקצבים כי אם בעלי תורה ויראי ה'.

ובעוה"ר העזובה רבה והדברים מרכיב מכאיב לב וראוי לדקדק במנקר כמו אצל השוחט ואין לסמוך על הטבח שהוא נוגע בדבר (יו"ד ס"ה). ונוהגים שהמנקר נוטל כתב קבלה נון המומחה. דברי תורת הניקור השלם מאת הרה"ג הרב שמחה מאלין מו"צ בעיר ביאלסטוק — פולין.

ובספר בית יצחק כתב מוסר על הרבנים שמשבו ידיהם מן המנקרים להשגיח עליהם הם סומכים על המנקרים שלמדו איש מפי איש ולפעמים גם רבו לא שנה, וא"כ תלמידו מנין לידע, וגם בחלק הפנימי הכל ממשמשין בו. נשים ועבדים וקטנים, ובפרט שוחטי זמנינו שלומדים דיני שחיטות ובדיקות מחדש ולקחו קבלה מהרב, וענין ניקור לא ראו ולא ידעו כלום, ולאחר שנתמנו לשו"ב עושים את עצמם למנקרים, ואנשים סומכים עליהם ואין מי שישגיח עליהם והכל הוא מפני שגם הרבנים בעלי הוראה אינם בקיאים בטיב ענין זה. על כן צריך הרב ללמוד בעצמו מקודם בטיב סדר הניקור דחלק הפנים. ואח"כ ישאל להשו"ב ולהורות להם הדרך אשר ילכו בה שלא יכשל ח"ו ולא יצא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן.

בשו"ע יו"ד סי' ס"ד סעיף כ"א וז"ל: טבח שדרכו לנקר בשר ונמצא אחריו חוט או קרום מלמדין אותו ומוזהירין אותו שלא יזלזל באיסורין אבל אם נמצא אחריו חלב אם הוא כשעורה מעבירין אותו. ואם נמצא אחריו כזית אפילו בהרבה מקומות מכין אותו מכות מרדות ומעבירין אותו. ובד"ת שם הביא בשם הפסקים של הגאון מהר"י סוראזינא בסוף תשובת הרא"ש בפסוק א' שמשבח המנהג ק"ק קראקא שהקצבים והמנקרים הם בני תורה רבנים חכמים ויודעי ספר.

בספר מלחמתה של תורה ובכרתי סוף סי' ס"ה ש"כ גם בזמן הזה יש להחמיר יותר שלא לסמוך על חזקות כשרות המנקר כיון שבזמן הזה רבו החומרות ואין לסמוך בניקור כי אם על בקי וירא ה' ברבים. וזה לשונו: "מיום עמדי על דעתי שלמדתי הלכות ניקור, להיות בקי בדון ובשמותיהם לא סמכתי על המנקר כי אם מה שאני מנקר בעצמי ויגיע כפי אכלתי, כי זה הרבה שנים שאני עוסק בעיניני ניקור והייתי בהרבה עיירות גדולות וקטנות וראיתי בעוה"ר שיש הרבה מכשולים גדולים ועוררתי על זה. ואפלו בעיירות שמעמידים משגיחים על הניקור גם הם לא יודעים ולא מבינים מה להשגיח כי כל השגחתם היא על ענינים אחרים... ולא על העיקר. ומקצבים, הם מקבלים את התשלום ואפילו שרואים איזה ענין, קלות אצלו מוכרחים להיות עומדים ושותקים, כי בוקי טריקי תלוי בו, כן היותר טוב שיקבלו את התשלום מקופת הקהל ולאסור על המשגיח לקבל אפילו מתנה קטנה מהקצבים ואז יעמוד המשגיח על ראשם ויפקח כראוי ודבריו ישמעו. מספר גבעת פנחס.

כתוב בהקדמה לספר גבעת פנחס.

חז"ל אומרים מס' ברכות כ"ח ע"ב, ר' נחוניא בן הקנה בכניסתו לבית המדרש היה מתפלל יהי רצון מלפני ה' שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בני חברי ולא אומר על טמא טהור... ולא יכשלו חברי בדבר הלכה, עיין תוס' יו"ט שלא תארע תקלה על ידי, הרי רעה תבוא על ידי שאגרום להם שיענשו, אבל הכשלו בדבר הלכה לא חשוב כיון שחבריו רבו עליו והרי הלכה כרבים. "בלחם רב" דף צ"ח ע"ד מפרש יותר ואומר מזה הרעה היא בזה שהחברים יראו שטעה, מזה לא יארע שום תקלה שיפגעו בכבודו, אלא התקלה היא אם חו"ש יכשל בדבר הלכה אשר לא כדת של תורה וחבריו גם הם יטעו והדבר יחשב כטוב ויחשבו הדבר לאמת "ויאכלו עונים וישבעו" או ח"ו יצמח מזה תקלה לרבים. על זאת יתפלל כל חסיד בכניסתו לבית המדרש שה' יצילוהו מזה.

בספר הניקור "תקון לדור" מאת צבי פנחס בן הר"ר אליעזר געלבארט, חזן ושו"ב בק"ק בורגונדשטאט במדינת בייערן, כותב: ביותר ובחלק הפנים ראיתי כמה פעמים בוקי סריקי מעשים אשר לא יעשה... וכמה פעמים עמדו נגדי המנקרים דשם ואומרים בחוצפה כך קבלנו וכך מנהגינו מקדם והייתי בעיניהם כמתעתע באומרים אם אמת בדבריך, למה הרבנים הגדולים אשר בארץ המדה חכמי הדור אינם מזהירים אותנו על זה. ואני בעיני אמרתי להם בודאי חכמי הוראות אינם יודעים מזה דבר המכשיל ולו ידעו והכירו את ענין הניקור בודאי היו משגיחין והיו עושים גדר לפרצה זו, ועל מנהגם אני אומר דור תהפוכות המה ומנהגם לגיהנם. העתקתי דבריו כפי לשונו.

כבר ביארתי מה שאמרו רז"ל "כשר שבטבחים" ורש"י מפרש ספיקי טריפות באות לידיים ומאכילות לנו, ותמוה הדבר אם בכשר שבטבחים אומרים חז"ל שמאכילין לנו ספיקי טריפות איך אנו בכלל אוכלין בשרא? מכאן נראה שגם בדורות הקודמים הטבחים לא זזו בני תורה. עיין חולין דף ט', וכוונת חז"ל ל"כשר שבטבחים" לאלו הקצבים שחושבים את עצמם שידעיים לפי מנהגם שקבלו לכן לא צריכים לשאול מהחכמים על ספיקות והכל כשר אצלם. באלו חשדו חז"ל ואמרו כשר שבטבחים... ורש"י מפרש ספיקי טריפות באות לידיים ומאכילים לנו מחסרון ידיעתן.

בספר ישועות יעקב סי' ס"ד הביא בשם רש"ל שיראי ה' נהגו לא לאכל בשר אחוריים. גם בא"ה סי' ס"ד אות ז' כתב דיש להחמיר שלא לאכל בשר אחוריים. גם בארצנו הקדושה המדקדקין והמחמירים לא אוכלים בשר מחלק אחוריים. וכ"כ בדרכי תשובה סימן ס"ה צ"ג במקומותינו שאין אוכלים בשר אחוריים כלל.

והחלטתי להוציא לאור ספר ניקור על החלק הקדמי והפנים, כי דבר בעתו הוא בשביל התפוצות שרובם אינם משתמשים בחלק האחורי וכל ספרי ניקור שיצא עד היום עיקר הדגש שלהם הוא על חלק האחורי שיותר קשה לנקר, ונתתי הרבה תמונות על כל חלק כי רבה העוובה בשטח זה, שיהיה הכל מובן וברור להראות באצבע את האסור והמותר בצורה מאד ברורה.

אנו לומדים מהקב"ה בכבודו ובעצמו הראה למשה זאת החיה אשר תאכלו, עיין חולין מ"ב ותוס' שם. בודאי הראה הקב"ה למשה את חלב הכסלים ותרבא דתותי מתניי וכל החלבים כי הכל הוא הלכה למשה מסיני, עיין ברמב"ם.

הבאתי בספר הרצאות כלליות ופרטיות, הצר הלימודי לפי מקורי הש"ס ופוסקים הראשונים והאחרונים ומכל ספרי הניקור שיצאו עד הזמן האחרון וצד המעשי תמונות וציורים וביאורים. וזה יביא תועלת לא רק לעוסקים במלאכת הניקור אלא גם רבנים בעלי הוראה או"ה יוכלו לרכוש ידיעות מקיפות ברורות על ניקור חלק הקדמי והפנים. וראוי הוא להמנות רבנים מפקחים על מהשגיחים באיטלויזים, בבת"י מלונות, בבת"י המטבחים שיורעים הלכות או"ה וניקור הקרמי, כמו שהובא בגמרא רב נתן בר שילא ריש טבחיא דצפורי... העיד נתן בר שילא רב טבחיא רציפורא חולין נ"ח. כנראה שהוא ד"ה המשיגה עליהם לכן קראוהו רב טבחיה.

כתבתי את ספר הניקור חלב הקדמי פנים עם תמונות שמראה בעורה ברורה ומוחשית את ניקור חלב הפנים וקדמי להוציא מחשבות פסולות על מנהגים שונים לאכל חלב, והבאתי בספר את כל השיטות מש"ס ופוסקים מהראשונים והאחרונים מכל ספרי ניקור וגם הלכה למעשה שיש לי שימוש בזה ב"ה למעלה משלושים שנה.

מטרתי היא להסיר כל הספיקות בענין זה. אמנם בשנים האחרונות הופיעו ספרי ניקור מאד חשובים ולא צריכים להוסיף עליהם, מאת הרב נחום כהן לעווין, ואח"כ ניצני ניסן, רב גדול בתורה וראש מנקר מביאליסטוק השקיע עבודה רבה ומומחיות גדולה בזה והספר הוא ספר שלם לא צריכים להוסיף כלום על זה.

אבל היות שהם כולם הדיגשו עיקר עבודתם על חלק האחוריים שזה קשה מאד ושם השקיעו עבודה רבה. ובחלק הפנים ראו כדבר אשר ירוע ומוכר היטב.

ואני ראיתי את החורבן שהביאו המנקרים במקומות שלא מנקרים חלק אחוריים וחושבים שאין חלב ולא למרו כלום וגם מזלזלים בחלב הקרב חלב הכבר חלב המעיים הטחול וכל מלאכתם היא להוציא כמה גירים של דם ובזה יוצאים מלאכת הניקור, החלטתי לכתוב את הספר הזה רק לחלק הקרמי פנים שיהי להם יותר קל ללמוד וגם לרבנים ירעו ללמוד לקח מספר זה וה' יצליח דרכנו להסיר מכשול מאחינו בני ישראל בכל מקום שהם וישלח לנו הגואל צדק במהרה בימינו אמן. תפילתי היא שנזכה להרמת מצב הכשרות וקרן התורה בכל מקום ומקום ונזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

מרדכי גבריאל מלאכי

בית דין גזר לכל מקהלת השכמים

ע"י הנהגת התורה הטהרה
(העדה החרדית והאגודה)

מנהל: מוסדות ירושלים החדשים
ת.ד. 8006

BETH DIN ZEDEK

OF THE ORTHODOX
JEWISH COMMUNITY

JERUSALEM, P.O.B. 8006

מנהל: מוסדות ירושלים החדשים. לחדש אדר א' שנת ה'תש"א

אזהרה בענין ניקור

נהוג ומקובל בכל תפוצות ישראל למנות שוחטים ובורקים מוכחים ויראי ד' מרבים
שיא בידם כתב קבלה מתכבס הראוי לסמוך עליהם. ולעומת זה רבה ההונחה בענין ניקור שכל
מקור מלמד ומורה לפי שרצה ובזמן קצר סמלא את ידו לעסוק במלאכת הניקור ללא שום
העזרה וקבלה ובאמת ערביך ערבא צריך, ועי"ו רבא המכילה להאכיל ח"ו בחלב ורס איסורי
כרת ר"ל, ומה שאמרים לסמוך ע"ד הרמ"א ביו"ד סי' ס"ד ס"ו רבאצי בהתמה של פנים אין
בהם מחלבים אלו רק קצח מן הקרום שעל חלב הכסלים וכו' - ד"ו גופא צריך לימוד ובקיאות
דאל"כ בקל יכשלו באיסור חלב והכבד יש חלב בהסתחול וחומי דם כהלשון.

עוד יש לדעת מד' הנוכח"ת יו"ד סי' ל"א עד כמה אפשר להניח בהצלעות לחלק הפנים
וכפי שסיכס כשו"ח בית שלמה ח"א יו"ד סי' ק"ז המנהג בכל תפוצות ישראל בגלילותינו
לחזור לחלק הפנים סמוך ממה לצלע שנים עשר והבשר שאחר צלע י"ב מניחים לחלק אחרים
ואין מוציל רק ניקור ממקד הבקי לנקר חלק אחר יים וא"א לבאר כל פרטי הענינים כמבואר
ברמ"א ס"ו.

אך זאת דעתנו שאין כדאי לחפש קולוח במקום שיש סחמירין כאיזהו חלק כי בלא"ה יש
ספע בצר בהבטה, ואשר ע"כ באנו להזהיר שכל הנא למלאות ידו במלאכת הניקור יהיה זה
רוקא אצל מנקר מופתה ויר"ש מפורסם ואחריו שהלז יתן לו הודעה ואיסור שלימודו עלה יפה
ובקי וזרז במלאכתו יופיע בפני בי"ד או חכם המקובל להורות הוראה להבחינו ואז יקבל
ממנו כתב קבלה לסוככו למשרת מנקר.

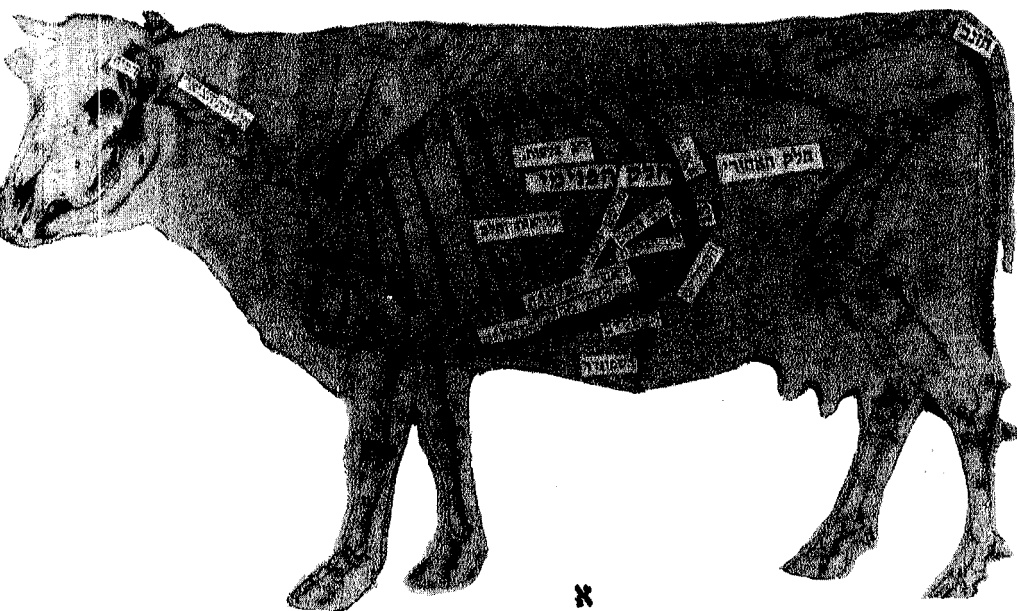
פעיה"ק ירושלים בחודש מנחם אב השכ"א לפ"ק.

ישראל זקן מנהל

אשר יושב ראש הדין

אשר יושב ראש הדין
אשר יושב ראש הדין

- הבהמה מתחלקת לשלושה חלקים: —
א. חלק הקדמי
ב. חלק הפנים, הקרב — אימורים
ג. חלק אחורי — ירכיים

חלק הפנימי

בחלק הקדמי נמצאים אברי הנשימה ובחלק האחורי — אברי העיכול.

ביאור חלק הקדמי, והפנים

חלק הקדמי. החיבור לאחור, הכסלים. בשני חלקי הבהמה

בניקור חלק הקדמי השפונדר ובחלק הפנים, רבים המכשולים. הסיבה היא חוסר ידיעה ברורה להלכה ולמעשה. המנקרים המומחים, לא ברור להם די הלכה לכל פרטיהם כי רבה היא. עיקרי הלכה נמצאים בגמרא, בראשונים ובפוסקים והציר שעליו טובבים בעלי ספרי הניקור היא בעה"ט בטור סוף ס' ס"ה ועל גדולי המומחים בניקור בדורות הקודמים שקבלו בקבלה איש מפי איש ואחרי כל זה כותב בעל תורת הניקור הירושלמי, נשארה עוד תורת הניקור בבחינת תורת הנסתר. ובפרט בניקור חלק הקיזמי שהוא ההמשך של החלב מחלק האחורי. ויעזור ללומדי תורה, להבין בצורה ברורה את הגמרא ורש"י וכל המפרשים.

ביאור

הקדמי נקרא למעלה מהטבור והאיברים החיצוניים כמו: הראש, היד הכתף. הפנים הקרב — האימורים: הכרס, המסט ובית הכוסות, הדרא דכנתא, הקיבה, ובני המעיים, הדקין, הטחול ויותרת הכבד. חלק אחורי הירכיים-הכסלים שלמטה מהטבור המתנים הכליות והירך.

סדר הניקור

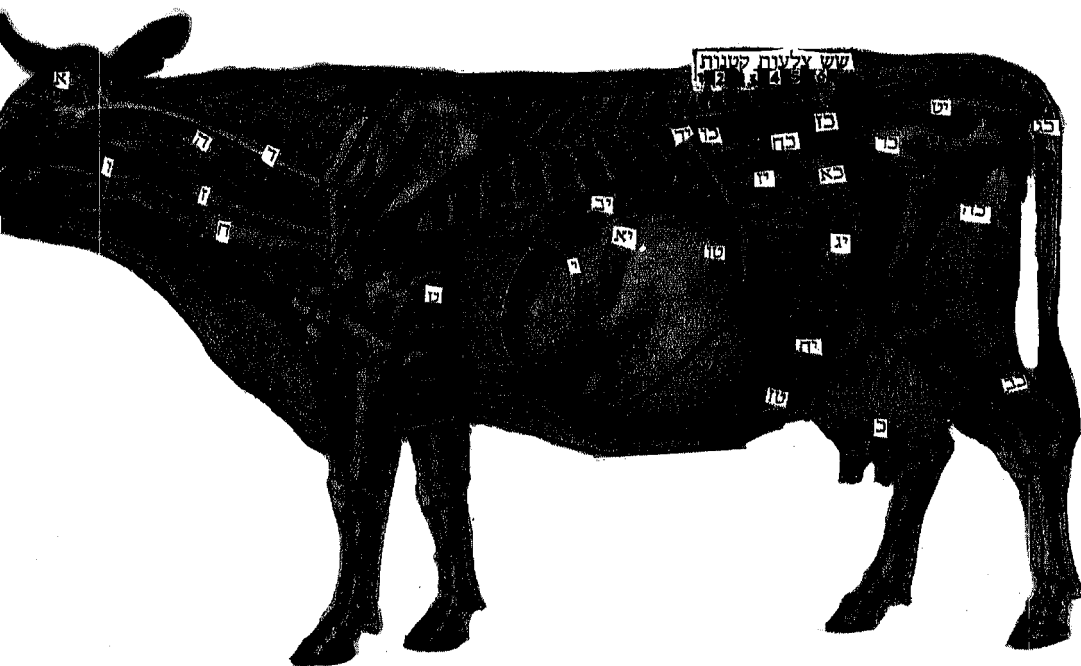
חלק הקדמי

הריפ — אצבע הטרופה, טרפש הכבד, (רויט פלייש) המחובר לצלעות, הראפאלע — הגידים: מהצלע 11 וה-12 והגיד למעלה מהצלעות איפה שמתחל השפונדרע אלו הם מחמשה חוטי הכפלא. צלעות 12, והצלעה ה-13 משאירים לחלק אחורי, יש מקומות שלקדמי נשאר רק 10 או 11 צלעות ויתר לאחורי.

ראש הדופן שפונדרע

סוף צלעות הרקות הסחוס

"שלד" והאיברים הפנימיים של הבהמה

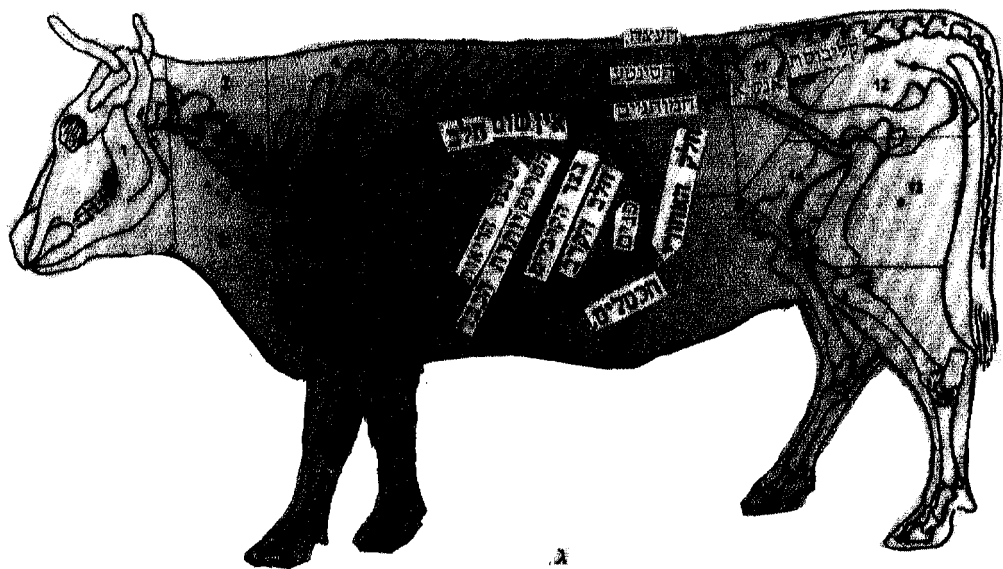
תמונה ב

- א. המוח הגדול.
 ב. הלחי העליונה
 ג. הלחי התחתונה.
 ד. חוט השדרה.
 ה. חוליות צואר המפרקת.
 ו. טבעת הגדולה — תורבץ הושט.
 ז. הושט.
 ח. הקנה.
 ט. הלב וטרפש הלב.
 י. תעלת הושט.
 יא. הטחול.
 יב. הכבד.
 יג. המעינים הדקים
 יד. הצלע הי"ג
 טו. הכרס.
 טז. כסלים בשר החופה את רוב הכרס.
 יז. הדרא דכנתא, המעינים הגסים.
 יח. המעינים הדקים.
 יט. כרכשתא. חלחולת, המעי הישר. ריש מעי באמתא.
 כ. בחל.
 כא. סניא דיבא.
 כב. צומת הגידין.
 כג. חוליות הזנב.
 כד. בוקא דאטמא. האנקא.
 כה. גיד הנשה.
 כו. חלב המותניים הסינטה תרבא דתותי מתני לשיטת רש"י פשטא וגמדא.
 כז. מקום המתנים (לשיטת הרמב"ם) מקום עיקרי המתנים סמוך לראש הירך.
 כח. כוליא.

בהמה מחולקת לשנים בין הי"ב וי"ג.
הקו השחור בין צלע ה-12 לבין צלע ה-13 מראה מקום החציה, לשנים.

תמונה ג'

האיברים הפנימיים וחלקי הנקור

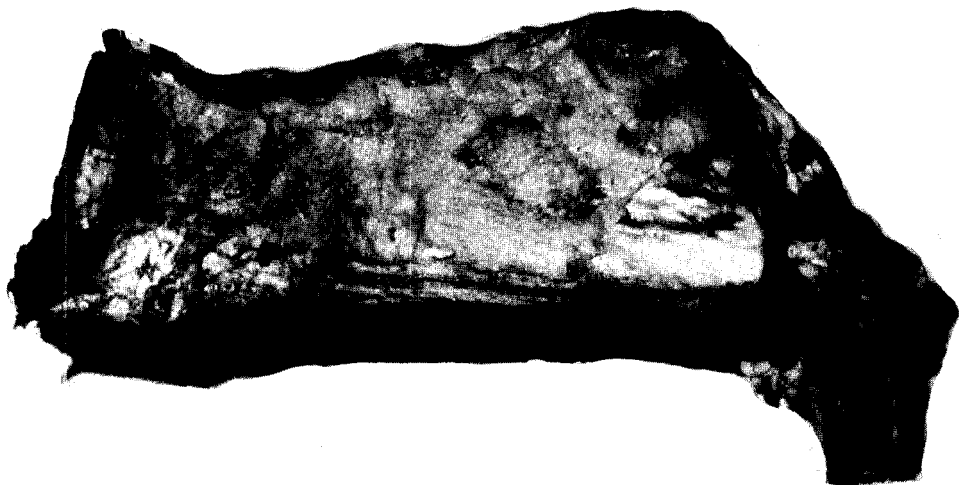

חלק אחורי

חלק האחורי מתחיל מהמותנים הסינטה והפיליי מקומם בגב הבהמה על שש הצלעות הקטנות הסינטה מצד החיצוני והפיליי מצד הפנימי וכאן החלב המתנים לשיטת רש"י לפי הפרישה, והחלב כאן לא נקרא חיפוי בשר. ומהסינטה מתחיל הכסלים פאלדע בשר הסינטה נמשך מבשר הצלעות הקטנות.

מתנים

הצד החיצוני מהסינטה מצד גב הבהמה הרבוק לצלעות הקטנות.

צד השיפול של הסינטה, למטה, המחובר לפלדה.

חלב המתנים

שיטת הרמב"ם בפ"ז מה' מאכ"א היא שחלב המתנים נמצא בעיקרי המתנים סמוך לבוקא דאטמא כי שם נמצא (הלונבייל) פיליי וראשו מונח על עצם האנק"א ושם נקרא עיקרי מתנים. ולאילו הסוברים כשיטת רש"י ולפי הפרישה דתרבא דתותי מתני היא החלב תחת הפיליי המונח לאורך הצלעות הקטנות ושם הבהמה בחייה פרוקי מיפרקא, אבל לפי דעת הרמב"ם שחלב המתנים היא החלב הנמצא בעיקרי המתנים — סמוך לראש הירך הסמוך לבוקא דאטמא, ושם רואים אנו שאינו — "גמדא ופשטא" — וחלב שם אינו מתגלה כי שם אינו פרוקי מיפרקא.

הניקור הירושלמי מבאר ואומר: החלב שמתחת הפיליי לכל האורך מונח על צלעות הקטנות אסור שמואל. כי פרוקי מיפרקא ולפי שיטת הרמב"ם החלב הנמצא מתחת ראש הפיליי הסמוך לבוקא דאטמא.

חלב המתננים

בחלב יש כלל: אמר רב יהודה אמר שמואל חלב שהבשר חופה אותו מותר חולין צ"ג, גם דעת הרמב"ם שהבאתי לעיל חלב שהבשר חופה אותו מותר וגם דעת הרא"ש חיפוי בשר מותר היוצא מהכלל היא חלב מתחת המתננים — תרבא דתותי מתני אסור מטעם בהמה בחייה פרוקי מיפרקא והחלב תחת המתננים מתגלה בחייה לכן אפילו אחרי השחיטה החלב מכוסה לא מועיל כיוונו ולא נקרא חיפוי בשר ואסור. מדובר. החלב מתחת הלונביל" שנק' - פילוי — המונח על השש צלעות הקטנות אע"פ שהחלב תחת הפילוי מכוסה על ידי הפילוי בכל זאת אסור מטעם פרוקי מיפרקא. אבל חלב אחר הנמצא תחת הבשר והבשר חופה אותו מותר, ורש"י מפרש חלב שעל הכסלים שתחת הכליות ונראה בגובה הכסלים ואח"כ נבלע תחת הבשר אדום ומתפשט תחת אותו בשר בכל הכסלים ומשהבשר חופהו מותר.

תחילתו מצלע השלש עשרה וסופו בעוקץ "האנקא".
ציור פילוי על עצם המתננים

הפילוי מצד החלל כשהוא דבוק לעצם

הפילוי אינו מכסה את כל העצמות הקטנות אלא שכבת בשר דקה. חלב רב ממלא את החלל.

במקום הפנוי, שאינו מכוסה פילוי, נקרא חלב שעל כסלים.

רש"י קורא לשטח זה גובה הכסלים, ולכן הוא מסביר, שבחיי הבהמה נמצא חלב הזה בגובה הכסלים.

הפרישה אומר: לצד השדרה נגד הצלעות הקטנות מתחיל להיות לבן והוא חלב מגולז: ואסור — "ומשם הולך ומתפשט עד תחת הטריפה לידווי"ץ וגם אותו שתחת הלידווי"ץ אסור אע"פ שהוא מכוסה בבשר לא ברור כוונת הפרישה מה נקרא "הטריפה לידווי"ץ על זו: מסביר הניציני ניסן: יש מפרשים שהכוונה ללדביץ הטריפה, הנמצא בין הקושלץ והפלדו: סמוך לצלעות הארוכות שבחלק הפנים. הלדביץ מתחיל מתחת לסינטה מהחוליא: השלישית בערך, ונמשך לאורך ראש הסינטה, ומכאן ממשיך וחודר לתוך בשר הצלע השלעו עשרה והלאה לצלע השתים עשרה הנקרא אצבע הטריפה וחוקים אותו לטרפה יחד ענו בשר מצלע השלש עשרה שבחלק הקדמי החלב הנמצא תחתיו הוא חלב אסור לדעון הפרישה — ששם אמרינן פרוקי מיפרקא. והניציני ניסן מביא עוד סברה ואומר ויש מנקרינו שמפרשים, שהכוונה של הפרישה היא ללדביץ הטריפה של גב הפיליי המונח מתחונ לעצמות העצה בין הפיליי ובין העצמות, מתחת לגב הבהמה והלדביץ שם ג"כ אסור משונו פרוקי מפרקא.

המותניים על שש צלעות קטנות

בשר הסינטה על העצמות

וששת הצלעות הקטנות ל חוליותיהן

צד פיליי

סינטה על עצמות הקטנות בלתי מנוקרת

מצד שני נראה הפיליי על עצמות הקטנות

כמו שמוכיח הבהע"ט. ומסיים בסוגית חלב המתנים בירור זה תשמש מקור לבי: המקומות מהם מדובר על חלב המתנים שמתחת הלדביץ הטריפה או לונבל הטריפה. לסיונו חלב המתנים שהרמב"ם אומר הוא החלב הנמצא בעיקרי המתנים הכוונה לחלב הנמצא: תחת ראש הפיליי המונח על עצם האנקא הנובע בחיבור הבוקא דאטמא ולא יותר. ולפי שיטת רש"י כל החלב הנמצא תחת הפיליי לכל האורך המונח על שש צלעות הקטנות זהו דעת בעל הניקור הירושלמי חלב המתנים לפי דעת הרמב"ם הם כלשונו, בעיקר הירכיוז באו"ה כלל ז' ס"ח כותב: פרוקי מפרקא פי' כשהבהמה מהלכת נמשכים המתנים לצד הראש והירכים לצד הזנב ונגלה אותו חלב והוא אסור.

כסלים

חלק האחורי כסלים, פלדה, פלנקין, מתחיל מלמעלה מהשש צלעות הקטנות, מבחוץ לצד העור מונחת הסינטה ומצד הפנים לכל אורך הצלעות הקטנות הלונבי"ל (פילי) שמכסה את כל השטח של השש הצלעות הקטנות לפי רש"י זהו חלב המתנים אמנם החלב שהבשר חופה אותו מותר כי יש לו דין בשר ולא חלב וכאן אעפ"י שהבשר חופה אותו אסור וזהו התרבא דתותי מתני אסור. והטעם: אמר אביי בהמה בחייה פרוקי מיפרקא חולין צ"ג.

מאורך הסינטה שעל הצלעות הקטנות מתחילים הכסלים ומשכים לכל מרחב הבטן מלמטה משני הצדדים ועולים בצד השני עד הסינטה השניה למעלה כל החלק הזה של הבטן של עור ובשר נקרא כסלים או פלדה רק הצלע השלש עשרה דבוק בבשר הפלדה רגזה המספרים 3.2.1 ובין הצלע ה-12 שמחובר לחלק הקדמי לצלע ה-13 שמחובר לחלק אחירי הוא אמצע הבטן הכסלים המחלקים בין חלק האחורי הנקרים כסלים ובחלק הקדמי נקרא שפונדר ובין המספר 3 ל-4 נחתך המשך של צוארון הטריפה בכוון החלק הקדמי והוא נקרא רפאלע.

ראה בציור חלב הכסלים שתחת הכליות לפי שיטת רש"י שבחיי הבהמה חלב זה נמצא בגובה הכסלים מקום שהכסלים מתחברים להסינטה כמו שבארנו בהמה לאחר השחיטה ששוכבת על הארץ הכליות הן למעלה וכסלים מתחתיהם ולפי הסברה של תורת ניקור הירושלמי הבהמה לאחר השחיטה שתלויה ברגליה הכליות הם למעלה והכסלים למטה.

כל השטח הפנוי מצלעות מלמעלה מאורך 6 הצלעות הקטנות, עד למטה כיוון הקיקע בכל מרחב הבטן מסביב משני הצדדים עור ובשר נקרא כסלים כלשון המנקרים פלדה. בתורה: ואת שתי הכליות ואת החלב אשר עליהן אשר על הכסלים. רש"י מפרש: שהחלב שעל הכליות כשהבהמה חיה הוא בגובה הכסלים והם הכליות מלמטה זהו חלב שונחת המתנים שקורין לונביל"ש לזבן הנראה למעלה בגובה הכסלים ובתחתיתו הבשר חו"זהו.

לפי זה פירש רש"י בחולין צ"ג חלב שעל הכסלים שתחת הכליות ונראה בגובה הכסלים ובויקרא ג' פ' ד' פירש רש"י הכסלים (פלנקין בלע"ז) שהחלב שעל הכליות כשהבהמה חיה הוא (החלב) בגובה הכסלים והם (הכליות) מלמטה תחת גב הבהמה וגובה הכסלים הנו על הכליות. נבאר דברי חז"ל חולין צ"ג אמר רב יהודה אמר שמואל חלב שהבשר חופה אותו מותר. רש"י: חלב שעל הכסלים שתחת הכליות ונראה בגובה הכסלים, וא"כ נבלע וחת הבשר ארום דק ומתפשט תחת אותו בשר בכל הכסלים ומה שהבשר חופהו מותר וכשבלה למטה אותו בשר יוצא ממנו קרום עב ולבן לבד קרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסלים שאסור משום חלב כדלקמן ותחת אותו קרום עב יש חלב ויש שנוהגים איסור באותו חלב לפי שאותו קרום אינו חשוב חפוי בשר שדק הוא אבל בארץ אשכנז נוהגין בו היתר וגם יעניי נראה דחפוי גמור הוא.

לפי פירוש הפרישה כוונת רש"י שכתב: תחת הכליות ונראה בגובה הכסלים הכוונה לחלב מגולה הנמשך מן בשר אדום – והצוארון – הטריפה הנמשך לצד הגב חלב בגובה הכסלים והוא חלב מגולה ואסור לפי כל הדעות והוא תחת הכליות וכשמפרידים הכליות נראה אותו חלב אבל אותו חלב הנמשך מתחת הבשר אדום (רש"י) ואח"כ נבלע תחת אותו בשר בכל הכסלים ומשהבשר חופהו מותר לפי הפרישה כוונת רש"י לבשר אדום צוארון הטריפה זה נקרא "חלב שהבשר חופה אותו ומותר – וכן פסק הרמב"ם בפ"ז מהלמאכ"א ה' ז' דחלב שבתוך הכסלים מותר וכן ביו"ד ובטור סי' ס"ד.

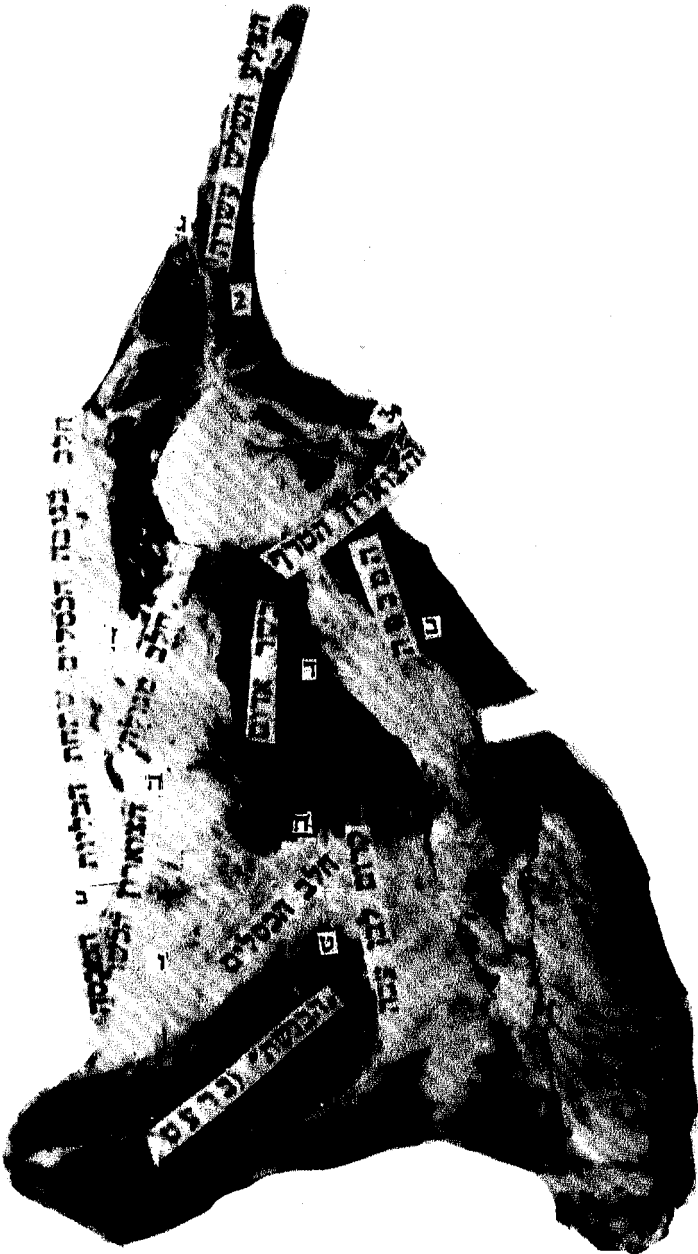
ציור הכסלים

ציור הכסלים הצלע ה-13

הכסלים פלדע

הכסלים מתחלקים לשלש חתיכות זה על גבי זה לצד העור נקרא מכסה (רעק) ונמשך על כל הכסלים. בשר אדום או צוארון הטריפה. וצוארון הכשר מתחיל מהבוקא דאטמא ועולה למעלה לצלע השלש עשרה.

המספרים והאותיות:

1. ראש הצלע השלש עשרה שהוציאו מחוליית העצה (הסינטה) של שש צלעות הקטנות.
2. בשר (הפלדה) כסלים דבוק בצלע השלש עשרה.
3. צוארון הטריפה מחלק אחורי נמשך לחלק הקדמי ונקרא רפאלע.
- א. מקום שהפלדה, כסלים דבוק בקושליץ (סינטה) לפי רש"י שם חלב המתנים — תיבא דתותי מתני לזה כיוון אביי בהמה בחייה פרוקי מיפרקא — החלב לפעמים נחגלה לכן אינו חשוב חיפוי בשר. ושם חלב מגולה.
- ב. מכסה — דעק.
- ג. חלב שנראה בגובה הכסלים
- ד. צוארון הטריפה בשר ארום.
- ה. צוארון הכשר.
- ו. חלב הכסלים.
- ז. חלב מגולה.
- ח. קרום לבן עבה.
- ט. בושת (ברעטל).

הכסלים — כמלי — פלדה — מלנקין:

התחלת הכסלים מהבוקא דאטמא, ונמשכים לכל הבטן משני הצדדים עד החזה הזלע 13. השלחן גבוה ס"ד ס"ק ט"ו כתב: שבצדי הבהמה מזה ומזה יש שם מקום פנוי מצלינות שאין שם אלא עור ובשר, והוא מסוף החזה עד עיקרי הירכים הוא נקרא כסלים בספר נוצני ניסן כתב: כדי לפתוח רחב את חלל הבטן, חותך הטבח עמוק בבשר הרך של הכסלים עד למתנים — בין הקדמי לאחוריים חלק מכסלים הנקרא "פלדה" נמצא בצד האחורי וזולק הנקרא שפונדר — בקדמי. גזר בשר הדק המכסה את פנים כסלי הבטן מתחת לקרום הזולל — נחתך לשנים, בצד האחורי הוא מכסה את הפלדה ונקרא הצוארון הטריפה ובצד הקדמי — את השפונדר ונקרא רפאלע, בשר הראפאלע וכן בשר הצוארון הטריפה הוא בשר איום שמקצהו נמשכת הרפאלע, בקצוות של השנים הללו נמתח קרום עבה המתפשט על יצה הכסלים עד גמירא בחלק הקדמי הוא הקרום המסתיים מן הרפאלע.

בשר הצוארון הטריפה — בצד אחורי והנמשך לחלק הקדמי הנקרא רפאלע הוא איום. ומשם נמשך קרום עבה המתפשט על קצה הכסלים עד סופו וזהו מה שרש"י ז"ל מפרש ח' לין צ"ג וכשכלה למטה אותו בשר יוצא ממנו קרום עב ולבן לבד קרום דק וקלוש המתפשט וכל הכסלים שאסור משום חלב ותחת אותו קרום עב יש חלב ויש שנוהגים איסור באותו זולב לפי שאותו קרום אינו חשוב חפוי בשר שדק הוא כלפי בשר (וזה לא נקרא חלב שהבשר חופה אותו הכוונה שדק הוא פירוש שהקרום לא נקרא בשר).

אבל בארץ אשכנז נוהגין בו היתר וגם בעיני נראה דחפוי גמור הוא. בסוף ספר תשובת הרא"ש כתב הר"י מסרוזינא בפסק ב' מביא שיטת הרמב"ם שקרום עב לא נקרא חיפוי נשר וחלב שתחתיו אסור, ראה מה שכתבתי שתי פרשיות הסתומות.

כאמור לעיל מקום הכסלים לאורך מתחיל מהבוקה דאטמא (עצם האנקא) ונמשך עד החזה (לצלע הי"ג) ורחבן נמשך על כל הבטן (למטה) ולמעלה עד השש צלעות הקטנות — הנקראים שש חוליות המתניים הנמצאות בין הצלע ה"צ עד עצם ההנקא. הכסלים למעלה מזוברים — לסינטע — הנקרא מתניים ודבוק כלפי חוץ לשש חוליות המתניים. והכסלים אינם מתחברים עם הלונביייל — הפילוי — הדבוק לשש חוליות או צלעות הקטנות כלפי פנים וראשו מונח על עצם האנק"א.

תרבא דתותי מתני אסור — חולין צ"ג אמר רב יהודה אמר שמואל חלב שהבשר חופה אותו מותר. שעל הכסלים אמר רחמנא ולא שבתוך הכסלים שואל הגמרא — והאמר רבי אבא אמר רב יהודה אמר שמואל. האי תרבא דתותי מתני אסור? תירוך: אמר אביי בהמה בחייה פרוקי מיפרקא. רש"י: האי תרבא דתותי מתני זה עליונו וגובהו של אותו חלב... ואותו גובה עצמו מכוסה במתנים שקורין לונביל"ש (פילוי) שרחבן מרחיב למטה מצלעות קטנות ומכסהו וכשהטבח מפרישו נראה אותו חלב — (פרוקי מפרקא) — כשהבהמה הולכת האיברים נעים, והמתנים פעמים שהם נמשכים כלפי מעלה והכסלים נמשכין כלפי מטה ואין החלב מכוסה — הרמב"ם בפ"ז מהמ"א: חלב שהבשר חופה מותר שעל הכסלים אסר הכתוב ולא שבתוך הכסלים יש שתי פתילות של חלב בעקרי המתנים סמוך לראש הירך כשהבהמה חיה חלב זה נראה במתנים וכשתמות ידבק בשר בבשר ויתכסה חלב זה ואינו נראה עד שיתפרק הבשר מן הבשר והרי זה אסור, שאין זה חלב שהבשר חופה, וכל מקום שתמצא בו החלב תחת הבשר והבשר מקיף אותו מכל סביביו ולא יראה עד שיקרע הבשר מותר. הפרישה בטור יור"ד ס"ד י"א כתב: חלב שתחת המתנים אסור פרש"י שהוא תחת הכליות ונראה בגובה הכסלים ר"ל שלמטה מהכסלים בבהמה לצד הארץ יש שם בשר אדום ומן אותו הבשר ולמעלה ממנו לצד השררה נגר הצלעות הקטנות מתחיל להיות לבן והוא דולב מגולה ואסור ומשם הולך ומתפשט עד תחת הטריפה לידו"ץ וגם אותו שתחת הדלדיוץ אסור אע"פ שהוא מכוסה בבשר ומפורש בגמרא הטעם אמר אביי בהמה בחייה פרוקי מפרקא פירוש כשהיא הולכת איברים מונעעים והמתניים פעמים שהם נמשכים כלפי מעלה והכסלים נמשכים כלפי מטה ואין החלב נכסה בהם.

בשר הפלדה

מס' 1. ראש הצלע השלש עשרה שהוציאו מחוליתה.

מס' 2. צלע שלש עשרה דבוקה בשר הפלדה (כסלים).

מס' 3. כסלים במקום זה מחולק הקדמי מהאחורי כסלי הפלדה נמשך הלאה לירך והצד השני לשפונדר — בצד אחורי נקרא צוארון הטריפה והמשיכו בצד הקדמי נקרא "רפאלע" ועליו מונח חלב הקרב. צוארון הטריפה בצד אחורי לא מנקרים וזורקין לטריפה ובצד הקדמי נוהגים בארץ ישראל להפרידו לגמרי מהבשר הדבוק בצד התחתון ומצד השני הסמוך לקצה ראשי צלעות וקולפין אותו משני הצדדים.

- שני חלקי הבהמה מבותרים :
- חלק הקדמי שפונדר 12 צלעות.
- חלק אחורי פלדע כסלים צלע אחד
- חלק אחורי
- הצלע ה-12
- חלק הפנים הקדמי

בספר ניצני ניסן כתוב: בשר הצוארון הטריפה מסתיים בקרום עבה המכסה, חלק מן "הכסלים" ועליו מכסה הקרום החיצון, הפרוש על כל הכסלים (פלדה) גם בחלק הקדמי מסתיים הרפאלע, שאינו אלא המשך צוארון הטריפה — בקרום עבה. כלומר: קצה בשר אדום של הרפאלע נגמר בקרום עבה, ועל זה פרוש הקרום הדק, הנמשך מהקרום החיצוני שעל הכסלים פלדה כי קרום אחד בלבד פרוש על כותלי הבטן בתוך החלל, אלא כשהפרידו את הבשר האחורי מן הקדמי נשאר גם על ראש הדפנות קצת מן הכסלים, לכן דין ניקור הכסלים של חלק הקדמי כדין ניקור הכסלים של חלק האחורי. לכן כשמנקרים את בשר הכסלים של החלק הקדמי שבראש הדפנות, קולפים את פני הבשר, על פי סימן הגיד שמתחת שפת הרפאלע, ואת ראשית הקרום היוצא מן הרפאלע לכל אורך הכסלים. השפונדר הממשיך למטה מן הרפאלע.

השפונדר מנקרים מן הסימן הגיד עד קצה הדפנות ומעצם ההזהר עד קצה הצלע לאורכם ולרחבם של הכסלים. שבראש הדפנות (בצד הקדמי) בגלל החלב הדבוק עליו וכן קולף את הגיד עצמו בכל האורך. יוצא מזה שיש בבשר הכסלים שלושה מיני קרומים. קרום החיצון הנמצא בחלל הבהמה, קרום היוצא מן הרפאלע ומכסה את השפונדר וקרום מתחת לרפאלע אעפ"כ אינם נידונים כדין בשר חופה להתיר את החלב שמתחתו, וקולפין ומנקרים שם את החלב שמתחת לקרום הנ"ל (בשם טהרות אהרן ועקרהבי").

בשר הכסלים

בין הצלע ה-12 לצלע ה-13 נחתך הבהמה לשני חלקים — אחד נקרא חלק אחורי והשני נקרא חלק הקדמי.

לחלק הקדמי יש יב' צלעות ולחלק האחורי צלע אחד. הצלע ה-יג.

הכסלים מחוברים לשני חלקי הבהמה וכשמחלקים הבהמה לשנים נמצא הכסלים — הפלדה, בצד אחורי ונשאר גם חלק מהכסלים לצד הקדמי הנקרא שפונדר.

בצד אחורי למעלה דבוק לפלדה הסינטה המכסה את השש צלעות הקטנות מבחוץ לצד גב הבהמה הסינטה יונקת מחלב הכליות — ומחלב המתנים. מצד הכליות סמוכה הסינטה לעצם האנק"א ושם מחובר העצה לעצם הקליבוסת חודר גם תרבא דקליבוסתא לתוך הסינטה — (קושליץ) המונחת על שש צלעות הקטנות מצד החוץ לצד העור ומצד הפנים לחלל הגוף של הבהמה מונחת על שש הצלעות הקטנות הפילולי (לונבייל) והוא נמשך עד הבוקא דאטמא וזה נקרא המתנים וחלב מתנים שונה בדינו מחלב אחר.

כדין חלב אמר הגמרא חולין צ"ג חלב שהבשר חופה אותו מותר, וכן פסק הרמב"ם והרא"ש חלב המכוסה בבשר דינו כבשר, אבל חלב המתנים אף על פי שמכוסה בבשר אסור אמר שמואל האי תרבא דתותי מתני אסור — אמר אבוי בהמה בחייה פרוקי מיפרקא פירוש לא מועיל הכיסוי כי וזכיסוי הוא רק אחרי השחיטה ובהמה בחייה פרוקי מיפרקא והחלב מתגלה לכן אינו נחשב החלב מתנים כחיפוי בשר ואסור.

הפרישה ביו"ד סי' ס"ד אורח י"א שהזכרתי לעיל מביא שיטת רש"י החלב תחור: (הלונבייל) פליי נראה אחר השחיטה מכוסה אבל כשהחלב מתגלה על ידי הליכה אינו נקרא חיפו בשר — ואסור, וזוהו תרבא דתותי מתני לשיטת רש"י לפי (הש"ג ס"ד אות ז'). איסור חלב המתנים היא שכנגד הצלעות הקטנות — ששם מקום מגולה בבהמה בזמן הליכה ושם אומרים פרוקי מיפרקא אבל החלב שתחת ראשי המתנים אינו מתגלה בזמן הליכה לכן מותר אבל מבעל העיטור בטור יו"ד בס' ס"ה נראה שהחלב בראש המתנים על חי' הזדרה גם כן פרוקי מיפרקא ואסור.

הכסלים פלדה

בפ' ויקרא ג' ד' כתוב: ואת שתי הכליות ואת חלב אשר עליהן אשר על הכסלים. רש"י מפרש שם: פלנקי"ן שהחלב שעל הכליות כשהבהמה היא בגובה הכסלים והם מלמטה וזהו החלב שתחת המתנים שקורין לונבילו"ש לובן הנראה למעלה בגובה הכסלים ובתחתיתו הבשר חופהו — לפי דברי הפרישה: חלב הכסלים הוא אותו חלב שבין הצלעות הקטנות ובין הצווארון הטרף. (ראה אות(ז) חלב מגולה) והוא תחת הכליות וכשמפרידים הכליות נראה אותו חלב (בזב"ש כתב שגדלו טפח).

לפי פירוש רש"י: "כשהבהמה חיה היא בגובה הכסלים הכונה לחלב המגולה (אות ז) והם הכליות למטה וזהו חלב שעל הכסלים פירוש שהחלב הכליות נמשך על הכסלים בגמרא חולין צ"ג: אמר ר"י אמר שמואל חלב שהבשר חופה אותו מותר מפרש רש"י: חלב שעל הכסלים שתחת הכליות ונראה בגובה הכסלים ויש סתירה בין רש"י בפ' ויקרא לרש"י בחולין צ"ג. בויקרא מפרש רש"י שהכליות הם למטה ובחולין אומר רש"י: חלב שעל הכסלים שתחת הכליות. יוצא שהכליות הם למעלה המעדי"ט מעיר על זה. בפניה"נ סי' זו: אות ב' ומתרץ שם בהמה לאחר השחיטה שתלויה או הכליות הם למעלה והכסלים למטה אבל הבהמה בחיה הכסלים למעלה והכליות הם תחת הכסלים למטה.

חלב שהבשר חופה אותו מותר בחולין צ"ג אמר שמואל חלב שהבשר חופה אותו מותר; שעל הכסלים אמר רחמנא ולא שבתוך הכסלים רש"י: חלב שעל הכסלים שתחת הכליות ונראה בגובה הכסלים ואח"כ נבלע תחת הבשר אדום דק ומתפשט תחת אותו בשר בכל הכסלים.

התמונה הכסלים — פלדה

ראה אות (ז) (חלב מגולה) זהו כוונת רש"י שתחת הכליות ואח"כ נבלע תחת הבשר אדום דק אות (ד) (בשר אדום) (צוארון הטרפיה) ומתפשט תחת אותו בשר בכל הכסלים ומשהבשר חופהו מותר (תחת בשר אדום וכשכלה למטה אותו בשר (אדום) יוצא ממנו קרום עב ולבן (אות, ח') (קרום לבן עבה) לבד קרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסלים שאסור משום חלב, ותחת אותו קרום יש חלב לפי שאותו קרום אינו חשוב חפוי בשר שדק הוא (כלפי הבשר אדום. — צוארון הטרפיה) אבל בארץ אשכנז נוהגין בו היתר וגם בעיני נראה דחפוי גמיר הוא.

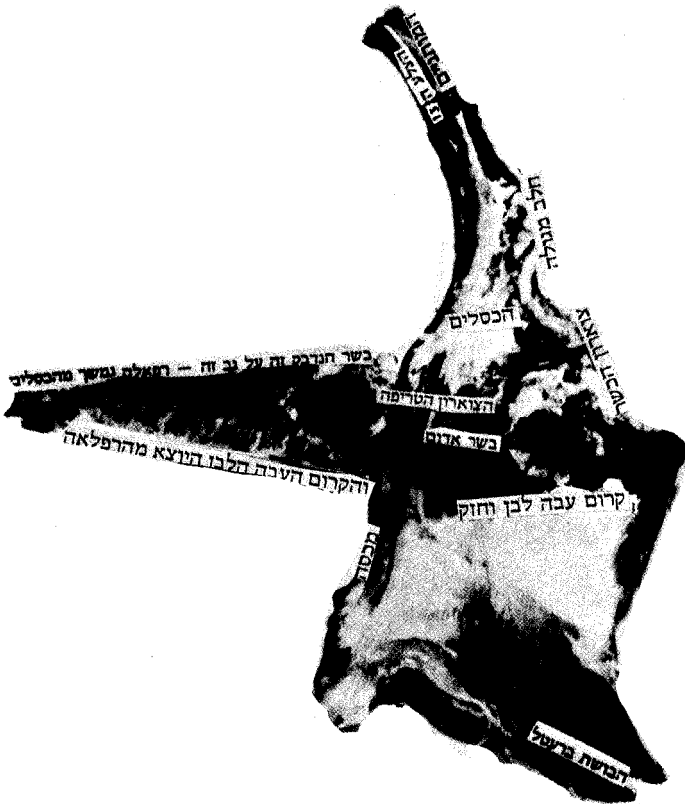
לשים לב שכאן מדובר רק בחלק אחורי בפלדה. ועל זה אומר הדרישה ס"ד (ז) וכשכלה למטה יוצא ממנו קרום לבן עב ובאשכנז נוהגין בהן היתר ובערפת וברומי, ובלומברדיא, ובאוסטריק, בדילדן הימנו ועונשין עליו כרת וכו'.

הכסלים פלנקין פלדה

1. הכסלים מתחלקים לשלש חתיכות זה על גבי זה כמין עלין.
  - א. לצד העור נקרא דעק מכסה ונמשך על כל הכסלים.
  - ב. (כשרה – קאלנער) צווארון הכשר – מתחיל מהבוקא דאטמא ומתעקם לינד הקושליץ ונמשך ברוחב קטן ועולה למעלה עד הצלע הי"ג. ואלו שתי החתיכות מחוברים לקושליץ (סינטה).
  - ג. צווארון הטריפה (טריפע קאלנער) לזה כיון (רשי' חולין צ"ג חלב שהבשר חופה וא"י כ נבלע תחת בשר אדום דק). ואינו מתחבר עם הסינטה ומתפשט והולך ונמשך למעלה עד החזה.

נמצא בחלק הפנים יש שתי חתיכות מחלק האחורי הריפלה וצווארון הטריפה – (הטריינה קאלנער) וקרום עב שיוצא מצווארון הטריפה מתפשט בכסלים, וקרום דק שנמשך על כל הכסלים.

חלב הכסלים בחלק הקדמי

אמרנו לעיל בשמחלקים הבהמה לשנים חלק הכסלים הפלדה נשאר בצד האחורי וחלק מהכסלים הנמצא בחלק הקדמי נקרא שפונדר, בשר הדק המכסה את פנים כסוי הבטן מתחת לקרום החלל — נחתך לשנים בצד האחורי הוא מכסה את הפלדה ונקרא הצוארון הטריפה ובצד הקדמי את השפונדר ונקרא — "רפאלע" — הבשר הרפאלע והבשר הצוארון הטריפה הוא בשר אדום.

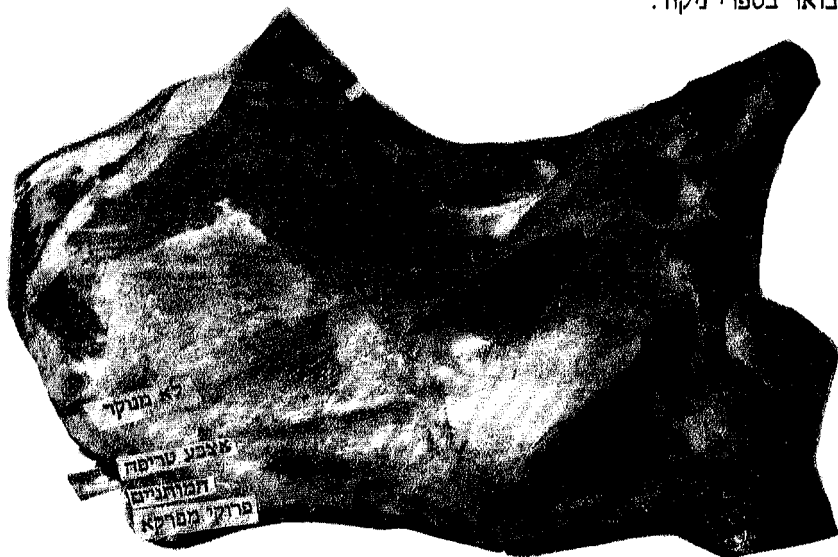
בקצוות של השנים הצוארון הטריפה הנמצא בחלק האחורי והרפאלע הנמצא בחלק הקדמי נמתח קרום עבה המתפשט על קצה הכסלים עד סופו. חוליץ צ"ג רש"י וכשכלזו למטה אותו בשר יוצא ממנו קרום עב ולכן לבר קרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסלינו שאסור משום חלב ותחת אותו קרום עב יש חלב ויש שנוהגים איסור באותו חלב לפי שאותי קרום אינו חשוב חפוי בשר שדק הוא אבל בארץ אשכנז נוהגין בו היתר וגם בעיני נראזו דחפוי גמור הוא.

אצבע טריפה

למטה מהסינטה ובין התחלת הפלדה ברחבה נמצא חתיכת בשר קטן עגול וארוך כצורון אצבע והוא חודר לחלק הקדמי מתחת לצלע ה-13 ונמשך עד לצלע ה-12 מתחתיו יש צלעות כמו שכ' הזכ"ש ואחרים ששם נמצא חלב המתנים לכן חותכים חתיכה זו ברוחג הצלע ה-12 וזורקין לטריפה והוא נקרא אצבע טריפה שהזכרתי לעיל (הפרישה).

בטו' יו"ד ס"ד א' (י"א) שהחלב המתפשט תחת הלבדיץ הטריפה שהוא אסור משום פרוקי מיפרקא יש דעות שכונת הפרישה ללבדיץ שמתחיל מתחת הסינטה ונמשך עד הצלע ה-12 בחלק הקדמי וזהו האצבע הטריפה ויש הסוברים הכונה ללבדיץ הטריפה של גב הפילי המונח מתחת לעצמות העצה בין הפילי ובין העצמות והוא אסור מטעם פרוקי מיפרקא כמו שמוכיח הבעהע"ט ראה בניציני ניסן שאומר שיש בשתי השיטות על מה לסמוך.

הערות ר' ברוך מיזליש — אצבע טריפה הוא מהכסל ובין הסינטה (מתנים) ולפי הקבלה שבידינו איש מפי איש שלא לנקר ולא אוכלים את האצבעות גם באנקע נמצא אצבע טריפה כמבואר בספרי ניקור.

קרום הדק

רש"י לעיל... לבד קרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסלים שאסור משום חלב.

בשלחן גבוה סי' ט"ד ס"ק ט"ו מביא דברי רש"י: חלב שהבשר חופה אותו. ואומר ויש לה לצד פנים קרום דק לבן המתפשט על כל פני הכסלים והוא אסור משום חלב לכו"ע ותחת אותו קרום דק יש חלב נקלף וגם זה אסור לכו"ע ותחת אותו חלב יש עוד קרום עב לבן ואינו מתפשט על כל הכסלים אלא בקצת מקומות ותחת אותו קרום העב יש חלב והוא הדולב שנחלקו בו בני אשכנז ושאר ארצות יוצא לפי רש"י שיש חלב תחת קרום הדק.

והנה בגמרא חולין ח.ע.ב. אומר רש"י והוא אותו קרום שאנו נוטלים מן הכסלים שקירין פלאנק"ש ועב וחזק הוא לכך אסור שחלב נבלע בו. ובדף צ"ג אומר רש"י: כשכלה למטה אותו בשר יוצא ממנו קרום עב ולבן לבד הקרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסלים שאסור משום חלב, רש"י מדייק בקרום דק, שאסור משום חלב ובקרום עב אומר רש"י לכך אסור שהחלב נבלע בו.

בדברי חמודות על הראש בפגה"צ ס' ד' י"ג כתב: לבד קרום דק וקלוש המתפשט: וכל הכסלים והוא בחלק אחוריים, רק קצת ממנו נשאר בראש הדפנות שבחלק הפנים (הקזמי) על הכסלים הנשאר שם בראשם, וצריך להסיר אותו הקרום משם כ"כ הרמ"א בהגהותיו. ובתשובת להרשב"א סי' ש"ח כתב: אותו חלב שתחת קרום הדק סמוך למתנים ודאי אסור ואין זה נקרא שבתוך הכסלים אלא אותו שהבשר ממש חופה אותו והוא אותו שעומד בין כפלי בשר הכסלים (בשר אדום) אבל אותו שהקרום לבד חופה אותו נראה הוא על הנשר ולא בתוך הבשר ואין לך מי שמתירו.

פירוש הדבר אם בקרום העבה יש דעות שנקרא חיפוי בשר אבל בקרום הדק כולם מסכימים שזה לא נקרא חיפוי בשר וחלב שתחת קרום הדק ודאי אסור והרמ"א ס"ד: אבל בחצי הבהמה שלפנים (מוקדם) אין מחלבים אלו (המחבר: מחלב הכסלים) רק קצור. מן הקרום שעל חלב הכסלים הנשאר בראש הדפנות (הסימן מן הגיד ולמטה) על הכסלים הנשאר שם בראשם וצריך להסיר אותו הקרום משם וזה נקרא אצלנו השפונדר והוא קרום הדק של השפונדר והוא אסור מטעם חלב הכסלים וזה מה שרש"י חולין צ"ג אומר: קרונו דק וקלוש המתפשט בכל הכסלים שאסור משום חלב (פירוש הקרום לבד אסור משום חלב) ותחת אותו קרום עב יש חלב (לא הקרום בעצמו) וזהו שרש"י אומר ויש שנוהגים אסור באותו חלב לפי שאותו קרום אינו חשוב חפוי בשר אבל בארץ אשכנז נוהגין בו היתר וגם בעיני נראה דחפוי גמור הוא. לשון רש"י: ובזה יתרץ קושית הדברי חמודות על הרא"ש חולין צ"ג שאומר: למה הרמ"א כתב בהג"ה. וצריך להסיר אותו הקרום משם ולא כתב שצריך לקלוף ג"כ החלב שתחת אותו קרום? כי באמת תחת קרום הדק אין חלב אלא הקרום בעצמו אסור משום חלב ואנחנו רואים את זה במציאות כשקולפים את החלב של השפונדר מזהגיד ולמטה קולפין קרום ותחת לקרום אין חלב מדובר בקרום הדק התחתון ומה שכתב בתשובת הרשב"א ס' ט"ח: אותו חלב שתחת הקרום הדק הסמוך למתנים ודאי אסור מדובר בדרום הדק העליון הרי הרשב"א אומר בפירוש הסמוך למתנים שזה בבהמה למעלה והרמ"א מדבר על הקרום הדק שחלק הפנים שהוא למטה ושם אין חלב תחת הקרום.

לפי כל הדעות ברור, הקרום עבה לא מתפשט על בשר אדום — צוארון הטריפה, שמקצהו נמשכת בבשר הרפאלע בקצוות של השנים נמתח קרום עבה המתפשט על קצה הכסלים עד גמירא וזה לשון רש"י שהזכרנו: כשכלה למטה אותו בשר יוצא ממנו קרום עב ולבן (חולין צ"ג) ראה ספרי ניקור בספר ניצני ניסן: כתב: "שפונדר — כסלי — הדפנות. פושט את הקרום הדק מעל הרפאלע עד סופו — מקצה בשר השפונדר המכוסה בקרום העבה של קצה הרפאלע. הקרום הדק מכסה את הקרום העבה בקצה הרפאלע, בחלק הקדמי מסתיים הרפאלע שאינו אלא המשך צוארון הטריפה — בשר אדום — שקצהו נגמר בקרום ועליו פרוש קרום הדק הנמשך מקרום החיצוני שעל הכסלים — קרום אחד בלבד פרוש על כותלי הבטן בתוך החלל וכשמפרידים בשר אחורי מהקדמי נשאר גם על ראש הדפנות (הקדמי) קצת מן הכסלים לכן דינו של ניקור הכסלים מהקדמי כדין ניקור הכסלים מאחורי עד כאן לשונו. ברור הדבר שבקרום הדק כולם מסכימים שלא נקרא חיפוי בשר וחלב שמתחתיו אסור לכל הדעות. ועל הרפאלע בחלק הקדמי כמו על הצוארון הטריפה בחלק אחורי נמתח קרום הדק — רק בקצהו נמצא קרום העבה ושם על הרפאלע מונחים המעינים וחלב הקרב — ולזה כיוון הרמ"א ס"ד סעי' ז' ויש נוהגים להפריד ג"כ הבשר הנדבק שם זה על גב זה ולגרור החלב שביניהם ויש מתירין משום דמחשב חיפוי בשר וכן המנהג באשכנז. לפי המנהג שלנו בארץ הקודש: מפרידים את הרפאלע לגמרי מן הבשר ומן ראשי הצלעות — הסחוסים הרכים — וקולפים את החלב משני הצדדים מצד העליון ששם מונח חלב הקרב ומצד התחתון אף על פי שבשר הרפאלע מחפה.

יפה חידש בעל ניצני ניסן (ראה קרומין בדף 153) שכותב הקרום הדק העובר לאורך הצוארון הטריפה מתחת לקרום העבה היוצא מתוך בשרו ונעשה ממנו קרום, ודבר זה מציאות היא אלא שהקרום הזה הוא טפול לבשר הצוארון הטריפה, ונראה יפה על בשר הרפאלע.

בירור כללי של קרום הדק והקרום העב

רש"י חולין דף צ"ג

חלב שעל הכסלים שתחת הכליות ונראה בגובה הכסלים ומשהבשר חופהו מותר, וכשכלה למטה אותו בשר יוצא ממנו קרום עב ולבן לבד קרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסלים שאסור משום חלב. (רש"י).

קרום דק וקלוש

הקרום הדק המתפשט בכל הכסלים נכנס, גם לחלק הקדמי ומתפשט על הרפאלע שהיא חלק חתוך מבשר אדום — או צוארון טריפה — (שנמצא בחלק אחורי) והיא, הבשר הנדבק שם זה על גב זה, שמביא הרמ"א ס"ד סעיף ז' ונמשך כמעט עד למטה. והוא נקרא שפונדר או ראש הדפנות. בכל מקום שמתפשט קרום הדק הוא, חלב דאורייתא, על זה אין שום מחלוקת ומתחת לקרום הוא חלב, אסור לכולי עלמא.

קרום עב ולבן

על הכסלים שבחלק אחוריים נמצא חתיכה הנקראת בשר אדום — צוארון טריפדו — ממנו מהבשר ההוא, יוצא קרום עב ולבן המתפשט קצת על הכסלים ונכנס גם לחלק הקדמי וגם מהרפאלע שהיא החתוכה מהצוארון טריפה — או בשר אדום יוצא ממנה המשך של הקרום העב ולבן. הרפאלע" או "הבשר הנדבק שם זה על גב זה" כפי לשון הרמ"א. (הרפאלע היא חתיכת בשר המונחת על בשר) הקרום העב ולבן הנמשך מהרפאלע — מתפשט קצת עד מקום הגיד הדם. יש מקומות שעובר את גיד הדם. במקום זה, מתחת להרפאלע וגם בהמשך ומתחת הקרום הלבן העבה הכל כשר, זה שומן כשר אבל, מגיד הדם ולמטה: עד הסוף הנקרא ראשי הדפנות — בלשוננו שפונדר נמצא קרום דק וקלוש הנמשך מהכסלים. זהו הקרום הדק התחתון על קרום זה אומר הרמ"א: רק קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים הנשאר שם בראשה וצריך להסיר אותו וקרום משם, עכ"ל הרמ"א, ומתחת לקרום הזו: אין חלב.

והדברי חמודות בחולין צ"ג ששואל על הרמ"א למה לא כתב על החלב מתחת לקרום הזה, כי אין שם שום חלב, ומה שדברי חמודות שם מביא את הרשב"א סימן ס"ח, וז"ל: אותו חלב שתחת קרום דק הסמוך למתנים ודאי אסור ואין זה נקרא שבתוך הכסלים, מ"יובר בקרום הדק העליון מעל קרום העב בזה כולם מורים שיש חלב תחת הקרום הדק והרמ"א שאומר: ויש נהגים להפריד ג"כ הבשר הנדבק שם זה על גב זה ולגרור החלב שביניהנו ויש מתירין משום דמחשב חיפוי בשר, וכן המנהג באשכנז לשון הרמ"א. ולמה הרמ"א לא מזכיר החלב שעל הבשר הנדבק שם זה על גב זה — כי זה, הרמ"א לא צריך לאמר, כי שם נמצא הקרום הדק העליון והחלב שמתחתיו לכולי עלמא אסור. אבל החלב שמתחת הבשר ה: פרד וגם בהמשכו הקרום העב ולבן בזה אפשר להגיד דמיחשב חיפוי המנהג באשכנז להתיר את השומן הזה וגם בארץ ישראל מתירין את השומן הזה מסוף ראשי הצלעות עד הגיד הוא שומן כשר מטעם זה, ומהגיד דם עד למטה נמצא הקרום הדק התחתון שאסור משום חלב הכסלים ושם ברמ"א (יב) ויש נהגין להפריד ג"כ הבשר הנדבק שם זה על גב זה וצ"ע הגר"א: "ויש נהגין" רש"י שם ד"ה חלב שהבשר, הכוונה לרש"י צ"ג שאומר: הקרום ז"ל בן העב שנקרא חיפוי. בכסלים בחלק אחוריים — מציין הגר"א שם שגם בחלק הקדמי נמשך קצת מהקרום העב ולבן כמו שביארתי וכך היא המציאות האמיתית.

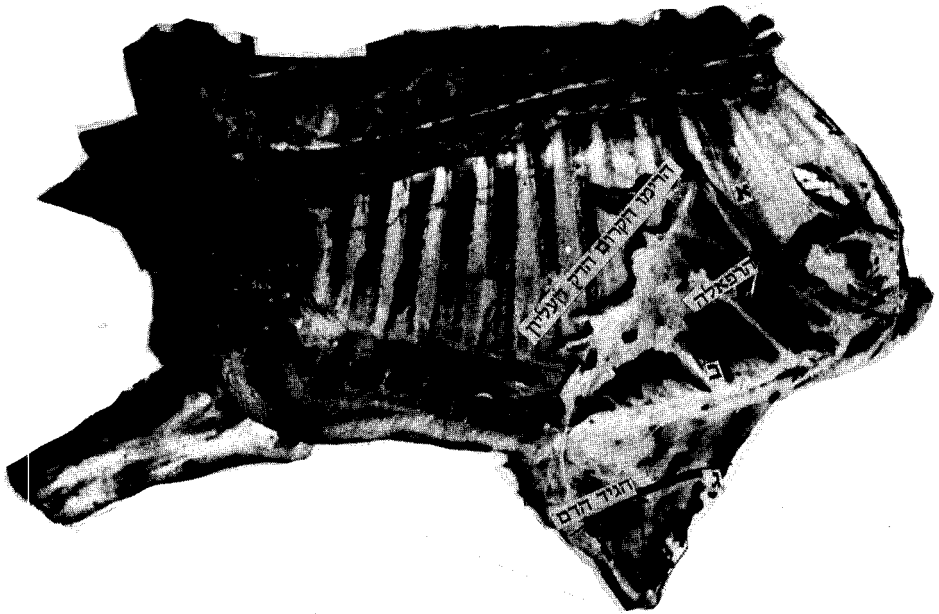
ביאור הקרומים

על הכסלים נמצאים שלשה קרומים:

א. קרום עליון דק המתפשט על כל פני הכסלים ומגיע לחלק הקדמי המכסה הבשר הנדבק שם זה על גב זה, לזה כיוון רש"י ונקלף הקרום מעל החלב. והקרום הנ"ל מגיע עד למטה.

ב. קרום עב ולבן — היוצא מהבשר אדום בכסלים הנקרא — צוארון הטריפה — המתפשט על קצה הכסלים ובחלק הקדמי מתפשט על קצה הרפאלע שהיא חלק זותוך מבשר אדום — צוארון הטריפה ומגיע שם כמעט עד הגיד הדם. המכסה שם החלב. לכן נקרא שומן כשר.

ג. וקרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסלים מתחת הקרום הלבן העבה והחזק ומגיע לחלק הקדמי למטה מהגיד הדם, לזה כיוון הרמ"א ס"ד ז' רק קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים הנשאר שם בראשה וצריך להסיר אותו הקרום משם. והנה החו"ל: חולין ד' ח' ע"ב... קרמא מפסיק מתתאי, רש"י בין חלב לבשר והוא אותו קרום שאנו נוטלין מן הכסלים שקורין פלאנק"ש ועב וחזק הוא. חולין ד' ט' ע' א'... מעילאי נמי... שאין חלב שאין לו קרום דק מלמעלה. חולין ד' מ"ט רש"י — קרום ונקלף — קרום דק יש עליו ונקלף הקרום מעל החלב. חולין ד' צ"ג רש"י וכשכלה למטה אותו בשר יוצא ממנו — (מהבשר —) קרום עב ולבן, לבד קרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסלים שאסור משום חלב.

ולמטה אחרי הגיד הדם רואים הקרום הדק התחתון

הכסלים

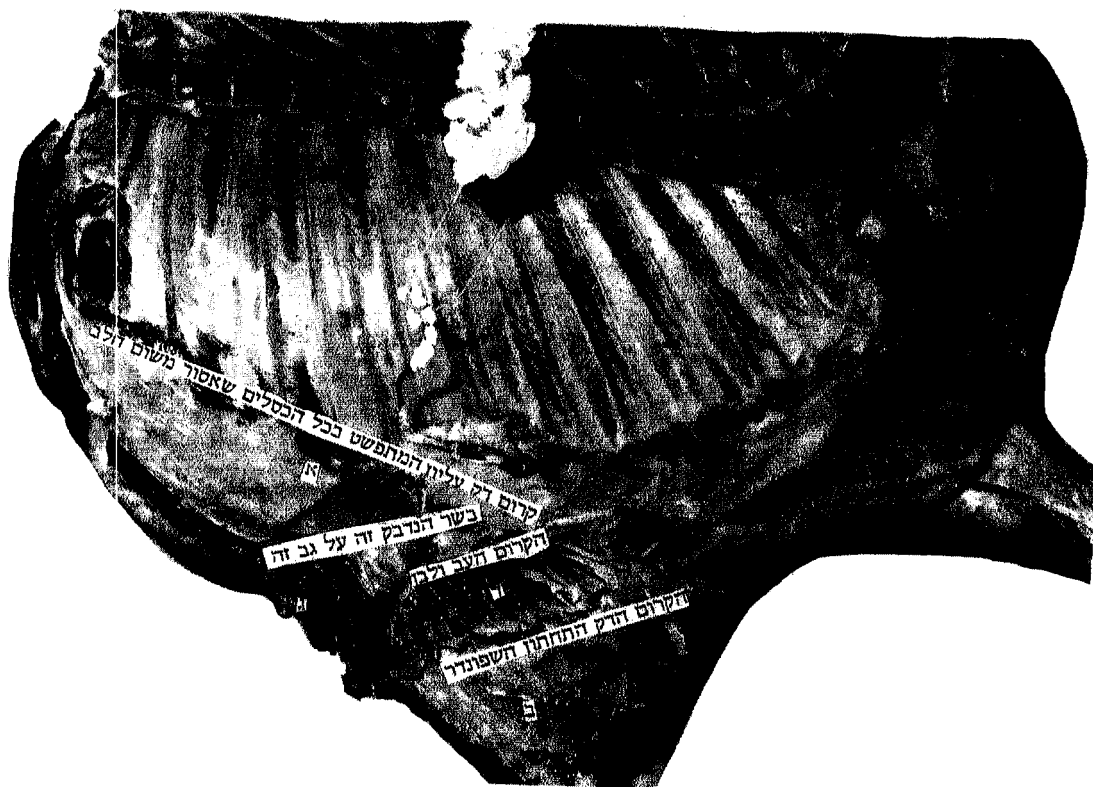
יורה דעה ס"ד

חלב הכסלים וקרומ שעליהם אסור: (א) חלב שתחת המתנים אסור:
 הגח: וסדר ניקור אלו החלבים צריך ראייה מן הבקי ואי אפשר לבאר היטב בספר וכל אלו החלבים אין לחוש להם אלא באחוריים של הבהמה. אבל בחצי של פנים אין בהם מחלבים אלו רק קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים הנשאר שם בראשה וצריך להסיר אותו הקרום משם. (ב) ויש נוהגין להפריד ג"כ הבשר הנדבק שם זה על גב זה ולגרוור החלב שביניהם (ג) ויש מתירין משום דמחשב חיפוי בשר וכן המנהג באשכנז.

ביאור הגר"א:

ויש נוהגין רש"י ד"ה חלב שהבשר.

הכוונה: ויש נוהגין להפריד הבשר הנדבק זה על גב זה הרפאלה, כי היא המשך מצוואותין הטריפה מהכסלים. הבשר — אדום. גם בחלק הקדמי יוצא ממנו קרום עב ולכן (ד).

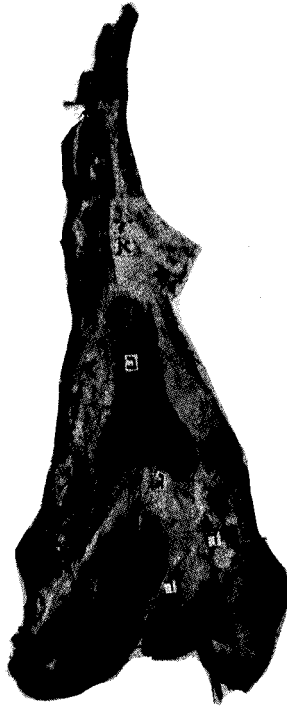
חלק האחורי

חולצין צ"ג:

...אמר רב יהודה אמר שמואל חלב שהבשר חופה אותו מותר.

רש"י:

חלב שהבשר חופה אותו. חלב שעל הכסלים שתחת הכליות ונראה בגובה הכסלים (א) ואח"כ נבלע תחת תחת הבשר ארום דק (ב) ומתפשט תחת אותו בשר בכל הכסלים ומשהבשר חופהו מותר, וכשכלה למטה אותו בשר, יוצא ממנו (מאותו בשר קרום עב ולבן (ג) לבד קרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסלים שאסור משום חלב כדלקמן ותחת אותו קרום עב יש חלב (ד) ויש שנוהגים איסור באותו חלב לפי שאותו קרום אינו חשוב חפוי בשר שרק הוא (כלפי בשר) אבל בארץ אשכנז נוהגין בו היתר וגם בעיני נראה דחפוי גמור הוא.

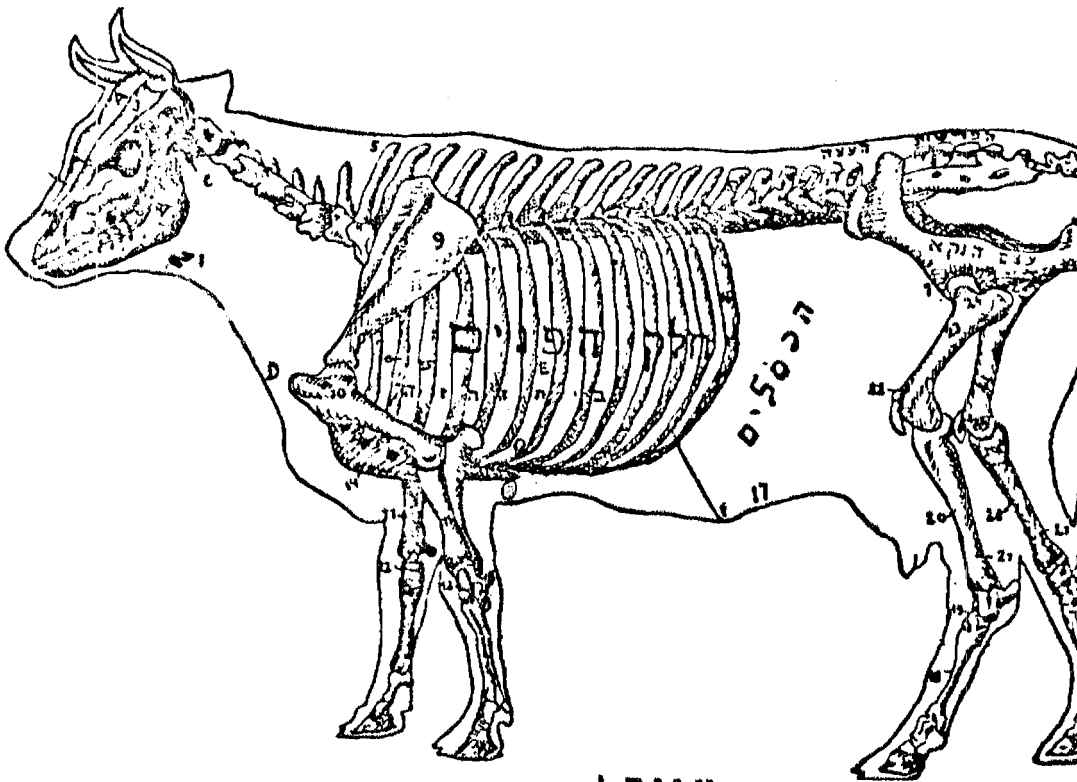

הבאתי הצילום של הבהמה מספר "הניקור השלם" מהרב שמחה מאלין, מו"צ בעיר ביאליסטוק מסומן מקום הטבור; למנוע חילוקי הדעות וספיקות במקום הטבור.

טרמינולוגיה תבנית שלד הבהמה (סקעלעט)

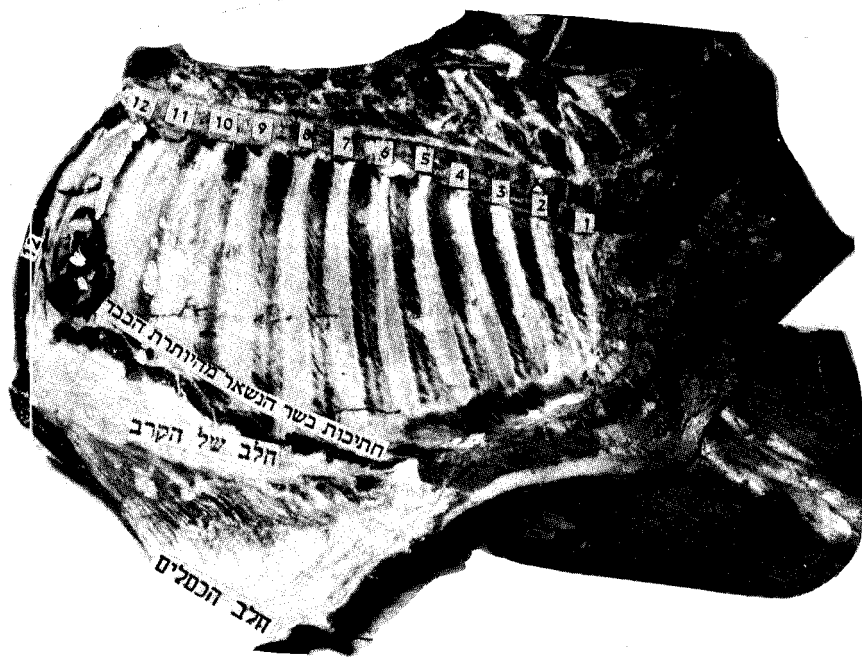
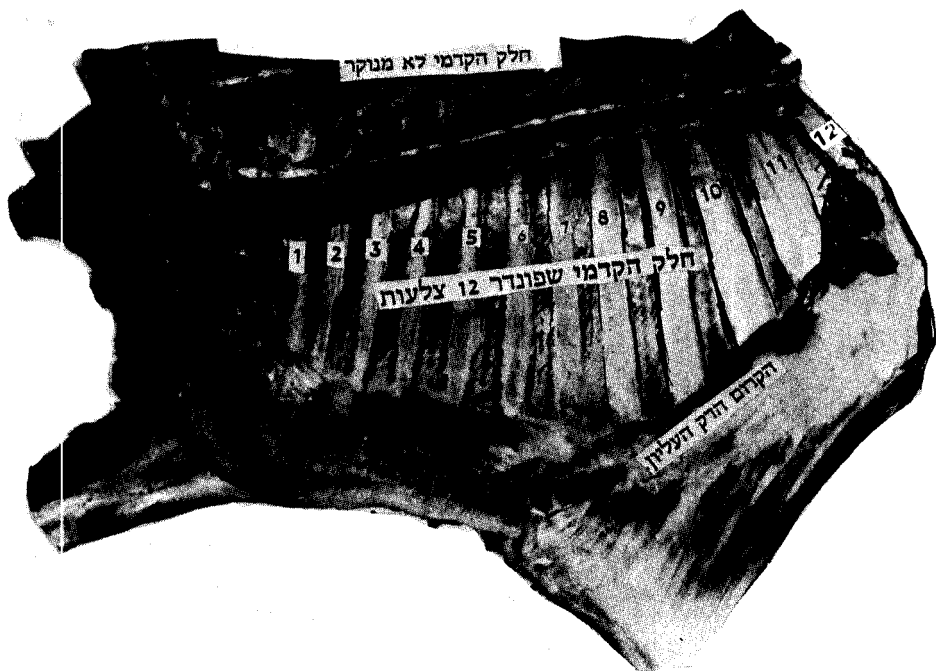
עמוד השדרה וצלעות החזה.

עמוד השדרה נחלק לחמישה חלקים: חוליות הצוואר (מפרקת) שדרה, מתנים, עצה ואליה או הזנב, שדרה הוא מלשון סדר כמו ושדרות בארזים (מלכים ו) או מלשון המשך (תפארת ישראל זכאים פ"ו מ"ד) ועיין ערוך. הצלעות מספרן י"ג ולפעמים יותר. שש העליונות הן שלמות, יען כי הן מחוברות אל עצם החזה, היתחתונות הן בלתי שלמות, יען כי אינן נוגעות ישר אל עצם החזה אך מחוברות ע"י עצמות רכות, סחוסים (קנארפעל) המתקמות כראש מגל לנוכח עצם הטבור העומד בין צלע ר"ז (ציור ו E) ונקראות בשביל זה (פאלשע ריפפען).

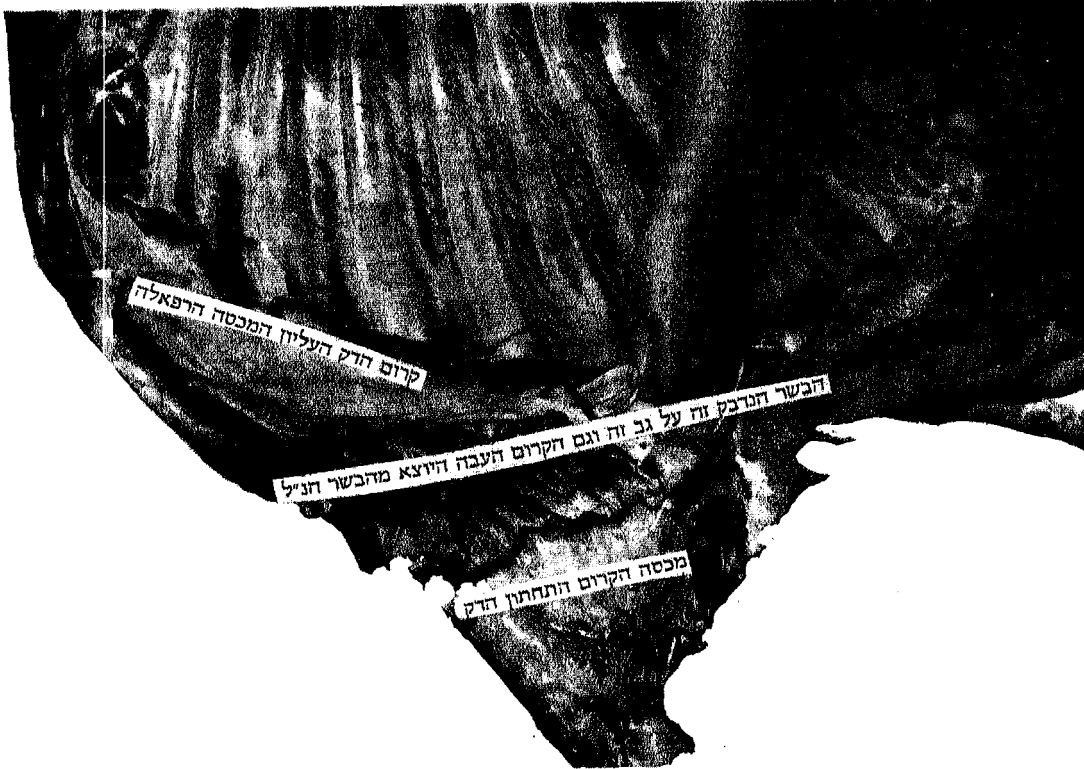

ציור ו.

חלק הקדמי בלתי מנוקר

דופן חלקי הבהמה

קרום הדק העליון המכסה הרפאלע וגם הקרום העבה היוצא מהבשר הנזיל גם מכסה הקרום התחתון הדק.

סדר הניקור בחלק הקדמי

המחבר: יורה דעה ס"ד

חלב הכסלים והקרום שעליהם אסור, חלב שתחת המתנים אסור. הרמ"א בחצי הבהמה של הפנים אין בהם מחלבים אלו רק קצת מהקרום של חלב הכסלים הנשאר בראש הדפנות וצריך להסיר אותו הקרום משם. ויש נוהגים להפריד גם הבשר הנדבק שם זה על גב זה ולגרור החלב שביניהם ויש מתירין משום דמחשב חיפוי בשר וכן המנהג באשכנז.

דרכי משה: כתב הרשב"א שאותו החלב שהוא בראש הכסל תחת הקרום לבד לכולי עלמא היה חלב דהקרום לבד לא מקרי חיפוי בשר. פתחי תשובה שם:

בתשובה חת"ס סימן ס"ח: דודאי הבשר הזה צריך קצת ניקור, ומפשיטים העור דק מעליו שהוא קרוב לחלב הכסלים. ומכ"ש בשר שסמוך לבטן שקרוב מאד לחלב הפריסה וצריך השגחה להפשיט משם השלי"ס שהוא והקצבים הישראלים בקיאים ואומנים בזה. בספר רב טבחיא מהרה"ג רבי מאיר אלי' וואינער אבדק"ק יעדוואבנע (פ' לאמזא) מפני שחלב הכסלים מתפשטים ויוצאים על הבשר החופה את הכרס וגם שחלב הפריסה מונח על הכסלים לכן צריך להסיר את כל הקרום של הפלאנקין וזה מתחיל ממקום שהחזה גומרת ומשם הוא מתחיל לקלוף את הקרום. וכן הוא מושך וקולף עד גמר הפלאנקין נוסף לזה צריך לפתוח ולהפריד קרום הלבן העב באותו מקום במקום גבול בשר האדום. ותחתיו יש גיד אדום ומשם מתחיל לגרר את החלב שהוא שנמשך תחת הקרום הלבן והוא שירי חלב הכסלים ומשם מקלף כל שורות החלב ממקום מסיים הגיד והוא מגבול שפתו של הבשר האדום עד גמר הפלאנקין.

בספר ניקור מהרב הג' רבי שלמה אלטמן זצ"ל מו"צ בוורשא: "ראינו שכולם ס"ל שחלב שעל הבטן בפנים הוא בכלל חלב שעל הכסלים. ביו"ד רמ"א ס"ד, אבל בחלק הפנים אין בהם מחלבים אלו רק קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים הנשאר בראש הדפנות על הכסלים הנשאר שם בראשה. מפי רש"י משמע שלא אסרו. אלא החלב שתחת הקרום בלבד. ובאשכנז נוהגים היתר משום מכוסה. איזהו חלב שעל הכסלים כל החלב אצל אחוריים של הבהמה. וכן החלב פלאנקא למעלה מן הטבור אצל הפנים וגם חלב שעל הלעווויץ הדבוק ומשתחת הלעווויץ שנקרא חלב המתניים כולם הם בכלל חלב שעל הכסלים.

בספר גבעת פנחס מאת הר"ר פנחס זעליג הכהן שווארטץ בהסכמת הרבנים הגאונים שר התורה רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, רבי אליעזר דוד אבדק"ק סאטמאר רבי אברהם יוסף גרינוואלד זצ"ל ועוד; כתוב בסימן ס"ה סעיף ו': "...ואח"כ מתחיל סיום הגיד שמוציא מן החזה ומקליף בידו אותו הקרום שעל הכסלים וצריך ג"כ לחתוך ראשי העצמות משני קצות הכסלים והמה רכים ולבונים וטעם האיסור משום שיונק מחלב הכסלים. ומקליף בידו אותו הקרום והוא עב ולבן וצריך לקלוף אותו הקרום עם כל החלב אשר תחתיו הנגרר עמו וכל

הלכה למעשה

הממשיך עם הקרום הכל אסור משום שיונק מחלב הכסלים ותחת אותו הקרום זה יש חלב וע"ז יש מחלוקת בין הפוסקים יש אומרים קרום עב חיפוי בשר הוא ומותר ויש אומרים שאין אותו קרום חשוב כחיפוי בשר ואסור. והובא ב' דיעות בטור יו"ד סי' ס"ד ובארץ אשכנז נוהגין בו היתר מ"מ במקום שנהגו לנקר החלב מתחת אותו הקרום אין להקל מאחר שכבר קבלו עליהם איסור.

עיי' גבעת פנחס ט"ד כ"ב בשר חופה ובשלחן גבוה סק"ח מחד' ב' מה שכתוב בדברי הטור בזה ועד"ק סק"ז מ"ש בדבר.

המקומות שנהגין להקל שאין מנקרים מה שקורין עקר"פ דאין להקל כי יש בו חשש משום חלב דקרמים אולי אינם כסוי ממש לחשב כבשר חויפה וע"כ אף מקום שמקובל בזה מעולם שלא לנקר אותם יש להם לשנות המנהג ולהנהיג לנקר כמו שהוא המנהג ברוב קהילות קדושים. ולענין בדיעבד אם נמלח בלא ניקור צריך להיות ששים בבירור נגד השומן שמנקרים משום דיש לומר דהוי ט"ס להחמיר.

הבשר של הצלע הראשון ה"12 הנשאר מבשר של הצלע השלש עשרה אסור מטעם חלב הכסלים ראה בתורת הנקור הירושלמי. שאומר: כיון שאנו אוסרים החלב שנמצא שם מטעם חלב הכסלים לכן צריך קליפה. מוציאין החוטין הנמצאין בצלע הראשון והשני – כלומר בצלע הי"ב. ובצלע י"א לפי בעל תורת הניקור הירושלמי החוטין אלו הן מהחמשה חוטין דכפלא (בשם בה"ג הל' טריפות ורבינו ירוחם נתיב ט"ו אות י"ד או"ה הארוך, והובא בדרכי משה סי' ס"ד אות ו') ובשו"ת משנת אליעזר סי' כ"ה כתב שהוא בעצמו בדק אותם החוטין שבין צלע לצלע וראה שהם מהחמשה חוטין דכפלא שמתפצלין לתרי ותרי ולתלתא תלתא והם אסורים משום חלב ויש דעות רק חוט הג' של צלע י"ב אסור משום חלב ויתר אסורים משום דם.

לפי שיטת ר' ברוך מייזליש. חוטי דכפלי השורש הוא בברעטיל (בושת) ונמשכין עד המתנים (הסינטה) ונכנסים בשדרה של המתנים (הסינטה)

ניקור ראשי הצלעות שפונדר הצלע ה-12

הבשר האדום ברוחב הצלע צריך קליפה כמו הסינטה כי שם נוגע בחלב המותנים למטה מתחתיו בין בשר הצלע ה-13 ובין בשר הצלעות הארוכות נמצא אצבע הטריפה — הוא עגול וארוך כאצבע חותכים כל החתיכה וזורקים לטריפה לפי בעהעייט כדברי רש"י שם נמצא חלב המותנים.

ראשי הצלעות

מנוקרת

שפונדר מנוקרת

אצבע טריפה

בשר הצלע ה-12 הנמשך מן הסינטע של האחורים

מקום חיבור היותרת

מראשי הצלעות ממקום חיבורן לעצמות הרכות

יונקת מהחלב הכסלים מקום הרפאלה

המשך הכסלים

הבשר הנבדק שם זה על גב זה הורידו

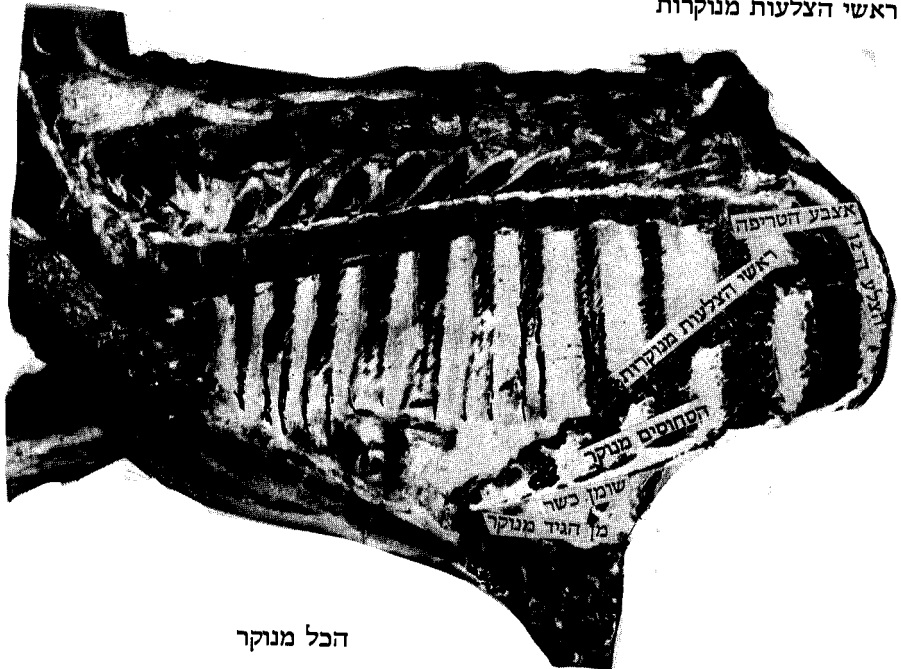
מהגיד

שפונדר

חלב הכסלים

הסחוסים מנוקר

ראשי הצלעות מנוקרות

הכל מנוקר

ניקור ראשי הצלעות שפונדר חלק הקדמי

בחלק הקדמי על הדפנות מצלע הראשון ה־12 סמוך לבשר הכסלים למעלה יוצא. חצר הכבד או טרפש הכבד או יותרת הכבד. הרמ"א בס"ד ס' י"ב כתב: יש מצריכין לנקר הקרום העליון של צד הכבד משום חלב. הט"ז מביא הרש"ל פ' ג"ה ס"ד שהביא דעת רבינו ברוך דאם אין בחתיכה עצמה דהיינו כל מה שהדביק להקרום ס' נגד הקרום כל החתיכה עצמה נעשית נבלה ע"ש ושם נמצא חלב הקרב לצד הכבד אבל לצד הריאה אין צריך בכלל ניקור. הטרפש הכבד נמשך מצלע הראשון ה־12. עד עצם החוזה, מתחת לטרפש הכבד נמצא הטחול וחלבו. חלב הכליות חלב המעיים ושאר מיני חלבים. והבשר שבין הצלעות טעון ניקור מחלב הקרב וכן צריכים לנקר את הצלעות עצמן. לפי הסימנים של טרפש הכבד... ניכרים רשמי קצה הטרפש בצלעות ובבשר שבין הצלעות. רשמים האלו סימן היכר לדעת עד היכן מקום חלב הקרב — "לבוש".

למטה בראש הדפנות מתחת שפת הרפאלע יש גיד דם מהסימן של הגיד עד קצה הדפנות וברוחב מעצם החוזה עד סוף השפונדר נמשך מחלב הכסלים זה מה שאמר הרמ"א ס"ד רק קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים הנשאר בראש הדפנות על הכסלים הנשאר שם בראשה וצריך להסיר אותו הקרום משם. עד כאן לשון הרמ"א ולכן דין ניקור הכסלים של הקדמי, כדן ניקור הכסלים האחורי.

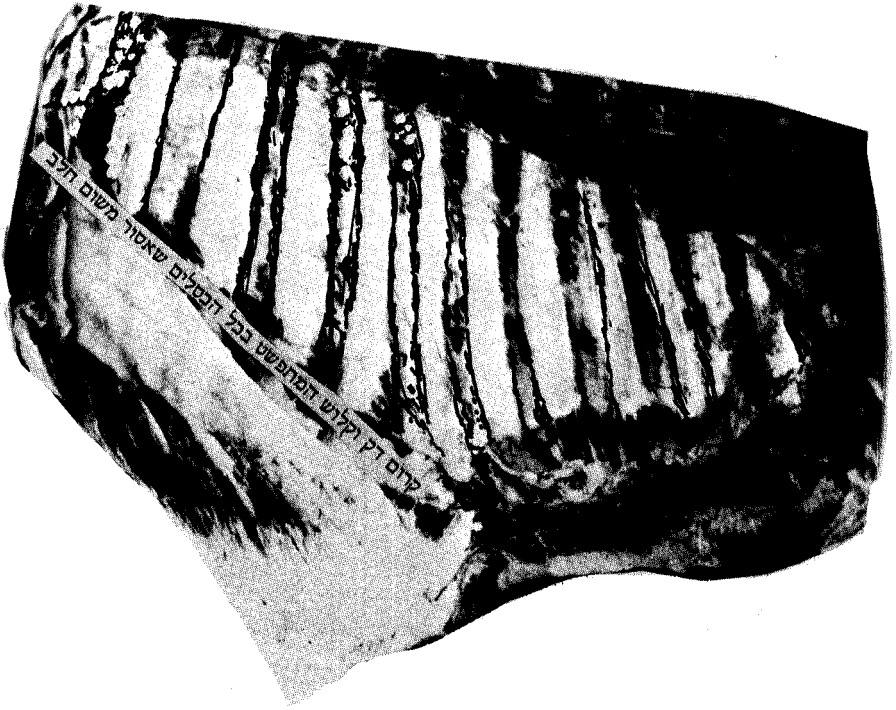
מתחת להרפאלע נמצאים ראשי הצלעות — הסחוסים הלבנים — אמנם שבשר הרפאלע מכסה אותן טעון ניקור כי הן יונקות מחלב הכסלים — טהרות אהרן ס"ז ושאר ספרי ניקור.

אנו נוהגים פה בארץ לנקר גם הבשר המכסה את העצמות הקטנות משני הצדדים, וגם העצמות הקטנות עד היותרת, למרות שזה חיפוי בשר, א) שאנו מחמירים לנקר גם בחיפוי בשר כמו שאנו מחמירים לנקר הכליות שהחלב בתוך הכליות שהוא חיפוי בתוך הכליה. ב) רבותינו הסבירו כי חיפוי בשר הוא רק בשר שמחפה בשר, אבל בשר על עצמות והבשר הדבוק בעצמות נמצא מראה כסף זה לא חיפוי טוב.

ברוך מיזליש

חלק הקדמי שפונדר הטעון ניקור

כאן רואים הקרום דק מכסה את הרפאלה הבשר הנדבק שם, זה על גב זה, וגם מכסה החלב שבין הצלעות. מהרפאלה שהוא המשך מבשר אדום צוארון הטריפה, מחלק אחר הכסלים. הקרום הנ"ל נמשך עד הסוף ושם מכסה הקרום דק התחתון הרמ"א: רק קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים הנשאר בראש הדפונות על הכסלים הנשאר שם בראשה.

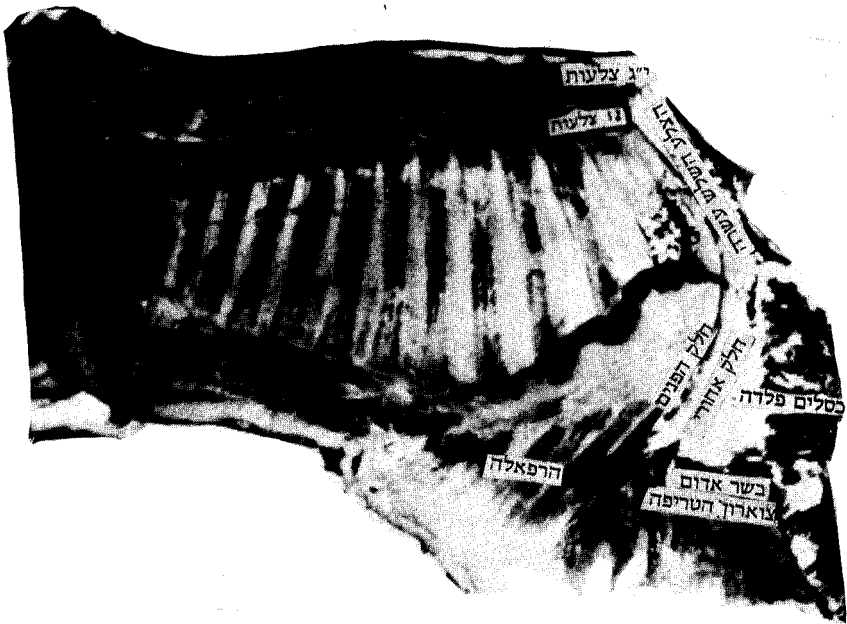
חלק הקרמי הטעון ניקור

התמונה מראה, הורידו הקרום דק העליון נתגלה החלב הקרב. שבין הצלעות מסימן
הטרפס הכבד. עד הרפאלה הבשר הנדבק, ורואים את הקרום עב היוצא מהבשר הנדבק, עד
קרום הדם, ויש מקומות שהקרום עב עובר קרום הדם, ולמטה רואים הקרום דק התחתון
הנמצא בראש הדופן והוא המשך מחלב הכסלים של חלק אחורי.

חלק הקדמי י"ג צלעות

הצלע ה-13 הכסלים מחובר עם הצלע ה-12.
 צוארון הטריפה מחובר עם הבשר הנדבק זה על גב זה הרפאלה.
 קרום הדק העליון מכסה את הכסלים מחלק אחורי ואת חלק הפנים מחצר הכבד.

חלק הפנימי

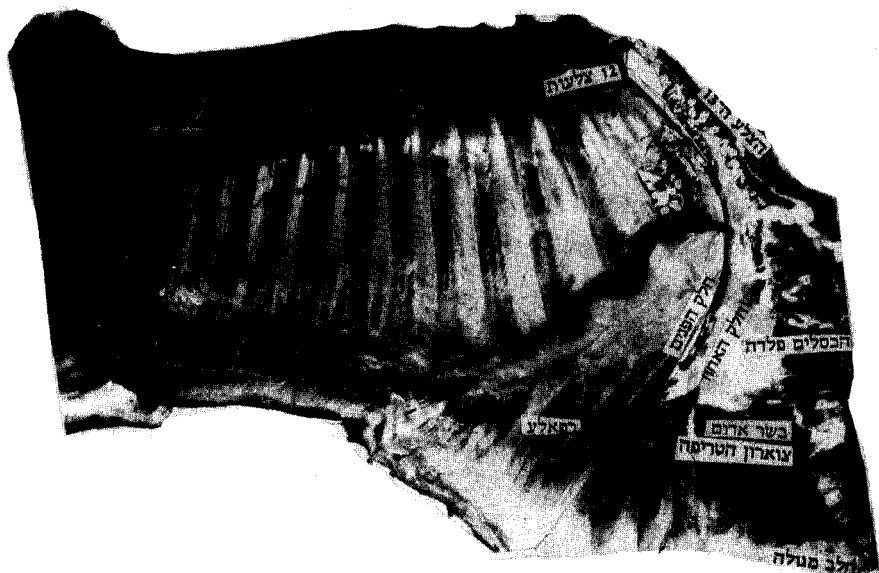
כשמפרידים את חלק האחורי מן הקדמי נשאר חלב מן הכסלים גם בבשר הדפנות. לכן החלק הקדמי הפנים טעון ניקור כחלק אחורי.

בשני צידי החזה למטה נמשך גיד כפול בכל אורך בצד ימין וגם בצד שמאל, גיד אחד של דם והשני לבן ונמשך מהחזה עד לירך ועובר בשני צידי הבטן במקום הכסלים וסופו בסמוך לבשר הכסלים — "פלדה" הקטע שעובר למטה מהטבור — לבשר התחתון נקרא שפונדר אנו נוהגין בו איטור וטעון ניקור. לכן כשמנקרים את בשר הכסלים שבראש הדפנות בחלק הקדמי — פנים, קולפים את על הבשר לפי הסימן של הגיד שמתחת הרפאלע ואת ראשית הקרום היוצא מן הרפאלע לכל אורך הכסלים (השפונדרע) הממשיך למטה מהרפאלע עד קצה הדפנות. קולף מן הגיד והלאה את הבשר בגלל החלב הכסלים הדבוק עליו וקולפין ומנקרים את החלב שמתחת לקרום הנ"ל (טהרות טהרן ועקרה ב"י). היותרת נוהגים אנו לנקר רק את הצד הפונה להכבד ואת הצד השני הפונה אל מול כלי הנשימה אין מנקרים.

ואם הפרידו היותרת ממקומו, א"א שוב להכיר, איזהו צדו הפנימי ואיזה — האחורי. לפיכך מנקרים אנו את שני צדדיו, היינו: מורדיין את שני הקרומים, מכאן ומכאן, וכן את השמנונית שעל בשר הטרפש. אבל את השומן החודר פנימה, בין בשר לבשר, אין מנקרים היות שמקילין גם בשומן שעל הבשר (ספרי ניקור).

הרפאלע הנו המשך צוארון הטריפה שליר "הכסלים" (הפלדה), מקומו בצד חלל הבהמה, ועליו מונח חלב הקרב, לפנים היו זורקין את הרפאלע לטריפה, כשם שמשליכים את הצוארון הטריפה, בארץ, מפרידים אותו לגמרי מן הכסלים, מכשירים אותו ע"י קליפה משני צדדיו הרמ"א בס' ס"ד ט"ז כתב ויש להפריד ג"כ הבשר הנדבק שם זה על גבי זה ולגרור החלב שביניהם ויש מתירין משום דמחשב חיפוי בשר וכן המנהג באשכנז. הקצה השני הדק, המתחיל מן החזה, קצה הרפאלע שנחתך מצוארון הטריפה. צריך לקלוף את החלב בשני הצדדים המקבילים צד אחד במקום שהרפאלע מכסה את הגיד שאחרי הסחוסים ומצד השני הסמוך לקצה הצלעות לכל האורך עד לחזה.

בתורת הניקור הירושלמי כתוב מפרידים את בשר העליון הנקרא בשר האדום בלשון המנקרים, — רפאלע — משליכים אותו לטריפה. בזמן האחרון נהגו פה (בישראל) להכשיר אותה חתיכה אלא שמפרידים הבשר מראשי הצלעות ממקום חיבורן לעצמות הרכות המכסה אותן וקולפין את הבשר משני הצדדים.

שואל בעל תורת הניקור הירושלמי "ולא ידעתי איך אפשר להקל נגד המנהג שנהגו כאן מזמן הרבנים הגאונים (לזרוק את זה לטריפה) בחוץ לארץ יש מקומות כמו המנהג באשכנז. לא להפריד בשר זה מטעם בשר חופה ולא אמרינן בכסלים פירוקי מפרקי למטה מן הטבור. (אבל הבשר צריך ניקור מחלב הכסלים).

והנה ככתבו וכלשונו: "ואם נתיר אותם, (פי' לא לזרוק לטריפה אלא לנקות מהשומן) נצמח מזה תקלה שנתיר (לקלוף) גם הטריפה קאלנער כיון שנמשך ממנו.

יש יסוד למנהג להשליך לטריפה, דכסלים לפי שיטת הר"ז ובעל התרומות דפסקו בלובן דכוליא דמדינא אסור דלא דרשינן על הכליות, לפי זה שלא דרשינן "על" שגם בתוך הכליות אסור משום חלב. ולפי הרשב"א בתשובה ח"ג סי' רכ"א ובבית יוסף סי' ס"ד דיש אוסרים בחלב שבתוך הכליות קיימא לן כרבא. וכיון דלא דרשינן "על" ולא תוך יוצא שגם החלב שמחופה עם הבשר שבתוך הכסלים אסור וזה יסוד המנהג שנוהגים לאסור החלב שבתוך הכסלים ואסור להתיר להם כמו שכתב הרשב"א.

וגם מה שנוהגים לאסור הטריפה קאלנער ולזרוק לטריפה ולא מתירים לנקר בקליפה הוא משום אם נקח את הטריפה קלנער נגד השמש נראה בו לבנונית. נקודות חלב בתוך הבשר. אם כן גם בחתיכה זו (הרפאלע) נראה בה לבנוניות נקודות לבנות נגד השמש. ויש עוד נימוק למנהג שאוסרים אותה החתיכה.

החמישה חוטין דכפלא שמבואר בגמרא חולין צ"ג ע"א, דמתפצלין לתרי ותלתא תלתא ומבואר שם דצריך לחטוטי בתרייהו, הם נמצאים גם באותו בשר אדום שעל הדעק (רפאלע) ע' בטור סי' ס"ד ובשו"ע סעי' י"ג. ובבית יוסף מביא בשם רבינו יחיאל שהיה נוהג לא לאכול אותה חתיכה לפי שאין הטבחים נוהרים להסיר אותם (החוטין) חמימי.

קולף מקצה הטרפש (הרויט פלייש) הנ"ל את הבשר שבין הצלעות וכן מנקר את הצלעות עצמן מן הקרומים, ומוריד את כל החלב שעליהן, עד הבשר האדום שעל קצה הרפנות הנקרא רפאלע (עיין בס' הניקור שלהרש"א בסוגיא הקרומין סעיף י"ח ובס' הנ' השלם של הרש"מ ד' י"ט).

ניקור השפונדרע: מקום הטרפש מקום הרפאלע. הגיד שבין בשר השפונדרע והרפאלע הטעון ניקור, שפונדר פלאנקען, כסלי דפנות:

בניקור (שפונדרע) כל רושם הבשר האדום מהצלע השתים עשרה למעלה עד לעצם החזה הרכה למטה ע"י הטבור קולף ומנקה עד למטה בקצה הצלעות את שכבת הבשר העליון שבין הצלעות הארוכות שבשטחן מונחים אברי העיכול. פושט את הקרום הדק הנ"ל המכסה הקרום העבה של קצה הרפאלע עד לקצה בשר השפונדרע המכוסה ע"י הקרום של שפת הרפאלע.

קולף את הרפאלע מלמעלה מהקרום הדק העליון ומפרידו מהדופן וקולף אותו גם מהצד השני הדיוק לבשר הדופן מעל העצמות הלבנות הרכות. ראה בניקור הרפאלע שהבאתי בשם הרב ר' ברוך מיזליש את הטעם שלא נחשב לחפוי בשר. קולף את השכבה השמנה המכסה את העצמות הלבנות הרכות (שמתחת לרפאלע) ונוקר היטב את העצמות האלו. קולפים כל סחוס (עצמות הרקות העקומות) מתחילים מעצם ה"12 שזורקים אותו לטריפה. עד הרביעי קולפים. משתי הצלעות, כלומר 11 ו"12 מוציאים שני גידים עד החזה והם חוטי דכפל.

הצלע ה"12 — כלומר הערשטע ריפל, טעון ניקור מוחלט מרימים את הקרום הכשר החיצוני השומן ומנקים היטב את מראה הכסף שעל בשר הריפל הראשון. ומקלפין יפה את הבשר האדום הכרוך למטה מהמראה כסף וחותרים את אצבע טריפה שמתחת הריפלע שנראית עגולה וארוכה כאצבע הנמשכת מהסינטע עד הצלע ה"12 ועוקרים אותה משם חזורים לטריפה.

בספר ניקור הירושלמי הובא בשם ספרי ניקור שיש מקומות שמשאירים לחלק הפנים רק ז' או ח' צלעות אפ"ה יש ליטול משני הצלעות הראשונות את השני חוטי משום שלא ישכח הדבר.

סדר הניקור בארץ ישראל המקובל:

בהתחלה מנקרים את הצלע הראשונה כלומר ה"12 ואחר כך מנקרים את הטרפש הכבד ואחרי זה מנקרים בין הצלעות ארוכות מאחרי טרפש או רויט פלייש. אם מורידים את הטרפש נשאר בצלעות ובבשר שבין הצלעות חתיכות קטנות של בשר הטרפש שזהו הסימן עד היכן מקום של חלב הקרב (הלבוש) ומקום זה עד סוף הצלעות מנקרים את הבשר שבין הצלעות מחלב הקרב.

קונטרס מהגאון בעל הסמ"ע

(בענין המאכלות)

השוחטים והבודקים צריכים להיות יראי שמים ויבדקו החלפים היטב ובכ"מ יתמנו נאמנים שיבדקו פתאום סכין של שחיטה כדי שיוהרו השוחטים בו היטב. גם לבדוק השוחטים והבודקים בכל הגליל אם הן בקיאים כהלכתן ושמוחזקים הן באימוץ ידיהן. גם ימנו בכל קהילה נאמנים שיראו על כמה ענינים שיש לחוש שיצא מתחת ידי הקצבים דברים שאינם מתוקנים ונפרש קצת מהם:

הא' בחתכם חלק הפנים מחלק האחור דרכם לחתוך בשיפוע עד שמצרפין הבשר שהוא מדובק על הצלע הי"ג לחלק הפנים ואו צריכים לנקר אותה חתיכה בשר המשוּפֵע כמו חלק האחור. בג' מקומות ידועים למנקרי בשר וכמ"ש בהלכות ניקור ר' הירש ז"ל: הג' דרכם לחתוך במקום שכלים הצלעות בשיפוע בפלנקי"ן למטה עד הכחל ועד מקום שקורין הוי"ך שטע"ל והוא שייך לחלק האחור וצריך לנקרו ואין העולם מרגישים בזה. לכן צריכים להזהירם בזה שלא יחתכו כי אם עד סוף הטבור שהוא מקום מוגבל ומשם והלאה כלל לא:

הג' יש בהמות שיש להם צלעות גדולות שיש בהם מוח בכל צד י"ד או ט"ז ויש בהמות שאין להם אלא י"ג בכל צד לכן ידקדקו הקצבים אחר חצר הכבד כי מהחצר הכבד ולמעלה אין שם חלב ומהחצר הכבד ולמטה מתחיל חלב הכליות וחלב המעינים ושאר מיני חלבים ומשם צריך ניקור ומחלב האחור יחשב:

הד' אינם נוהרין בניקור הבאקי"ן וגם בניקור ראשים של בהמות דקות שמוכרין אותם עם צד של חלק הפנים. גם בניקור לשון וטחול: הה' שלא ימכרו בשר כשר וטריפה על שלחן אחד. כ"א בהפסק מרובה או דבר מסויים מונח ביניהן:

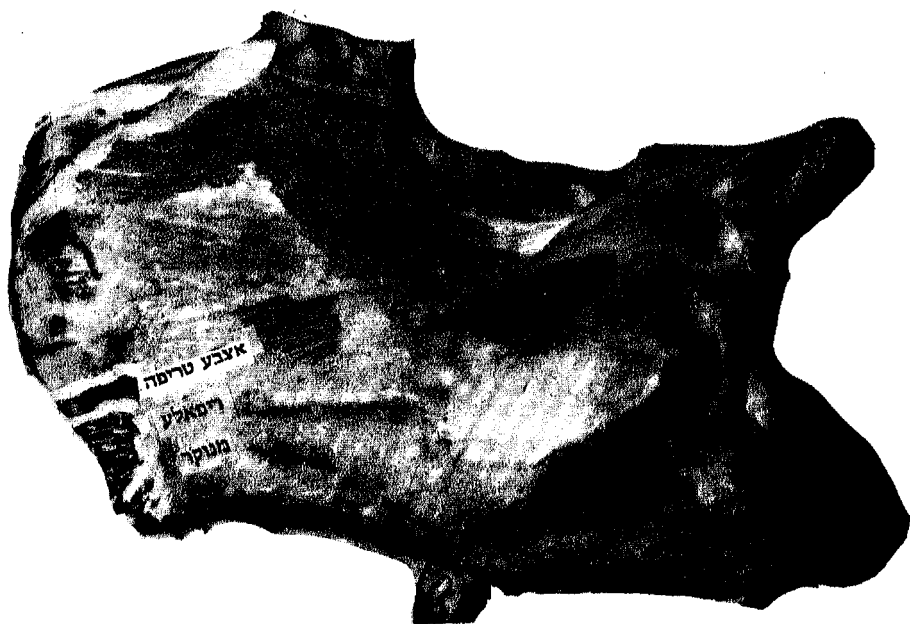
הו' להזהר היטב לבדוק אחריהם שלא יהיו בשר כשר יותר מג' ימים כי אם כאשר נשרה לפחות חצי שעה במים היטב והיינו שיחתוך הצד אחד לחלק הפנים לג' או לד' חתיכות ויניחם בכלי גדול וישים בכלי מים כ"כ כדי שיכסו את הבשר כולו ולא כמו שנוהגין בקצת קהלות להדיחו מעט כי זהו איסור גמור אליבא דכ"ע:

הנשים יהיו נוהרין שישרו וימלחו הבשר בעצמן או משרתת ישראלית ולא שפחותיהן הגויות כלל. וגם בבישול המאכל יהיו נוהרין כי הרבה פעמים נעשה שהכשילו לבעליהן ושמו דבר איסור בו.

תמונת הבהמה

הבהמה

מאחורי בצד העור החיצוני מנוקר

החלב בחלק הקדמי בדופן של י"א או י' צלעות

במקום שמשאירים הצלע הי"ב לחלק אחוריים לא נשאר בחלק הקדמי, האצבע הטריפה, ולא הריפאלע שאיסורו הוא: מתרבא דתותי מתני ולא מהבשר מהצלע הי"ג שאיסורו מחלב הכסלים.

אבל נשאר: א) הקרום הדק העליון שאסור משום חלב, וגם מתחת הקרום החלב שאסור לכו"ע.

ב) חלב הקרב, "היותרת": הרמ"א ס"ד כ"ב יותרת הכבד, יש מצריכין לנקר הקרום העליון שלצד הכבד משום חלב הקרב שמונח שם. (בין הצלעות) "טורי זהב" רש"ל פ' ג"ה ס' י"ד הביא דעת רבינו ברוך, באם אין בחתיכה עצמה דהיינו כל מה שדבוק לקרום ס' נגד הקרום צריך ס' נגד כל החתיכה. דחתיכה עצמה נעשית נבלה וכ"כ בשם כתבי מהרא"י דלא מהני מה שהוא חלב כחוש. ע"ש.

ג) הקרום של חלב הכסלים

הרמ"א: ארק קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים הנשאר בראש הדפנות על הכסלים הנשאר שם בראשה וצריך להסיר אותו הקרום משם. ס"ד ז'.

בג"מ חולין צ"ג אמר רב יהודה אמר שמואל חלב שהבשר חופה אותו מותר. אלמא שעל הכסלים אמר רחמנא ולא שבתוך הכסלים. פ' רש"י חלב שעל הכסלים שתחת הכליות ונראה בגובה הכסלים ואח"כ נבלע תחת הבשר אדום דק ומתפשט בכל הכסלים. ומה שהבשר חופהו מותר וכשכלה למטה מאותו בשר, יוצא ממנו קרום עב ולבן. ותחת אותו קרום עב יש חלב, ויש נוהגים איסור באותו חלב. לפי אותו קרום אינו חשוב חיפוי בשר שדק הוא. אבל בארץ אשכנז נוהגים בו היתר וגם בעיני נראה דחשוב דחיפוי גמור הוא עכ"ל.

הרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות פ"ז ס"ח ח"ל וכל מקום שתמצא בו חלב תחת "הבשר" והבשר מקיף אותו מכל סביביו ולא יראה עד שיקרא "הבשר". הרי זה מותר. והרשב"א בתשובה סי' ש"ח כתב חלב שתחת אותו קרום שנטלים מנקרי בשר בכסלים אותו חלב שתחת קרום דק הסמוך למתנים ודאי אסור ואין זה נקרא שבתוך הכסלים אלא אותו הבשר ממש חופה אותו והוא אותו העומד בין כפלי בשר הכסלים אבל אותו שהקרום לבד חופה אותו נראה הוא על הבשר ולא שבתוך הבשר ואין לך מי שמתירו! עכ"ל. והאגור כתב על חלב שתחת אותו קרום עב ולבן שרבו האוסרים, כי אותם שאינם מנקרים חלב שמתחתיו לא מצאו ידיהם ורגליהם. והמרדכי כתב בהלכה תר"ס וכן צריך להסיר הקרום מן הבהמה מצד פנים סמוך לדופן החזה וזה קרום שעל הכסלים.

ובאורחות חיים הל' מאבא"ס אות פ"ה, כתב והקרום שעל הדפנות צריך להסיר אותו כולו מפני שחלב המכסה את הקרב שוכב עליו. ובלבוש כתב בס' סד' סג' גם בראש הכסלים סמוך לדפנות צריך לקלוף הקרום שהחלב המכסה את הקרב מונח עליו.

הרמ"א בס' סד' ס' ז' כתב דיש נוהגין להפריד גם הבשר הנדבק שם זה על גב זה ולגרור החלב שביניהם, וכן הוא סדר הניקור של בעל זבח שמואל ואח"כ מתחיל ממקום סיום הגיד היוצא מן החזה ומקליף בידי אותו קרום שעל הכסל והוא קרום (עב ולבן). האסור משום חלב שעל הכסלים וכל שנגרר עמו, דהיינו כל החלב שתחתיו הכל אסור. הערה: כולם מודים שזה חלב הקרום הדק. לא עב ולבן אלא קרום הדק.

אנו נוהגים פה בארץ לנקר גם הבשר המכסה את העצמות הקטנות משני הצדדים, וגם העצמות הקטנות עד היותר למרות זה חיפוי בשר, א) שאנו מחמירים לנקר גם בחיפוי בשר כמו שאנו מחמירים לנקר הכליות שהחלב בתוך הכליות שהוא חיפוי בתוך הכליה. ב) רבותינו הסבירו כי חיפוי בשר הוא רק בשר שמחפה בשר, אבל בשר על עצמות והבשר הדבוק בעצמות נמצא מראה כסף זה לא חיפוי טוב.

הבאתי לעיל את הסכמת ראשי המנקרים מעדה החרדית בירושלים לסדר הניקור בארץ הקודש.

אלו דברי ראשי המנקרים דעדה החרדית בירושלים, האין לנהוג בניקור השפונדעריס הלכה למעשה

בס"ד

אנו הח"מ מאשרים שכל הנכתב בספרו של הרב ה"ג ר' מרדכי מלאכי שליט"א. בניקור חלק הפנים הקדמי: מסיר את הקרום שעל הבשר האדום עד סופו שנקרא בלח"מ ריפאלע וגם מנקר החלב שמתחת לקרום הנ"ל וחותר לאורך הגיד עד לחזה ומוציאו וקולף את החלב מהגיד עד לקצהו של הבשר שהיא המשך הכסלים של הירך ואח"כ מפריד את הבשר האדום מראשי הצלעות ממקום חיבורם לעצמות הרכות וחותר בסחוסיהן מכל חלבן שעליהם. וכן קולף את הבשר האדום מתחתיו במקביל המכסה את העצמות הרכות וכמו"כ מצדו השני קולף הריפאלע במקביל המכסה את הגיד הדרם לכל אורכו. כל הנכתב כאן הוא להלכה וכן ראוי לנהוג ואין לשנות בכל תמוצות ישראל בגולה.

כ"כ אנו מאשרים שחלק הקדמי והפנים הוא חלב דאורייתא ויש בו איסור כרת.

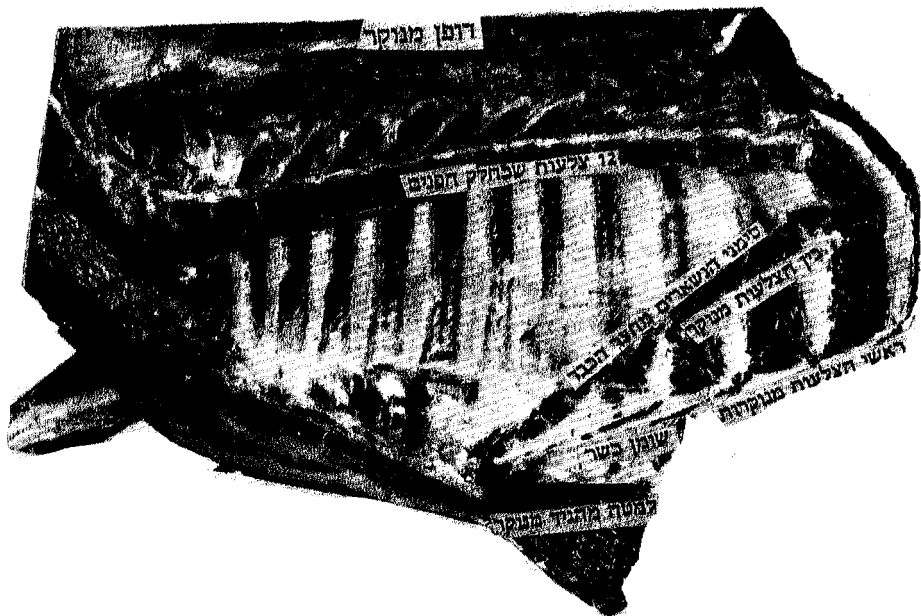
ר' גד טרוביץ - ראש מנקר בעדה החרדית ירושלים.

ר' יוסף צבי הירשמן - מנקר.

ר' משה ליב קורנבליט - מנקר. *אין לנהוג בניקור*

ר' מאיר דוד קורנבליט - מנקר. *אין לנהוג בניקור*

המנקרים הללו מלבד גודל מומחיותם במקצוע הניקור עד להפליא וגם בחלק האחוריים, עוד להם זאת שיש בידיהם כתב קבלה בהשתלשלות דור אחר דור מאת הגאון הנורא הקדוש המפורסם מוהר"ר יהושע לייב דיסקין זצוק"ל חכ"ע, ואתו ריעו בדומה לו הגאון הצדיק המפורסם מוהר"ר שמואל סאלאנט זצ"ל עם בית דינם. (וכידוע שהגאון מהרי"ל דיסקין עסק עוד במלאכת הניקור גם בחו"ל עוד טרם בואו לארץ ישראל).

ביאור הרמ"א סימן ס"ד סעיף ז'

הבאתי לעיל אזהרה בענין ניקור מהרבנים הגאונים מבי"ד צדק ירושלים שכותבים...ומה שאומרים לסמוך ע"ד הרמ"א ביו"ד סי' ס"ד ס"ז דבחיצי הבהמה של פנים אין בהם מחלבים אלו רק קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים. דבר זה גופא צריך לימוד ובקיאות.

והיות שאי הבנה בכוונה אמיתית בדברי הרמ"א הנ"ל גרם להרבה... ואפילו מספרי ניקור למכשולים גדולים בהלכה ולמעשה, אביא את הלימוד איך שלמדו להבין את הרמ"א ס"ד והרש"י בחולין צ"ג והגר"א ס"ד בבית המדרש שלנו "הלכה למעשה". "אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש" (חגיגה ג).

מטרת בית המדרש שלנו היא לברר הלכה למעשה ע"י לימוד מהראשונים ואחרונים וגם על ידי מעשה ממש לדעת את מלאכת הניקור על בוריה, ואז נוכל להבין את הראשונים, והרמ"א. לזה כיוונו החז"ל "גדול שמושה יותר מלימודה" המהרש"א: שרואה ברבו הלכה למעשה (ברכות ז).

המחבר של תורת הניקור הירושלמי כותב בדף כ"ד שכל ספרי הניקור שהופיעו ואפילו הספר "דרכי תשובה" של הגאון ממונקאטש טרם הגיעו לבריור שלם בהלכות אלה, ומי שלומד בספרים אלה, לא ימצא דבר שלם. אבל מי שיעיין בספרי זה, תורת הניקור הירושלמי; אחרי שילמד כל סוגיא וסוגיא יהיה לו דבר שלם וידע ההלכה ממקור הראשון וכל חילוקי הראשונים והאחרונים בהלכה זו. והפסק, והמנהג שנהגו בהלכה זו. ועוד כותב המחבר בדף כ"ז המעיין בספרי, בתורת ניקור הירושלמי יראה שבהרבה סוגיות נזכרו בהם דברים חדשים, ובהרבה מקומות הוכחתי מהראשונים שספרי ניקור טעו בדריהם, כלשונו.

בתורת הניקור הירושלמי, חלק הפנים ד' י"ב כתב: "טאבאן שנקרא שפאנרעס" מפרידים את הבשר העליון (א) ומשליכים אותו לטריפה. ביאורים ומקורים (א) והוא בשר הכסלים שלמעלה מן הטבור ונמשך מהטריפה קאלנער הנמצא למטה מן הטבור שהוא בשר אדום דק, שנזכר ברש"י חולין דף צ"ג ע"א (בחלק אחורי) בלשונו נקרא (רפאלע) וזה לשונו: "וכן נהגו מימי הרבנים הגאונים מהרי"ל דיסקין ומהר"ש סלנט וצ"ל לזרוק אותה חתיכה ה"רפאלע" לטריפה, ובחז"ל נוהגים שלא להפריד אותו בשר מהדעק ורק נוטלים את קרום הדק שעל הכסלים שהוא על אותו בשר. כמו "הרמ"א בסי' ס"ד סעי' ז' וז"ל: אבל בחצי הבהמה של צד פנים אין בהם מחלבים אלו רק קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים הנשאר שם בראשה וצריך להסיר אותו הקרום משם" עכ"ל. ותחת הקרום הדק אין שם חלב כלל כמ"ש בשו"ת משיב דבר סי' כ"א ומש"כ הרמ"א קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים כונתו שנמשך מחלב שעל הירכים. וכבר כתבתי בארוכה בזה בחלק א' תורת הניקור הירושלמי.

במחילת כבודו לא הכין את דברי הרמ"א סי' ס"ד על זה אמרו: "חכמים הוזהרו בדבריכם, שמא תחובו חובת גלות", התויו"ט: שאם יופול ספק בדבריהם של חכמים יבואו השומעים לכלל טעות. המחבר בעצמו כותב: "טאבאן שנקרא שפאנדרעס" מפרידים את הבשר העליון ומשליכים אותו לטריפה, והוא בשר הכסלים שלמעלה מן הטבור ונמשך מהטריפה קאלנער הנמצא למטה מן הטבור שהוא בשר אדום דק שנזכר ברש"י חולין צ"ג והרמ"א שם אומר... רק קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים הנשאר וכו' שם בראשה וצריך להסיר אותו הקרום משם.

דברי המחבר סותרים זה את זה, מקודם אמר מפרידים את הבשר העליון ומשליכים אותו לטריפה הנמשך מהטריפה קאלנער. וזה נמצא למעלה על — ראשי עצמות וכאן אומר הרמ"א מן הקרום שעל חלב הכסלים הנשאר שם בראשה, למעלה הוא לא בראשה? אלא באמצע.

ביאור הענין הוא. הרמ"א סי' סעי' מדבר על שני דברים נפרדים הנמצאים בחלק הקדמי שיש להם שייכות לחלב הכסלים. א) חלב של הקרום הדק הנשאר בראש הדפנות הנשאר שם בראשה. וצריך להסיר אותו הקרום זה מה שאנו קוראים שפנדרע, מן הגיד למטה ששם נמצא הקרום הדק התחתון הנמשך מהכסלים על כל הכסלים והוא אסור משום חלב הכסלים, ותחת הקרום הזה אין שום חלב אין שום קושיא על הרמ"א. מה ששואל ה"דברי חמודות" על הרא"ש חולין צ"ג (יג) ז"ל "לכד קרום דק וקלוש" והביא תשובת הדשב"א סימן ס"ח וכתב וז"ל: אותו חלב שתחת קרום דק הסמוך למתנים ודאי אסור — ותמחני עליו (הרמ"א) שלא פירש כן בהגה"ה זו שכתבתי שצריך ג"כ לקלוף החלב שתחת אותו הקרום. והלבוש ז"ל: השמיט לכתוב בהגה"ה זו להסיר אותו הקרום מחלק הפנים ולא יפה עשה בזה. הרמ"א מדבר בקרום הדק תחת הקרום העבה הפושט מעל הרפאלע עד סופו. הנמשך מהכסלים בחלק אחורי. בקרום הדק העליון גם הרמ"א מודה שיש חלב תחת הקרום ומה שהרמ"א אומר ויש מתירין משום דמחשב חיפוי מדובר על הקרום העב, ומתחת הקרום הדק התחתון אין חלב.

ב. ויש נוהגין להפריד ג"כ הבשר נדבק שם זה על גב זה ולגרור החלב שביניהם ויש מתירים משום דמחשב חיפוי בשר וכן המנהג באשכנז. זה שהניקור הירושלמי אומר טאבאן שנקרא שפאנדרעס מפרידים את הבשר העליון ומשליכים אותו לטריפה והוא הבשר כסלים שלמעלה מן הטבור ואיך לא דק בדברי הרמ"א ומביא בלבל שלם? ויצא מזה מכשולים גדולים בעירוב פרשיות בדברי הרמ"א.

ביותר תמוה, על בעל הניקור הירושלמי בחלק ב' ד' י"ב שמדבר על חלק הפנים ומביא את הרמ"א הנ"ל כתב "וכבר כתבתי בארוכה בזה בחלק א' בסוגיא דכסלים. והנה מה שכתוב שם בדין נ"ז 'הנה ברמ"א סי' ס"ד סעי' ז' כתב וז"ל ויש נוהגים ג"כ להפריד הבשר הנדבק זה ע"ג זה ולגרר החלב שביניהם, ויש מתירין משום דחשיב חיפוי בשר וכן נוהגין באשכנז" עכ"ל. ואף שרמ"א כתב יש נוהגין להפריד הבשר אין כוונתו על בשר ממש רק על קרום עב והרמ"א קורוהו בשר היינו דהקרום עב חשוב חיפוי כמו בשר וע"ז ציין הרמ"א הכל בטור. היינו המחלוקת שהביא שם, מחלוקת אם קרום עב הוא חיפוי או לא, ובחנם גימגם הרב רש"א בהערה רמ"א בכוונת הרמ"א והביא ראיה מס' זבחי רצון" ולא ראה כל הנ"ל. כלשונו בספרו תורת הניקור הירושלמי.

תמוה מאד על דברי המחבר איך יכול להגיד על הרמ"א שכתב: "ויש נוהגין להפריד הבשר אין כוונתו על בשר ממש רק על קרום עב. והרמ"א קוראו בשר היינו הקרום עב. האם הרמ"א לא ידע להפריד בין בשר לקרום עב? המחבר בעצמו כתב בחלק ב' חלק הפנים דף י"ב "מפרידים את הבשר העליון, ומשליכים אותו לטריפה. (ביאורים ומקורות) וכן נהגו מימי הרבנים הגאונים מהרי"ל דיסקין ומהר"ש סלנט וצ"ל לזרוק אותו חתיכה לטריפה מדובר על חתיכת בשר ולא על קרום ואיפה יש בחלק הקדמי קרום עב? חוץ מקצת על הרפאלע? המחבר בעצמו כותב שם בדברי הרמ"א וצריך להסיר אותו הקרום משם עכ"ל. ותחת הקרום הדק אין שום חלב כלל כמ"ש שו"ת משיב דבר סי' כ"א. המחבר כותב שם: ובחנם גימגם הרב רש"א בהערה בכוונת הרמ"א והוא בעצמו סותר את דבריו מדף לדף ומוסיף בלבלולים שמקשה להבין את הכוונות האמיתיות של הרמ"א וגרם לטישטוש הלכה זו. ועוד מוסיף לטישטוש ואומר: וכן הגר"א שם ציין לרש"י ד"ה חלב שהבשר וכו' וכוונתו לרש"י בחולין צ"ג, שהביא מחלוקת עם קרום עב הוי חיפוי או לא. עכ"ל בספרו תורת הניקור הירושלמי.

במחילת כב' לא הבין את כוונת הגר"א שם, והביא אנדרלמוסיה שלימה בלימוד הרמ"א ס"ד הנ"ל.

1. ביאור הרמ"א יו"ד חלק א' סי' ס"ד סעי' ז: חלב הכסלים (י"א) וקרום שעליהם אסור" חלב שתחת המתנים אסור — ראה חלב המתניים. הג"ה: וסדר ניקור אלו החלבים צריך ראייה מן הבקי בניקור ואי אפשר לבאר היטב בספר. וכל אילו החלבים אין לחוש להם אלא באחוריים של בהמה אבל בחצי הבהמה של הפנים אין בהם מחלבים אלא רק קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים הנשאר בראש הדפנות על הכסלים הנשאר שם בראשה וצריך להסיר אותו הקרום משם. (י"ב) ויש נוהגין להפריד ג"כ הבשר הנדבק שם זה על גב זה ולגרור החלב שביניהם, ויש מתירין משום דמחשב חיפוי בשר וכן המנהג באשכנז. (הכל בטור). ברור, שהרמ"א (הגה"ה) מדבר בשני מקומות שנמצא חלב בחלק הקדמי — הרמ"א אומר בפירוש שהוא מדבר בחלק הקדמי — הפנים — ואני אסמן שלא לטעות. בסימן (א) ובסימן (ב):

א. רק קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים הנשאר בראש הדפנות של הכסלים הנשאר שם בראשה וצריך להסיר אותו הקרום משם. — הכוונה לשפונדרע והסימן הוא הגיד, משם: מהגיד עד למטה יש על הבשר קרום דק התחתון הנמשך מן הכסלים והוא חלב הכסלים. על זה אומר הרמ"א וצריך להסיר אותו הקרום משם. ב"דברי חמודות" בחולין צ"ג כתב ותמנהי עליו (הרמ"א) שלא כתב שצריך לקלוף החלב שתחת אותו הקרום וסומך על תשובת הרשב"א סימן ס"ח שכתב: אותו חלב שתחת קרום דק הסמוך למתנים ודאי אסור. מדובר בקרום הדק העליון ועל הקרום התחתון כתב הרמ"א דקצת מן הקרום שעל חלב הכסלים פי' שנמשך מחלב הכסלים שעל הירכים הנשאר בראש הדפנות וצריך להסיר. אבל השומן שתחת אותו הקרום לא נזכר בשום פוסק שאוסר. ולא קשה על הרמ"א שהרי אין שום חלב תחת הקרום. בזה לא נזכר בשום מקום על מנהג אשכנז כולם מודים שזה חלב הקרום הדק הנמשך מהכסלים.

הלכה למעשה

ב. (יב) ויש נוהגים להפריד ג"כ הבשר הנדבק שם זה על גב זה ולגרור החלב שביניהם ויש מתירין משום שמוחשב חיפוי בשר וכן המנהג באשכנז. — מדבר הרמ"א על ה"רפאלע" והיא הבשר הנדבק זה על גב זה. בתורת הניקור הירושלמי חלק הפנים...מפרידין את הבשר העליון ומשליכים אותו לטריפה. ביאורים ומקורות — והוא בשר הכסלים שלמעלה מן הטבור ונמשך מהטריפה קאלנער שלמטה מן הטבור שהוא בשר אדום דק שנוצר ברש"י חולין צ"ג ע"א והכסלים שלמעלה מן הטבור הוא רק מב' חתיכות, הדעק, ואותו הבשר. הערה: הרמ"א אומר ויש נוהגין להפריד ג"כ הבשר הנדבק שם זה על גב זה ולגרור החלב שביניהם ובאשכנז מתירין, פירוש: לא להפריד בין שתי חתיכות הבשר ולגרור החלב שביניהם, ובירושלים היו מפרידים הבשר הנדבק זה על גב זה וזורקין החתיכה עליונה לטריפה ולא לנקר אותה.

הבשר הנדבק זה על גב זה הנקרא "רפאלע" יוצא ממנו קרום עב ולבן כי נחתך מהבשר אדום בחלק אחורי. רק על הקרום הזה אומר רש"י ותחת אותו קרוב עב יש חלב. אבל בארץ אשכנז נוהגין בו היתר וגם בעיני נראה דחפוי גמור הוא ועל המשך של הקרום הזה בחלק הפנים אומר הרמ"א על החלב שמתחתיו, ויש מתירים משום שמיחשב חפוי בשר וכן המנהג באשכנז ובעירנו.

ובעל תורת הניקור הירושלמי מביא: וכן נהגו מימי הרבנים הגאונים מהר"ל דיסקין ומהר"ש סלנט זצ"ל לזרוק אותה חתיכה לטריפה, ועד היום בעדה החרדית בירושלם נוהגין לזרוק אותה החתיכה הנקרא רפאלע לטריפה ולא לנקר אותה, ובכל המקומות בארץ ישראל נוהגין כמו הרמ"א להפריד הבשר הנדבק זה על גב זה וגוררין החלב שביניהם כלומר מנקרים החלב משני הצדדים. ראה ניקור רפאלע לא מנוקרת — רפאלע מנוקרת. ויש מומחים שעושים כשתי הדעות הרמ"א. חלק מהבשר הנדבק — הרפאלע מנקרים משני צדדים והו החלק המונח על ראשי הצלעות וחלק השני אחרי הראשי הצלעות מנקרים כמו מנהג באשכנז הצד למעלה מנקרים טוב ולמטה לא מנקרים ושם לא נקרא חלב אלא שומן כשר. והטעם, בצד המונח על ראשי הצלעות לא נקרא בשר חופה. מביא ר' ברוך מייזליש שקבלה היא בירושלים וזה לשונו: רבותינו הסבירו כי חיפוי בשר הוא, רק בשר שמחפה בשר אבל בשר על עצמות, והבשר הדבוק בעצמות נמצא מראה כסף זה לא חיפוי טוב עד כאן לשונו. בפנים הספר תראו הכל ברור.

והחתיכה זאת שהרמ"א אומר: ויש נוהגין להפריד זה על גב זה, הנקרא בלשונו רפאלע היא חלק מהטריפה קאלנער — בשר אדום — כשהותכים את הבהמה לשנים בצד אחורי עם הצלע ה-13 נמצא כל הכסלים ושם תראה בשר אדום והו הטריפה קאלנער. בצד אחורי הוא מכסה הפלדה — כסלים ונקרא טריפה קלנער וחלק הנשאר בצד הקדמי פנים נקרא רפאלע או לשון הרמ"א הבשר הנדבק זה על גב זה, כי הוא דבוק לבשר שמתחתיו כמו שהסברנו: הרמ"א מדבר על החלק הקדמי, ורש"י מדבר על חלק אחורי על הכסלים ואלו הם שני דברים נפרדים לגמרי.

ראה התמונות בדף מ"ג מ"ח נ"ח

והנה רש"י בחולין צ"ג ע"א: "חלב שהבשר חופה אותו מותר" חלב שהבשר חופה אותו, חלב שעל הכסלים שתחת הכליות ונראה בגובה הכסלים. ואח"כ נבלע תחת הבשר אדום דק ומתפשט תחת אותו בשר בכל הכסלים ומשהבשר חופהו מותר וכשכלה למטה אותו בשר יוצא ממנו קרום עב ולבן לבד קרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסלים שאסור משום חלב כדלקמן ותחת אותו קרום עב יש חלב ויש שנוהגים איסור באותו חלב לפי שאותו קרום אינו חשוב חיפוי בשר שדק הוא (כלפי בשר) אבל בארץ אשכנז נוהגין בו היתר וגם בעיני נראה דחפוי גמור הוא, עד כאן דברי רש"י.

ומה שבעל הניקור הירושלמי והר"ר שלמה אלטמן ז"ל וכולם שבונים סברתם על היסוד שברמ"א ס"ד כתוב "הכל בטור" טעות היא בידם. הנני מביא הצילום של הרמ"א מדפוס של"ח כנראה הראשון, לא כתוב הכל בטור.

ברור שרש"י מדבר אך ורק בכסלים הנמצאים באחוריים. עד הצלע ה"י. רש"י אומר בפירושו: שתחת הכליות ואח"כ נבלע תחת בשר אדום (הטריפה קאלנער) ומתפשט בכל הכסלים, והכסלים נמצאים בחלק האחורי ולא בחלק הפנים הקדמי רק קצת מן הקרום התחתון הדק שעל חלב הכסלים נשאר בראש הדפנות בחלק הקדמי פנים.

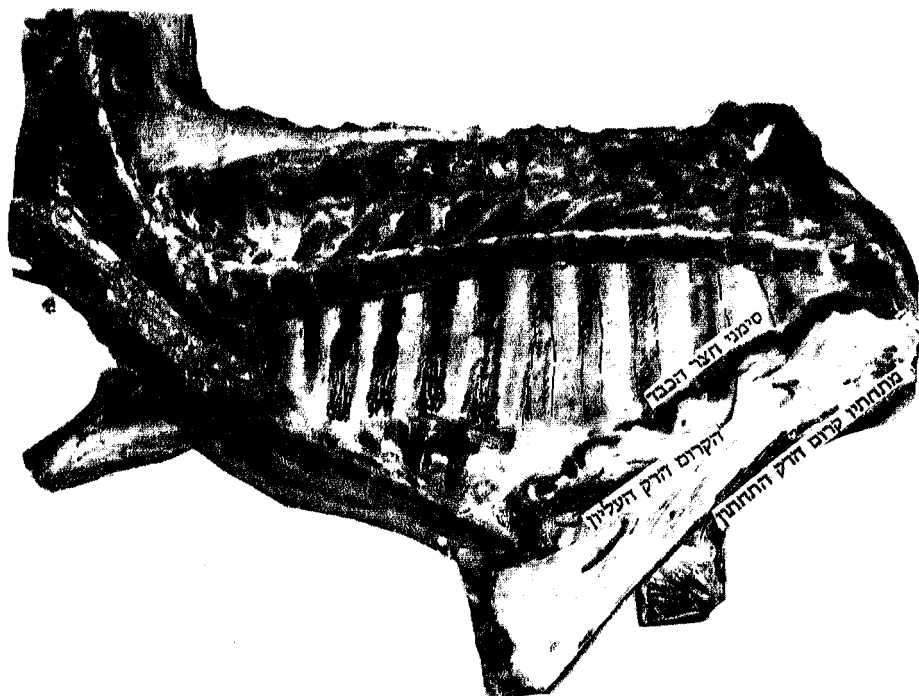
דברי חמודות על הרא"ש אומר בפירושו "לבד קרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסלים הוא בחלק האחוריים רק קצת ממנו נשאר בראש הדפנות שבחלק הפנים". ואיך יכולים להעזיז ולומר בתורת הניקור הירושלמי (חלב הכסלים דף נ"ז) מה שאומר הרמ"א ס"ד ויש נוהגין ג"כ להפריד הבשר הנדבק ועג"ז שהרמ"א קורוהו בשר היינו הקרום עב וכן הגר"א שם ציין לרש"י. כוונתו לרש"י חולין צ"ג שהביא שם מחלוקת אם קרום עב הוא חיפוי בשר או לא. הביאור הגר"א ביורד דעה ס"ד ס"ק י"ב, ויש נוהגין להפריד ג"כ הבשר הנדבק זה עג"ז שציין רש"י שם ד"ה חלב שהבשר, להקרום עב כוונתו כמו כאן בחלק הפנים הקרום עב היוצא מהרפאלע מביא הרמ"א מנהג אשכנז.

בוה נבין יפה כוונת רש"י צ"ג חולין:

"חלב שעל הכסלים שתחת הכליות ונראה בגובה הכסלים ואח"כ נבלע תחת הבשר אדום דק (ראה הציור "חלק אחוריים-כסלים") ומתפשט תחת אותו בשר בכל הכסלים. ומשהבשר חופהו מותר (כי זה חיפוי בשר) וכשכלה למטה אותו בשר יוצא ממנו קרום עב ולבן (רש"י מציין "יוצא ממנו" — פירוש שמבשר אדום, יוצא הקרום עב והבשר אדום נעשה יותר דק והוא הקרום העבה). לבד קרום דק וחלוש המתפשט בכל הכסלים שאסור משום חלב כדלקמן (בקרום דק אומר רש"י המתפשט בכל הכסלים שאסור משום חלב: מדברי רש"י נראה שהקרום עבה לא מתפשט בכל הכסלים ואנו רואים שבמציאות שכך הוא. וגם אין איסורו משום חלב כמו שרש"י אומר בחולין דף ט': אותו קרום שאנו נוטלים מן הכסלים שקורין "פלאנקיש" ועב וחזק הוא לכך אסור שחלב נבלע בו אבל אין נבלע כל כך שיהא זב לבשר שתחתיו") ותחת אותו קרום: עב יש חלב. ויש נוהגין איסור באותו חלב לפי שאותו קרום (העב) אינו חשוב חיפוי בשר שדק הוא (כלפי בשר) אבל בארץ אשכנז נוהגין בו היתר וגם בעיני נראה דחיפוי גמור הוא (דעתי הכוונה היא היות שהקרום הזה יוצא מבשר אדום והוא חלק מהבשר כמו שהבשר אדום לפי דעת כולם הוא חיפוי, גם הקרום היוצא ממנו דינו כבשר ורק בקרום הזה היוצא מבשר אדום אומר רש"י דחפוי גמור הוא. אבל בשום קרום אחר לא סבר רש"י שנקרא חיפוי בחולין דף ט': אומר רש"י בפירושו "שאינו חלב שאין לו קרום

דק מלמעלה — ובחולין מ"ט: המחלוקת על סימני חלב בין רבי ישמעאל ור' עקיבא, אומר רש"י ברי' ישמעאל — קרום ונקלף, קרום דק יש עליו ונקלף הקרום מעל החלב שאינו דביק בו כל כך. וקרום העבה לא מתפשט בכל הכסלים בחלק הקדמי מגיע עד קצת הרפאלע ולא יותר וקרום הדק מתפשט בכל הכסלים וגם בחלק הקדמי והרמ"א בס"ד אבל בחצי הבחמה שלפנים אין מחלבים אלו (מחלב הכסלים) רק קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים הנשאר שם בראשה הוא הקרום הדק שאסור משום חלב הכסלים.

חלק הקדמי לא מנוקף

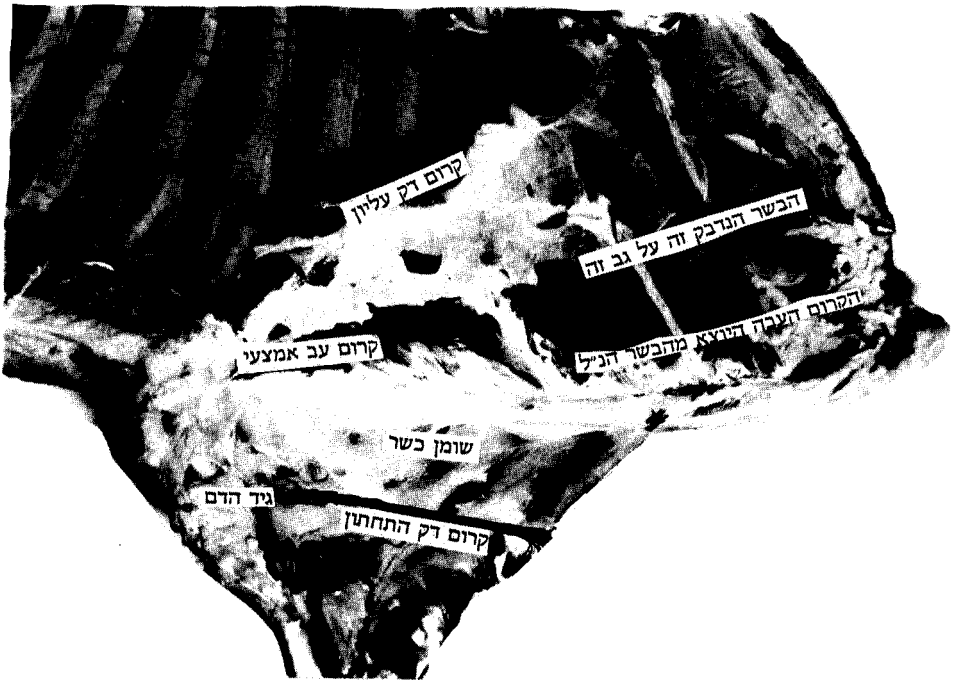

קרום הדק המתפשט בכל הכסלים ה"ז החלב הכליות
 רש"י חולין דף צ"ג
 לבד קרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסלים שאסור משום חלב. (רש"י).
 כאן רואים הקרום הדק התחתון היוצא מתחת הקרום הדק העליון

ביאור הרמ"א יו"ד חלק א' סי' ס"ד סעי' ז'

הרימו הקרום הדק העליון נתגלה הבשר הנדבק זה על גב זה הרפאלה והקרום העבה הלבן היוצא מהרפאלה ולמטה הקרום הדק התחתון

הרמ"א

רק קצת מן הקרום שעל חלב

הדפנות על הכסלים הנשאר שם וצריך להסיר אותו הקרום משם
 רק קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים הנשאר בראש הדפנות של הכסלים הנשאר שם
 בראשה וצריך להסיר אותו הקרום משם. — הכוונה לשפונדרע והסימן הוא הגיד משם:
 מהגיד עד למטה יש על הבשר קרום דק התחתון הנמשך מן הכסלים והוא חלק הכסלם.

צילום הרמ"א משנת של"ח

ויאמר אלוהים השלחן אשר לפניו

שלחן ערוך
מסור יורה דעה

הכרו הנאמן מופת הדור וחכם הש"ס
מחור יוסף קארו ולהת

עם חושי דעים וריבא מאד מדקדקי סופרים
ראשונים ואחרונים שחשבו הנאמן קארו ל'
חמציאם הנאמן

מחור משה איסרלס זצ"ל
עם מורה דעק סתני ק"ק מולן חוסן ליטא
מיהם מערתן ואשכנזי בחורים כיום שלישי
מה שחוסף הנאמן מחור משה מדעתו

נבגם הרהט סמטלת חמלך שטעק ציגום
י"ח וחנשא מלכותו יראה רוע
יארץ ומים אמן! פה ק"ק

קראקא

ומה ראשית חלכתי כראש חדש כמנו נאכת ויבט
חנה אנכי שלח לכם את אליהו הנביא וגו'
פל ויר צמחוק ויבט בן סלר סתן אל צמחוקין ין

הכנסתי צילומים מספרי קדמונים שכל בית ישראל נשען עליהם שלא לחשוב מחשבות פסולות שבאיסור חלב דאורייתא או דרבנן יש מנהגים.

טהרת בשר בעל העיטור

עוקר הלכה • ואני בעניי נעשה ימנו עיני הנאחזת
 אחרתי להם על מהנה כזה להסיר המכילה האת מישראל
 אחרים דור המסכות ומהנה וזכות הרעים יתלו בהם:
 איוון לנהנם עם כל פועלי און (ו) ואחר כך מתחיל
 רק המנהג
 כמו שמכתב
 וכוזיא מצד הכתף
 כלב יגלה חום אחד וכן
 לכתף הימני ונוטל היד
 ומחתך בו וכוזיא סמנו
 גיד אחד ואינו נמשך
 למעלה ומרתו כמדרת
 היד ומחתך מצד היד
 וכוזיא סמס גיד אחד
 שהוא סמוך לעצם היד:
 (ו) ואחר כך מתחיל
 במקום
 סמס
 קרום דק ומחת אותו קרום
 דק יש חלב וע' ויש מחלוקות
 בין הסופרים ואחרים קרום
 העב חסוי כשר הוא ומותר
 ויא' שאין אותו קרום חסוי
 כחסי כשר ואסור והוצא כ'
 דעות נטור י' ס' ס' ד' ומסיים
 הטור וז' חלב בשר אשכנז
 מהנין

טהרת בשר בעל העיטור

מהנין בו היד וגם בעיני נרש' עלונקס' א איוון חסוי חסוי
 חסוי כשר נמור הוא עכ"ל • אית נ' ככש לא תלתא מימיני
 וכן נוהגים בין המנקרים • פ' ע' ודתי משאלי • תלתא ממכלי
 נמקו' שהמנהג לנקר איון להקל לתרי מררי מררי ממכלי לתלתא
 מאחר שכבר
 קבלו עליהם
 איסור מכש
 נדב' הוא דייכל
 להיות שהין
 עם האוסרין
 גם קנלתי
 מרבותי
 סאנקרים וכן
 נהגתי ע"ס
 קבלה מהם
 לחתוך ראש
 העצמות עשוי
 קנות הכסלים ומה דכס
 ולכניס ומסס מתחיל לנקוף
 קרום העב ע"ל הכסלי כמכר
 דפנים כדברי בעל העיטור:
 ויא' היינו לזה המנהג

עלונקס' א איוון חסוי חסוי
 אית נ' ככש לא תלתא מימיני
 ודתי משאלי • תלתא ממכלי
 לתרי מררי מררי ממכלי לתלתא
 תלתא נמקו'
 מיני' דחי שליף
 לא עבד חסימי
 השתלפי ולי
 לא כעי חסוסי
 נחריא עכ"ל
 הש"ס ועדש"י
 כעי לחסוסי
 נחריא ע"ו
 שימ' כמסעד
 הובוראזי אס'
 מחוכר כשרים
 דראשי הסגולין
 נדקין פחת החיה כראשי
 הכליעות עכ"ל דש"י וכן הוא
 ב' ד' ס' ד' ס' ד' י' וכן הוא
 לפטנו כסדר הניקור של הדע

שר"ת חתם סופר דדרכי תשובה ומזבח שמדאל

ותשובות

שאלות

חת"ם סופר חי"ד

תשובה סח

את סג סעליה יחוב גדילוח הלעדי סחוי סמופלא מו"ס יעקב כ"י .
 ע"ד צטר שנין ללע י"ב ל"ב ססוסיר עליו צעל זנח סמואל וכן סרצ
 הנאון מו"ס סמואל לאכדוי צק' כצ"י ח"צ וסעתיק דצריס צעל
 סכל ילחק. דע כי חין לבו חלל דצרי סחורוכיס חסר מסיס חנו חייס
 וססכעח ש"ד ס"י ק"ד כדצרי מ"ב סחמ" זג"ג י"ב גוס"י חינו חלל סומרל
 חך סחעח כי סצטר כזס לריד קלח ניקור ועספטייס ססל"יס סעור דק
 מעליו סחוא קרוב למלצ סכקליס ועכ"ס צטר ססמוך לצטן צעצרי סקרוצ
 מאוד למלצ ססריס ולכך סשגחח לספטי מוס ססל"יס סחוא וסקלצ"יס
 סיטרחליס צקיא"יס ומוכ"יס צוס וכן מוקריס חיוה גידי דס צין ללע
 לללע סיורדיס מוחוס וגס צוס צקיא"יס. חמוס צמקומיח סיטרחליס לוכליס
 סנק סחמורי"יס ועמוכיס מוקריס צקיא"יס על זס אז מניחיס חסי סללע
 ס"צ לחמורי"יס ועוקריס חוחו למעקרי חמורי"יס צכלל סחרי דצריס
 סלריכיס ניקור וחין לסקלצ"יס חלא י"ח ללעוה צחלק סמכיס וחין עליס
 לנקר שוס ניקור כ"ס זמשרי לווס צעל זנח סמואל סה"י צק"ק ליסל
 שסס מוקריס סחמורי"יס חס יעצו סללע י"ב עס סצטר שצניס לצין
 סי"ג לסקלצ"יס וסס חיס מוקרי"יס שוס דצרי יצואו לידי חיסור חך צמקומי"יס
 ססחמורי"יס אוכליס רק סח"י עפ"י עורס צניקור ח"כ סצטר שנין סללעוה
 סכ"ל סריקורו קל וחין צו עורס וגס חינו סמור כ"כ וסקלצ"יס מוקריס
 חוחו ונחמניס עליו יחכלו ענויס ויסצעו וסרצ צק' כצ"י עייתי רח"יס
 מקיק סרלג שסס מוקריס חמורי"יס, לקיק סחקס, ולא דמי להדדי וצעל
 חסל ילחק סעתיק ולא סס על לב ודי צוס לעצין .

סס ס"צ יוס ס"י י"ב ניכ"ן קס"ה לפ"ק :

עס"ס קוסר מספרי"ה :

הרב ר' ברוך מייזליש

ראש המנקרים בפתח תקווה

העמיד הרבה תלמידים המשמשים בתור ראשי מנקרים ומנקרים מומחים.

תשובה בדין ניקור חלק הקדמי הנקרא שפונדרע

לה"משיב דבר" בתשובה סי' כ"א

וכן הוא סדר של "הזבח" — שמואל: מתחיל ממקום סיום הגיד שמוציאין מן החזה, ומקליף בידו אותו קרום שעל הכסל, והוא קרום עב ולבן, האסור משום חלב שעל הכסלים, וכל שנגרר עמו, דהיינו, כל החלב אשר תחתיו, הכל אסור. ותחת הקרום יש עוד קרום דק ואסור משום חלב, ותחת אלו ב' הקרומים נמצא חלב.

וב"טהרת אהרן" סי' ו' כתב שכן קבל מרבותיו המנקרים, הטעם לנקר זה שיונק מחלב הכסלים. וביש"ש פ' גיה"נ סי' ה' כתב דבגליל שלו נהגו להסיר אותו חלב שתחת הקרום העב וגם החלב שמתחתיו. וכן נוהגין פה. ו"פניאריה" סי' כ"ג כתב שנהגו לנקר העור העב וגם החלב אשר מתחתיו ונוהגין לאסור את החלב שתחת הקרום.

וב"לבוש" כתב בס' ס"ד ס"ג גם בראש הכסלים סמוך לדפנות צריך לקלוף הקרום, שהחלב המכסה את הקרב מונח עליו.

וה"מרדכי" בהל' תר"ס כתב וכן צריך להסיר הקרום מן הבהמה מצד פנים סמוך לדופן החזה וזה קרום שעל הכסלים.

ובאו"ח הל' מאכלות אסורות אות פ"ה כתב והקרום שעל הדפנות צריך להסיר אותו כולו מטעם שחלב המכסה את הקרב שוכב עליו, לכן אנו נוהגין בא"י כמו שהורו הגאונים מוהרי"ל דיסקין וצ"ל ומחר"ש מסלנט, להוריד הבשר המכסה את העצמות הרכות שהוא נמשך מבשר הכסלים. ומנקרים מהחזה עד עצם השתיים עשר עד חצר הכבד שהוא מפריד בין חלב הדפנות ובין חלב שבא מחלב הקרב, גם בין העצמות מוציאין החלב, וגם שוכרין ראשי העצמות הרכין וזורקין, שהם יונקים מחלב הכסלים, בכדי לצאת לכל הדעות.

יש מביאים את ה"משיב דבר" בתשובת סי' כ"א הוא מביא את התו"כ בפ' צו וזאת כל החלב אשר יקריבו ממנה וכו', להוציא חלב הדפנות, והא סובר שאין נ"מ בין החלב שמלפני חצר הכבד או מאחורי חצר הכבד, למרות שהחלב המלפני חצ"ה נמשך מחלב הקרב מטעם כי לא הקריבו למזבח, ולפי דברי ה"משיב דבר" אין נ"מ בין החלב שמאחורי חצ"ה או מלפני חצ"ה, א"כ לפע"ד קשה מה שהגמרא אומרת בחולין צ"ג — חלב שהבשר חופה אותו מותר, ורש"י מפרש מה שהבשר חופה אותו מותר, אותו החלב שעל הצלעות הבשר חופה אותו מותר מטעם שהבשר חופה אותו, ולמה לא מפרש רש"י שחלב שעל הצלעות מותר מטעם שזה חלב הדפנות שלא הקריבו למזבח, מכאן יש להוכיח שחלב הצלעות שתחת הבשר מותר רק מטעם חלב שהבשר חופה אותו, אבל החלב שעל הקרום אסור מטעם חלב הקרב. ועוד אם נאמר שאין נ"מ כמו ה"משיב דבר", א"כ נתת דבריך לשעורים שאנו לא יודעים עד איזה מקום היו חותכים להקריבה. ועוד חלב שעל הטחול מצד הגס הוא חלב, ועונשו כרת, ולמרות שלא הקריבו למזבח כי החלב שמונח על הטחול הוא מחלב הכרס, ולכן גם החלב שמונח על הצלעות אסור, כי הוא נמשך מחלב הקרב, אפילו שלא הקריבו למזבח, ולכן מפרש רש"י שהחלב על הצלעות מותר מטעם חלב שהבשר חופה אותו אבל החלב שעל הקרום לכ"ע אסור.

הרב ברוך מייזליש

בירור התשובה שמביא בשו"ת "משיב דבר" ס' כ"א

אופייני ומאלף הדבר, קו משותף יש לכל אלו שלא מצאו ידיהם ורגליהם בהלכות חלב וניקור, נתפסים בתשובה של המשיב דבר בלי לרדת להבין אמיתת הדברים כהלכתן. בפרשת ויקרא ז' כ"ה כתוב: "כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה אשה לה' ונכרתה הנפש האוכלת מעמיה". אומר הת"כ: אשר יקריב, אין לי אלא חלב תמימים שראויים להקריב, חלב בעלי מומין מניין? תלמוד לומר מן הבהמה משמע, רק מין הבהמה הראויה להקריב, אבל חיה לא. ובהמה בעלת מום הוי בכלל מן הבהמה, אף בשעת ההקדשה לא היתה ראויה להקרבה וחלבו אסור — והת"כ שואל: חלב חולין מניין שחלבו אסור תלמוד לומר כי כל אוכל חלב, האזהרה כל אוכל חלב, כוללת כל חלב אפילו של חולין, שואל הת"כ אם כן למה נאמר אשר יקריב? והת"כ מפרש: חלב שכמותו כשר להקריב, יצאה חלב דפנות שאין כשר להקריב, מותר אפילו לכתחילה, חלב הדפנות הוא חלב שעל, ובין עצמות הדפנות. תוספות חולין צ"ב: "אמר אביי" — לומד מדרשה זו. כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריבו ממנה. על דבר אחר, לשון התוספות: ויש לסתור מכאן דברי ר"א ממיץ שהיה אומר דשומן שעל יותרת הכבד אסור אף לאחר שיטול הקרום מעליו מדתניא בתורת כהנים כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריבו ממנה, ותוספ' מסיים דוקא חלב הדפנות שדומה לשאר חלב ושמא אף תותב קרום ונקלף הוא, היה מיתסר אי היה קרב אבל חלב יותרת ולובן כוליא ושומן האליה לא מיתסרי, ע"ש גם לפי דברי התוספות יוצא שחלב הדפנות מותר.

נביא את דברי המשיב דבר כלשונו.

שרת משיב רבר

סימן כא

ראיתי בקונטרס נקרא להם שניים משיב ומניח אי נקי קולן מוכב זכרים לאשר שומן של הלשונות אחורי חגור הגבר, ולחבר שהוא חלב הכסלים וכל דבריו נחמ"כ איש אלה שנים ודברי הגל, ובאמת עיקר חלב הכסלים הוא המוחך לבלות כמטרע בתורה ואלה החלב אשר עליהן (הייט הלכות) אשר על הכסלים, והוא נחמ"כ ויקרא אשר על הכסלים וזה חלב שכל הישקיות והיט' הוא מיטר מחבר דברים כמו שן הפקן והנהלה, והיט' ש' ניו"ף חרבא והקליטותא היט' ולישון המהרה, וכן ש' הכסלים י"ל והכירו העור (ס' הו) שהוא החלב שבשיקרי הדברים, והכיר עוד העור דרש"י: חלק ומכרש חרבא דהקליטותא הוא ל"ג קפן המונח על עגם שנקרא הקוף ס', והיט' ש' הר"ן וע"פ ר"י הר"ן שלא וכו' עיקר החלב שכל הכסלים, והיט' עיקר החלב של אלה ויטי לישון המהרה כס' הדי"ף והכסלים שהוא המשך לבלות אלה וחרבא דהקליטותא לפרש"י ור"ן נ"כ ככלל חלב של הכסלים, וכ"כ כמטר רביא שן א"י דבריו וחלב דהקליטותא הוא בחלותקא, ובספק היט' ע"פ רד"י והיט' ובעל ואל הקונטרס לא הכין דברי ר"ן, ובסבור דמש"כ הר"ן קאי על הר"ף, ושעקר חלב ע"כ"ה הוא חלב הדפנות רחוק מן הלשון, מה שגד השפח המפורס, ואין שום מיטר לזה החלב עם הלכות וחלב בלשנה, וכן הקדום הוה ומהשגח הרבה מחסה למעלה, וע"פ ר"י הרמ"א נקרא מן הקדום של חלב הכסלים (פי' נחמ"כ) מחלב הכסלים ועל הירטון הנשאר כראש הדפנות וליד להביר ס' אצל העימן שחתה אותו הקדום לא נוקר בשום ספק שאשר, וזהו שבמגאל הרמ"א על החלב שחתה הקדום הוה אם הוא מיקרי שפסא ויפס' אותו והרמ"א אשר נחמ"כ ככ"י, הביא בזה"ל אותו חלב שחתה קדום דק כמטר למחנים ודאי אשר ט' וקדק לפרט המטר למחנים, משום דכל הכסלים אין שום חלב חתה הקדום דק כמש"כ בעל אותו קונטרס בעגוש, מש"ה פי' דמש"כ מגאל חתה הקדום סמוך למחנים ואל אחיה דכל הדפנות נ"כ ככלל המפלים ויפס' היה לו להביא זה החלב שהוא היט' הכסל מחנים, אלא בעדא שאין זו מין כסלים כי אם דפנות, והנה בעל הקונטרס השג' על המאן מעדני ו"ע נהגה ש' הרמ"א, ופי' לטון הרמ"א, מה שמפרישן מקרא או משה, וכ"כ איש אלה עקבות ופי' דברי הרמ"א הוא נהגה מעיני' ע, ומ"ה הו' שפיקה על אר"ה חס אלה הביא חלב שחתה הקדום אשר, לק"מ שרי' אין שום חלב חתה הקדום אלא פנוך למחנים, והוא נחמ"כ האחרים יט' לא דבר הרמ"א, ויגדון כ"ל מ"ה מום ובסבור שאפשר שיהא ככסלים חלב חתה הקדום חס"ה יפה הקפה, אבל כהנהגון וכן הרמ"א ולקו יחוד עם לטון הרמ"א ה"ל, הא מיהא ניביר דרובא בעל הלשונות אין זו ובר לאשר, ואיך ראוי להקריב בהנהג' כש"כ להשגח חלב דפנות ואין שום חלב לפרש"י חמ"כ א' לאמריו, ומה שביא בעל הקונטרס מחרתה כח"כ שלא יחמה הבהרה קודם הכרח חלבו ויהיטן מן המחומר, ופי' הוא העטעם ככלל היה נ"ך להביר יחמרה עם חלב אשר על ראש דפנות עם הלכות והכסלים הגל כ"י, כ"כ איש אלה הגל ודעת רוח, עיקר כריה"ו הנהג' כשכ"י חמש ש' ויקרא ע"כ"ה ריש חמש מן המחומר שלא יחמטה

קדום הפרט חלבו, ודרש מום חמש הביא דרש"י חמ"כ והוכח בהנחתו (דף נד) בני קומן המטה והיה ממש נקמלו מן המחומר והשג' לא שייך העטעם כדי שיעלו יומר שהי' הקומן הוא מלחמס ויקא, אלא כך גורה החורה שיהו מפרישין חלק נטה להקטרה מן המחומר כשהקדקן כלימות, אבל ודאי איש טעם חלל לחלב הדפנות, ומרע עוד מפרש"י חלין (דף ה) בני לא ליפקא איש כשלי ע"כ נכרש, כל הכסלים שחלב הלכות דפנות עם ט', הרי שאין חלב כשלי אלא מה שדפנות עם חלב כליות, ולא חלב דפנות שהחתה הקדום חלק, ומה שהביא כגם הרקוב כוס"ל וכל החלב שכל העגמות של כסלים ועגמות החוליות שחתה הכסלים ס' והכין דעגמות של כסלים היינו ראשי דפנות ואיט' חלב שפנות שרי עגמות שהריה כריש, ולא כוון הרקוב אלא לפרש"י ור"ן כס' חרבא דהקליטותא, שהן על שן קפן מונח על עגם שקדוק הקוף, היינו ודאי עגמות הלכות, ובמחנה החוליות שחתה הכסלים מן המה עגמות האליה:

ובמה החוליות שחתה הכסלים מן המה עגמות האליה: ומה דרש"י הקוף חסרין, והוא שחורין וראשי הלשונות והוא לפנים של כהנה, והכין דהא ודאשיין הוא חמסו חלב שגליין, ונרס ל' שהשפח פירש"י כשך דשקון הוא פלחקום, והיט' פנים נוד הפ"ח כ"י וראש חוטי השקון הוא כחמורים ומכאן עד ראשי הלשונות לפנים, כחמ"כ שרין עינים הוא, שמטרע כפדש"י והר"ן ונודרש דשקון הוא הקוף, ופסלי הוא פלחקום ויוזע דע"כ שיקרא הקוף הוא סמוך להינד, וכלל ככלל כסלים שהוא הפלחקום לפרש"י כהרבה דהקליטותא, ומהשג' שפס"ה זה שיקרא הקוף לא כהאל חוטין כמש"כ והכירו המרדכי, מש"ה פי' דחוטין שבשקון היינו הך ממש חוטי דכפלי חדר שעת הב"ע, אבל הדיח"ס פי' חוטי שקון היינו מה שביני, ומש"ה פי' דחומה חוטי דכפלי הוא גילתא אחריד', אבל ל"ע ראש חוטי שקון מהה כחמורים, וכשכל שמש מחספס למעלה אחרים גם מהה כמו הקדום דק, אבל נחלב הדפנות אין שום שייכות לחלב הלכות, ועיקר המהרה על לטון ס' למה"ס ש' כגם הסמ"ט דמח"כ ולמטה המחלב חלב הלכות וחלב החישים אשר חוטי חלב ומהם ליד קוד ומחלב האחרון יתבט ע"ל, אבל גם כאן אין שיי' אלא ומחמורי חמ"כ מחמל כל חוטי חלבו אכור, ומשם מחמל ריע הקוד מחלב האחר מחמ"כ לפנים, אך שהוא, לא וקדק יפה לבלוט, אבל כריה אחר, כה לאשר חלב דפנות מה שלא מוכר כהשג' חלק ואין עליו שום כלי כנוי, וכן הוא נוד מהשגות הספוק:

ובאמת

ראוי היה אותו דפנות ומניח לנשור כמיהה שכל הלכות לנו על ישראל כחוליות חלב ח"ו אלא שיהא חלב ח"ו א"ש, והא מחמורי כבוד חלב חלילה לנו לחוס לכריבו המהיטם אבל כלי שום מחמורי ולקחות שני אבותי ח"ו, והחמ"כ האדרש ויעמדנו על קרן אורה, כנשם המהם בעגותיה דבה:

נפתלי צבי ויורא ברלין.

הקונטרס "לחם שערים" הוא מאד נדיר אחרי יגיעה רבה מצאתי במצב שהתרשמתי שהוא הקונטרס היחיד שנשאר.

החלטתי לעשות חסד ואמת למחבר מוה"ר ישראל שאול ז"ל שוב"ב ומנקה דק"ק קידאן, וחסד לכל אלה הנבוכים בשאלת ניקור החלב, להראות, כי דבר זה כבר היה לעולמים אשר היה מלפנינו, ואין כל חדש תחת השמש ראוי המחבר שלא תשכח עמלו בתורה, לזכות בני ישראל שלא יכשלו ח"ו באכילת איסור. לכן הכנסתי את הקונטרס לספרי.

ושתי פרשיות נשארו סתומות:

הראשונה היא: הפסק שני של מהר"י סוראזינה בסוף שו"ת הרא"ש שכתב: אנחנו נוהגים כרש"י שהחלב אשר תחת העור הדק מותר לפי שהוא סובר דחפוי גמור הוא. עכ"ל. אנו רואים להפך רש"י בחולין דף ט' ע"א ורש"י דף מ"ט דף צ"ג אומר בדיוק הפוך מזה. מה שאומר המהר"י סוראזינה. והשאלה היא מאיפה מביא דעת רש"י כזו?

הפרשה השניה היא: "שו"ת משיב דבר" מהנצי"ב בתשובה סימן כ"א שכתב: ראיתי בקונטרס "לחם שערים" משו"ב ומנקר א' בק' קידאן מגבב דברים לאסור שומן שעל הצלעות אחורי חצר הכבד ואומר שהוא חלב הכסלים וכל דבריו במח"כ אינו אלא שטות ודברי הבל, ובסוף מסיים:

ובאמת ראוי אותו השוחט ומנקר לגעור בנויפה שבא להוציא לעז על ישראל שאוכלים חלב ח"ו. אבל חלילה לנו לחוש לדבריו המרבים הבל בלי די שום סמיכה ולקחות שיני אבותינו ח"ו וכו' הקונטרס הנ"ל הוא נדיר מאד ואי אפשר למצוא בשום ספריה לא שקטתי ולא נחתי ובעהשית מצאתי והנה מה שרואים עינינו שהגאונים וגדולי ישראל הסכימו אתו.

והנה הסכמה:

הרב מ"ז סעדי' במ"ז נתן נטע הנבחר מבית הגאון החסיד דק"ק ווילנא להתוכח עימי והסכימו כולם שהחלב אשר על ראשי הדפנות הוא אסור.

בין ההסכמות אנו רואים מהרב המה"ג מהר"א ברודא אב"ד ור"מ דק"ק מסעררייא. בעל שם הגדולים השלישי (ווילנא תר"ע) מזכיר את ר' אברהם ברודא מסעררייא, בתור חברו של הגר"א מוילנא ללמודים.

מהר"ב ארי' לייב במ"ז אלי' זצ"ל דיין דק"ק קידאן והוא היה חותנו של הגאון מוילנא. מוהר"ר מאיר במוה"ר שלמה זלמן אחיו של הגאון החסיד מוילנא ועוד הרבה הסכמות מהגאונים בזמנו.

החלטתי להכניס את הקונטרס יחד עם התשובה סימן כ"א מה"משיב דבר" בספרי, צלמתי דף הראשון ואחרון עם כל ההסכמות יראו גדולי התורה בישראל ובעולם כולו. זה ברור שכולנו צריכים להתפלל לביאת גואל צדק במהרה בימינו. כולנו מחכים בכליון עיניים לאליהו הנביא שיאיר עינינו בתורתנו הקדושה אמן.

אולם היות שרבים שעוסקים כהיום בשאלת החלב ככוונתם תחילה להתיר את האיסור וקוראים לעצמם רבנים ואם לשם התואר "רב" לא יצרפו התואר גאון לא יסלחו לעולם, ובכתיבתם בשאלת החלב מעידים על עצמם כמאה עדים שלא יודעים על מה מדובר ותולים סברתם על אילן גדול הגאון בעל משיב דבר ומשתמשים בחריפות לשונם כלשונו בתשובת "משיב דבר" סימן כ"א שכתב: "ראיתי בקונטרס נקרא "לחם שערים" משו"ב ומנקר א' דק' קידאן — מגבב דברים לאסור שומן שעל צלעות אחורי חצר הכבד, ואומר שהוא חלב הכסלים וכל דבריו במח"כ אינו אלא שטות ודברי הבל ובסוף התשובה כתב ה"משיב דבר" בעצמו ומביא את הסמ"ע מחצר הכבד ולמטה מתחיל חלב הכליות וחלב המעיים ושאר מיני חלב ומשם צריך ניקור. ומחלב האחורי יחשב. החלטתי להביא "הלחם שערים" במלואה עם כל הרבנים הגאונים בזמנו שהסכימו אתו ויראו גדולי התורה וישפטו עם מי הצדק.

ספר "לחם שערים"

ויאמר שאלו באתי לדבר אודות השוחטים המנקרים. משוטט הייתי מעיר לעיר ממדינה למדינה ימה וצפונה ורעות רבות מצאתי הנה והנה אשר לא יעשה בישראל כהנה במעשה ניקור הבהמה הן בחלק האחור והן בחלק הפנים ירי כולם יוצאים וממשמים נשים ועבדים וקטנים דרך פקידה בעלמא כפקודי אבות על בנים ואבות פונים אל הידעונים והמשים אינם יודעים מאומה לא חלוק ולא בילק בין גידין האסורים משום דם או משום חלב אפילו כמלא נימא רק מילתא למילתא מדמה ואחרי כי רעה ראיתי ונבהלתי ונשתוממתי על היושבים על כסא הוראה הלכתי ושאלתי על מה ראוי מכשולים כאלה בישראל אשר מצאתי זה, וזה מנקרים וחילופיהן בגולם. חותכים ומשליכים דברים המותרים ומאכילים דברים האסורים באין מוחה אין אומר ואין דברים ותשובת הרמה אלי שהתורה מכסה ואתה מגלה ואין נחפשה ונחקרה אחרי הדברים האלה כאשר באמת אמרו על הלכות ניקור אי אפשר לכתוב ולפרט כולה רק איש מפי איש צריך להיות בידו קבלה וכל המצוין בניקור אומרים שכך וכך קבלנו ואנחנו לא נדע על מי נסמך ואני כשמעי כל אלה אמרתי עת לעשות לד' להפך מחשבתם ורחמנא לצלן מדעתם ואף ששניתם ושלשתם אבל לא יפה פירשתם אמת וצדק הוא שכך כתבו הפוסקים בהלכות ניקור שאי אפשר לפרוט בכתב מעשה ניקור אלא בראית עין אבל אין כוונתי להקל על מי שבא להיות מנקר אלא להחמיר ולהגיד כי ישר הוא ללמוד כל הלכות ניקור מתוך תורה שבכתב וגם מרבריהם שבעל פה אל תנח ידך.

ומאז אמרתי עתה ראיתי על מה שכבר נצטערתי מפני מה נשתנתי מכל בית אבותי ובני משפחתי שלא היה בהם שום שוחט ומנקר שהמה כולם חכמים כולם נבונים ומופלגים בתורה ובמצות מלאים כרמונים ומזכים את הרבים לגדולים וקטנים עתה אני רואה שהניחו לי מקום להתגדר פרצה גדולה אשר עד לשמים עולה כאשר שבמדינה הזאת דהיינו מדינת זאמו"ט אין שום אדם שילמוד דיני ניקור אליבא דהלכתא ובגלל זה אזרתי כגבור חלצי לגדור הפרצה הזאת להודיע המכשול שהעולם נכשלים בעו"ה באיסור כרת הרי ידוע שכבר הזהיר לנו בעל לחם הפנים כשמפרידים חלק הפנימי מן חלק האחורי שלא להניח הבשר שבין צלע י"ב לצלע י"ג לחלק הפנימי גם כשיחתוך למטה בכסלים שיחתוך למטה מהטבור שהוא שייך לחלק האחור ועכשיו העולם אינם נוהרים בזה, כי שתי רעות עושים שמניחים הבשר שבין צלע י"ב לצלע י"ג לחלק הפנים וגם החלב אשר על ראשי הדפנות אינם מנקרים ומכשילים את הרבים באיסור גמור כמו שהראיתי לפני בי"ר דקהילתנו שהחלב הזה מחובר לחלב הכליות וגם בספר לחם הפנים כתוב בפירושו: מן חצר הכבד ולמעלה שייך לחלב הכליות (הכוונה מן החצר הכבד ולמטה, המחבר). ואין משגיחין על זה ואף אם אנשים שכמוני מוכיחים להם ע"ז אינם משגיחים באמרם מי שמך לאיש, התורה חדשה אתה מביא עלינו ע"כ אמרתי גם ע"ז זכרה לי אלוקי לטובה על גילוי וסימן טוב מילתא היא שיוכלו הגאונים הרבנים לחקור ולדרוש אחרי הקצבים המנקרים אם עושים כהלכה. משא"כ כשלא היו בידם סימנים הנ"ל לא ירעו מאומה וגם לא היה בידם ליתן השגחה ע"ז מחמת שלא בקיין במעשה חילוקים הנ"ל.

אבל עתה אתם הדבקים בה' אלוקי' עמדו וגדרו הפרצה הזאת, אשר לא יעשה בישראל ולא יזידון עוד וגם באתי להזהיר לכל מי שנגע יראת אלוקים בלבו שישגיח על ניקורי בני מעיים שהיא מסורה לנשים מאין להם לידע מקום החלבים האיסורים מי אמר להם ומי הראה להם מקומם באשר שלא מצאתי במדינה זו שום למדן שיראה בעיניו מקום האיסור רק שילמד בספר ואינם מתאמצים ומשתדלים לראות כדי שיכירו בטביעת עין דבר האיסור אמרתי שגם זה הוא רק מעשה קליפה בעו"ה כדי להכשיל את ישראל בטומאת איסור אכילה דוקא, שלא יהי' חו"ש תיקון לישראל שיפרו מן הגלות כי זה מגמתו: ובשל"ה הקדוש דמ"ח ע"א כתוב וז"ל ומזה נבוא להבין ענין הטומאה כי בעובר אדם על מצוה א' מתורתנו הקדושה באכילת חלב ודם וכיוצא הרי הדבר הזה למטה הוא גשמי ונראה לעובר עליו דבר מועט. אמנם למעלה היא טומאה בלי שיעור כי כפי רוחניות עליית המצוה כן הוא שיעור ירדת הטומאה בכמה מלאכי חבלה עכ"ל. וגם הרב ר' חיים וויטאל הפליג באזהרת איסור אכילה בשערי הקדושה שלו עד מאד. ודי לנו בהערה זו והנבון יבין.

לכן אחינו בני ישראל חוסו על עצמיכם ועל גלות השכינה שתהא למודכם לש"ש כדי לשמור ולעשות כי לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה ובפרט בלימוד איסור והיתר שלא יהי' למודו רק מן הספר אלא שיראה בעיניו ג"כ כדי שיוכל להזהיר את כל העם מן האיסור וגם מן הראוי להיות בכל עיר ועיר לכל הפחות אחד או שנים שיהיו מומחים בלימוד ובמעשה כדי שיוכלו להשגיח ולהזהיר את העם מן האיסורים לבלתי ידח ממנו נידח ח"ו ובזכות זה יזכו לעלות לציון ברינה שיבוא הגואל והמבשר ב"ב א' ס'.

הנה אחרי כתיבי ההקדמה שעמדתי ברמז דברי ועכשיו הוכרח לפרש דברי באר היטב באשר בהיותי על מקומי ועל קנקני היו כל עיר ועיר סרים למשמעתי ואסרו החלב אשר על ראשי הדפנות בחלק הפנימי כמו שהראיתי להם ועכשיו שנדרתי ממקומי והייתי נע ונד בארץ זה שלוש שנים וכשבאתי על מקומי הראשון ומצאתי הפרצה הגדולה שאינם מנקרים החלב הזה ושאלתי מה זה ועל מה זה והשיבו לי שבק"ק ווילנא אינם מנקרים החלב הזה באמנם שהחלב הזה מותר ואמרתי בלבי איך יכול להיות עיר ואם בישראל שלא ישגיחו על איסור כזה ח"ו יכול להיות שהדין עמהם ולא האמנתי בעצמי שמא טעות היה בידי ודרשתי וחקרתי בים התלמוד ובכל הפוסקים ראשונים ואחרונים ולא מצאתי שום היתר בעולם והצעתי דברי לפני הרב הגאון הגדול אב בית דין וגליל וב"ד צדק דקהלתנו יצ"ו ויבחרו עשרה לומדים מביהמ"ד לחקור אחר דין זה והלכתי עמהם לבית המטבחים והראיתי להם איך החלב הזה מחובר עם חלב הכליות ביחד בקרום אחד דהיינו באותו קרום הדק המתפשט בכל הכסלים ה"ז החלב עם הכליות ביחד ונתנו עידיהן והצדיקו אותי ואסרו החלב הזה במקומינו וחקרנו מנין יצא הטעות הזה בעולם שאינם משגיחים על החלב הזה לאסור אותו ומצאנו שהטעות היא שלא דקדקו בדברי הרמ"א ז"ל כאשר שבזורה דעה סימן ס"ד סעיף ז' כתב הרמ"א ז"ל: וסדר ניקור אלו החלבים צריך ראי' מן הבקי בניקור ואי אפשר באר היטב בספר וכל אלו החלבים אין לחוש להם אלא באחוריים של הבהמה אבל בחצי בהמה של פנים אין בהם חלבים אילו רק קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים הנשאר בראשי הדפנות על הכסלים הנשאר שם וצריך להסיר אותו הקרום משם ויש נוהגים ג"כ להפריד הבשר הנדבק שם זה ע"ג זה ולגרור החלב שביניהם ויש מתירים משום דמיחשב חיפוי בשר וכן המנהג באשכנז ובעירנו. עכ"ל.

והנה מפרשים רק קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים הקרום נשאר בראשי הדפנות ולא החלב ואמרתי להם הרי חלב תחת הקרום בראשי הדפנות ואמרו לי זה החלב מותר שהוא חלב הדפנות מה שנדרש בת"כ.

וחקרתי מנין יצא להם טעות זה והבנתי מדברים שפירשו חלב שעל הכסלים שהחלב על גבי הכסלים ואנו רואים בחוש שאינו כן חלב על הכסלים פירושו החלב מעל לכסלים דהיינו למעלה מן הכסלים כמו שפירש רש"י ז"ל נראה בגובה הכסלים תחת הכליות ולא על גבי הכסלים כאשר שעל גבי הכסלים תחת הקרום הדק לא תמצא שום חלב מראשה לסופה מן החוזה עד היריבים. החלב הם בראשי הדפנות ובצלעות הקטנות עד עצם הנק"א ששם מתחילים חלב הכסלים לא על הבשר והא ראי' הרי בגמרא דף ח' ע"ב כתוב ולא ליסחוף אינש כפלא אבשרי דראיב תרבא, ופירש"י דהיינו הכסלים עם הכליות כאשר שעל הכסלים אין שום חלב רק מעל לכסלים. וכך הוא פירושו ברמ"א רק קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים, היכן הוא החלב? מעל לכסלים על ראשי הדפנות ומראה באצבעותיו עוד הפעם מעל לכסלים הנשאר שם בראשה דהיינו על ראשי הדפנות כאשר שעל הבשר אין שום חלב רק הקרום דאלת"ה ה"י לו להרמ"א לכתוב רק קצת מן הקרום ולשתוק. למה הזכיר חלב הכסלים, אלא בוודאי שהוא מצריך להסיר הקרום עם החלב והא ראי' כתוב וצריך, היה לכתוב צריך בלא "ו", אלא ה"י" מוסיף על ענין ראשון — הסיר החלב והקרום אשר עליו מה שהוא מזהיר על הקרום כי הקרום מתפשט על הבשר אדום ג"כ ואם לא ה"י מזהיר עליו דווקא היה משמעות האסור רק על החלב והקרום אשר עליו.

ובאמת כל הקרום הוא אסור, אף על הבשר האדום ועל החלב לא היה צריך להזהיר כי שמו מוכיח עליו שקורא אותו חלב הכסלים והוא מורגל בפי כל ישראל שחלב הכסלים אסור לכך לא הזהיר עליו.

ועכשיו מסולקת תמיהתו של מעדני יו"ט שהיה מתמיה על הרמ"א שלא הצריך להסיר החלב שתחת הקרום וז"ל באשר"י כתב: לבד קרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסלים וכתב עליו הרמ"א בהגה"ה והוא בחלק האחוריים רק קצת נשאר בראשי הדפנות בחלק הפנים על הכסלים הנשאר שם בראשם וצריך להסיר אותו הקרום משם כ"כ הרמ"א בהגהותיו ובתשובה להרשב"א סימן ס"ח כתב וז"ל: אותו חלב שתחת קרום דק הסמוך למתנים ודאי אסור ואין זה נקרא תוך הכסלים אלא אותו שהבשר ממש חופה אותו והוא שעומד בין כפלי בשר הכסלים אבל אותו שהקרום לבד חופה אותו נראה הוא על הבשר ולא בתוך הבשר ואין לך מי שמתירו" עכ"ל.

וכתבו הב"י גם הרמ"א בד"מ שלו ותמיהני עליו שלא פי' כן בהגה"ה שכתבתי שצריך לקלוף ג"כ החלב שתחת אותו הקרום עכ"ל. כך כתב מעדני יו"ט. בדברי חמודות שלו. הרי מעדני יו"ט למד פ' ברמ"א שלא הצריך להסיר רק הקרום ומתמיה עליו שלא הצריך להסיר החלב ג"כ אבל עכשיו כשפירשתי דברי הרמ"א אין שום תמיהה עליו בענין זה.

ועוד ראי' ברורה שדעת הרמ"א ג"כ על החלב שבראשי הדפנות לאסור אותו מפני שמביא הפלוגתא על החלב שתחת הבשר הנדבק והלא קל וחומר. מה החלב אשר למעלה תחת הקרום לבד מותר החלב שתחת הבשר הנדבק זה עג"ז כ"ש שצריך להיות מותר כיון שהוא מחופה בשר, אלא דדעת הרמ"א לאסור הקרום והחלב שתחתיו ג"כ כי הוא מחלב הכסלים והחלב שתחת הבשר פלוגתא הוא, כי יש מתיירין.

והקשו לי מנין לו להרמ"א שקורא לחלב שעל ראשי הדפנות חלב הכסלים הרי הרב אלפס פירש חלב הכסלים היאך דלייפין אטמתא אצל עצם הנק"א שם החלב הכסלים? ואמרתי להם מה דעתכם על מה שאומר הרב אלפס חלב הכסלים היאך דלייפין אטמתא שמורה דווקא על מקום ההוא ולא יותר. אינו כן אלא שם מתחילין החלב ומתפשטין עד חצר הכבד ומה שכתבו דלייפין אטמתא רק לסימן מפני מה קורין כסלים לשון כסיל ושחול כן כתב הרב אלפס בעצמו כל זמן שאין חפוי בשר הכל נקרא חלב הכסלים. ועוד הרי הרב אלפס קורא לתרבא דקולבשתא זה הוא חלב אשר על הכסלים.

והקשה הרב רבינו נסים, זה אינו, ותירץ הר"ן כך הוא פירושו ברב אלפס גם זה מן חלב הכסלים, והנה כך הוא הפירוש ברמ"א גם זה מן חלב הכסלים אשר על ראשי הדפנות כי הוא בקרום אחד עם חלב הכליות וראוי' להקרבה כי הוא נמשך עם הקרום והכליות ביחד כשתחתוך את היוותרת עם אצבע הכבד אזי ימשוך אותו החלב אשר על ראשי הדפנות עם הכליות הכל ביחד כמו שכתוב בת"כ סדר הקרבה. ועכשיו הוא מתורץ מה שהקשה לי ה"ז חלב הדפנות?

הרי אנו רואין בחוש שזה מן חלב הכסלים רק שהטעות יצא מדברי הרמ"א ז"ל כמו שפירשתי וגם מפני שקורא ראשי הדפנות ובר"מ שלו קורא זה ראש הכסל. וז"ל החלב אשר על ראש הכסל תחת הקרום לבד ודאי אסור שאינו מקרי חפוי. וחלב הדפנות הם למעלה מחצר הכבד לצד הריאה זה החלב מותר שאינו ראוי' להקרבה כמ"ש בת"כ, גם שלא נחתכו קודם הסרת חלבו דהיינו מן המחובר כך הוא בת"כ.

הרי מבואר שלא ינתחו הבהמה קודם הקטרה בשביל שהיו צריכים להסיר היוותרת עם חלב אשר על ראשי דפנות עם הכליות והכסלים הכל ביחד. ואיך אתם יכולים להתיר החלב הזה? ועוד ראיות ברורות לכל הדעות שאותו חלב אשר על ראשי הדפנות, הוא מן החלב הכסלים שהרי החוטין שבעוקץ הם ג' מימין ושנים משמאל הם אסורים לפי שסמוכין לחלב הכסלים כמו שמדמה הב"י בטור יו"ד בס"ד איסורן של חוטי העוקץ לחוטי הטחול. וז"ל: איסורן של אלו ואלו שווין אלו סמוכים לחלב שעל הכרס ואילו סמוכין לחלב שעל הכסלים הרי הב"י קורא אותם ג"כ חלב הכסלים ואמרו לי מנין אתה אומר שחוטי עוקץ הם בחלק הפנים והראיתי להם שפי' רש"י ז"ל בגמ' חולין דף צ"ג העוקץ הוא פלאנקו והראה מקומם של אילו החוטין שראש אחד מחובר בשדרה וראשי הפצולין נדבקים תחת החוזה בראש הצלעות וכתב התוס' צריך להזהיר, אותם שקונים חלק הפנימי. לחטט אחריהם. וגם

הלכה למעשה

הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהל' מאכלות אסורות סימן י"א כתב וז"ל: ה' חוטין יש בכסלים וכולם משום חלב וכתב ע"ז הגהות מיימינו הוא שבכסלים סמוך לחזה עד קרום הבשר שסביב הדפנות שחוטכין כדי שיכניס שם יד הבדוק הריאה הרי הם בחלק הפנימי ולא בחלק האתור והחוטין הם אסורין משום חלב ועליהם אין שום תלב רק אותו חלב אשר על ראשי הדפנות והחלב יהי' מותר, היתכן? אלא זה טעות בעוה"ר בידינו כאשר שאין שום משגיח ע"ז וגם ברקח סי' ת"ט כתב וז"ל: ולובן הכליות צריך לשרש אחריו וכל החלב שעל העצמות של הכסלים ועצמות החוליות שתחת הכסלים והחוטין שבכסלים ג' בכסל ימין שכל אחד נחלק לב, ובי' שבכסל שמאל שכל אחד נחלק לג' וישרש אחריהם, שהן חלב שלא יניח כחוט השערה עכ"ל. וגם בלחם הפנים הזהיר על אותו חלב להקצבים שידקדקו אחר חצר הכבד, כי מן חצר הכבד ולמטה מתחיל חלב הכליות ומחלב האחור יחשב וז"ל: כחתכם הפנים שקורין פריידק מחלק האחור, דרכם של הקצבים לחתוך בשיפוע עד שמצרפים הבשר שהוא מודבק על צלע י"ג להפנים וצריכים לנקר אותו תתיכת בשר כמו חלק האחור. במקומות הידועים למנקרי הבשר וגם דרכם לחתוך במקום שכלים הצלעות בשיפוע בפלאנקין למטה עד הכחל ועד מקום שקורין הויך שטעליין והוא שייך לחלק האחור וצריך לנקרו ואין העולים מרגישים בזה, לכן צריכים להזהירם בזה שלא יחתכו כ"א עד סוף הטבור שהוא מקום מוגבל ומשם ולהלאה כלל לא, וגם יש בהמות שיש להן צלעות גדולות שיש בהן מוח בכל צד י"ד או ט"ו ויש שאין להם אלא י"ג וכן יידקדקו הקצבים אחר חצר הכבד כי מן חצר הכבד ולמעלה אין שום חלב ומחצר הכבד ולמטה מתחיל חלב הכליות וחלב המעינים ושאר מיני חלבים ומשם צריך ניקור ומחלב האחור יחשב עכ"ל.

הרי אנו רואים כחוש שבעל לחם הפנים כיוון לדברי הרמ"א שהחלב אשר על ראשי הדפנות אסור. הרי הוא אומר מחצר הכבד ולמטה מחלב האחור יחשב. וכתב עליו בעל בית לחם יהודה לא ראיתי נוהגין כן אלא כמו שכתב משאת בנימין ויש מקום לטעות כאשר שיש מפרשים שכתב הבית לחם יהודה חולק על לחם הפנים אודות אותו חלב אשר למטה מחצר הכבד חזו אינו הרי הוא מפלפל אודות הצלעות יתירות הרי מסיים דבריו כמ"ש משאת בנימין כאשר שבל" סבר שבשביל הצלעות הזהיר בלח"הפ לדקדק אחר חצר הכבד ואמר לא ראיתי נוהג כן וזה אינו לא בשביל הצלעות הזהיר בלחם הפנים לדקדק אחר חצר הכבד אלא בשביל חלב אשר על ראשי הדפנות. כמו שמסיים דבריו מחצר הכבד ולמטה מתחיל חלב הכליות ומחלב האחור יחשב, היה לו לכתוב מחלק האחור יחשב אלא וודאי לא הקפיד רק על החלב ולא על הצלעות וכך פירושו בלח"ה כשמחלקים חלק הפנים מחלק האחור צריך להניח צלע אחת מכל צד לחלק האחור וגם יש לפעמים בהמות שיש להם בכל צד י"ג או י"ד כנ"ל אז ג"כ אין צריך להניח לחלק האחור רק צלע אחת מפני שאותו צלע יוצאת כולה חוץ לחצר הכבד לכך היא אסורה מפני שהיא הצלע טמונה כולה בחלב הכסלים והכליות. וע"ז הזהיר ג"כ על אותו בשר של אותו הצלע

וגם על הבשר שלמטה מהטבור מפני שחלב המתניים מתפשטים עד המקום הזה כמו שכתב הבית יוסף חלב המותניים מתפשטים עד הצלע י"ב ולזה צדקו ג"כ דברי הרמ"א באמרו אין לחוש לאותו החלבים מחלק הפנים כיון שאינו מתפשט חלב המתניים רק עד צלע י"ב אבל מה שמסיים דבריו רק קצת מן הקרום הנשאר על חלב הכסלים בראשי הדפנות לזה כיוון בעל לחם הפנים שמוזהיר להקציבים לדקדק אחר חצר הכבד כנ"ל, מפני שחצר הכבד הולך שיפוע ויורד מן הכליות עד החוזה ונשארו ראשי הצלעות כמו רוחב יד חוץ לחצר הכבד לצד האחור וחלב הכליות מתפשטים על אותם ראשי הצלעות עד החוזה בקרום אחד. ועכשיו צדקו דברי הרמ"א ודברי לחם הפנים שהחלב אשר על ראשי הדפנות הוא מן חלב הכסלים הוא ודאי אסור.

ואף שהקשו לי הא, הפרי חדש קורא לעוקץ זנב, עניתי להם לאו קושיא כלל וז"ל של הפ"ח פ"י: עוקץ הזנב והוא בחצי של חלק האחור והחוטין נמשכין לחצי חלק הפנים והו מש"כ המחבר ואותם ראשי הפצולין וכו' ולפיכך צריך לחטט אחריהם בחצי של פנים, ובחצי האחור של אחוריים, והמחבר כאן נמשך אחר פירש"י דחוטין שבעוקץ ה' חוטי דכפלי שאיסורן משום חלב. ולקמן בריש ס"ה הזכיר גבי חוטין האסורים משם דם חוטי העוקץ, וכדעת סי' הרמב"ם בפ"ז. וא"כ פסק לחומרא שהם חוטין אחרים, מלבד ה' דכפלי שאסורין משום דם אלא שמ"ש כאן חוטין שבעוקץ אינו מדוקדק.

והרשב"א סבר כדעת הרמב"ם שהם חוטין אחרים, אלא שסבר שאיסורן משום חלב דומיא דה' דכפלי ויש להחמיר ולאסור חוטין שבעוקץ משום חלב ודלא כהמחבר לקמן עכ"ל. הפ"ח, הרי לפי פירוש הפ"ח חוטי העוקץ הם באחור איך אתה אומר שהם בפנים? וכך למדו הפ"י בפ"ח.

אמת שראשי הפיצולין בכפלי בראשי הצלעות הם אסורים משום חלב כי הם באים מן חלק האחור והחלב אשר אליהם מותר, ואמרתני להם אינו כן אלא, החלב אשר על ראשי החוטין אסור, והחוטין אסורין בשביל אותו חלב שמונח עליהם ודלא כפי' הפ"ח שראש אחד באחור אלא כפירוש רש"י ז"ל. שראש אחד מהחוטין מחובר בשדרה וראשי הפיצולין נדבקין תחת החוזה בראשי הצלעות והקושיא שהקשה הפ"ח על הבי' חוטין שבעוקץ אינו מדוקדק, לא קשיא כלל שכאן בס"י ס"ד כתב לדעת רש"י שהוא קורא לכפלי עוקץ ואיסורן משום חלב ובס"י ס"ה כתב לדעת הרמב"ם שקורא לזנב עוקץ, ואיסורן משום דם. ואין קושיא על הבי' מפני מה קורא כאן וכאן, עוקץ משום שיש לו על מי לסמוך אדרבה הקושיא היא על הפ"ח מה שדחק עצמו לפרש שחוטי העוקץ הם בחלק האחור ונמשכין לחלק הפנים זהו בודאי אינו מדוקדק כי אין על מי לסמוך לזה. לא מהפוסקים ולא מן הגמרא. כי איך יכול להיות שחצי החוט יהי' אסור משום דם וחצי השני משום חלב? אלא מחורתא כפי רש"י ז"ל. וגם אין שום ראייה מהפ"ח להתיר חלב על ראשי הדפנות.

ועוד ראי' לדברי, משני בעלי מחברים – בעל ספר טהרות אהרן שהיה שוחט ומנקר בק"ק פראג ובעל מחבר ספר זבח שמואל שהיה שוחט ומנקר בק"ק ליסא שפירשו על סדר ניקור של בעל העיטור ח"ל של בעי"ה: ואח"כ מתחיל מקום סיום הגיד המוציא מן החזה ומקליף בידו אותו הקרום שעל הכסל. ופ"י המחברים הנ"ל הוא הקרום האסור משום חלב שעל הכסלים וכל הנגרר עמו דחינו כל חלב אשר תחתיו והמשוך עמו הכל אסור הרי אלו המחברים כתבו ג"כ לקלוף החלב אשר תחת אותו הקרום.

ועכשיו אחי ורעי בואו וראו כמה וכמה וויכוחים נתווכחתי עם לומדים מופלגי תורה בכל מקום שידם מגעת בכל הפוסקים ולא מצאו שום סתירה לדברי בעזה"ת, לכן אחי ורעי כל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה בודאי הקולר תלוי בצוארו והחיוב מוטל על כל איש מישראל להשגיח ע"ז שלא יכשילו עם קדוש באיסור כרת ח"ו ודי לנו בהערה זו אלא השכחה באה לעולם בעזה"ר שאין שום בעל תורה משגיח ע"י ואם המצא תמצא איש אשר נגע יראת אלוקים בלבבו להשגיח אז אין משגיחים בו, ועוד שהטבחים פוערים עליו פיהם ויחרקו עליו שיניהם לאמור מי שמך לאיש עלינו לפשפש מעשינו הרי הרב וכמה מורים אשר עליהם האחריות ואין אומרים דבר, ואתה תורה חרשה באתה ללמדנו, ובאמת הרבנים והמורים המה בקיאים בטיב הדין אך לא ראו מעולם מעשה הניקור וגם הרב הרמ"א בעצמו כתב שאין להעלות הכל על הספר ודבר זה צריך לימוד מן הבקי והאמון בניקור לכן כל איש מישראל אשר יראת אלוקים בלבבו ורוצה לידיע מקום החלבים האסורים שילך בעצמו אל בית המטבחים לראות הבהמה בשלימות וכה משפטו, שיצוה על הטבח לבל יעקור הכולי. של ימין הדבוקה בשדרה ממקומה ועל הבודק יצוה, לבל יחתוך חצר הכבוד רק הקרום לבד על היותה ויקח הקרום וימשוך למעלה את הקרום או יתפרד הקרום עם החלב אשר על ראשי הדפנות עם הכליות ביחד ואז יראה בעיניו ובלבבו יבין כי כנים דברי כמו שפרשתי בעזה"ת.

ומידי דברי בו זכור אזכרנו מה שראיתי בעצמי במדינות זאמוט שהקצבים לוקחים חתיכות בשר מחלק האחור בלא ניקור ואוכלים כן, ואמרתי להם אחי, מאין למדתם זה לעשות, אל תעשו כן כי זה בשר הצריך ניקור ויענוני עזות, ולא בושים. הלא כל העדה כולם קדושים, וכי אין כמון בזה, להאשים אותנו בזה? ועל כי שפתחתי פי לפרש דברי כי כנים הם, רצו לסקלני באבנים אוי ואבוי על הדבר זה, וחבשר שלוקחים מחלק האחור חתיכת בשר הנקרא ברעטיל באותו חתיכה יש ג' גידים האסורים משום חלב גיד הנשה, ולכך מה שצריכים לקלוף מחלב הידועה למנקי אחוריים וגם לוקחים חתיכת בשר הנקרא טריפה קאלנער ולאותה חתיכה אינו מועיל ניקור כלל כמבואר בפוסקים וגם חותכים האליה עד עצם האנק"א עם תרבא דקולבשתא ומשקלה יותר עד ז. וח. לטרות ומכשילים את הרבים באיסור כרת דאורייתא.

לכן מורי ורבותי שימו לבבכם על המכשלה הזאת בישראל וזה הוא כי מלאכת הניקור מסורה לכל לעמי הארצים ולבורים ואין שום בעל תורה משגיח על זה. כי עיניו לא ראו הלכה למעשה כמו שכתבתי למעלה. ועוד על זה דוה לבי שדברתי עם כמה אנשים שאין מן הצורך להזכירם לעיין על הדבר הזה, והשיבוני, מה לך להוציא לעז על עם קדוש שאוכלים טריפות הרי המנהג עוקר הלכה מנהגך לנקר כך, ומנהגם כך. ויהי כאשר שמעו אזני את דבריהם, פלצות אחזתני, דמוע תרמע עיני, תושיה נדחה ממני. על כי גברה עלינו תומאת הקליפה ר"ל כי כל מגמתה להכשיל את ישראל במאכלות אסורות דוקא, כמ"ש בהקדמה, כי גם על הלומדים האלה הטומאה גברה להחזיק ידי עוברי עבירה. כי מה על ספק איסור חלב הזהיר הרב ב"י ס"ס ס"ה חלב ודאי לכ"ש. וכבר השיב רבינו אלי'ן חיים שאלה י"ב על החלב אין בו משום הוצאת לעז על הראשונים ע"ש. ובוזה נשארה תשובתם, מה שהם אומרים — שמוציא לעז — אביא מה שראיתי בספר יסוד ושורש העבודה, שהוא מזהיר שם על מאכלות אסורות וז"ל: ואף גם זאת שיהא האדם ירא שמים וגם נזהר בהם בשמרם בכל אמצעי החקירה וכל היד המרבה לברוק. עכ"ז לא יהיה נכון לכו בטוח בוודאי שניצול מכל וכל; מאיסורים אלו, וביחוד מספק איסור טריפה, וממילב"ן שמצויים במאכלים בקיץ. אך חיוב גדול על האדם לעשות המוטל עליו ואת אשר בכחך לעשות עשה לחקור עד מקום שידו מגעת ואז עכ"פ יהיה שוגג וה' ית"ש יהיה בכסלך ויצילך מלכד, ולא יאונה לצדיק כל און, אך מי שאינו חושש ע"ז ואוכל ושותה בלא בדיקה וחקירה גדולה בתחילה. אזי תחילתו מוכיח על סופו ואף על הספק נקרא מזיד ועונשו גדול ר"ל ומה מאוד מפליג בזוה"ק עונשי איסורים אלו שהרי הוא ככופר בעיקר ולית ליה חולקא באלקא דישראל ר"ל.

ואעתיק לפניו מאמר אחד מזוה"ק כדי לעורר לב האדם אל הזריזות בזה, וז"ל הזוה"ק פ' שמיני דמ"א ע"ב: ת"ח כל מאן דאכיל מאינון מאכלות דאסורי איתדביק בסטרא אחרא וגעיל נפשיה וגרמיה ורוח מסאבא שריא עלי' ואחזי גרמיה דלית לי' חולקה באלוקי ישראל עלאה ולא אח' מסטרא ולא אתרבק ביה, ואי יפוק הכי מהאי עלמא אחידין בי' כל אינון דאחידין בסטרא דמסאבא ומסאבין לי' דיינין לי' בבר נש דאיהו געלא דמרא' געלא בהאי עלמא וגעלא בעלמא דאתי, ועל דא כתיב ונטמתם במ בלא א' דלא אשתכח אסוותא לגעולי, ולא נפיק ממסאבותי' לעלמין ווי לון ווי לנפשייהו דלא יתדבקין בצרורא דחי' לעלמין דהא אסתאבו ווי לגרמיהו עלייהו כתיב כי תולעתם לא תמו' והיו דראון לכל בשר. ר' יוסי פתח ואמר כל עמל האדם לפיהו וכו' האי קרא בשעתא דדיינין ליה לב"נ בההוא עלמא כתיב כל ההוא דיני וכל מאן דסביל בההוא עלמא ונקמין נקמתא מני' דעלמא לפי' בגין פיה, דלא נטר ליה וסאב ליה לנפשי ולא אתרבקו בסטרא דחי' בסטרא דימינא וגם הנפש לא תמלא ולא תשלים דינהא לעלם ולעלמי עלמין. ד"א לא תמלא לא תשלום לסלק לאתרהא לעלמין בגין דהא איסתאבית ואיתרבק בס"א. ר' יצחק אמר כל מאן דאסתאב בהו, כאלו פלח ע"ז דאיהי תועבת ה' ר"א הוה יתיב וכו' עכ"ל.

הרי מבואר ממאמר זוה"ק שלא באה השמירה לאדם מן השמים אם לא יזהר בעצמו וידקדק במצותיו מאד, אז מן השמים יסעוהו כמאמר התנא: הבא ליטהר מסייעין לו וכו'. בכך אהובי אחיי ורעי וכי אין ראוי לאדם לפול מלא קומתו ארצה וליתן בעפר פיהו ופלגי מים תרד עיניו יומם לא ישקוט ולילה לא ינוח אם קולע השערה לשער בעצמו שלא יהיה נזהר היטיב בעודו בחיים חיותו ממאכלות האסורות אשר אומץ עונשם חמור מכל עבירות שבעולם לפי הזוה"ק, ובזכרון כל הדברין האלה הלוך ילך ובכה תמיד לא יחשה על מיעוט

שנותיו. אם ישער כנ"ל, איננו בטוח כש"כ אם ילך חשכה לסמוך על החזקה כהאומרים מה בהמתם וכו', ומה לי עוד לזעוק ולדבר על לב ב"א האיך די ביאור עולה לבאר ולהתלהב לבב אנוש.

ועוד יש לי ראיות גדולות שהאדם צריך לקדש עצמו מלמטה ואז מקדשין אותו מלמעלה ולא כדעת האומרים כנזכר למעלה. לכן איש אשר בשם ישראל יכונה ויש לו יד ושם בתורתו הקדושה ישמור וישמור עצמו ואחרים מדברים כאלה ואז נזכה לאכול מבשר זבח השלמים במהרה בימינו אמן סלה.

גם בקשתי מהגדולים הרבנים הגאונים כי מן הראוי היה לגזור בגזרות ושמחות שלא לקרב לעבודת ניקור רק למדן מופלג ולא להשמש בעבודה זו עמי הארצות והשיבו לי שאין גזרין גזירה על הציבור אא"כ רוב הקהל יכולים לעמוד בו בגלל כן עלה בדעתי לכתוב כל הלכות ניקור בלשון אשכנז אליבא דדינא. ויקבל עליו כל איש שלא לקרב לנקר הן חלק הפנים או בני המעיים עד שילמוד הלכות ניקור הלכה למעשה ואח"כ ינקר בפרט אכתוב אי"ה בל"א כדי שיכול בנקל להבין כל המלאכה הנ"ל כדעת בכינה אזי יוסיפו על דברי כהנה וכהנה. (כנראה שכתב אל בניו).

וכל זה אני מצווה עליכם בגזרת כיבוד אב שאל יקילו בהם ותזהרו בדברי אלה אזי יזכו לראות בנים ובני בנים עוֹסְקִים בתורה ובמצוות ויזכו לעלות לציון כרינה ב"ב א"ס נ"ו מנאי אביכם הזקן שאל במהור"ר משה, שוחט ובודק ומנקר יצ"ו.

דע בני שגם לצדיקים לא הותרה הבשר ההיא רק בשמירה מעולה שאם נעלם מן העין אפילו בשולחנו אין לאוכלו. וראי' ממה דשאל התם ואלא רב, היכא אכיל בשרא, אבי"א דלא אעלים עינא מיניה וכו' וממעשה דרב, הוה אזל לבי רבי חנן בר אבא חתניה ע"ש. עד לא אכל רב ההוא בשרא משום דאעלים מן העין, בא וראה שהצדיקים היה להם צער גדול לאכול בשר. והכוונה כל כוחות הטומאה חלין שם כי האדם והבהמה שווים ושניהם צריכים שמירה מכוחות הטומאה והוא שאמרו מת צריך שמירה וכו' מכח הטומאה, ועל הבשר אמרו דלמא אחליפו מיחלף ועל ידי חתימה או סימן אין לטומאה רשות לחול שם. כלל, העולה שלא הותר הבשר רק למי שהוא צדיק, דצלם אלוקים על פניו, ולכן, שחטאו ישראל בארץ וגלו העלו מלכוח הרשעה וכל החיות מתגרים בהן, עד שנסתלקו מדמות העליון שעל אותו הדמות אמר הקב"ה: ומוראכם וחתכם יהי' ושבו כבהמות נדמו. גם רז"ל רמזו בדבריהם שלא לאכול בשר, עם הארץ אסור לאכול בשר ואע"פ שאמרו רז"ל מי שקרא ושנה ולא שימש ת"ח הרי הוא ע"ה, אפ"ה גבי אכילת בשר אפילו למד ספרי וספרא וכולא תלמודא ע"ה הוא לגבי אדה"ר ועל שנחלש צלמו נמשל כבהמה נאסור עליו. אזי לכם עם הארצות וגם לומדי המצוות בלא עיקר ידיעה ומקילין בהם ואינם יראים לחזור ולהחזיר ולהחמיר אפילו כחוט השערה שלא להכניע מלכותינו ולהלות מלכות הרשעה ע"ש יותר באורך.

הא לך סימן מובהק איך שיתנהגו הקצבים כשמחלקים הבהמה לשנים היינו חלק הפנים הנקרא בלשון אשכנז (פרעדיק) או (זייט) מחלק האחוריים.

מאד מאד צריכים ת"ח הגדולים הרבנים נר"י להזהיר את הקצבים בעת שמחלקים וחותכים את הבהמה לשניים חלק הפנים וחלק האחוריים וכשמניחים הקצבים י"ב צלעות בחלק הפנימי יהיו זהירים שיחתכו בשוה ולא יזיוו את ידם לחתוך למעלה אפילו כל דהו מבשר שבין צלע י"ב לצלע י"ג רק יחתוך על הצלע י"ב ממש כי הבשר שבין צלע י"ב וצלע י"ג

שייך להקושליץ (מותן וסינטה) וסיוע לדברי, בעל העיטור שכתב לעיל וגורר אותו חלב וכו'. והוכחתי לעיל לפרש דבריו שטעמו משום שנחתך מהקושליץ (מותן-סינטה) וזהו בשר המתניים. ולכן צריך לנקר מכל שכן הבשר שבין צלע י"ב לצלע י"ג ששייך להקושליץ עצמו שצריך לנקר אותו היטב כנ"ל. וכשמגיע לטוף הצלע וחותר בכסלים בשיפוע צריך להזהר מאד שלא יחתוך למטה מהטבור כי אם, עד סוף הטבור ממש. כי הכסלים למטה מהטבור שייכים גם כן לחלק האחוריים וצריכים ניקור כמבואר לקמן בעזרת הא"ל. אבל לא ראיתי מן רוב הקצבים, כי שתי רעות הנ"ל עושים שמניחים הבשר שבין צלעי י"ב לצלע י"ג לחלק הפנים וגם חותכים בשיפוע בכסלים שתחת הטבור השייך לחלק האחוריים מניחים ג"כ לחלק הפנים ומכשילים את הרבים באיסור גמור כי שתי אלה מקומות הנ"ל הם מחלק האחוריים וצריך ניקור מן המנקר מומחה כמו שאר בשר מחלק האחור. ואין מי המשגיח על זה ואף אם אנשים שכמוני מוכיח להם על זה אינם משגיחים עלינו, באמרם מי שמך לאיש. עם כן אמרתי גם על זה יזכר אלוקי לטובה, על גילוי וסימן טוב, מילתא היא. שיוכלו לחקור ולדרוש אחרי הקצבים והמנקרים אם עושים כהלכתן. משא"כ כשלא היה בידם סימנים הנ"ל לא ידעו מאומה מחמת שלא היה בקיאים ממעשה חלוקי הנ"ל.

אבל עתה אתם הדבקים בה' אלוקים עמדו וגדרו הפרצה הזאת אשר לא יעשה בישראל ולא יזידון עוד. וקצת מזה מצאתי בספר לחם הפנים שהועתק מקונטרס הסמ"ע. אבל משם לא ישבע עין הרואה כי קצר הדבר במקום שהיה להאריך ואפשר שלא היה הצורך מפני שבימיו היו שומעים לקול המורה ולא היה מאכילם לישראל דבר האסור מן התורה אבל אחרי שראינו שרבים נכשלים לכן הרחבתי הדבר כל דבר על אופנו שיזהרו הגדולים באזהרה גדולה כדי להעמיד על ד"ת ותילה.

ספר

לחם שערים

זה ספר החינוך אשר יקראו ילדי ישראל
 בין אחרים אשר קראו קריית יואב
 חינוך וספר החינוך אשר יקראו ילדי ישראל
 נגד המצוות אשר נצטוו עליהם
 ולעמוד אצל המצוות וללכת בהם
 והלכתו חכם ונבון ויחזקו בו יום הדין
 ראובן ואשרה ויחזקו בו יום הדין
 אשר אין לו עתה ויום ויום ויום ויום
 וזהו ספר החינוך אשר יקראו ילדי ישראל
 ביום הדין ויחזקו בו יום הדין
 וזהו ספר החינוך אשר יקראו ילדי ישראל
 אשר אין לו עתה ויום ויום ויום ויום
 וזהו ספר החינוך אשר יקראו ילדי ישראל
 ביום הדין ויחזקו בו יום הדין

נדפס בחדש שבט שנת ה'תק"ל
הוראדנא
 בדרום של ארצנו של...
 חכם ונבון ויחזקו בו יום הדין
 חכם ונבון ויחזקו בו יום הדין
 חכם ונבון ויחזקו בו יום הדין
הקטן חלוק

צילום, ספר לחם שערים מהמקור

ויקדמה

ויען

שאלו ויאמר הלא אנכי מקטני שבטי ישראל מי אנכי נדון
 וחדל אישים ושפל אנשי אשר אעלה על בעמי עב וחדמת
 לגדולים ולחכמים המחברים ספרים שמלכם יוצאי' מילין ואני ניעור
 וריק אך הגה אנכי הרואה את כל המעשים אשר נעשים אחת השמש
 והנה הוא הכל ורעו' רוח כאשר שבעו' ה נחרבו בדורו' הללו שוחטין
 ונדוקים בפרט מנקרי הנשר שאינ' בני חורה כאחד מן הנה מאחרי
 הצאן רק שמכוון בשאלת השחיטות ואף לא בולם וטחו עינים מראות
 בספרי הקודש רק מקרקרי קיר ונהמא. הימא כחרנגול בשחיטות
 ולכם כל עמהם לא אחרר להם שום דין על צוריו וזו צא מחמת
 חסרון ידיע וחסרון השגחה שאין שום משגיח' צ' בעו' גלל דן
 אמרתי אפי' כמזכיר לגדולי הדור הגה הרבנים היושבים. על כסן
 דין ובוודאי הי' בדעמי ובידי לחבר חיבור גדול על שו"ב ועל ניקור
 ה בידי כאשר שקדמוני בעלי מחזרים הגה בעל ז' ש ומכת
 חיבורים כי יפה כיוונו ויערב לי אשרי להם שזכו לזכת
 ולא נשאר לי רק מעט מזער להחדר בו והוא דבר גדול
 חיבורי בפנים וגם הצעתי דברי לפני הרב המאור הגאון
 הלחינו וראש' ד' גליל וב"ד הנדק דקהלחינו והלדיק
 מפיסה אמרות טהורות לגזור בגזירות ושמחות על כן
 דין להשיג ע"ז ולגדור הפרצה הזאת בגליל ואמרו' ט אשר
 ה לעבור על איסור כרת אשר לא נשמע כמות בשו' מקום
 אלל כמו שהראיתי להם ובעיניהם ראו שמכשילים באיסור
 גידין האסורים משום חלב ודם וחוחכים כסומא בארובת
 גם נחוח הבהמה ומקום החלבים לכן אורתי כגבור חללי
 ח' באל' ה' רומח הבחיב' ואחרי שולחי אל ידי מבינים ויהי
 לעבור וסוב בשבורי ואמר מי יתן מילי ויוכתבו בע'
 נדבה רוחי אוחו להביא על מזבח הדפוס כדי לפרס'
 מי אשר נגע יראח אלקים בלבבו להשיג ע"ז על
 המנקרים והשוחטים :

אך כתי' וזבח' מבקרך ומצאנך כאשר צויתך ונחשורו
 ד' שנגטווה משרע' ה בע"פ בכל דיני שחיטה ועל
 שם זוה ואכלתם ונראה שזו י"פ. ועשה בני שמת
 שחטים לוקחים הסכין ביד רמה ועומדים על הבהמה
 הבהמה מוכה וזוכה ומושרת עצמה. כי אין לח בידו
 ואוקו

התורה

אזרחי אצורו אינו מצינו כבשיית הבהמה אבל הוא מצינו **ב' ע"ג**
 ובהדידותו ראו שאני הרצ הגדול שקול אני כמאל"ל הלוך נשמות
 וא"כ רואה התחנות הנחונות לו ושמח בהם ואשרו מקבלת
 בשפר"ס ומחיה רח בשכונותיה ראו מצלותינו ומעלת הרצ הגדול
 ס"מ כה יחי' ובה יאריך ימים אם לא תביאם מעלמם לשחוט שחופס
 כמותם • כי הבט וראה כמה הוא גדול רבינו הקדוש ועל שלא חס
 באורו עגל ואמר לו לכך נוצרתי נחיסר ביסורין קשים וחורתי לא
 הנינה עליו שאכ"ו אזו פחותי ערך איך שצריך הפוחט להיות צדיק
 צמור שלא יסגור כלם אלקים דאל"כ נדמה בבהמה ונמצא שחוט בהמה
 לבהמה ובין דהשחוט בלתי טהור הוא אז אורו שחיטה נקרא לבהמה
 מיחה משונה משא"כ בהיותו צדיק הגון נקראת חקון כי ע"י שחיט'
 בהכשר ע"י צדיק מחוקקת ועולה למדריגת בע"ח מדבר ובשרט אם
 מגולגול זה איוה נפש שחטא לכן אחינו השוחטים חושו על נפשתיב'
 ועל נפשות ישראל שלא להכשיל ח"ו שלא לעבור על לפני עור לא
 חתן מבטול עכ"ל :

אכתוב

לכם הגהגת השוחט ואזהרותיו איך יתנהג כל ימי
 חייו שיהי' השוחט למדן משלב ומסולסל ובשרט
 דינים השייכ' לו ואל יסמוך על הקיצור דינים שכל מקום שאמר
 להאריך אין רשאי לקצר ויציין ציונים וסימנים על כל הדינים שלא
 ישתכח וכדי לזכות את הרבים אכתוב רמו על בדיקת הריאה ובנקל
 יוכל לחזור כל הדינים שהוא מרומז בפסוק בעבור חברך נפשי
 נטרם אמת נוטריקון בעבור **בני עור**
ב דוק וראה ר' יאה חכרך **חלח** **ב** דיקה ר' אשונה **ב** כפופה
ד' פשוטה : נפשי נוטריקון **ב** שרדה **פ** עולין **ש**וה בטה יחתי •
 טרם ר"ח **ב** ועה **פ** ינרא **ר** ירין **מ**ורסא • אמות ר"ח • **א**טוס
מראה ורדא **ר** ולעים • הא לך רמו לבדיקת הריאה מן התורה שאל
 יקל בהם וא"ל חאמר שהוא מדרבנן ואחר שילמד כל הדינים שיהי'
 נגור כפיק ובלבד לעשותו שחלמוד לאמן ידך היטיב הן בהשחוט
 יסכין צריך אומן יד הן בשחיטה צריך אומן יד והרגל גדול וצפרט
 בדיני' אחריו' בריאה שצריך שיראה בעיניו ואל יסמוך על רבו שיאמר
 לו ע"פ רק שיראו עיניו הלכה למעשה כל הדינים ויזהר בזה שבעודת
 הקודש עליך ואחר שלמדת כאשר הזהרתי לך שיצטרך רעיון ויחאן
 מאשכחך לכתובת הכורא ויעקור מלבך כל המידות מגונות כמו שכת'
 ורצ רבינו נויס וויטאל בשער הקדושה שלו • שלא יהי' שום מיד'
 מגונה

הקדמה

הנהיך ויהי' מוזהר ומוסרם. בכל מיני חסידות ופרישות יומך מכל
 אדם ויקדש עצמוך במוחר לך אפילו כדבור שלא להוציא דבר מפיך
 שלא לצורך וגם ארצה לך מוסר ע"ז כשחזר אלל תקצרים לשמוע
 אזי יעמדו בולם כנגדך ויקבלו אותך בשבר פנים יפוח נאיהם ונניה'
 ועבדיהם ייהללוך ויאמרו איך חזה אותך גדול הן בשחיטה הן בכדיק'
 אשחט במיעוד השרבות לא ראינו כל ימינו שחזק מוזהה כזה אפילו
 דבורו נעים כל זה כדי להכשילך בכן אינך דיהי' אלקי' עמך בשחלק
 לביה תקצב שלא חלק ריקס רק שחקן איהו שפר' עמך ללמוד שם
 בביתו דווקא או לא ופגך שום רע בעזה"ש ואל יראה על היצעיני'
 זעל את זלוצים מתך בי ללצים היא יליך ועליך עבודת הקודש ואם
 ככה יתנהג אזי מותר חזה כגבול ולהאכיל אחרי צרכה ונחיה ונראה
 כביאם גואל והמבשר ונוכה לאכול מבשר ובה שלמו אשר הגיע דמם
 על קיר המזבח ב"ב אין סלה :

ויאמר

שאלו באחי לדבר אודות האוצים המנקרים משוסן
 הייתי מעיר לעיר ממדינה למדינה ימה ולפניה ורעיה
 דבות מצאתי הנה והנה אשר לא יעשה בי אראל כהנה במעשה ניקור
 הבטמה הן בחלק האחר הן בחלק השנים ידי בולם יוצאים וממשה
 צמים ועבדים וקצנים דרך פקידה בעלמא כפקודי אבות על בני
 ואבות סונים אל הידעונים והמקיס אינם יודעים מאומה לא חלוק
 ולא בילק בין גידין האסורים משום דם או משום חלב אפי' במלך
 נמא רק מילתא למילתא מדמה ואזרי כי רעה ראיתי ונבטלה
 ונשחוממחי על היושבים על כסא ארצה הלכתי ואלחתי על מה ראוי
 מכאולי' כאלה בישראל אשר מצאתי זה וזה מנקרים וחילופיהן כגולג
 חוכמים ומשלימים דברים המותרים ומאכילים דברים האסורי' באין
 נוחה אין אומר ואין דברי' את זוכת' הרמה אלי' שה זורה מכס' ואחיה
 מגלה ואיך נחמסה ונחקרה אחרי הדברי' האלה כאשר באמ' אמרן
 על הלכו ניקור אי אפשר לבחו' ולפרוט בולה רק איש מפי איש צרה'
 להיות בידו קבלה וכל המצוין בניקור אומרי' שכך וכך קבלנו ואכחז
 לא נדע על מי נאמר ואני בשמעי כל חלה אמרתי עת לעשות להן
 להזהר מחשבת' ארמנא לילין מדעמם ואף שגיחם ושלשחם אבל לא
 יפה פירשחם אחת ונדק הוא שכך בחבו הפוסקים בהלכות ניקור
 שא"א לסרוט ככתב מעשה ניקור אלא בראיית עין אבל אין בוגמא
 להקל על מי שבא להיות מנקר אלא להחמיר ולהגיד כי ישר הוא
 ללמוד כל הלכות ניקור מתוך תורה שככתב וגם מדבריה' שבע"ש אל

ויקרא

ג

ויחזק ידך ומהו אמרתי עמה רחמי על מה שכבר נטענתי מפני מה
 צדקתי מכל בית אבותי ופני משפחתי שלח ה' בהם שום שואב
 ויחזק שמה כולם חכמים כולם נבונים ומופלגים בחרות ובמלכות
 מלאים בדמונים ומזכים את הרבים לגדולים וקטנים עמה אני רואה
 ומהניחו לי מקום להחגדר טרפה גדולה אשר עד לשמים עולה באשר
 צדקתינה הוא דתינו מדינה ואמו"ט אין שום אדם שילמד דיני
 ניקוד אליבא דהילכתא ובגלל זה אורתי כגבור חלני לגדור הטרפה
 הזאת להודיע המכסול העולם נכסלים בעו"ה באיסור כרחי ידוע
 שכבר הזהיר לנו בעל לחם הפנים כששרידיים חלק הפנימי מן חלק
 האחר שלא להניח הכשר שבין כלע"י ב' ללע"י ג' לחלק הפנימי גם
 ובשום זיק למטה נכסלים שיחזיק למטה מהניבור שהיה שייך לחלק
 האחר וצדקתי העולם אינם נזהרים בזה כי שחורשות עושים במניחי
 הכשר שבין כלע"י ב' ללע"י ג' לחלק הפנים וגם החלב אשר על ראשי
 הדפנות אינם מקריים ומכשילין את הרבים באיסור גמור כמו
 שהראיתי לפני ב"ד דקהילתנו שהחלב הזה מחובר לחלב הגליות וגם
 איש צר לחם הפנים כחב בפירות מן חצר הכבד ולמעלה שייך לחלב
 גליות ואין מפנין ע"ז ואף אם אנשי אכמני מוכיחים להם ע"ז
 אינם משגיחים עליהם באמר' עני שמך לאיש התורה הדשה אהם מביא
 פלינו ע"כ אמרתי גם ע"ז וזדה לי חלקי לטובה על גילוי ושימון טוב
 מלחא היא שוכנו הגאונים הרבנים לחקר ולדרוש אחרי הקצבים
 המנקרים אז עוסין בהלכות משה"כ בשלא היו בידים סימנים הנ"ל
 לא ידעו מאומה וגם לא היו בידים ליתן הפנים ע"ז מחת' שלא בקיאי'
 במעשה חילוקים הנ"ל אבל עמה אחס הדבקים בה' חלקיקים
 עמדו וגדרו הטרפה הזאת אשר לא יעבה בישראל ולא יידון עוד
 דגם באחי להזהיר לכל מי שנגע יראת חלקים בלבו שיסגיח על ניקורי
 בני מעיים שהיא מקורה לנשים מאין להם לידע מקום החלבים
 האיסורים מי אמר להם ומי הראה להם מקומם באשר בלא מלאתי
 במדינה זו שום למדן שיראה בעיניו מקום האיסור רק שילמד באשר
 ואינם מחמלים ומשתדלים לראות כדי שיכירו בטבעת שין דבר
 האיסור אמרתי שגם זה הוא רק מעשה קליטה בעו"ם כדי להכשיל
 את ישראל בטומאת איסור אכילה דוקא שלא יהי' ח"ו תיקון
 לישראל שישרו מן הגלות כי זה מגמא' ובגל"ה הקדוש דמ"ח
 ע"א כחב וז"ל ומה נבוא לתבין ענין הטומאה כי בעבור אדם על
 מטה א' מתורתינו הקדושה באכילת חלב ודם וכיוצא הרי הדבר שום

למטה

חקדמר

ונטה הוא גשמי ונראה לעובר עליו דבר יוצע. אומנם למעלה היא
 טומאה בלי שיעור כי כשידועות עליה הנה כן הוא שיעור ידירה
 הטומאה בדמה מלאכי חבלה עכ"ל. וגם הרב ר' חיים וויטאל הפליג
 באזהר' איסור אכילה בשערי הקדושה שלו עד מאוד. ודי לנו בהערה
 זו והגבון יבין. לכן אצינו ב"י חושב על ענמיכס ועל גלות השכינה
 שחלה למודכס לש"ס כדי לשמור ולעשות כי לא המדרג הוא העיקר
 אלא המעשה ובשרט בלימוד איסור וחיחר שלא יהי' למודורק מן הש'
 אלא שיראה בעיניו ג"כ כדי שיוכל להזהיר את כל העם מן האיסור
 וגם מן הראוי להיות בכל עיר ועיר לכל השחור' או ב' שיהיו מומחין
 בלימוד ובמעשה כדי שיוכל להגיד ולהזהיר את העם מן האיסורים
 לבלתי ידח ממנו נדח ח"ו ובזכות זה יזכו לעלות לציון ברינה שיבא
 הגואל והמבשר ב"ב א"ס :

ספר לחם שערים

הנה אחרי כחצי ההקדמה שעמדתי ברמז דברי ועכשו הוכרח
 לכתוב דברי בחר היטיב באשר בהיותי על מקומי ועל
 קנקני היר' עיר ועיר קרים למשמעתי ואשרו החלב אשר על ראשי
 הדפנות בחלק השנימי כמו שהראתי להם ועכשו שנדדתי ממקומי
 והייתי נע וגד בארץ זה שלוש שנים וכשבאתי על מקומי הראשון
 ומנאחי הפרנה הגדולה שאינם מנקרים החלב הזה ושאלתי מה זה ועל
 מה זה והשיבו לי שבק"ק ויילנא אינם מנקרים החלב הזה באמרים
 שהחלב הזה מותר ואמרתי בלבי איך יכול להיות עיר ואם בישראל
 שלא יגביחו על איסור כזה ח"ו יכול לציו' שהדין עמהם ולא האמנתי
 בעממי שמא עשות ה' בידי ודרשתי וחקרתי בים החלמוד ובכל
 הפוסקים ראשונים ואחרונים ולא מנאחי שום הימר בעולט והלעתי
 דברי לפני הרב הגאון הגדול אב בית דין דגליל וב"ד צדק דקהלמינו
 יל"ו ויצמרו עשרה לומדים ונבחר"ד לחקור אחר דין זה והלכ' עמהם
 לביא המטבחים והראיתי להם איך החלב הזה הוא מחובר עם חלב
 הכליות ביחד בקרום אחד דהיינו באוחו קרום הדק המחפצט בכל
 הכלים ה' החלב עם חלב הכליות ביחד ונחטו עידיהן והגדיקו אותי
 ואשרו ה' הזה במקומי וחקרנו מנין יא' הטעו' הזה בעול' שאינם
 משגיחים על החלב הזה לאסור אותו ומנאנו שהטעו' הוא שלא דקדקו

ספר לוח שערים ד

בדבריו רמ"א ז"ל באשר שבי"ד סימן ס"ד סעיף ז' בחב הרמ"א וזה
 אנו וסדר ניקור אלו החלבים צריך ראוי' מן הבקי בנקור וז"ל
 באר היטי' בספר וכל אלו החלבי' אין לחוש להם אלא באחוריים של
 תהום אבל בחלי' דהמה של פנים אין בהם חלבים אילו רק קצת מן
 הקרום שעל חלב הכסלים הנשאר בראשי' הדפנו' על הכסלים הנשאר
 גם בראש' וצריך להסיר אותו הקרום משם ויש נוהגים ג' כ להפריד
 בקשר הדבוק שם זה ע"ג זה ולגרור החלב שביניה' ויש מחזיקין משו'
 דמחשב חפוי בשר וכן המנהג באשכנז ובעירינו עכ"ל :

הנה מפרשים רק קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים הקרום
 נשאר בראשי' הדפנות ולא החלב ואמרו להם הרי חלב
 נחמ הקרום בראשי' הדפנות ואמרו לי זה החלב נותר שהוא חלב
 הדפנות מה שנדרש בח"כ ומקדמי מניין יאל להם נעוזה זה והבנתי
 בדבריהם שפרשו חלב שעל הכסלים שהחלב על גבי הכסלים ואמר
 יואין בחוש שאינו כן חלב שעל הכסלים פרושו החלב מעל לכסלים
 והיינו למעלה מן הכסלים כמו שפירש רש"י ז"ל בראש' בגובה הכסלים
 קצת תכלית ולא על גבי הכסלים באשר שעל גבי הכסלים חמת
 ירום הדק לא חמא שום חלב מראש'ה לסופה מן החזה עד הירכיים
 והחלב שם בראשי' הדפנות ובכלעוזה הטעות עד עצם הנק' הנק' השם
 מחתילין חלב הכסלים לא על הכשר והא' ראוי' הרי בגמ' בדרק ח' ע"ב
 קוב ולא ליסחוף איש כפלא אצטרי דדאיב חרצא ופי' הש"י ז"ל
 דהיינו הכסלים עם הכליות באשר שעל הכסלים אין שום חלב רק
 מעל לכסלים וכך הוא פירושו ברמ"א ר"ק קצת מן הקרום שעל חלב
 הכסלים היכן הוא החלב מעל לכסלים על ראשי' הדפנות ומראש'
 אצטרו עוד השם מעל לכסלים הנשאר שם בראש'ה דהיינו על
 ראשי' הדפנות באשר שעל הכשר אין שום חלב רק הקרום דאלת"ה
 לו להרמ"א לכתוב ר"ק קצת מן הקרום ולשמוק' למה הזכיר חלב
 כסלי' אלא בודאי שהוא מזריך להסיר הקרו' עם החלב והא' ראוי'
 בח' וצריך הי' לו לכתוב צריך בלא ו' אלא' הו' מוסיק' על ענין ראשון
 אסיר החל' והקרו' אשר עליו ומה שהוא מזכיר על הקרום כי הקרו'
 הפסע על הכשר אדום ג' כ ואם לא הי' מזהיר עליו דווקא הי'
 דמעוזה האסור רק על החלב והקרום אשר עליו ובאמת כל הקרום
 לא אסור אף על הכשר אדום ועל החלב לא הי' צריך להזהיר כי שמו
 זכית עליו שקרו' ו' אותו חלב הכסלים והוא מורגל בפי' כל ישראל
 גם הכסלים אסור לכך לא הזהיר עליו עכשיו מסולקת חמיהוהוה

ספר להם שיערים

מעדני י"ט שהו' מתניה' על הרמ"א שלא הצריך להסיר החלב שחם
 הקרום וז' ל' דאשרי כחב לבד קרום דק וקלוב המחשט בכל הכס
 וכו' ובחב עליו הרמ"א בהגה"ה והוא בחלק אחוריים רק קצת נשאר
 בדאשי הדפנות בחלק השנים על הכסלים הנשאר שם בראשם וצריך
 להסיר אותו הקרום משם כ"כ הרמ"א בהגהותיו ובחשונה להרשב"א
 סימן ס' לחב וז' ל' אותו חלב שחמם קרום דק הסמוך למחין וז' דא
 אסור ואין זה נקרא חוץ הכסלים אלא אותו שהבשר ממש עופה אוח
 והוא שעומד בין כפלי בשר הכסלים אבל אותו שהקרום לבד חופף
 אותו נראה הוא על הבשר ולא בחוץ הבשר ואין לך מי שמחירו עב'
 ובחב הכ"י גם רמ"א בד"מ שלו ומיהני עליו שלא פי' כן בהג"ה
 שכחתי שצריך לקלף ג"כ החלב שחמם אותו הקרום עכ"ל כך כתב
 מעדני י"ט בדברי חמודות שלו הרי הרב מעדני י"ט למד פי' ברמ"
 שלא הצריך להסיר רק הקרום ומחמי' עליו שלא הצריך להסיר החלב
 ג"כ אבל עכשיו כשפירשתי דברי הרמ"א אין שום חמי' עליו בעז'
 ועוד ראוי ברור' שדעת הרמ"א ג"כ על החלב שבראשי הדפנו' לאסור
 אותו מסני שמני' השלוגח' על החלב שחמם הבשר הגדבק והלא כל דא
 הוא מה החלב אשר למעלה שחמם הקרו' לבד מותר החלב שחמם הבשר
 הגדבק כ"ש כיון שהוא מחוספה אלא דדעת הרמ"א לאסור הקרום
 והחלב שחממו ג"כ כי הוא מחלב הכסלים והחלב שחמם הבשר
 שלוגחא הוא כי יש מחירין והקשו לי מנין לו להרמ"א שקורא לחלב
 שעל ראשי הדפנו' חלב הכסלים הרי הרב אלפס פירש חלב הכסלים
 האריך דלייפין אטומות' אבל עצם הנק"ה שם חלב הכסלים ואמרתי לה
 מה דעתיכם על מה שאמר הרב אלפס חלב הכסלים האריך דלייפין
 אטומות' שמורה דווקא על מקום ההוא ולא יותר אינו כן אלא ש
 מחמילין החלב ומחשטין עד חצר הכבד ומה שכח' דלייפין אטומות'
 ויק לסימן משני מה קורין כסלים לשון כסול' ושמול בן חב' הוא
 אלפס בעצמו כל זמן שאין חשוי בשר הכל נקרא חלב הכסלים ועוד
 הרי הרב אלפס קורא לחרבא דקולבשחא זה הוא חלב אשר ען
 ובכסלים והקשה הרב רבינו ניסים זה אינו ומירץ הר"ן כך הו'
 פירושו ברב אלפס גם זה מן חלב הכסלים והנה כך הוא פירוש
 ברמ"א גם זה מן חלב הכסלים אשר על ראשי הדפנות כי הוא בקרא
 אחד עם חלב הגליו' וראוי להקריבה כי הוא נמשך עם הקרום והכלין
 ביחד כשתחזיק את היוחרת עם אלבע הכבד אזי ימשוך אותו החלב
 אשר על ראשי הדפנות עם הכליות הכל ביחד כמו שכתוב בת"כ סד'
 הקרנה

לחם שערים ה

קָרָנָה ועבשיו הוא מתורץ מה שהקטו לי ה' לחב הדפנות הרי ארז
 ואין בחוש שזה מן חלב הבסלים רק שהטעות יצא מדברי רמ"א ז"ל
 או שפירשתי וגם מפני שקורא ראשי הדפנות ונד"מ שלו קורא זה
 ואם הבסל וז"ל החלב אשר על ראש הבסל חמת הקרום לבד וודאי
 ובור שאינו מקרי חסוי וחלב הדפנות הם למעלה מחצר הכבד לבד
 נריאה זה החלב מותר שאינו ראוי להרצה כמ"ש בת"כ גם שלא
 ונחמנו קודם הסרת חלצו דהיינו מן המחובר כך הוא בת"כ הרי
 ויבואר שלא ינחמו בהמה קודם הקטרה בשביל שהי' צריך להגיר
 ויזרחת עם חלב אשר על ראשי דפנות עם הכליות והבסלים הכל
 ביחד ואין אחס יכולים להחיר החלב הזה ועוד ראיות ברורות לכל
 הדעות שאותו חלב אשר על ראשי הדפנות הוא מן חלב הבסלים
 שהרי החוטין שבקוקץ הם ג' מימין וב' משמאל הם אסורים לפי
 שבמובין לחלב הבסלים כמו שמדמ' הב' יבטור י' דבס' ס"ד איסורן
 של חוטני העוקץ לחוטני הטחול וז"ל איסורן של חילוי וחילוי שווין
 אלו סמוכין לחלב שעל הכרם וחילוי סמוכין לחלב שעל הבסלים הרי
 איב' י קורא אחר ג' כ חלב הבסלים ואמרו לי מנין אתה אומר שחוטני
 ג' עוקץ הם בחלק הפנימי והראיתי להם שפי' רש"י ז"ל בגמ' בדף
 ס"ג העוקץ הוא שלאנקן והראה מקומם של חילוי החוטין שראש אחד
 מחובר בשדרה וראשי הפולין נדבקים חמת החזה בראש הנלעות
 ובתח החוט' צריך להזהיר אותם שקונים חלק הפנימי לחטט אחרים
 וגם הרמב"ם ז"ל בס"ז מהלכות מאכלות אקורות סימן י"א כתב וז"ל
 ה' חוטין יש בבסלים וכולם משום חלב ובתב ע"ו הגהות מיימינו הוא
 שבבסלים חוט' לחזה עד קרום הכרם שבציב הדפנות בחוטבין כדי
 שיכנס עם יד הכודק הריאה הרי הם בחלק הפנימי ולא בחלק האחור
 והחוטין הם אסורין משום חלב ועליהם אין שום חלב אחר רק אותו
 חלב אשר על ראשי הדפנות והחלב יהי' מותר היחזק זה אלא בעות
 בעוה"ר בידיו בלשון שאין שום תגנית ע"ו * וגם ברובקא סי' ת"ט
 כתב וז"ל ולבין הכליות צריך לשרש אחריו וכל החלב שעל העצמות
 של בסלים ועצמות החוליות שחמת הבסלים והחוטין שבבסלים ג'
 בבסל ימין שכל א' בחלק לב' וב' בבסל שמאל שכל אחד מחלק לב'
 וישרש אחריהם שהן חלב שלא יניח בחוט השערה עב"ל * וגם בלחם
 הפנים הזהיר על אחרו חלב להקציים שידקדקו אחר חצר הכבד כי
 מן חת"כ ולמטה מחיל חלב הכליות ומחלב האחור יחשב וז"ל בחתכס
 הפנים שקורין פריידק מחלק האחור דרכם של הגזבים לחתוך

ספר להם שיערים

בשיפוע עד שמאפרים הכשר שהוא מדובק על צלע י"ג להפניסו
צריכים לחלק לנקר אותו אחיבה בשר המסופע כעו חלק האחר
מקומות ידועים למנקרי הכשר וגם דרכם לחחוך במקום שכל
הצלעות בשיפוע בפלאנקין לנטה על הבחל ועד מקום שקורין הרי
בטעלי"ן והוא שייך לחלק האחר וצריך לנהרו ואין העולם מרגיש
בזה לכן צריכים להזהירם בזה שלא יחמרו ב"א עד סוף הכיבוש
שהוא מקום מוגבל ומסם ולהלאה כלל לא וגם יש בהמות שיש לה
צלעות גדולות שיש בהן מוח בכל צד י"ד או ט"ו ויש שאין להם ח"ס
י"ג וכן ידקדקו להקציים אחר חצר הגבד כי מן חה"כ ולמעלה אין שו
חלב ומחה"כ ולמטה מחחיל חלב הכליות וחלב המעיין וי"א ח"ס
חלבים ומסם צריך ניקור ומחלב האחר יחשב עכ"ל הרי לנו רואין
במוש"ב ש"פ כיון לדברי רמ"א שהחלב אשר על ראשי הדפנו' אסור
הרי הוא אומר מחצר הציוד ולמטה מחלב האחר יחשב ויחב עליו
בעל בית לחם יאודה לא ראינו נוהגין כן אלא במו שכתוב משא
בנימין ויש מקום לטעות בזה שיש מפרשים שכתב הב"י חולק על
לח"ה אודות אותו חלב אשר לנטה מחה"כ וזה אינו הרי הוא מפלס
אודות הצלעות יחירות הרי מסיים דבריו במ"ש מ"ב בזה שכל
סדר שבצביל הצלעות הזהיר הלח"ה לפ' לדקדק אחר חה"כ ואמר לו
ראיתי נוהגין כן וזה אינו לא בצביל הצלעות הזהיר בלח"ה לדקדק
אחר חה"כ אלא בצביל החלב אשר על ראשי הדפנות כמו שניסיים
דבריו מחה"כ ולמטה מחחיל חלב הכליות ומחלב האחר יחשב הי' לח
לכתוב מחלק האחר יחשב אלא ודאי לא הקפיד רק על החלב ולא
על הצלעות וכך פרושו בלח"ה בשמחלקים חלק השנים מחלק האחר
צריך להניח צלע אחת מכל צד לחלק האחר וגם יש לפעמים בהמות
שיש להם בכל צד י"ג או י"ד כנ"ל או ג"כ אין צריך להניח לחלק
האחר רק צלע אחת מפני שאותה צלע יוצאת כולה חוץ לחה"כ לכך
היא אסורה מפני שהיא טמונה כולה בחלב הכסלים והכליות וע"ז
הזהיר ג"כ על אותו בשר של אותו הצלע וגם על הכשר שלמטה
מהטיבור מפני שחלב המחנייים מחפשיים עד המקום הזה כמו שכתוב
הב"י חלב המחנייים מחפשיים עד הצלע י"ב ולזה דקדק ג"כ דברי
רמ"א באמריו אין לחוש לאותו החלבים מחלק השנים כיון שאינו
מחפשיים חלב המחנייים רק עד צלע י"ב אבל מה שמשיים דבריו רק
קצת מן הקרום הנשאר על חלב הכסלים בראשי הדפנות לזה כיון
בעל לח"ה פ' שמוקיר להקציים לדקדק אחר חה"כ כנ"ל מפני שמה"כ

ספר לחם שיערים

וצ"ע ויורה מן המלכות עד הזוה ונשאר ראי' הנלעוה לנו רוחב
 ויהי חוק לחם ללד האזר וז"ל המלכות מתפשטים על אחת ראי'
 הנלעוה וד' הויה בקרוב האזר ויבטאו נדקו דברי רנ"א ודברי לחם
 הנלעוה שחלבו אשר על ראשי הדשנות הוא מן חלב הכסלים והוא
 וראי' האזר - ואף שהקצו לי הא' הפרי הדש קורא לעוקץ ונב
 וקצבי להם לאו קושי' כלל וז"ל של הש"ח פי' עוקץ הזנב והוא בחני
 של האזר ויבטקין החוטין בחני של פנים וזהו מ"ש המחבר ואוחס
 ראשי הנלעוה וכו' ולפיכך צריך לחטט אחריהם בחני של פנים
 וראי' האזר של אחוריים והמחבר בכלן נמשך אחר פי' רש"י דחוטין
 דנעיקוה ה' חוטי דכפלי האיסורין משום חלב לקמן בריש ס"ה חזקיה
 ובי חוטין האחרים משום דש חוטי העוקץ וכדעת ס' הרמב"ם
 דפ"ז וא"כ פסק להמירא שהם חוטין אחרים מלבד ה' דכפלי
 האזרין משום דם אלא ש"ש בכלן חוטין שבעוקץ אינו מדוקדק
 אחר ש"א סבר כדעת הרמב"ם שהם חוטין אחרים אלא שסבר
 האיסורין משום חלב דומי' דה' דכפלי זיה לפתמיר ולאזר חוטין
 ובעוקץ משום חלב ודלא כהמחבר לקמן עכ"ל הש"ח הרי לפני פי'
 ה"ש חוטי העוקץ הם באזור איך אחת אומר שהם בשנים וכך
 למדו הפי' דש"ח אחת שראשי השינון דכפלי בראשי הנלעוה הם
 אחרים משום חלב באשר שהם באים מן האזר והחלב אשר עליהם
 נע"ז ואמרת' להם אינו כן אלא החלב אשר על ראשי החוטין אשר
 והחוטין אחרין כשכיל אותו חלב שמוכח עליהם ודלא כפי' הש"ח
 שראש אחד באזור אלא כמו שפי' רש"י וז"ל שראש אחד מן החוטין
 מחזיר בשדרה וראשי הנלעוה נדבקין חמה הזוה בראשי הנלעוה
 והקצבי מה שהקשה הש"ח על הכ"י חוטין שבעוקץ אינו מדוקדק
 לא קצבי כלל שכלן באי' ס"ד כחב לדעת רש"י שהוא קורא
 לכפלי עוקץ ואיסורין משום חלב ובסי' ס"ה כחב לדעת הרמב"ם
 שקורא לזנב עוקץ ואיסורין משום דם ואין שום קושי' על הכ"י משני
 מה קורא כלן ובין עוקץ באשר שיטלו על מי שיסמוך אדריכה
 הקישי' עומה על הש"ח מה שדחק עמי לפרש שחוט' העוקץ הם
 באזר ונמשחין בחני של פנים וזהו בוודאי אינו מדוקדק באשר שאין
 שום שמיכה לזה לא מן השוקקים ולא מן הגמ' והחוט מכחית איך יכול
 להיות שחני היט' יהי' איסור משום דם וחני החוט משום חלב אלא
 מחזירא כמו שפי' רש"י וז"ל ומי שהוא בקי בניקור אזוריים יכול
 לתמיד ע"ז שאין שום חוט שיכיל מן האזור לשנים ואין שום ראי'
 מהש"ח

ספר להם שיערים

ומה"ח להחיד החלב אשר על ראשי הדפנות ועוד מלאחי און לי מ
 שני בעלי המחזרים ה"ה בעל המחזר ספר טהרות אהק
 שהיה שוחט ומנקר בק"ק פראג ובעל המחזר ספר זבח שמואל
 שהי' שוחט ומנקר בק"ק ליסא ספירשו על סדר ניקור של בע
 העיטור וז"ל של בע"ה ע"י ואח"כ מתחיל מקום סיום הגיד המוציא
 מן החזה ומקליף בידו אוחו הקרום שעל הכסל ופי' המחזרים הנ"ל
 הוא הקרום האשור ממש חלב שעל הכסלים ובל הנגדר עמו דהיינו
 כל חלב אשר חתמו והמשוך עמו הכל אסור הרי אלו המחזרי' כחה
 ג"כ לקלוף החלב אשר חתח אוחו הקרום ועבשו אחי ורעי בוא
 וראו כמה זכמה זויכותים נחובותי עם לומדים מוסלגי חורה בכל
 מקום שידם מגעת בכל הפוסקים ולא מלאו שום סחירה לדבר
 בעוה"ס לכן אחי ורעי כל מי שיש בידו למחות זאימי מוחה בורא
 הקולר חלוי בצוואתו והחייב מוטל על כל איש מישראל להשגיח ע"ן
 שלא יבא עמו עם קצום באיבוד דתח"ו ודילנו בהערה זו אלא
 השבחה בא בעולם בעוה"ר שאין שום בעל חורה משגיח ע"ז ואם
 המלא חמלא איש אשר נגע יראת אלקים בלבבו להשגיח אז אינו
 משגיחים בו ועוד שהטובים פוערים עליו פיהם ויחזקו עליו
 שניהם לאמור מי שמך לאיש עלינו לפשפש מעשינו הרי הרב וכמה
 נערים אשר קטנם עבה ממחזק זאין אומר בא להקריב אלינו ואתה
 חורה מדשה באתה ללמדנו ובאתה הרבנים והמורים המה בקיאים
 בטוב הדין אך לא ראו מעולם מעשה הניקור וגם הרב רמ"א בעצמו
 רחב שאין להעלות הכול על הספר ודבר זה צריך לימוד מן הבקי
 והאמן בניקור לכן כל איש ישראל אשר נגע י"א בלבבו ורונה לידע
 מקום החלבים האסורים שילך בעצמו אל בית המטבחים לראות
 הבהמה בשלימות ובה משאט שיצוה על הטבח לכל יעקור הכולי'
 של ימין הדבוקה בשדרה ממקומה ועל הבדק יצוה לכל יחזוק
 החזר הכבד רק הקרום לבד על היוחרת ויקח הקרום וימשוך למעלה
 אח הקרום אז יתשרד הקרום עם החלב אשר על ראשי הדפנות עם
 הכלות ביסד ואז יראה בעיניו ובלבבו יבין כי כנים דברי כמו

שפירשתי בעוה"ס :

ומיד דבריו זכור אזכרנו מה שראיתי בעצמי במדינות זאמנט
 שהקצבים לוקחים חזיכות דשר מחלק האהור בלא ניקור
 ואובלין כך ואמרתו להם אחי מאין למדחם זה לגנות אל חששו כן כי
 זה נשר הניקור ויענוני עזות ולא בואים הלא כל העדה כולם
 קדושים

ספר לחם שערים

ודושים: ופי אין מיוחד כזה • להאשים אותנו בשמהצובה • ועל כי
 אפחח פי לפרש דברי פי כניס • רצו לסקלוני באצילים אוי ואבוי
 אל הדבר הוה • חד בזקי סרוקי סחיר להם זה • והבשר שלוקמים
 חלק האחר חמיכה כשר הנקרא ברעמי ל שמתח יאמי"ך פלע"ה
 אלאמה חמיכה יש ג' גדים האשורים מהם חלב גיד הנישה ולבד מה
 הצריך בקלוף אחר הכשר כידוע למנקרי הכשר וגם לוקחין חמיכה
 בשר הנקרא טרישה קאלגער ולאמה חמיכה אינו מעייל ניקור כלל
 במבואר בטוסקים • וגם חוחכים האלי' עד עכס האנק"ה עם חרבה
 דקולבבטח ומסקלה יותר עד 4' וח' לטרות זמכשילים אח סרבים
 באיסור כרח דאורייתא לכן מורי גרבותי טימו לבכסם על המכשלה
 זוהא כישראל זהו הוא כי מלאכת הניקור מקורה לכל לעמי הארצות
 ולצורים ואין שום בעל חורם משגיח על זה כי עיניו לא ראו הלכה
 למעשה כמו שבחבתי למעלה • ועוד על זה דזה לבי שדברתי עם
 כמה אנשים שאין מן הדרך להזכירם לעיין על סדר הזה • והשיבני
 מה לך להזניא לעז על עם קדוש שאוכלים טריפות הרי המנהג שוקר
 הלכה מנהגך לנקר כך ומנהגם כך מה בהמחם של צדיקים אין הקב"ה
 מביא תקלה ובו' ויהי כאשר שמעו אזני את דבריכם פלגות אחותני •
 דמע חדמע עיני • סושיה נדחה ממני • על כי גברה עלינו טומאת
 הקליפה ר"ל כי כל מגמתה להכשיל את ישראל במאבלות אסורות
 דווקא במ"ט בהקדמתי דברי ספר הקנה כי גם על הלומדים האלה
 האומות גברה • להזיק די עוברי עברה שהמנהג כזה ישקור איסור
 מן החורם • אוי על המנהג כזה • כי מה על כפק איסור חלב הזהיר
 הרב צ"י ס"ס חלב ודאי לב"ט כמו שהבאתי מכל הבוסקים •
 וכבר השיב רבינו אלי' חיים שאלה י"כ על החלב אין בו מסו' הולאת
 לעז על הראשונים ע"ס י' ובה נשארם חזובתם מעל כמה שהם
 אמרו שאתה מציא לעז ועל מה שהצינו לי מה בהמחם של צדיק וכו'
 אביא מה שראיתי בספר יסודי אורם העבודה • שהוא מוקיר שם על
 מאכלות האסורות וז"ל ואף גם זאת טיפה האדם ירא שמים וגם
 נוהר בהם בשמרים מכל אמני הסקירות וכל היד שמרבה לבדוק עכ"ל
 לא יהיה נכון לכו כמות ציודתי שניצל מכל וכל מיאסורים אל
 דכיחוד מספק איסור טריפה ומילכ"ן שמצויים במאכלים בקיץ
 בחמירות • אך חיצו גדול על האדם לעשות המוטל עליו ואת אשר
 בכחך לעשות עשה לחקור עד מקום שידו מגעת ואז עכ"ל יהיה שוגג
 ות' ית"ש ית' בכשך וינילך מלבד ולא יאונה לצדיק כל און • אך

ספר להם שיערים

מי שאינו חושש ע"ז ואוכל ושותה בלא בדיקה וחקירה גדולה בחבל
 אזי תחלתו ויכית על סופו ואף על השפק נקרא מויד ועגשו גדו
 ר"ל ונתן מאור מזליג בזה"ק עונשי איסורים אלו שהרי הוא בא
 כופר בעיקר ולית לי' חולקא באלהא דישראל ר"ל ואעתיק לשני
 מאמר אחד מזה"ק כדי לעורר לב האדם אל תורויו בזה"ו
 סזה"ק פ' שמיני דמ"א ע"ב בת"ח כל מאן דאביל מתינון מאכל
 דאסורי איסודיק בשטרא אחרא ונעיל נפשיה וגרמיה ורוח משאבו
 שרי"עלי' ואחוי גרמיה דלית לי' חולקא באלהא עלאה ולא אה
 משקרא' ולא אהדבק ביה וזי ישוק הכי מהאי עלמא אחידין בי' כ
 אינון דאחידין בשטרא דמסאבא ומסאבין לי' ודיינין לי' בדר נ
 דחיהו געלא דמרא' געלא בשאי עלמא וגעלא בעלמא דחוי ועל ד
 כתיב ונטמח צם בלא א דלא אשתכח אסוומא לגעולי' ולא נפח
 ממסאבותי' לעלמין ווי לון ווי לנפשיהו דלא יחדקון בטרורא דחי
 לעלמין דהא אשתאבו ווי לגרמיהו עליהו כתיב כי טולעתם לא חמו
 וגו' והיו דראון לכל בער כו' ר' יוסיפתם ואמר כל עמל אדם לשייה
 וכו' האי קרא בשעתא דדיינין לי' לב"ג בהקרא עלמא כתיב כל הווא
 דיני וכל מאן דסביל בהקרא עלמ' ונקמין נקמתא מני' דעלמא לפיה
 בגין שיהו דלא נטר לי' ושאב לי' לנפשי' ולא אחדקו בשטרא דחוי
 בשטרא דימינא וגם הנפש לא תמלא ולא תשלים דינא לעל' לעלמני
 עלמין ד"א לא תמלא לא תשלים לשלק לאתרהו לעלמין בגין דהא
 איסתאבין ואחדק' בס"א ר' יצחק אמר כל מאן דאסתאב בהו
 כאלו פלח ע"ז דחיהו חובבתי' ר"א הוה יתיב וכו' עכ"ל הרי
 מבואר ממאמר זה"ק שלא באה השמיר' לאדם מן השמי' אם לא יזהר
 בעצמו וידקדק בנתינתו מאור אז מן השמים יאצוהו כמאמר הגזא
 הבא לטור מסייעין לו כו' בכך אהובי אחיי וריעי וכי אינראוי לאדם
 לטול מלא קומתו ארצה וליטון בעשר שיהו ושלגני מים חרד עינוי
 יומם לא יסקוט וליילה לא ינוח אם קולע השערה לשער בעצמו שלא
 היה נזהר היטיב בעודו בחיים חיותו מנאכלות האסורות אשר אומץ
 עונשם חמור מכל עבדות שבועלם לשי הזה"ק וכוכרון כל הדברים
 האלה הלך ילך וכתב חמיד לא יחשה על מעוט שותיו אם ישער
 כנ"ל אינו בטוח בש"כ אם ילך חכה לסתך על המזקה כהאומרים
 מה בהתחם וכו' ומה לי עוד לזעק ולדבר על לב כ"א האיך די
 ביאר עולה לבאר ולהתלבב לבד אנוש ועוד יש ליראות גדולות
 שהאדם צריך לקדש עצמו מלמטה ואז מקדשין אותו מלמעלה ולא
 ברעת

ספר לחם שערים ח

ועתה האומרים כנזכר למנוחה לכן כל איש אשר בשם ישראל יבונה
 לו יד ושם בחורחיו הקדוש' ישמור וישמור עליו ואשרי מדברי'
 כאלה ואז נזכה לאכול מבשר זבח השלמי' במהר' בימינו א"ס :
ג בקשתי מהגדולים הרבנים הגאונים בי מן הראוי' ה'
 לנזור בגזרות ובנחמות שלא לקרב לעבודה ניקור רק למדון
 וסלג ולא להשחמת בעבודה זו עמי הארצות והשיצו לי שאין
 זרין גזירה על הצבור אח"כ רוב הקהל יכולים לעמוד בו גלל כן
 לחם בדעמי לכחוב כל הכחות ניקור כלבון אבניו חליצה דדינא
 ג"ס זה יקבל עליו כל איש שלא לקרב לנקר הן חלק השנים או בני
 ימים עד שילמוד הלכות ניקור הלכה למעשה ואח"כ יקור בפירט
 אכחוב אר"ה כל"א כדי שיכול בנקל להבין כלה מלחכה הנ"ל :

א הייטט דיח קאמל זאל אן עון מנדרר שפאלטן אונ' מרויס
 נעאן דיח גהירין אונ' מרחב נעאן דיח הויט עון דיח
 יהירן אונ' דיח היטט חולן דיח גהירין זיין גילעגן דרייבן מויסין
 ביין : לשון הייטט דר לונג זאל אען עון בידי זייטן מרויס נעאן
 מדרין אונ' דר נאך עון מנדרר שפאלטן דעס קנה אונ' ווייטט אונ' אב
 מניין דעס שיפיר כובע אונ' ביח דיח זייטן ליגין בינדליך הינטר די
 זינדליך גייען ווייטה מדרין חין לונג מדיין זאל אן מרויס ליהן איט
 זיין ליינט טוך אונ' ביין קנה עון בידה זייטן חין טלונד ליגין לו
 ווייט מדרין זאל אן מרויס נעאן זיח זיין חלי מסור עון דס וועגן
 אונ' דיח בינדליך מנדררה זיין זיך נוהג מרויס לו ומרעון מורר לו
 זרעכן זיך חוב ניט גיעזן קיין מיסור דרויל אונ ווען אען אב שניאט
 זעס פערדיק עון זמדיק מויל לאעלן בינר זאל אן המרט מויל דעס
 גוועלסטין ביין אב שנידיק ויירקרי פלייט וואס לו ווייטן לועלסטין ביין
 אונ דיח דרעלגנטי גיהער לוס זמדיק אונ דיח פלמנקין זאל אן שניידן
 זונטרן נאסיל דער נאסיל קער לוס זמדיק אונ' זיבד שפאלטן דעס
 מדיק מויל העלסט ביין החלו זאל אן מרויס נעאן לוייט מדרין זיינר
 יגט לויבין אונ' דער מנדרר חין טאמלץ אונ' ביין ברוסט זינעווייניג
 יטט לוייט מדרין זימנה בייה דיח מנדררה ביו חן פלמנקן זיח זעטן
 זלח מסור עון דס וועגן אונ' דער נאך זאל אן מרחב ליהן דיח הויט
 חן פלמנקן דהיינו זיח היבט זיך חן עון דעס מרט וואס דער חלר
 זכבר חין אב גשניטן גיוויירן זאל אן חין מרחב ליהן עון דיח עק
 זינר זיט דעס חלב וואס אונטר דער הויט חין דהמנו מויל די עקין

חלק שני

צדפה ובנינה אח יוספו על דברי בניה וכהיה וכל זה אחי מאותן
עלכם בנזרה בירוד אב של יקילו בהם ובחורו דברי אלה או
יוכו לראות בהם ובני בנים עיסקים בחור' ובחורו ויוכו לעלות לבית
בדינה ב"ב א"ס נ"ו מאחי אביכם הוקן **שאר** במאורר משא
שומט ובוד ומקרי ינו'

שיך להקדמה ולבא לענין נקדים מ"ש ב"ב' **הקנה** מעלות של
על ישראל מכל אומה ולשון ולכן הקדמו והבדלבו עכ
המחלות האצרו' לכל נטמא נשואיו ואל' כ נופר מנין האומה
והמקרים ו"ל דע בני כי הנותן החינוכים רואים יופי ההיכלות
השנימות והמענים והמצנוגים והכתרים ונזלי אשרסמן ושמן
ושמחה ומחאוים לכנס ולהדבק בהיכלי עונג השמחות כי כל מיני
שמחות והענוגים וכל מעדנים ויני כבוד כולם הם בשנים ובחוח
אין נמצאי רק עצמות וקליפין ואין רשאים לכנס בשנים ולנחת חוץ
וישראל הם חלק ה' מכולל כל הדברים העליונים ונתן לו השם
רשות לבוא להיכל הקודש ולנחת אלה שצווחו לכל ידנים שינאום
בשנים ואל יוציא טהורין לחוץ ע' ביאת האצרו' ומכלות האצרו'
וכל האצרים במציאם הטהרות מתדלחן הוא שאמר קדושים הנה
בי קדוש אחי ובתיב ולא תפקו את נש איתכם בכתמת ובעוף והוא
מצוה לאדם ר' לעבוד ולשמר את נן אלקים שאמר לעבדה ול' מרז
צואו וראו והבין כמה כחו יפה של אדם בקיום מצותיו כמה הרע
כחו בעצמו עבירה אשילו כחוט השערה ולפי ישראל הוא רגלי
מרכבות העליונות ע' כי יש בו כח לנחת ולבוא ובאצ' בני כל הכחות
המיונות הטמאים השוכנים בחוץ ורואים ומגזיזים מבחוץ מעלה
היכל פנימי וחששו וחסארת וכבודו ואיכס יכולן לדבק בישראל
אומה קדושה רק בעצמה עבירה מתן אוחו דבר שהם רוצים הם
משחדלים חמיד להגזיזם לישראל עבירה כדי שינאחו מקום לדבק
בהם וכפישראל עוברים עבירה או הם כדכקים בו ונכנסים עמו
בהיכל הקודש נמצא שלש נכנס בהיכל וכל זה בעבור שאין יכולין
לכנס אלא ע' ישראל והוא שאמר ראה נחתי לנגיד היום את הציים
ואת העוב את העוה ואת הרע נמצא כח הטהרות וכל האומות
/ ינוקי' בישראל ישראל מחקן עולם או מחריבו וזכין מדרך אדם ר'
ס' יתו כג' ו' ויווחו שלא להוציא טהורים לחוץ ולא יכניס טמאים
בסנים ולא יערב טהורים עם טמאים לא נמצאת ולא כדכור ולא
ומיכל ולא במשחה ומתגלגל הענין ועימה ההיכל הקודש השמימי

ספר הקנה יג

ויהי מה שה' החל' בכלל טוב ובכלל ברכה נחשב לו ונדברה הקללה
 וי' ש' י' הנקרא חינו חנינים ייבט עיניו עליונים והחזונים
 ו' ד' מניין איך מטהרים וימאין ירחל ההיכל ע'י פעולת אש
 טוב אש לרע : ודע כי למטה ללד צפון יש יתדה ארז ונקרא' מלכות
 ורעה ובמלכות ישראל שהיא נכסת ישראל הנקרא מלכות בית דוד
 וצדק על האמא אז מלכות הרשעה נקראת שמה כנגדה ואש ח' ו'
 העלו ישראל ויפרידו אלוף אז חחת ארבע לא חודל שאח והס הד'
 אלוה ידועות ונקראת רוח סערה ענן גדול ואש מחלקת וטובה
 צדק לכן בני הזהיר הם לישראל נסיני לקיים התנאות ושלל לעבוד
 אירוח כדי שלא חוו מלכות בית דוד מתקיימת ולהעלות מלכות
 רישע' והוא להבדיל בין המאובין סתור ואשילו בבהמה הטורף'
 וההזרות אחת לכל אדם חלילה רק מי שמלכותו בכל משלה ואש
 וכל בבהמה נדעו נאשר לו הוא שנאמר ומוראכ' וחכסם יהי' על כל
 נחמה ועל כל עוף השמים וכל דגי היסבידכם נחנו ואין על אלא
 אבות שנאמר באוש הגבר הוקס על י' כי אין לך דבר של בריה
 אין מלך עליו כשעירה בבהמות בחיות צעופות בדגים ובנחשים
 ויצא באלו וכוננת הכחוב לומר באשר חלך אצל מלך הבהמות
 נחיות והעושות עמד ולא ידע לך כסכת שיראו מליכך אז נחשבים
 ואשר תקחיו צידך לטהרו ולקברו ע'י שחיטתך ואכילתך ועיין
 ה בענין טריגים נורא ודע כי כל הנכראים שביבשה הנאלים אינן
 נלין רק לנדיקים שאינחם מוטלח על כל הבהיות ועל כל העושות
 הבהמה על מלכס ומי הוא הנדיק שזילו נקי וטהור וכולם יראים
 וני בדגואל כגוב האריות הוא שחבלה ואובל וקיעוהו אך לא יעלה
 קריס מכל בעלי חיים והאיר בזה ענינו אדם ר' כי בהיות נורא
 וקסה דומה ליורו הנלכסי' משמשין לו ונלון לו נשר שהיו נשארן
 ויו להעלות כי אדם גדול מהם ויעלחו רבה ואחר שחטא כנהיה
 יתה הוא שנאמר אדם ביקר כל ילך נמשל ככהת' נדמו כי אחרי
 הוא והכמה שוין למה יהרוג מין אח מנו קול דמי איך נעשים
 לי ונשך דמו שלא כדיון כי אינו ראוי בזה לכן אמר שלא לאבול
 וזר אחר שחטא מן יוסף על חטאתו פשע והנה דברים הל וזמר
 ו' אדם ר' יצור ראשון והי' מסוף העול' עד סופו והרא' לו הקב"ה
 ה דור ודורטיו דור דוריו וחכמיו דור דור ומנהיגיו ודבר פס
 וס אך בעבור שחטא אף כי שז בחסונת הקב"ה המשיבו
 והמה ואשר לו הנשר מ'ו מי שלא הי' לו כל מעלות של אדם ר'

ואלרבת

ספר הקנה

וארבעה הוא עו חנים ובעל חוטא - פגול וזמא ומורד ביה
 מוזבחו אינה תזוב' שאם ישנו יתחדש ויבדו בעשן לא יום ולא יומין
 אלא בכל יום שצריך לא או ואין צריך לאמר זו בי בבע חטא
 בלבנו שאין לו לכבוד ולאכול כל אשר נאמה באו חאשיבו סוד צורח
 ארס וות' ורמיו נחמס זי יודע אם למחר יתחלפו הצרות וזהו' אמן
 ביהמה או עומאם רצונה כי דעת שלא ברחמינות ? ודע בני סג
 לצדיקים לא הוצרה הכבוד שהיא דה בשמירה משולה שאין נעלם ו
 מעין אגילו כ' וכל זהו אין נאובלו ורמי' מחת דשאל סתם ואלא ו
 סיכח אכיל ב' ד' ותיב חב"א דלא חגלים עינא' מני' וכו' ו
 מפנה דרב הוה אול לבני' רב חת בר אבא חמי' ע"ס עד לא אה
 רב המגיד הוה כשרא מסוס דאעלים מן העין בא' וראה שן
 ס' ד' קיס' ה' להם צער גדול לאכול בשר והכוונה כל כוחות הטות
 חנין סס כי האדם והבהמה סווים וסמימס צריכין ס' צורה מדוח
 סבימאם וזוהא שאצרו מח צריך שמירה כו' מנח סמונאם וכל הכן
 אציר דמחא חגליצו מיוצק ועל ידי חתמה או סימן אין לפרוע
 דמות לצול סס כלל העולה שלא תחת הכבוד רק למי שקרא צח
 דלס אלקים על פניו ושר הניק' והבהמה תצירה ידעו ולכן או
 סחכאו ישראל בארץ וגלו וגלו עלכות הרבעה וכל הזיות מחגרו
 סתן עד סנסחלקו מדעות הצליון - על' אומו הדמות אחר הקב
 וטוראסס וחזקס יהי' וסח כפיה' נדעו וסס' דו' ל' ר' וו' בדכדיה
 שלא לאכול בשר עם הארץ אשר לאכול בשר ואע"ט שאמר

דו' ל' מי שקרא וסנא ולא סח' ס' ח' הרי הוא ע"ס
 סא"ה נבי אכילה בשר א' ל' למד ספרי וס' ארס
 וסלוא חמינות ע"ס הוא' לבני אדה' ו' ועל
 סנחלס צליון נחל' כבהמה נאשר עניו
 לוי לכס עמי הארעות וגם למדי
 סמנח' בלא עיקר ידיעה ומקילן
 כהס ואינ' יראי' לחזור ולהזר
 ולהחזיר אגילו כחוס
 סשערה' שלא להגניע
 מלכותיט ולהלום
 עלכות הרשעה
 ע"ס יחור
 באורד :

בהרת אחרון יד

הא לך סימן טובהק איך שיחננו הקצנים כשיח ליקים
 הנהמה לשנים היינו חלק השנים הנקרא כל יון השכם
 (שרעדיק) או (ויט) מחלק האמריים :

מאוד (נד) מאוד צריכין ח"ח הנדושים הרבנים נר"ו להזהיר

אז הק' צים בעצ האחלקים ומהכיים את הנקמה
 גשנים היינו חלק אחד הוא חלק השנים שקורין כל"א (שרעדיק)
 או (ויט) וחלק הכל הוא חלק אמריים • וכשמניחם הקצנים י"ב
 גלעוז לחלק השנים יהיו והירים שיחטבו בשום ולא יזיו אח ידם
 אצחק למעלה אצילו כל דהו מכשר סבין ללע י"ב ללע י"ג רק
 יחזוך על הלע י"ב מתש • כי הצר שדין ללע י"ב ללע י"ג שייך
 להקטלין ושיג לרורי מדברי צעל העיבור סכחוב לעיל בסיון
 א' • וגורר אותו חלק וכו' והוכחתי לעיל לפרס דכרי סביטין
 אמזם שחחוך מהקטלין והו צר החנייים • ולכן צריך לנקר
 מכל סבין הצר שדין ללע י"ב ללע י"ג • ששיך להקטלין עניו
 שצריך לנקר אותו היטב כנ"ל • וכשמגיע בסוף הלע וחחוך
 גכחלים שחחך הטבור השיך לזלק האזיר מניחיים ג"כ לחלק השנים
 אם עד סוף העיבור חתה • כי הקטלים למטה מבור שייכס גס
 גן לחלק האמריים וצריכיה ניקור כמבואר לקמן בעורת האל •
 ואכל לא ראיתי מן רוב הקצנים כי שתי רעות רג"ל עובים שמניחיים
 וכשר סבין ללע י"ב ללע י"ג לחלק השנים וגם חותכים בשופ
 וכחלים שחחך הטבור השיך לזלק האזיר מניחיים ג"כ לחלק השנים
 צמכילים את הרבים באיזור גמור • כי שתי חלק מקומות הכל הם
 וחלק האמריים וצריך ניקור מן המקר נומחה כמו שיר צר
 או חלק האזיר • ואין מי שמגניח על זה ואף אם אנשים שביידי
 מוכיח להם על זה אינם נשגיחים עלינו באידים מי שמך לאיש יו •
 עכ כן אמרתי גם על זה וזכר לי אלהי לטובם • על גילוי ושייך טוב
 מילחא היא שובלו היאנים הרבים • לחקור ולדרוש א דרי הקצנים
 סינקרים אם עושין כהלכתן • משא"כ כשלא היי בידם סייוני ר"ל
 לא ידעו מלחמה • וגם לא היה צידה ליון הזיחה ע"ז מזה
 שלא היה בקיאים מעט זה חילוקי הכל • אכל יחה אחת הידקה דה'
 אלהיכם עמנו וגדרו הגרסה הזאת אשר לא יעשה • ויברא ואל
 יידון עוד • וקלמנוה מלחמי צמר לחי השנים חיידיה

טהרת אהרן

בצד הדנה במקום שהיה לנאריך ואשר הלא היו יין הנורד וכן
 שביינו היו שומעין לקול היורה • ולא היה מאילן לשיראל דה
 האורמן החורה • אבל אחרי שהינו שרנים נכשלים •
 הרחמתי הדבר דבר על אופיו שיהיו הגדולים באזהרה גדולה כח
 להעמיד על דח וחילה :

הא לך טעם מהגידן והחוטין וקרומים שאמורים משו
 דם וחלב :

(ג) גידין שאמורים משום דם ומייבין עליהם דכתיב ונת
 עני בנפש האוכל את הדם וגידין שאמורים משו
 חלב ומייבין עליהם דכתיב כי כל אוכל חלב וגרסה • גם
 קרומים שאמורים משום דם ומייבין חלב • ואלו הן קרומ
 והקריונים כגון חוטין שביד שכלתי ושנכתף וכלבון וכוונאר וכה
 קרום שעל הינוח שעל הכינים לכן יורה כל אדם • וידקדק בה
 אזהר כל הגידין וחוטין בין של חלב ובין של דם • כי עובדי
 ידועים וזה שפסח מרובה • וכן כתב כי ד כסי' ס' ד טבה שדר
 לנקר בהר זנינאל אחרי חוט או קרום מליודים אוחו ומוקירים אוח
 שלא יולול באיסורין • באם יצא אחרי חלב כשעירה מעביר
 אוחו • אבל אם יצא אחרי כותח אפי' שלא בייקום אחד ממי
 אוחו מכו' מרדות ומיעבירין אוחו ומפני שהעורחים נאמנים על חלב
 לכן יהיה כל מנקר ירא שנים • וישנה מלאכה באיננה כי הרווי
 מעט ומזרפה והפסד מרובה :

וגידין האמורים משום חלב הם חתיכה וזאת והשינון שלה
 מושרה חתיים יין החורה אל חאלו ומנו כ"א וגי
 האמורים משום דם אינם בכלל כ"א כי אין צריכין לחטט אחריה
 ואף על גב שיש עוד גידין האמורים • כיון נידון דהתי
 מהני ובגון שהירין (ליעקא או קנאכין בלבון חאלו)
 ואלו הגידן הם נראים לעינים • אבל כ"א
 גידן הם כחוד הכבד ולא נראים
 לעינים אלא אילו מושרה חתיים
 סימן שאמורים משום
 חלב ויין גיד הנפש
 ונריך לחטט
 אחריהם :

הכמות מהרבנים

בזו

הרי חלו החמונים שהי' הויכוח בינו אודות החל' אשר
 בראשי הדעות בחלק השנימי באחרים בקול חזק
 ואנשי הראייתו ראיות ברורות שהיא אשר בראש הייב קמא"ג נו'
 משולט ולטן תכ"ס חונה בגליל ק"ק קידאן יצ"ו :

והרב הגאון מהר"ר יחזקאל חכ"ד דק"ק קידאן וראב"ד דגליל :

והרב המגיד מו' לב' בניו' משת הלוי תירוויץ ת"מ דק"ק הא"ל :

והרב מהר"ר לוח זהרב מו' אורי סגרא ודינא דק"ק הא"ל :

והרב שה"ר משה במהר"ר אשר דינא דק"ק הא"ל :

והרב ברגא סיווש במהר"ר רשאל דינא דק"ק הא"ל :

והרב מהר"ר יהודה כהר"ר נח דיין דק"ק הא"ל :

והרב מהר"ר מרדכי סהר"ר ישקב דיין דק"ק הא"ל :

והרב מהר"ר מאיר במהר"ר שלמה זליין אזיו של האון המסיד

מו' שמואל כהר"ר משה כ"ץ מושבי כ"ה דק"ק קידאן :

והרב מהר"ר ארי' ליב במו' אל' וז"ל דיין דק"ק הא"ל :

והי"ב מו' סערי' במו' נחן נטע הנכזר מביית הגאון המסיד דק"ק

ווילנא להצרכים עימי והשכינת כולש שהחלב אשר על ראשי
 הדפנות הוא אשר :

ראיה ברור מהרב המפורסם ס"ס. דק"ק וויל

מכיר

אני אח האיש ואח שיחו נאח אשר ברוק
 הניחו לו גדולי המוסקס הקדמונים
 להחכס בדין אדו ודיני התקור אשר נעו"ה נכסלים
 שאי אפשר לדבר חלילה על הכלל ת"מ בונדי הינו עין
 הנכסלין ואינם מתקדים עיטת וחסות שאינם יודעים
 דין כשל הרב רות' אעל בורי' אשר ימינו אינו שוחין
 וי"ע נכרא רנה ו קירא ה' הקו' הרבני המושל איו
 משה שמוע ומנקר וקט ושירש וחיבר קונטרס וזה

כל יודע דת ודין לומדים שאלגום. ואין סודתה שה' יגלה לשרור
 את ראוינו כי הוה נעים ענ' ארת איית ויהא ריחה הוא הקייני
 הלומהסז אל השעל הדשים דלא חשרי ח'ו חרדא לכן בחתי בייליה
 וברה עכור האי גברא רבה ויקירא ולבה מלת אחינו בית יברחל
 להיות מן שחשיעיש לדבר מנוס רבה כוה להליא הקונטרס שלו ל'ור
 ולקוש צו לשחזר נו שציי עורה והי' יצתה הדקה שלוח לה
 ולורעס עד עולם. כ"ד **יהודה לייב** כשהר"ר **יצחק**
 וללה"ה מ'מ דה"ק ווינקא וויסק יצ"ו :

רעיה ברהז סן בית דין צדק רקק קלווריעא

הן שאל שאל לוי האיש סצריני המו שלא מוהר"ר **שאור**
 כשהר"ר **משה** נ"י באחת העלמה שלא

כהוין שאין מנדרים על ראשי הדעות חמת הקרום
 הקשים שיש סח חלב לתחיתים אוחו לבומן כשר והאריך מוהר"ר
 שאור הג"ל בראיות לאיור כאשר הי' לזרחא שיניו קונטרס הראיות
 שלו. ואזר העיון ראינו שיש מתא בדבריו אף כי קנת ראיותיו
 סתירות מכל מקום הדין עשו לאסור וסברוחיו נכונים ומתקבלים על
 הלב. ונהיות כי הדבר צריך חלועד מביא לידי מעשה רב כמעשה
 לשאר כמעט מנהג של ישראל והאוסקין אחרונים לא דברו רק קנת
 מוקדאולי המלא חמלא ניהות סו"ח מוהרא זונין קנת סעודה לוח
 ים גודל הירדה ברהח עבודת הקדש העטל עלינו לא היו העני'
 ים לאציל הדבר לאור ועין משפט. אי לואז גורנו אומר על
 דקה לחינו לנקק בדברי מוהר"ם הג"ל ולאשר התלכ הג"ח
 הדבר לאור עי' תודים ונורים ראשי הקהילות קדושים
 יצאו ועיין בדבר לעז הגאוי. כ"ד דייני צדק היושכין
 דין ת' אייה על המצט היוש יוס ב' ד'ו אייר

דשוואר בענין לש"ק :

חק בלא"ה מ' **ישדאל** חומס וללה"ס
 דין בלא"ה שוה"ר **זאב וואלקף** זצ"ל
 יעור כשהר"ר **נפתלי הירץ** זצ"ל

אַוֹם וְגוֹן יַעֲקֹב בְּחַ' אִמִּי קְלוּנִיבִי' קְלָמָן
 אַוֹם אֲשֵׁרִים כְּמוֹתֵי כִרְדֵי וְלֹ
 אַוֹם יִרְמִי כְּמוֹתֵי יִשְׂרָאֵל יִצִּי
 אַוֹם יוֹקֵל יַעֲקֹב כְּהַרְבֵּי הַמַּהְ' ג' ט' י' חִי מִיכָל
 אַוֹם יְהוּדָה לִיכֵי כְּהַרְבֵּי הַמַּהְ' ט' אַהֲרֹן ט'

זוה ברורה מדבר המה' ג' מה' א' לרודא אב' ד' ור' ס' רק' ק'

ז' בַּח כַּפְּתֵי אִישׁ אֲחִי א' מְדַבֵּר • וְחַלְמוֹדוֹ כִּידוֹ חֲכָר
 נְמִיר וְסִבִּיר • ה' ה' הַזְּרוּרֵי הַמּוֹפְלִיג כ"ס יו"ג
 ז' מִטָּה שׁוֹחֵט וּמְנַקֵּה מִמַּהְ' לְרִכִּישׁ הַרְבֵּה שֵׁנִים
 וְיִדְלָאן יִצִּי • וְשָׂאֵל שְׂאִילָה כְּאִנְן נִלְ
 י' הַשֹּׁמֵא כְּהַגְהֵ' רַמ' א' ל' כִּי' ד' סִי' ס' ד' ש' וְנִקְרָא
 א' לִישׁ הַנְּשֹׂאֵר כְּרֵאשֵׁי הַדְּשֵׁנָה אֲלֵרִיק לְהַשִּׁיבֵנִי
 ז' מִטָּה וְלֹ מַה דִּינִי כְּזֹלֵב אֲחַזְזִי
 ז' זִנִּי מְנַקְרִים • וְרוֹב טַבְחֵי יִשְׂרָאֵל וְתִ
 ה' הַזֵּלִין הַזְּמוּכִין עֲלֵיהֶם וְהַשִּׁלִּי דִבֵּר
 ז' בְּהַרְבֵּה • וְכֹאֵר מִהַר' שׁ הַנֶּלֶצ
 ז' אֵלֶּה עֵינֵי עִ' שׁ רֵאשִׁי וְשִׁרְוֹת יִשְׂרָאֵל
 ז' כְּמוֹר מַחֲלֵב הַשִּׁלֵּשׁ וְכִזְזֵי כֵד
 ז' קִי'ט כְּזִכְרוֹ לַחֵז חִשְׁדוֹת הַר
 ז' יוֹא שֶׁם דְּבָרֵי הַרְבֵּב' אֲחַזְזֵיהֶם
 ז' אֲחַזְזֵי רַמ' א' כְּהַנ' הַנֶּלֶצ וְכ'
 ז' כֵּן לְהַג' ה' וְזוֹ הַרְדֵּק ג' כ' קְלֵי
 ז' הַמַּהְ' לְכַזְזֵי הַנֶּלֶצ וְזוֹ לְהַשִּׁיבֵנִי
 ז' אֵל כֹּהֵ עַל • הַאֲמֹת אִיוֹ רַמ' כְּכֹחַ יְיָ כְּכַח הַג' ה'
 ז' אֲמֹנֵס כְּסִי' ס' ה' הַגִּי'א דִּינִי נִיקוּר מְעַל הַיְיִבוֹר שֶׁם
 ז' שֶׁמֶל הַיְיִבוֹר וְאֵל כְּמַחֲלֵל מְחַקֵּס סִיּוֹס הַנִּיד הַגִּי'א מִן
 ז' וְקֵלֵי כִידוֹ אֲוִירוֹ הַקְרוֹס מְעַל הַשִּׁלֵּשׁ שְׂאֵבוֹר מִבּוֹס חֲלֵצוֹ
 ז' עַל • וְכֵן הַזֵּלֵב שֶׁם וְזִיו לְרִיק לְהֵלֵךְ בִּיז אֲוִירִין אֲוִיר עַל ל'
 ז' וְלְהַאֲרִי' הַזֵּם אֲךָ עַטְדֵל הַעֲרָדָה טַרְדֵי הַעֲגִינִין וְהַעֲרִינִין
 ז' כַּלֵּל

בסוף שו"ת הרא"ש בפסק שני של מהר"רי סוראזינה כתוב: —
 אני שהשבתי לא מגדולי קנדיאה בקצרה שאנחנו נוהגים כרש"י שהחלב אשר תחת
 העור הדק מותר לפי שהוא סובר דחפוי גמור הוא וכו' וזה לשונו: ...
 נא אלופי קציני ומורי שיתו לב במה שאני דובר בודאי יש לכם לב לדעת ולהבין כי לא
 בשופטני אנו עסקינן. אי אתם מודים שמחלוקת רש"י היא בחלב שתחת העור הדק לפי שיש
 בכסלים ב' עורות עור עב ולבן ותחתיו יש חלב דכולא עלמא, בכל תפוצות ישראל נוהגים בו
 איסור דחלב גמור הוא ותחת אותו חלב יש עוד עור דק שכן כתבו המפרשים קרום דק
 וקליש. ותחת הקרום הדק יש עוד חלב ובחלב זה איכא פלוגתא יש מתירים, רש"י שסובר
 דחפוי גמור הוא ויש אוסרים שסוברים כהרמב"ם דאמר שהקרום כ"כ דק וקליש שאינו חשוב
 חפוי. וכיון דאתינא להא, הגם שאני יוצא מ'עט מן הענין נימא ביה מילתא כי חדוש הוא. כי
 מנהגנו המיוסד כדברי הרש"י לנהוג היתר בחלב שתחת העור הדק יותר נכונים מדברי
 הרמב"ם.

מיהו קשה על הרמב"ם מדוע לא קאמר הכי כמו שאמר על העור הדק שבכסלים שאינו
 חשוב חפוי וצ"ע. ומסיים ע"כ נראים דברי רש"י יותר נכונים מדברי הרמב"ם. ומוסיף: ומה
 שבמקום שנחלקו רש"י והרמב"ם ז"ל, הרמב"ם נתן טעם לדבריו ואמר שהחלב שחת העור
 הדק אסור מפני שהוא דק וקליש ואינו חשוב חפוי משמע הא אם היה העור עב היה
 מכשירו. ומסיים כי אהיה שמח וטוב לב כשאני מנוצח כמו שאני מנוצח. רק שהאמת גובר כי
 האמת עטרה לראשי. עד כאן לשונו של מהר"רי סוראזינה. וחתם כה דברי הקטן יעקב בכמ"ד
 יוזיפא סוראזינה.

נדהמתי ולא האמנתי למראה עיני תמוה הדבר וקשה להולמו, איפה אומר הרמב"ם על
 העור הדק שבכסלים שאינו חשוב חפוי ואיפה בכלל מזכיר הרמב"ם עור הדק או עור עבה.
 והנה דברי הרמב"ם הלכות מאכלות אסורות פ"ז הלכה ח': וכל מקום שתמצא בו החלב
 תחת הבשר והבשר מקיף אותו מכל סביביו ולא יראה עד שיקרע הבשר הרי מותר, ואיפה
 נמצא זה שאמר: שאנחנו נוהגים כרש"י שהחלב אשר תחת העור הדק מותר לפי שהוא
 סובר דחפוי גמור הוא.

והנה דברי רש"י חולין דף ט' ע"א... שאין חלב שאין לו קרום דק מלמעלה: ובחולין דף מ"ט
 ע"ב שמדובר על סימני חלב רבי ישמעאל ורבי עקיבא אומר... קרום ונקלף, קרום דק יש עליו,
 ונקלף הקרום מעל החלב שאינו אדוק בו כל כך. רש"י אומר בפירושו שהחלב נמצא מתחת
 הקרום — והקרום אינו חשיב חפוי ובחולין דף צ"ג: רש"י: חלב שעל הכסלים שתחת
 הכליות ונראה בקצה הכסלים ואח"כ נבלע תחת הבשר אדום דק ומתפשט תחת אותו בשר
 בכל הכסלים ומשוי הבשר חופהו מותר, וכשכלה למטה אותו בשר ויוצא ממנו קרום עב ולבן
 לבד קרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסלים שאסור משום חלב כולקמן ותחת אותו קרום
 עב יש חלב ויש שנוהגים איסור באותו חלב לפי שאותו קרום (העבה) בעינו נראה דחפוי גמור.
 עד כאן דברי רש"י.

נראה שרש"י סובר בקרום עב זה, שחפוי בשר הוא כי רש"י מדגיש: וכשכלה למטה אותו בשר (האדום) יוצא ממנו: מהבשר אדום, קרום עבה כמו שהבשר אדום, כולם, מודים שחפוי בשר. כך דינו של הקרום היוצא ממנו יש לו דין בשר וחפוי גמור הוא ואפשר לזה גם הרמב"ם מודה שהקרום היוצא מהבשר אדום חפוי גמור הוא כמו רש"י, וזה לשונו הרמב"ם... וכל מקום שתמצא בו החלב תחת הבשר והבשר מקיף אותו מכל סביביו ולא יראה, עד שיקרע הבשר הרי מותר, ואם נאמר כמו דעת רש"י שהקרום העבה היוצא מבשר ארום דינו כבשר גם הרמב"ם יאמר שהקרום עבה הוזה דינו כבשר והוא מקיף את החלב מכל סביביו ולא יכולים לראות את החלב עד שיקרעו הקרום — הבשר — יהיה מותר ואין חילוק בין רש"י להרמב"ם, והגני מסיים בדברי שלום ולמעט מחלוקת בישראל.

המחבר (—)

הערות של הרב ר' ברוך מייזליש. בדין שומן האליה

בפסק השני של מהר"י. סרוינא כתב וז"ל מנהגנו המיוסד כדברי רש"י לנהוג היתר בחלב שתחת העור הדק יותר נכונים מדברי הרמב"ם וזה מכח ק"ו, ומה סמוך לזנב יש שומן האליה ועליו יש חלב דקלובסתא שחייב כרת ואותו חלב ושומן האליה דבוקין זה בזה ואין ביניהם אלא גיד אחד לבן כעין קרום דק ומראהו לבן כמראה השומן ומה שעל אותו הגיד שהוא כעין קרום לבן ואיסורו כרת ומה שתחתיו מותר מטעם חלב שהבשר חופה אותו, כמוש"כ המרדכי בפ' גיד הנשה כאן שעור דק מתפשט בכל הכסלים לא כ"ש שיהי' מותר, וכתב שם עוד וז"ל ומיהו קשה על הרמב"ם מדוע לא קאמר הכא כמו שאומר על העור הדק שעל הכסלים ולא חשוב חפוי, וצע, ע"כ נראים דברי רש"י יותר נכונים מדברי הרמב"ם, לע"נ הן לרש"י והן להרמב"ם האליה מותרת מטעם שהתורה התירה כדלפינין בחולין קי"ז ובכריתות ר': מהפ': כל חלב שור וכשב ועז — דבר השווה בשלשתן בעינין ולא מטעם הקרום שהוא מפריד וזה חיפו בשר כמו בכסלים, כי תחת הקרום של הכסלים נמצא חלב ואם יש קרום שמפסיק בין הקרום לחלב לפי שיטת רש"י הוא חפוי בשר אבל תחת העור של האליה הוא שומן האליה ואם יש קרום שמפסיק בין החלב לבין האליה זה ברור שאין צריך קליפה ולא מטעם חיפו בשר ורש"י שדרכו לפרש ע"כ הוא מפרש גם על האליה שיש קרום שהוא עור דק המפריד בין החלב ובין השומן ורכו של הרמב"ם הוא הלכה ולא מפרש כל פרט ופרט.

ברוך מייזליש

יתרת הכבד או טרפש הכבד או חצר הכבד (רויט פלויש)

חלק הפנים מתחלק: החוזה וחלל הבטן ששיך אל הפנים, בתוך החוזה נמצאים הריאה, הלב, ובתוך הבטן הכבד, הכרס ושאר בני מעים וחצר הכבד (הנקרא בשר אדום) מבדיל בין החוזה להבטן, על הקרום בפנים מונחת חתיכה של בשר שמתוכה יוצאת חצר הכבד שמבדיל בין החוזה לבטן. יש לדעת שבשר המכסה מתחלק לשנים, מן החוזה עד הטבור שייך לחלק הפנים (ונקרא פלאנקע) ומן הטבור ולמטה שייך לאחוריים.

הרמ"א ביו"ד ס"ד סי' י"ב: יתרת הכבד: יש מצריכין לנקר הקרום העליון של צד הכבד משום חלב הקרב שמונח עליו ויש מחמירין לנקר השומן שתחת הקרום ההוא, (רא"ם ור"ת) אבל צד פנים של צד הריאה אין צריך ניקור כלל (ת"ה ואו"ז) אבל המנהג לנקר ולהסיר שני קרומים דלמא אתי למטעי. (א"ז).

יד אברהם: יותרת הכבד יש מצריכין לנקר הקרום העליון של צד הכבד משום חלב הקרב שמונח עליו ויש מחמירין לנקר השומן שתחת הקרום ההוא, זהו דעת ר' אליעזר ממיץ ור"ת והתוס' והרא"ש והמרדכי.

צינה לדוד: ידקדקו הקצבים אחר החצר הכבד, כי מחצר הכבד ולמטה מתחיל חלב הכליות וחלב המעיין ושאר מיני חלבים, ומשם צריך ניקור ומחלב האחור יחשב. החצר הכבד שצריך לקלוף מבחוץ לפי שהחלב המכסה נוגע שם אבל מצד הפנימי של הריאה א"צ להסיר הקרום שבאותו צד אין שום חלב, עכ"ל. וכ"כ האשרי צד הריאה מותר ונהגו ליטול שניהם דלא לייתי למיטעי.

קרום הטרפש מצד הבטן הוא המשך של קרום הכסלים, הטרפש שמקומו בין דפנות הבטן — בין כלי הנשימה לכלי העיכול מכוסה בקרום משני צדדים, בצד הריאה והלב, ובצד הכבד, בזמן בדיקת הריאה מכניס השוחט את ידו לפנים הבהמה נפתח הטרפש והשוחט מפרידו מן הדפנות הדבוק שם ומוציא אותו יחד עם הריאה ונשאר שיריים מהטרפש סימנים על צלעות באלכסון. והשיריים אלו הם סימן לנקור מן הטרפש למטה עד קצה הכסלים — ומן הצלע השתים עשרה למעלה באלכסון עד לקצה הדופן למטה לפי סימני הטרפש.

ניקור טרפש

מורידים את הקרום וכן מנקים מתחת לקרום את השמנונית הנשאר על בשר הטרפש מקום דיבוק למעלה בטרפש שני הקרומים יש לחתוך ולזרוק. מקצה הטרפש קולף הבשר שבין הצלעות ומורידים החלב מן הצלעות עד בשר האדום של הרפאלע. הרש"א בקרומין סי' י"ח ובספר הניקור השלם של הרש"מ ד' י"ט. ואח"כ מורידים את כל הקרום המכסה את הרפאלע, הקרום שבראש הדפנות אסור משום שהוא מן הקרום שעל חלב הכסלים. רמ"א. החלב שמתחת לקרום הוא חלב אסור. ובגמרא הוה איסורו של חלב זה לאיסור החלב שבתוך הכליות, רשב"א, וזה לשונו גזירה שמא יבאו להתיר גם את החלב שעל הכסלים. הרשב"א.

טרפס הכבד לצד הכבד והטחול

ואת היותה על הכבד על הכליות יסירנה
הריאה הלב לצד הכבד מאחורי חצר הכבד והוא חלב הכבד

יותרת הכבד המחוברת מסביב להצלעות (רויט פלייש)

לפי תורת הניקור הירושלמי — חלב היותרת

המרדכי פרק גיד הנשה סי' תר"ס ר"א ממיץ אומר השומן של היותרת הכבד אסור אף לאחר שניטל הקרום מעליו, ויש מתירין מטעם דהבשר חופהו. ואומר ר"א ממיץ דשיבוש הוא בידם, שהבשר חופהו. אינו מותר כי אם בכסלים, וכליות שנאמר בהן על, למעוטי תוך, אבל ביותרת הכבד דלא כתיב על, לא שרינן תוך דידיה ואסור, אחרי שהזכר באימורי שלמים. וכן ר"ת אסר והביא ראיה מת"כ פ' צו דקאמר למה נאמר אשר יקריב ממנו חלב שכמותו כשר ליקרב יצא חלב דפנות שאינו ראוי ליקרב משמע שהייתי אוסר חלב דפנות אי לאו משום דאינו קרב וא"כ חלב היותרת הכבד אסור.

בחלב יותרת הכבד יש שתי שיטות, שיטת הרא"ם ור"ת, דארתו שומן שתחת קרום היותרת הוא חלב אסור כיון דמקרבין היותרת על המזבח עם השומן שלו. ושיטת הר"י דמותר משום דלא דמי לשאר חלב ואינו קרב בתורת חלב.

ובשלחן גבוה (סי' ס"ד סקל"ט) כתוב דהמנהג בסלוניקי לנקר מהשומן הזה מהנשאר על גבי בשר בלבד ואין מחטטין אחריו כשאר חלבים וכן עיקר. כיוון שיש הרבה המתירין אפילו מה שע"ג הבשר בחצר הכבד יש לנקר רק את צד הסמוך לכבד ובצד השני לריאה לא מנקרים.

כל עוד מחובר הטרפש לדפנות או מחובר לאיברים הפנימיים שהוציאו אותם מן החזה, נוהגים אנו לנקר צד הכבד את הצד הפונה אל מול כלי הנשימה לא מנקרים.

השלחן גבוה אחרי דיון מקיף מסיים: "דהמנהג בסלוניקי לנקר השומן הזה דוקא מה שנראה ע"ג בשר ואין מחטטין אחריו כשאר חלבים. וכן עיקר ובגילוי דעת סי' ס"ד סעיף י"א כתב: השומן שתחת קרום היותרת, מצד חומרא נהגו לאסור, וכן נראה דעת הרמ"א מדכתב יש מחמירים עוד. ולכן יש להקל בזה במליחה, פי' אם מלחו יותרת הכבד עם השומן.

יותרת הכבד

טרפס הכבד לצד הריאה
 המבדיל בכל רוחב הבהמה בין הלב והריאה ולבין איברי העיכול, המתחזיל מהחזה ער
 למעבר הצלע הי"ג

הריאה   טרפס הכבד
 לצד פנים של צד הריאה
 אין צריך לחסיר הקרום
 אין חלב
 הכבד

היותרת או טרפש הכבד לא מנוקר

מקום
חיבורו לחלב הכליות
בשר העבה
קרומים החלב

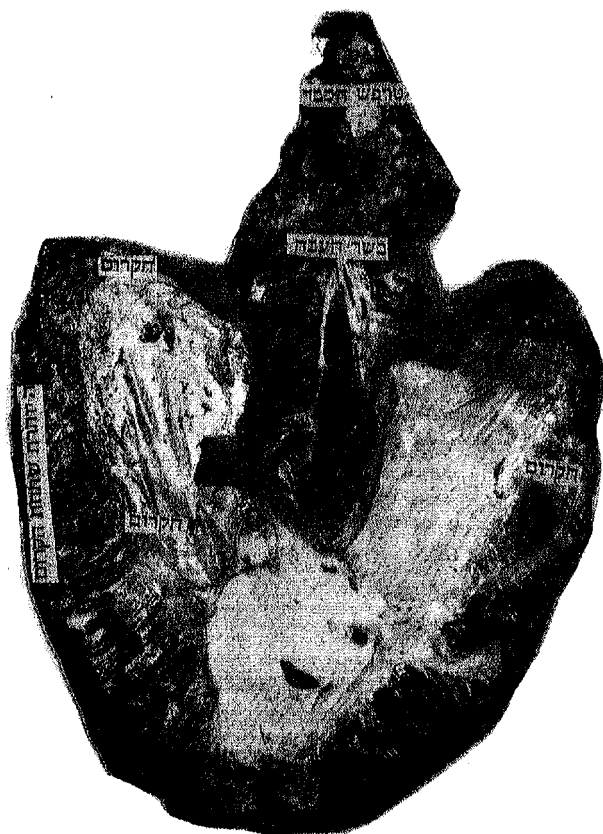

ואת היותרת על הכבד על הכליות יסירנה

טרפס הכבד

הורידו הקרום מעל הבשר ונשאר חלק מהקרום בין הבשר.

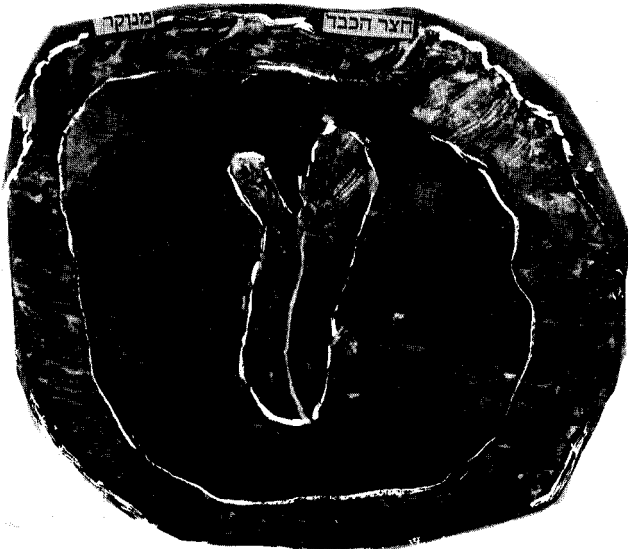
היותה או טרפס הכבד לא מנוקד

טרפש הכבד

נוהגים אנו לנקר רק את הצד הפונה להכבד ואת הצד השני הפונה אל מול כלי הנשימה אין מנקרים.

ואם הפרידו היותרת ממקומו, א"א שוב להכיר, איזהו צדו הפנימי ואיזה – האחורי. לפיכך מנקרים אנו את שני צדדיו, היינו: מורידין את שני הקרומים, מכאן ומכאן, וכן את השמנונית שעל בשר הטרפש. אבל את השומן החודר פנימה, בין בשר לבשר, אין מנקרים היות שמקילין גם בשומן שעל הבשר (ספרי ניקור).

טרפס הכבד מנוקר

בשר אדום עבה

- א. הקצה מגיע עד לחלב הכליות, כשגושי חלב זה נדבקים בו ותודרים לבין הרביקים והפרישות של קצה הנתח.
- ב. אחר הורדת הקרום.
- ג. בשר העבה: אחר ניקור החלב.
- ד. דרך הנקב שבו חודר הושט על הכרס. הקצה הסמוך לטרפס על יד הלב.
- ה. קצה הראש חודר לכלי הנשימה סמוך לטרפס. בנקודה זו עובר דרך הטרפס צינור הושט מאזור החזה לאזור העיכול עד לכרס.

הקרומים

ביש"ש פרק גיד הנשה סי' ח"י הביא בשם האגודה דצריך להזהר בהם מאד (בחוטין) לשולפן חמין ומי שאינו עושה כן לא יכול לחטט הכל והם נשארין בפנים. וכן כותב באוה"ח הארוך סי' כ' סעי' ז' דכשנתקרה הבשר אי אפשר לעוקרו כולו. וכל החשש שקשה לנקרו הוא בחלק הפנים הקדמי דכן משמע מכל הראשונים וכיון שאנו מנקרים אותה חתיכה הרפאלע בזמן שהיא קרה אי אפשר לחטט כולו לכן נכון המנהג שנהגים לזרוק אותה החתיכה לטריפה.

כן כתוב בט"א סי' ו' שכן קיבל מרבתי המנקרים ואומר שטעם לנקר את החתיכה זו (רפאלע) משום שיונק מחלב הכסלים וכ"כ בעקהב"י סי' ג' סעיף ה' כיון שאנו אוסרים החלב שנמצא שם שהוא חלב הכסלים לכן צריך קליפה.

והנה מסיים בעל ניקור הירושלמי, כדי להתרחק מכל ספיקות נהגים אנו להסיר כדי קליפה מכל שטח הצלעות מתחת טרפש הכבד. בתנ"ה דף י"ט עמוד ב' בשם ספר יוסף אברהם ש"ב בלונדון.

בבית יוסף סי' ס"ד הביא שבארגין, ונבארה, וקשטיליא, נהגו לנקר את שומן החזה בפנים מצלעות הקטנות ושעל הצלעות הגדולות. באו"ח הל' מאכ"א אות פ"ה כתב וזה לשונו: "הקרום שעל הדפנות צריך להסיר כולו, והטעם שחלב המכסה הקרב שוכב עליו. בספר "פני ארי החי" סי' כ"ג כתב שבעיר לאמזא (פולין) אוסרים לגמרי חלב הכפלי שלפנים (הרפאלע) וגוררין היטב החלב תחתיו. בשו"ת ברכת חיים תשובה נ"ג כתב שכן המנהג במקומו לזרוק לטריפה. וגם בעיר לובלין נהגו בזמנו שלא לקנות את הבשר העליון שלצד הפנים, הוא חתיכת בשר דק שצורתו כאצבע והולך לאורך כל הצלעות.

ביש"ש פגיה"נ סי' ה' כתב: בגליל שלו נהגו הטבחים להסיר אותו חלב שתחת הקרום העב, וכ"כ בסי' פני ארי; החי" סי' כ"ג שנהגו שם לנקר העור העב וגם החלב שתחתיו. וכן נהגים פה לאסור אותו חלב שתחת הקרום העב וקולפין הבשר שתחתיו. וגם קולפין את הבשר שנמצא בין העצמות עד היותרת ומנקרים את העצמות מהשמנונית שעליו וכדי להתרחק מכל ספיקות נהגים אנו להסיר כדי קליפה כל שטח הצלעות מתחת טרפש הכבד כי החלב המכסה הקרב שוכב שם. וחוטטים אחרי החוטין שנמצאים בצלע י"א וי"ב והאצבע הטריפה שנמצא שם משליכין לטריפה.

בספר הניקור "תקון לדוד" כתב: סיום הגיד שמוציא מן החזה מקלף אותו הקרום שעל הכסלים, וגורר את החלב שתחת בשר המתניים ומקלפו יפה. יפה. משני צידי הבהמה. "מקום דוד".

ובתשובות אחרת כתב: חלב שתחת אותו הקרום שנוטלים מנקרי הבשר בכסלים אותו חלב שתחת קרום דק הסמוך למתנים ודאי אסור ואין זה נקרא שבתוך הכסלים אלא אותו שהבשר ממש חופה אותו, אבל אותו שהקרום לבד חופה אותו נראה הוא על הבשר ולא בתוך הבשר ואין לך מי שמתירו.

עיין תשובת "נחלת שבעה" סי' מ"ח והמחמירים גרסו הכל על הכסלים כי הקרום הדק אינו נחשב חיפוי כלל לכן מנקרים תחת העור, גם כן על הבשר אלא איפה שהשומן נמצא בתוך הבשר ממש אז נקראין בפנים הבשר ומותר.

חלב הקרום

והנה בחלב שתחת הקרום עב יש חלב ויש שנוהגים איסור באותו חלב לפי שאותו קרום אינו חשוב חיפוי בשר שדק הוא אבל בארץ אשכנז נוהגים בו היתר. רש"י חולין צ"ג בהגהמ"י פ"ז מהל' מא"א אות ה' שהביא שם פירש"י הישנים דיש אוסרים בחלב שתחת הקרום עב. בשלחן גבוה סי' ס"ד סקט"ו ביאר דברי רש"י חלב שהבשר חופה, יש לה לצד פנים קרום דק לבן המתפשט על כל פני הכסלים והוא אסור משום חלב לכולי עלמא ותחת אותו קרום דק יש חלב נקלף גם זה אסור לכולי עלמא ותחת אותו חלב יש עוד קרום עב לבן ואינו מתפשט על כל הכסלים אלא בקצת מקומות ותחת אותו קרום העב יש חלב (והוא החלב שנחלקו בני אשכנז).

נמצא לפי דבריו דפירש"י שיש חלב גם תחת קרום הדק וכ"כ, בזב"ש ד' ה' שבין שני הקרומים יש חלב. ועיין בשו"מ תשו' קצ"ה.

והנה דברי המודות על הרא"ש פגיה"נ סי' ד' אות י"ג כתב וז"ל: "לבד קרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסלים והוא בחלק האחוריים רק קצת ממנו נשאר בראש הדפנות שבחלק הפנים על הכתלים הנשאר שם בראשם. ובתשובה להרשב"א סי' ש"ח כתב אותו חלב שתחת קרום דק סמוך למתנים ודאי אסור ואין זה נקרא שבתוך הכסלים אלא אותו שהבשר ממש חופה אותו והוא אסור שעומד בין כפלי בשר הכסלים אבל אותו שהקרום לבד חופה אותו נראה הוא על הבשר ולא בתוך הבשר ואין לך מי שמתירו.

והרשב"א סבר שחלב שתחת הקרום דק אסור. נראה שסובר שיש חלב תחת כל הקרום דק ואפילו בחלק הפנים שהרי הרמ"א מיירי בחלק הפנים, מדברי הרשב"א שכתב שם בסי' ש"ח אותו חלב שתחת קרום דק סמוך למתנים ודאי אסור, ואין זה נקרא שבתוך הכסלים אלא אותו שהבשר חופה ממש, והוא אותו שעומד בין כפלי בשר הכסלים מדבריו נראה דלא חשוב חיפוי רק בשר ממש אבל קרום לבד לא הוי חיפוי ואפילו קרום העב. וכן מוכח מהדריכי משה סי' ס"ד אות ב' שהביא את דברי הרשב"א הנ"ל. ועוד כתב הרשב"א שאותו החלב שהוא בראש הכסל תחת הקרום לבד, הוה חלב דהקרום לבד לא הוי חיפוי בשר אפילו הקרום העב. וכן משמע מדברי בית יוסף סי' ס"ד שהרשב"א כיון על הקרום העב. ובהג"מ על הרמב"ם פ"ז מהל' מאכלות אסורות שהביא דברי רש"י מספרים ישנים וזה לשונו: ויש שנוהגים לאסור, יוצא שגם רש"י הסכים לדברי האוסרים.

קרומים

והרמ"א שכותב בס"ד אבל בחצי הבהמה של פנים אין בהם מחלבים אלו רק קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים הנשאר בראש הרפנות על הכסלים הנשאר שם בראשה וצריך להסיר אותו הקרום משם כוונתו על הקרום הדק התחתון.

בפרק גיד הנשה אמרו רז"ל דקרמא דכפלי אסור משום תרבא, וזה נתבאר בס' ס"ד המרדכי בפרק גיד הנשה סי' תר"ס הביא בשם ס"ה. וגם באורחות חיים הל' מאכלות אסורות אות פ"ה כתב, וכן צריך להסיר הקרום מן הבהמה מצד הפנים סמוך לדופן החזה וזהו קרום שעל הכסלים והביא הד"מ בס"ד אות ו', הרי מפורש בהדיא דהקרום שעל הכסלים אפילו בחלק הפנים אסור משום חלב.

לסיכום: דקרום דק לא הוא חיפוי לכולי עלמא ובוהו כולם מודים, ולדברי הרשב"א ס' ס"ח שיש חלב תחת אותו הקרום סמוך למתנים אותו חלב אסור מדאורייתא כיון שלא נקרא חיפוי. בבית יוסף ס' ס"ד כותב: אותו חלב שתחת הקרום הדק הסמוך למתנים ודאי אסור ואין זה נקרא שבתוך הכסלים, לפי זה אפשר להבין שלא על חלב זה כיוון הרמ"א ויש מתירין וכן נוהגין באשכנז; אלא על זה מה שכתוב ויש נוהגין להפריד ג"כ הבשר הנדבק ולגרור החלב שביניהם, הכוונה לריוט פלייש הנקרא רפאלע על זה כיוון הרמ"א ויש מתירין משום דמחשב חיפוי בשר וכן המנהג באשכנז.

הסיכום הוא: שבחלק הקדמי-פנים, יש חלב הכסלים שהוא חלב דאורייתא לפי כולי עלמא. וקשה מה שכתבו ספרי ניקור שהנוהגים לאסור את החלב שבתוך כפלי הבשר הרי זה בשר חופה? ובבשר חופה לכל הפוסקים מותר.

נביא כאן את תורת הניקור הירושלמי: "נראה מה שנוהגין לאסור החלב שבתוך הכסלים משני טעמים: א. בגמרא חולין צ"ג. אמר ר"א אר"י אמר שמואל הרי תרבא דקליבוסתא אסור משום חלב הכסלים, ולפי מה שכתוב בתשובת הרשב"א ח' ג' סי' רכ"א הובא בב"י סי' ס"ד ואומר חלב שבתוך הכסלים יש אוסרים אותו מפני שהגמרא, השוה אותו לחלב שבתוך הכליות ובחלב שבתוך הכליות פסקין כרבא ומבואר דמאן דאסר בכליות מדאורייתא ולא מטעם חומרא, גם חלב שבתוך הכסלים אסור מדאורייתא. מזה אפשר להבין מה שאנו נוהגין לאסור החלב שבתוך הכסלים בין בשר לבשר ולא מתירין בתור בשר חופה. הוא שחז"ל השוה חלב הכסלים לחלב שבתוך הכליות שהוא אסור מדאורייתא. גם כאן בכסלים אוסרים החלב שבתוך הכסלים מטעם שהוא מדאורייתא. ובספר זב"ש דף ח' מביא גם טעם זה לאיסור החלב שבתוך הכסלים.

השומן שמתחת העור החיצון לבשר הבהמה הוא שומן כשר כי החלב לא נמצא תחת העור הנפשט. (רמב"ן ויקרא י"ג).

ביאור הקרומים

על הכסלים נמצאים שלשה קרומים:

א. קרום עליון דק המתפשט על כל פני הכסלים ומגיע לחלק הקדמי המכסה הבשר הנדבק שם זה על גב זה, לזה כיוון רש"י ונקלף הקרום מעל החלב. והקרום הנ"ל מגיע עד למטה.

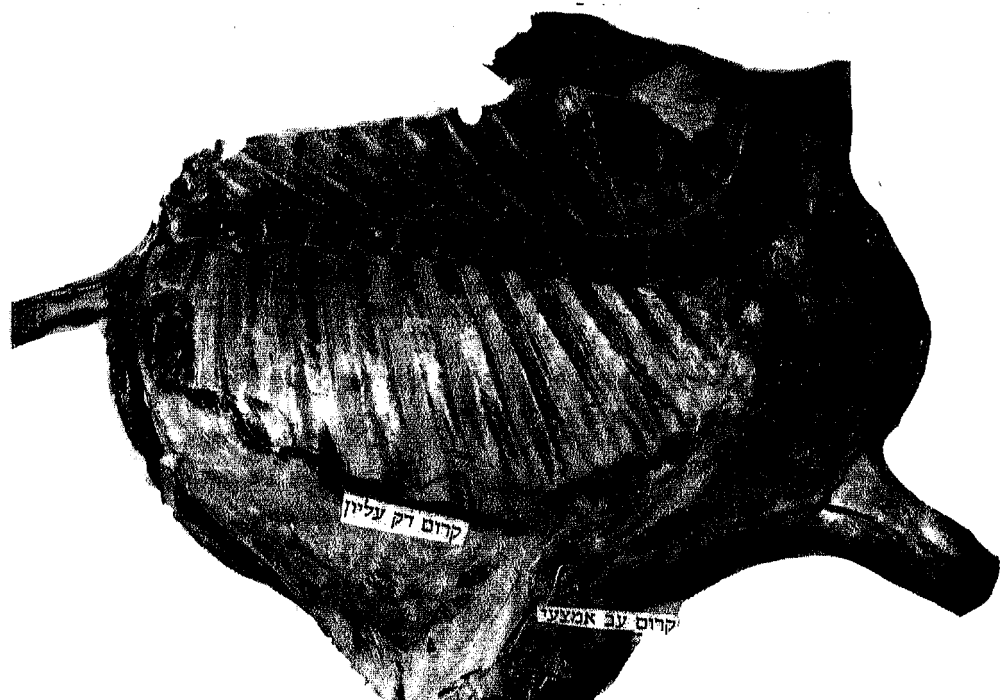
ב. קרום עב ולבן — היוצא מהבשר אדום בכסלים הנקרא — צווארון הטריפה — המתפשט על קצה הכסלים ובחלק הקדמי מתפשט על קצה הרפאלה שהיא חלק חתוך מבשר אדום — צווארון הטריפה ומגיע שם כמעט עד הגיד הדם. המכסה שם החלב לכן נקרא שומן כשר.

ג. וקרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסלים מתחת הקרום הלבן והחזק ומגיע לחלק הקדמי למטה מהגיד הדם, לזה כיוון הרמ"א ס"ד ז' רק קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים הנשאר שם בראשה וצריך להסיר אותו הקרום משם.

והנה החז"ל: חולין ד' ח' ע"ב... קרמא מפסיק מתתאי, רש"י בין חלב לבשר והוא אותו קרום שאנו נוטלין מן הכסלים שקורין פלאנק"ש ועב וחזק הוא. חולין ד' ט' ע' א'... מעילאי נמי... שאין חלב שאין לו קרום דק מלמעלה.

חולין ד' מ"ט רש"י — קרום ונקלף — קרום דק יש עליו ונקלף הקרום מעל החלב. חולין ד' צ"ג רש"י וכשכלה למטה אותו בשר יוצא ממנו — (מהבשר —) קרום עב ולבן, לבד קרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסלים שאסור משום חלב.

הרימו הקרום הדק העליון נתגלה הבשר הנדבק זה על גב זה הרפאלה והקרום העבה הלבן היוצא מהרפאלה ולמטה הקרום הדק התחתון

טעם איסור חלב

הרמב"ם אומר הטעם של איסור חלב הוא מפני שהוא מוליד דם קר ומשחית וראוי לשריפה יותר מהאכילה (המורה ח"ג פמ"ח). הרמב"ן אומר: כי החלב הוא קר ולח וקשה להתבשל באיצטמוכא. האברבנאל אומר: כי החלב מקרר טבע האדם, וישנם עוד טעמים.

בספר החינוך מצוה קמ"ז, מובא: שלא נאכל חלב בהמה טהורה, שנאמר כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו. כי מהיות הגוף כלי לנפש ובו תפעל כושר פעולותיה ולפי זכותו טוב מזוג יבין דרך הנפש החכמה הנתונה בו, ויאמין לעצתה וילך אחריה, מפני זה צריך האדם להשתדל על כל פנים בהישרת גופו להעמידו על ישרו ובוריו וכוחו, וידוע הדבר ומפורסם בין בני אדם, כי לפי המאכלים יתפעל הגוף בבריאות או בחולי, כי בשר הגוף הזה נפטר בכל יום ויום, ולפי המזונות הטובים יתהווה בו בשר בריא וטוב. ולפי רוע המאכל יתהווה בהיפך, ועל כן היה מחסדי האל גדולים עלינו אנחנו עמו אשר בחר והרחיק ממנו כל מאכל מזיק אל הגוף ומוליד בו ליחות רעות, הכלל שיש לו לפי פשט בכל איסור המאכלות, כמו שאמרנו למעלה, וידוע כי החלב דבק ומוליד ליחות רעות, לפי שפירשו לנו זכרונם לברכה שאין איסור חלב אלא בשלשה בהמות שבכתוב: שור וכשב ועז, ואותן שלשה בין כשרות או טריפות ונבילות חייב על חלבן, אבל שאר מיני בהמה וחיה בין טמאה בין טהורה חלבה כבשרה, וכן עובר, הנקרא שליל הנמצא במעי שלש בהמות הנזכרו אין בו גם איסור חלב. לכך אמרו השוחט את הבהמה ומצא בה שליל כל חלבו מותר ואפילו מצאו חי, ואם שלמו לו חדשיו ומצאו חי אף על פי שלא הפריס על גבי קרקע ואינו טעון שחיטה חלבו אסור, וחייבין עליו כרת, והרי דינו כשאר הבהמות בענין חלבו. ולפיכך יש לנו להוציא ממנו כל החוטין וכל הקרומין האסורין, זהו דעת הרמב"ם ז"ל בשליל שכלו לו חדשיו שיש חיוב כרת בחלבו, רוב המפרשים חולקים בזה ואמרו דחלבו מותר והגמרא מכרעת כמותן. אשכחן רבי מאיר ורבי יהודה דפליגי בחלבו, ורבי יהודה דקיימא לן כוותיה הוא דשרי ליה. ושלשה חלבין הם בבהמה שהן בחיוב כרת, שעל הקרב ושעל הכליות ושעל הכסלים, ואיסור חלב נוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ובנקבות, ועובר עליה ואכל כזית חלב במזיד, לוקה, ובשוגג מביא חטאת קבועה.

חלב וסימניו

כתוב בתורה: והקריב מזבח השלמים אשר לה' את החלב המכסה את הקרב את כל החלב אשר על הקרב... כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו, וחלב נבלה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה ואכול לא תאכלוהו, כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה אשה לה' ונכרתה הנפש האוכלת מעמיה.

מהפסוק הראשון לומדים חז"ל סימני חלב: ר' ישמעאל אומר, מה חלב המכסה את הקרב קרום ונקלף אף כל קרום ונקלף ר' עקיבא אומר מה חלב המכסה את הקרב תותב קרום ונקלף אף כל תותב קרום ונקלף, רש"י קרום ונקלף, קרום דק יש עליו ונקלף הקרום מעל החלב שאינו אדוק בו כל כך, אף כל קרום ונקלף והיינו חלב שע"ג הקיבה וכ"ש חלב שעל הדקין. תותב מפרש רש"י היא שמלתו, מתרגמינן היא תותביה, כשמלה הוא פרוש על הקרב

וכן על הדקין בראשו אבל חלב הקיבה אינו תותב אלא חתיכות חתיכות הוא אדוק. ושעל הדקין מראשו והלאה היינו מן הכנתא, שמפרישין אותו מהן נשאר מן החלב אצלם ולא תותב הוא, אלא אדוק בהם. ביאור פלוגתתם דפליגי במוכן לשון המכסה, (חולין מ"ט). ר' ישמעאל ס"ל דלשון כסוי, מורה לא רק כסוי הפרוש כשמלה אלא גם הנאחז ונדבק במקומות מקומות, ור"ע ס"ל שלשון כסוי מורה רק כסוי הפרוש כשמלה, וטבע החלב שעל הקיבה שאינו פרוש כשמלה אלא אחוז ונדבק מקומות מקומות, ולכן ס"ל לר' ישמעאל דגם חלב זה אסור וכש"כ חלב שע"ג הדקין שהוא פרוש כשמלה, ור' עקיבא ס"ל דרק חלב שע"ג הדקין אסור מפני שהוא פרוש כשמלה ולא חלב שע"ג הקיבה. והריבוי "כל" אינו בא לרבות אותו. לפסק הלכה, לא הוכרע בין הפוסקים כמאן קי"ל, ולכן נדחגין אנו איסור בשניהן.

קרום ונקלף. או תותב קרום ונקלף

בספר אהל יצחק, "בתיקון הבית" סימן א' מביא את הפלוגתא של ר' עקיבא ור' ישמעאל מסכת חולין דף מ"ט ע"ב.

כתוב בתורה: ואת כל החלב אשר על הקרב (ויקרא ג') ר' עקיבא אומר, מה חלב המכסה תותב קרום ונקלף, אף כל... פירש"י תותב כשמלה הוא פרוש על הקרב. ור' ישמעאל אומר קרום ונקלף, לבד הוי חלב (ובלי תותב). לכאורה בכל מקום איפא שיש מחלקות בין ר' ישמעאל ור' עקיבא הלכה כרבי עקיבא. וכאן הלכה כרבי ישמעאל.

וכך כתב הרש"ל וכל האחרונים דנהוג כר' ישמעאל דאמו' קרום ונקלף לחוד הוי חלב וכך פסק הרא"ש דקרום ונקלף לחוד הוי חלב. שכתב דאנן נדחגין איסור בקיבא, דאקשתא ובין דאייתרא. ובאייתרא אין תותב כ"א קרום ונקלף.

זוה לשון הרא"ש חולין (ד' נ') ולדידן תרווייהו אסרינן דבתר בני בבל גררינן וכלישנא קמא ולחומרא, וגם מוכח בפסחים כלישנא קמא, ורב אלפס ז"ל פסק דאייתרא שרי ולא מיסתבר אלא כדפסק רש"י דהני דמדאורייתא שרי דקי"ל הלכה כרבי עקיבא מחבירו מ"מ בני בבל החמירו לנהוג בו איסור וכל מנהגינו כבני בבל — מעדני יו"ט — ובזה נדחוק דברי הר"ן שכתב בטעמו של הר"ף דמכיון דמדינא שרי אע"ג דבני בבל נהגו בו איסור לא חיישינן למנהגא דידהו ובכל דוכתא דלא נהוג ביה איסורה שרי ע"כ דרבינו טובר דאפילו במנהג של בני בבל נמי נדחגין אנן אבתרייהו.

והגאון מו"ה אלי' מוילנא הביא מ"ש בת"כ דמשמע שלא כדעת רש"י דאיתא שם את כל החלב המכסה הוא הפריסה, ואת כל החלב אשר על הקרב הוא הדבוק להכרס ואת כל — מרבינן חלב הקיבה והדקין, והיינו כר' ישמעאל דקרום ונקלף לחוד הוא חלב. ור"ע ס"ל כרש"י דבעינן תותב קרום ונקלף וזהו החילוק בין רבינו אפרים ורבינו יואל. חלב הדבוק לכרס תחת הפריסה הנה בדין זה נחלקו רבינו אפרים ורבינו יואל. רבינו אפרים מפרש תותב שפירושו שמלה הוא המכסה שקרוין פריסה היינו חלב הפרוס על הכרס, ותחתיו קרום ותחת הקרום חלב דבוק בכרס ונקלף הימנו והיינו — תותב קרום ונקלף — ולכן אסור החלב הדבוק בכרס.

החלב

אבל רבינו יואל פירש תותב שמלה הנ"ל ולו יש קרום שנקלף הימנה מאותה פריסה, אבל החלב הדבוק לכרס מזה לא דברו חז"ל כלל והוא רק שומן בעלמא הדבוק בבשר הכרס, ואנן קיי"ל כרבינו אפרים ולכן פסק הר"ע כרס שניקב אין לו דבר שיסתיר אותו שחלב שעליו טמא הוא ולא שייך לומר מיכלי אכלי כיון לדידן חלב גמור הוא. נחזור לענינינו ונביא קצת דעת הפוסקים.

החלב ואיסורו

הסמ"ג בלאוין קל"ח כותב שסימן חלב המכסה את הקרב הוא שהוא כשמלה פרוסה וקרום דק יש עליו ונקלף החלב מעל הבשר בנקל, באבן שלמה על הראב"ן סי' ר"פ אומר: שהסמ"ג התכוון כאן לשלושה מיני חלבים שעל הכרס: א) כשלמה פרוסה. ב) קרום דק יש עליו. ג) ונקלף החלב מעל הבשר בקלות, כלומר: שנקלף החלב מן הכרס אשר הוא דבוק עליו.

בחלב אם היא שכבה אחת של חלב או שלושה סימנים, יש בזה מחלוקת בין הפוסקים. כמו חלב הנמצא על בשר הכרס, בלי הסימנים אלו, רבינו אפרים אוסר ורבינו יואל מתיר, כל זה במרדכי פרק אלו טריפות סי' תרכ"ג.

המארי אומר החלב הוא מן האימורין הקרבין על המזבה בכל קרבן של שור או כבש, והחלב שהיו קרבין לגבוה כולו באיסור אכילה ובכרת, (חולין צ"ג).

אנו מוציאים בחלב שלושה תנאים: א) שיהיה חלב שמקריבין אותו על המזבח. ב) תותב קרום ונקלף או קרום שנקלף שהבאנו למעלה המחלוקת ר' ישמעאל ור' עקיבא. ג) שלא יהא הבשר חופה. אמר רבי אבא אמר רב יהודה אמר שמואל חלב שהבשר חופה אותו מותר. הרמב"ן בפירושו על התורה (ויקרא ז' ט') מבאר שהשם חלב משמע השומן הנפרד שאינו יחד עם הבשר דבר אחד, וסימנו של שומן שאינו נפרד מהבשר. ויש עוד סימנים להבדיל בין שומן לחלב. השומן שאינו נפרד מהבשר הוא חם ולח והחלב הוא קר ולח. לפי סימני הרופאים חלב הוא עבה וקשה להתבשל באיצטמוכא, שומן הוא קשה ואינו מתמעך ביד, כנגדו חלב הוא רך ומתמעך ביד. רש"י בכריתות י"ז: וז"ל: בקי אפשר שיכיר אם שומן כשר או חלב אסור, החלב נמצא על קרום דק ואפשר להפשיט הקרום יחד עם החלב, אבל שומן דבוק לבשר ואינו נותן להפשיט יחד אלא מעט מעט. החלב לא נמצא בין הבשר והעור וכל הנמצא בין הבשר והעור שומן כשר הוא. גם החלב שהבשר חופה אותו מותר.

הרמב"ם פ"ז מהל' מאכ"א: כל חלב המכוסה עם הבשר ואי אפשר לראות החלב עז שיתקע הבשר מותר לאוכלו. התורה רק אסרה חלב מגולה על הקרב, על הכסלים, ולא החלב שבתוך הכסלים. כפי הנראה התנאי של החלב מן התורה הוא "אשר יקריבו ממנה אשה לה" והיה נקרב על גבי המזבח. בגמ' ובשו"ע לא נזכר התנאי של הקרבה, אלא שיהיה תותב קרום ונקלף ושלא יהא בשר חופה אותו. והרמב"ן כתב שלא תלוי כלל איסור אכילת חלב בתנאי הקרבה, והנה לשונו: הכתוב לא אמר כל חלב אשר יקריבו לה, לא תאכלו, אלא אמר כל בהמה אשר תקרב על המזבח יאסר כל חלב שבה; ולא יתכן לאמר שאסר מזה שנקרב מן הבהמה, א"כ יהיו הכליות והיותרת על הכבד אסורים, אבל כל הנקרא חלב נאסר אע"פ שאינו קרב למזבח כגון החלב אשר על הטחול, ושאנו נקרא חלב מותר אע"פ שהוא

קרב כגון הכליות והיותרת מן הכבד וכן האליה וכו'. מפורש בדבריו דאין איסור אכילה אע"פ שהוא קרב כגון הכליות והיותרת מן הכבד וכן האליה וכו'. מפורש בדבריו דאיסור אכילת חלב אינו תלוי כלל בחיוב הקרבה. הנה חלב הטחול אע"פ שאינו קרב על המזבח מ"מ חייבין עליו משום חלב, וכן נמצאים דברים שנקרבים למזבח ומותרים באכילה והעיקר תלוי במה שנקרא בשם חלב.

אבל בתו"כ בפ' צו פרשה יוד, אומר: למה נאמר אשר יקריבו ממנה אשה לה, חלב שכמותו כשר ליקרב אמרתי יצא חלב הדפנות שאין כמותו כשר ליקרב, ומזה למדו התוס' בחולין צ"ב ד"ה אמר אביי, וכן הרא"ש והמרדכי וכל הראשונים דכל חלב שהוא נקרב על המזבח אסור באכילה משום חלב. וחלב הדפנות כיון שאינו קרב על המזבח אין איסור אכילה. וכן בה"ג והשאלות כתבו דכל הקרב אסור באכילה וחייב כרת. לכאורה גם הרמב"ן מודה דחלב הדפנות מותר באכילה כי התורה מיעטה זה בהדיא, כמבואר בתו"כ ויקרא פ' י"ד) דיש מיעוט על חלב הדפנות בין להקרבה ובין לאכילה, עיין שם.

והנה ב"התורה והמצוה" כתב דאיסור אכילת חלב תלוי בהקרבה כדברי ראשונים, ובשו"ע בסי' ס"ד סעי' ד' הביא תנאי החלב תותב קרום ונקלף ושלא יהא הבשר חופהו, ולא הביא התנאי של הקרבה.

בהמגיה למשנה למלך פ' י"ג מהל' שגגות ה"ה הקשה לשיטת הרמב"ן דאיסור אכילה והקרבה אינו תלוי זה בזה מהגמ' חולין מ"ט וז"ל: וקשיא לי על הרמב"ן שהרי ר' אושעיא קאמר ואזיל רחלב שע"ג הקיבה נהגו בו היתור, והנה לשון הגמ', אמר ר' אושעיא חלב שע"ג הקיבה כהנים נהגו בו היתור, כרבי ישמעאל שאמר משום אבותיו, עיין תוס' שם וז"ל: פירוש קבלה היתה בידו של ר' אושעיא דרבי ישמעאל משום אבותיו היתור, ואם כדבריו מנ"ל דר' ישמעאל מותר באכילה? ותו דלר"ע נמי איכא למימר שאע"ג דדרוש כל לאתווי חלב שע"ג קיבה, היינו רק לענין הקרבה אבל לענין אכילה רחמנא שרייה, אלא ודאי מהכא משמע דכל חלב הקרב ע"ג המזבח אסור באכילה ומשו"ה כהנים שנוהגו היתור בחלב שע"ג הקיבה ע"ב דס"ל דתיבת כל לאתווי חלב שע"ג דקין, עכ"ל.

ועיין במגיה למשנה למלך דכתב דברייתא שניה רמייתא הגמ' בחולין מ"ט דילפינן מחלב המכסה, דבעינן לאיסור אכילה כמו חלב המכסה, ואפילו חלב שלא קרב, גם אסור באכילה. מ"מ כיון דאיסור אכילה דחלב כתיב אצל הקרבה (ויקרא ג') דמפרש שם כל חלב הקרב למזבח ואז"ז כתיב כל חלב לא תאכלו בכל מושבותיכם וביקרא ז' כתיב כל חלב מן הבהמה אשר יקריבו ממנה אשה לה' מזה ילפינן דאותם הרינים שישנם בחלב הנקרב על גבי המזבח ישנם בחלב האסור באכילה, והרמב"ן סובר רק דאינו תלוי בהקרבה אבל מהשאינו קרב למזבח ג"כ אסור באכילה וכן משמע מהשאלות פ' ויקרא וכן בה"ג שכתבו וז"ל והחלב אינו נוהג אלא בהמה טהורה דכתיב כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה', וכתיב אשר יקריב ממנה, וחיה לא ראויה לקרבן לכן חלבה מותר. וכל חלב דלענין הקרבה, קריב על המזבח, לענין אכילה נמי חלב הוא ואסור, מאי טעמא, איסור אכילה בענין הקרבה כתיב מה שכתוב אשר יקריב, משמע דוקא בהמה טהורה. (ועיי"ש בה"עמק שאלה")

שכתב שהשאלות סבר דאכילה והקרבה תלוי זה בזה והביא שם התו"כ וכן המגיה למשל"מ ו"התורה והמצוה" כתוב דכן שיטת הבה"ג והשאלות דהקרבה ואכילה תלוי זה בזה).

ומהפסוק שור וכשב ועז לא תאכלו, לומדים חז"ל אבל חיה ועוף שרי, (כריתות ד') ולאפוקי אליה, דליתא בשור. (חולין קי"ז) אע"פ דגם אליה נקרא חלב בדכתיב בפ' ויקרא חלבו האליה תמימה, בכ"ז אינה אסורה, משום דליתא בשור. ומה שקרא הכתוב לאליה חלב אינו מפני שהוא בכלל חלב אלא מפני שהוא חלק הטוב שבבשר כמו ואכלו את חלב הארץ. בב"י ליו"ד ס"ד דאע"פ שהותרה האליה מ"מ צריך לנקר ממנה שלצד פנים וגם צריך להסיר חוטי האליה מפני שיונקים מחלב הכליות אבל חיה ועוף שרי, הא דשל חיה שרי, פשוט משום דמינה אינו נקרב למזבח וכתוב כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה, ועוף אע"פ שנקרב, אך התורה לא פרטה הקרבת חלבו ביחוד כמו בבהמה.

חוטין

גמ' חולין צ"ג: ואמר רבי אבא אמר רב יהודה אמר שמואל חוטין שביד אסורין, אמר רב ספרא משה (תלמיד חכם) רש"י מי אמר רחמנא לא תיכול בשרא? (דס"ד דאסר להו אפילו חתכו ומשום חלב תוס') אמר רבא משה (תלמיד חכם) מי אמר רחמנא אכול דמא? אלא חתכיה ומלחיה אפילו לקדירה נמי שפיר דמי....

בא רב יהודה ואמר, חוטין שבעוקץ אסורין, חמשה חוטי אית ביה בכפלא, תלתא מימינא, ותרתי משמאלא וכו', אמר אביי ואיתמא רב יהודה חמשה חוטי הוו תלתא משום תרבא ותרין משום דמא. למאי נפקא מיניה הני דמשום דמא אי מחתך להו ומלח להו שפיר דמי, הנך (משום חלב) לית להו תקנתא. למעלה אמרה הגמרא דאי שליף להו עד חמימי משתלפי (אם מוציאין אותן כשהן עוד חם יוצאין) ואי לא בעי חטוטי בתרייהו (לחפש אותן) עד שימצא במספר הזה. (רש"י).

התוס' שם אומר ח"ל: חטיטה לא הוי אלא מדרבנן חדא, דהא חלב אמר רחמנא ולא חוטין, ועוד שעל הכסלים ולא תוך הכסלים, מ"מ צריך לחטט אחריהם מדרבנן ולא דמי לבשר החופה את החלב דשרי, דהכא בהמה בחייה פרוקי מיפרקא ונמשכין החוטין בהליכתה ומתגלים. עיין שם.

ביו"ד סי' ס"ה: יש חוטין שאסורים משום דם כגון חוטין שביד ושבתף ושבלחי התחתון (בצד הלשון משני הצדדים) ובלשון ובצואר, וחוטי חלב וחוטי העוקץ וחוטי הדקין שהם בתוך שומן הדקין כמו בית עכביש מסובכים זה בזה. רמ"א ונהגין להסיר גם את ג' חוטין אצל החזה בפנים וכן נוטלין אחורי האזנים, ואינו אלא חומרא בעלמא.

חוטין

חמשת החוטין שבעוקץ שר' יהודה מנאם בגמרא נחלקו בהו הראשונים אם כולם נאסרו משום חלב או חלק משום חלב וחלק משום דם וגם על מקומו של העוקץ. רש"י סובר שכל חמשת החוטין הם חוטי חלב, ונאמר שם שהעוקץ הוא עצם האנקא והחוטין הם חוטי הכסלים (כפלי). שם: קרום זה הוא עבה וחזק ואע"פ שאינו חלב הכסלים אבל חלב הוא. רש"י מפרש בדף ח': ואותו קרום שאנו נוטלים מן הכסלים עב וחזק הוא לכך אסור שחלב נבלע בו. והחוטין שבו יונקין מהחלב לכן אסורין הן משום חלב.

המרדכי בפרק גיה"נ סי' תר"ס בשם ספר יראים סובר שהעוקץ הוא הזנב ואיסור החוטין הן מפני שיונקין מחלב הכליות לכן יש לחטט אחריהם כדין חוטי חלב כרש"י. הרמב"ם מחלק את החוטין אלו לשני סוגים, חוטי הכסלים הן חוטי חלב אבל חוטי העוקץ חוטי דם הן, כמו שכתב בפ"ו מהל' מאכ"א הלי"א: חמשה חוטין יש בכסלים שהאסורים משום חלב, ובחלי"ג ביני חוטי דם כתב: חוטי חלב וחוטי היד וחוטי העוקץ אסורין משום דם.

עתה יש לנו לברר אם החוטין איסורן הוא כמו שמפורש רש"י ותוס' רק מדרבנן או איסורן מדאורייתא.

הר"ן והרשב"א בחדושיהם כתבו דאיסור חוטין הוא, רק מדרבנן, הרמב"ם בפ"ו מהל' מאכ"א הלט"ז כתב יראה לי שכל אותן החוטין והקרומות אסורין מדברי סופרים, וא"ת שהם אסורים מן התורה בכלל כל חלב ודם, אין לוקין עליהם אלא מכת מרדות ויהיו כחצי שיעור שאסור מן התורה ואין לוקין עליו, וכתב המגיד משנה: הטעם לדברי רבנו לפי שאין אלו דם גמור היוצא צלול ואע"פ שדם האיברים האוכל ממנו כזית לוקה כנוכר בפ"י, הוא מפני שהדם צלול וקריו דם, אבל אלו, דם אסרה תורה ולא חוטין וקרומות. ובפירוש אמרו בגמ' בפגה"נ חוטין שבחלב אסורין ואין חייבים עליהם וסבר רבינו דאסורין הוא דרבנן כמו פי' רש"י ותוס' וכן רעת הרשב"א, ובמגיה למשל"מ פי"ג מהל' שגגות ה"ה מה שביאר בדברי המל"מ.

אבל הרמב"ם בפ"ו מהל' מאכ"א"ס אומר שמא מה שאמרה הגמ' חלב אמר רחמנא ולא חוטין זה רק למיעוטי ממלקות אבל איסור דאורייתא איכא ומשו"ה בתבו התוס' והרא"ש, דחטיטה הוי ודאי מדרבנן משני טעמים: חדא דחלב אמר רחמנא ולא חוטין א"כ אפילו חוטין הגלויין (עי' תוס' שם) ג"כ אסורין רק מדרבנן ואפילו אם נימא דחוטין מגולין אסורים מדאורייתא מ"מ דחטיטה הוי מדרבנן מטעם תוך הכסלים. התפ"י כותב דחוטין מעיקרא הם חלב גמור, תמוה הדבר, בהל"מ פ"ו מאכ"א שאמר ואין שום נפק"מ בין מגולין ומכוסים אין עליהם חיוב כרת ומלקות, אפילו לאל', הפוסקים שסוברים שחוטין אסורין מדאורייתא.

בש"ע לא מבואר אם חוטין אסורין מדאורייתא או מדרבנן וכתבו סתם שחוטין אסורין ואין חייבין עליהם, לכאורה למאי נפק"מ אם החוטין אסורים משום חלב או משום דם? יש הבדל גדול, בחולין צ"ג ע"א אומרת הגמ' נפק"מ הני דמשום דמא אי מתתך להו ומלח להו שפיר דמי, הנך (של חלב) לית להו תקנתא.

חוטין

והראב"ן סי' רפ"א מברר יותר ברור ואומר: נפק"מ דחלב צריך להוציא כולו ולדם די בחתיכה ומליחה כמו שאמרה הגמ', ויש עוד נפק"מ בין חוטי חלב לחוטי דם אם איסורן משום דם מותר לצלותן אפילו בלי חתיכה ומליחה עיין בראש פגי"הנ ובחידושי הרשב"א חולין צ"ג ובשלטי הגבורים בשם הרשב"א ובבית יוסף סי' ס"ה שהביא את דעת הרמב"ם מהל' מאכ"א דצלי לא בעי חתיכה. והש"ג לומד דהרמב"ם מחלק בחוטי דם בין בישול שצריך לכתחילה להוציאן ודיעבד סגי בחתיכה ומליחה ובצלי אפילו לכתחילה סגי בחתיכה ומליחה אבל בשם דמשק אלעזר אומרים דהרמב"ם סובר דגם לצלי בעי חתיכה ומליחה דלא כהל"מ וגורס בדברי הרמב"ם וכן לצלי.

בשו"ע סי' ס"ה סעי"א פסק כשיטת הגאונים לצלי מותר בלא חתיכה, הגמ' חולין צ"ג שהבאנו: חמישה חוטין אית ביה בכפלא תלתא מימינא ותרתי משמאלא, תלתי מיפצלי לתרי תרי ותרי מיפצלי לתלתא תלתא. נפק"מ דאי שליף להו עד דחמימי מישתלפי ואי לא בעי חטוטי בתרייהו רש"י מפרש שבעוקץ היינו חוטי דכפלי פלוק"א עוקץ "הנקא" בעי לחטוטי בתרייהו עד שימצאו במספר זה. וראשי הפיצולין נדבקין תחת החוזה בראשי הצלעות...

הרא"ש בפגי"ה"נ כתב: דראשי הפיצולין מצוין בחצי הבהמה של הפנים וצריך ליוהר לחטט אחריהם וכן כתוב בטור סי' ס"ד מכאן מבואר שהרא"ש והטור וגם התוס' צ"ג שכתב: וצריך ליוהר אותם הקונים חלק של פנים לחטט אחריהם עד החוזה. שאסורין הוא משום חלב. והפרמ"ג סי' ס"ה במשבצות זהב אות ב' מביא בשם מהר"ן בהל' ניקור שהביא הפרישה דשיטת רש"י דאותן החוטין בחלק בפנים אסורים משום דם וסגי בחתיכה ומליחה. דעת הה"ר ברוך מייזליש על מקום של חמשה חוטי דכפלי וזה לשונו.

בגמרא חולין צ"ג: אמר רב יהודה חוטין שבעוקץ אסורין, חמשה חוטין אית ביה בכפלי, תלתא מימינא ותרי משמאלא. תלתא מפצלי לתרי תרי, תרי מפצלא לתלתא תלתא נפקא מינה דאי שליף להו בחמימותם משתלי ואם לאו בעי לחטוט בתרייהו עד שימצא במספר הזה. וראשן אחד מחובר בשדרה וראשי הפיצולין תחת החוזה. והנה רש"י ז"ל פ' על חוטי העוקץ היינו ה' חוטי דכפלי ועוקץ הוא מפרש "הנקא", וזה מבואר לפי שיטת רש"י דחוטי העוקץ הם חמישה דחוטי דכפלא והיינו הך.

הרמב"ם ז"ל כתב בהלכות מאכ"א פ"ו הי"א חמשה חוטין יש בכסלים שלשה מימין ושנים מן השמאל וכ' ואסורין משום דם ונראה לפירושו דעוקץ הוא הזנב הרי חלקן לשני דברים. א. דחוטי הכסלים אסורין משום חלב. ב. וחוטי העוקץ אסור משום דם.

במרדכי סי' תר"ס כתב בשם ראם: יש מפרשים עוקץ "הנקא" ואינם בקי באותם חוטין כי לא ידעתי חוטי חלב באותו מקום, לבד חוטי דכפלי הנמשכים עד תחת המתנים. ואני שמעתי ונראה לי עוקץ — זנב ונראה שהוא אסור משום דגדילים ויונקים מחלב הכליות ובעי לחטוטי בתרייהו עכ"ל. הרי שמפרש לא כרש"י ולא כהרמב"ם — כי הרמב"ם אומר שהם אסורים משום דם. ונראה ליישב דברי המרדכי דכוונת המרדכי. על חוטי העוקץ שמעל העוקץ והוא נראה שיונק מהחלב שנמצא עליו ורש"י והרמב"ם סוברים שחוטי העוקץ הם גידי דם והחוטים בתוך העוקץ ואין סתירה בין שיטת המרדכי ורש"י והרמב"ם

חוטין

הטור סי' ס"ה א' פוסק שחוט העוקץ אסורין משום דם ובמעו"ט מפרש דברי רש"י. וראשי הפיצולין נדבקים תחת החזה בראשי הצלעות כלומר בסמוך לצלעות ואין פירוש "ראשי" — שכאן תחילתן אלא בעצן. כלומר בסמוך להן לאורך הצלעות וכלפי שאותו הצד ששם מונחים הפיצולין הוא חדר. משא"כ מצד השני שהוא עב משו"ה נקט בלשון "ראשי" הכוונה היא שהחוטין הם סמוך לצד החד שבצלעות. הפרישה סי"ח כתב חוטין שבעוקץ, וראשי הפיצולין נדבקין תחת החזה נמצאים בחצי של פנים, וכן משמע מדברי התוס'. וכתב מהר"ן בהלכות ניקור דף כ"ט וז"ל אבל במחילה מהם. לפרש"י שפי' עוקץ — הנקא — נ"ל שאינו מדבר בחצי הפנים אלא בחצי של האחור בחתיכה שקוראי קושליץ — סינטה — באותה חתיכה יש חמשה חוטין ואסורין משום חלב. ובדברי הפרישה נראה כונת רש"י שכתב חוטין שבעוקץ "סינטה" וגם לפי הפרישה שמפרש רש"י חמשה חוטי דכפלי הם חוטי העוקץ. זה לא עולה בקנה אחד, כי לפי פי' רש"י שאומר: וראשי הפיצולין תחת החזה ונמשכין עד השדרה כונתו עד הקושליץ הסינטה וזה אינו, כי הפיצולין מתחת החזה לא מגיעים להקושליץ.

ולפי הניקור הירושלמי שאומר שהחמשה חוטי דכפלי נמצאים תחת הרפאלע הדבוק לשפונדר והם החמשה חוטי דכפלי — והם גידי חלב — הלא הם לא נשלפים לא בחמימי ולא בקירי. זה לא יכול להיות. לכן דעתי היא כי חמשה חוטי דכפלי הם מן הכסלים ושורשם מתחיל מהברטיל שבכסלים הנקרא (שין ברעטיל) ומשם נמשכים לשדרה לקושליץ הסינטה ואלו נשלפים בעודם חמים. ע"כ לשונו של הרב ברוך מייזליש.

ובספר ניקור "צינה לדוד" כתב: וראשי הפיצולין נדבקין תחת החזה הוא הכסל וב' החוטין מצלע ו' וי"א הם אסורין משום דם וצלע הי"ב הוא אסור משום חלב. מכאן מתחיל חלב המתנים, לכן נכון הוא לנקר בכל צד ג' צלעות ולגיד על הצלע י"ב צריך לחטט אחריו. ותורת הניקור הירושלמי תמה עליו וכותב: ודבריו תמוהים מאד מה שדייק מלשון הבי"ש שכתב וראשו אחד, דהכוונה דווקא ראש של חוט אחד וזה אינו, דתיבת אחד קאי על הראש היינו דיש לכל חוט שני ראשין אחד עולה למעלה תחת החזה ואחד מחובר לשדרה על זה קאמר הבית יוסף דראשו האחד מחובר לשדרה, וכונתו לכל חוט מהחמשה חוטין כמו שהבאתי לעיל בהדיא משלחן גבוה.

וברש"י שלפנינו הגירסא היא וראשו אחד וקאי על כל החמשה חוטין, כמו שכתב הרא"ש, שכתב: דהנהו חמשה: ראשו אחד מחובר לשדרה משמע בהדיא דקאי על כל החמשה חוטין דצריך ליטול שלשה חוטין שביין צלע לצלע בחלק הפנים ומביא את רבינו ירוחם נתיב ט"ו אות י"ד שכתב יש חוטין בין צלע לצלע בחצי הבהמה לפנים. ונהגו הנשים לחטט אחריהן ולנקר. וגם בד"מ סי' ט"ד אות ו' בשם האו"ה האריך שכתב ונהגין בקצת מקומות שנוטלין הגידין הסמוכין תחת הג' צלעות עד השדרה שצריך לחטט אחריהם. ומסיים דצריך ליטול השלושה חוטין מצלע י"ב וי"א וי' עי"ש.

חוטי דם

בגמ' חולין צ"ג ע"א: חמשה חוטין הוי, תרי משום דמא, דידיא ודלועא משום דמא (רש"י שביד ושבלחי). בטור יו"ד סי' ס"ה: יש חוטין שאסורים משום דם שבהם, כגון חוטין שביד ושבתתך ושבלחי ובלשון ובצואר ומליחה לא מהני בהו אם לא שיחתכם תחילה. בשו"ע ס"ה: יש חוטין שאסורים משום דם שבהם, כגון: חוטין שביד ושבתתך ושבלחי התחתון שבצד הלשון מכאן ומכאן ובלשון ובצואר וחוטי הלב וחוטי העוקץ וחוטי הדקין (יד אברהם) שהם בתוך שומן הדקין ומליחה לא מהני בהו אם לא שיחתכם תחילה שהם בתוך שומן הדקין כמו בית עכביש מסובכין זה בזה. הג"ה. ונהגין להסיר ג"כ חוטי אורך אצל החזה מבפנים וכן נוטלין חוטין אחרי האזנים (ספרי הניקור, ואינו אלא חומר בעלמא). להוציא החוטין שאסורים משום דם — זה מנהג חו"ל, החוטין שביד ושבתתך ושבלחי התחתון שבצד הלשון מכאן ומכאן, בלשון ובצואר וחוטי הלב וחוטין העוקץ וחוטין הדקין שהם בתוך שומן הדקין, כמו בית עכביש מסובכין זה בזה.

קרומים של דם

בגמ' חולין צ"ג מבואר דשני קרומין האסורין משום דם הם דביעי ודמוקרא, וכן כתב הרמב"ם בפ"ז מה' מאכ"א הי"ג: קרום שעל המוח שבקדקד וקרום שעל הביצים, הבל אסורין משום דם, כתוב הטור סי' ס"ה שקרום שעל המוח צריך לחתכו ובשו"ע סי' ס"ה ס"א: קרום שא"ל המוח שבקדקד אסור משום דם, ומליחה לא מהני בהו, הרמ"א סימן ס"ח ס"ד כתב.... לכתחילה נהגין ליטול המוח קודם המליחה מתוך הגלגולת ולחתוך הגלגולת שתי וערב, שאז מחתך הקרום היטב, ויש מסירין הקרום, עכ"ל.

בטהרות אהרן סק"א כתב: שני קרומין יש למוח אחד שהמוח מונח בתוכו, ואחד נשאר דבוק בעצם הגלגולת, וזה הנשאר בעצם הגלגולת מעביר הקרום שתחת המוח הדבוק בעצם, ומנהג יפה בכמה קהלות שקוצצים את עצם הגלגולת, היינו כל הקדירה שהמוח מונח בתוכו ומשליכים, כי קשה להוציא משם את הקרום, ואין צריך לזה זירוז, כי אין בו חסרון כיס. וכן כתוב בצינל"ד סי' א' סק"ב ובעקרת הבית סי' ג' בעמודי זהב סי' ב'.

קרום שעל הביצים אסור משום דם, חולין צ"ג ע"א הני כביעי דגדיא, וכתב הרמב"ם בפ"ז מהל' מאכ"א הי"ד, "ביצי גדי או טלה שלא השלים ל' יום מותר לבשלם בלי קליפה". ויש מסירין הקרום. והדרכ"ת כתב בשם יד יהודה כעת אנו נוהגין ליטול המוח ולהסיר הקרום מכל וכל, ובדיעבד אם חתכו שתי או ערב סגי ואפילו לא הסיר קרום המוח לפני המליחה ואפילו בשלו כך.

בתפארת יעקב על חולין צ"ג א. אומר: תלתא משום תרבא דאף דגבי קרומין לא אמרה הגמ' דנפקא מיניה בחתיכה ומליחה, שסמך על מה שאמרה הג' לעיל גבי חוטין דנפק"מ לענין חתיכה ומליחה. דאל"כ מאי נפק"מ אם הקרומים אסורים משום דם או משום חלב. ולפי זה יוצא אם חתך הקרומים שהם משום דם ומלחו מותר כמו בחוטין. וכן מפורש בשאלתות פ' אחרי מות, אחרי שהביא: שקרומים אסורים משום דם ומשום חלב וסיים שם והנ' כדאמרן דדמא אי מחתך וכו' וכן כתב ביש"ש פגי"ה סי' ט'.

הקרומים

בספר גבעת פנחס, הובא: הנוקר את הבשר מתחיל בראש חותכו ומעביר הקרום שעליו. ואח"כ הקרום הדבוק בעצם הגולגולת. בספר בית יצחק: שני קרומים יש למוח אחד שהמוח מונח בתוכו ואחד דבוק בעצם הגולגולת וצריך להסירם קודם שימלחנו ואח"כ מעביר הקרום הדבוק בעצם הגולגולת מנהג יפה יש כמה קהילות שקוצצין את עצם הגולגולת, כל הקדירה שהמוח מונח בתוכו ומשליכין, כי קשה להוציא משם את הקרום.

וקרום שעל המוח שבקדקד וקרום שעל הביצים לא מהני בהו מליחה אם לא חתכם תחילה, ואח"כ מלחם, הני מילי לבשלם בקדירה, אבל לצלי לא צריכים לחתוך ולא למלוח משום דנורא מישאב שאיב, ויש שאומר דדוקא שהחוטין הן מול האש אבל החוטין המובלעים בתוך הבשר אין האש מוציא את הדם אלא אם חתכן, ואם לא הוציאן ובשלם בלי לחתוך צריך ששים כנגד כל החוטין. הרשב"א ובצלי סגי הקליפה. הגהות אשרי: מה שכתוב דאם בשלו בלא... מותר בדיעבד יע"ש ש"ך לעיל סי' כ"ב סק"ח ושפ"ד כאן סק"ה ומ"ז סק"א ועיין בספר עטרת שלמה בחידושו לס' זה מ"ש בזה במנח"י ט"ז סק"ג השיג ע"ז דכיון דקיי"ל דאמרינן חנינ', בשאר איסורים צריך ששים נגד כל החתיכה שלא נקרו מדם. ובתב"ש סי' כ"ב סק"ז, ובשאל יוסף כתב: שה"י עובדא כוז לפניו והורה כדברי המנח"י להחמיר אבל במקום הפ"מ הסומך להקל לא הפסיד בפ"ז סק"ג שכותב: דוקא אם בשלו אחרי צלי מלא קליפה או אמרינן דאינו צריך ששים נגד הקליפה כיוון בצלי הוי הקליפה חומרא בעלמא והגהות מהרש"ק על הפרמ"ג שכתב דהעיקר לדינא לא אמרינן בחוטין שבצואר חנינ' וסגי בששים בכל הקדירה נגד החוטין, עי"ש.

קרום שעל הביצים אסור משום דם, בגמ' צ"ג ע"ב אמר מר בר"א הני ביעי דגדיא עד תלתין יומא שריין בלא קליפה, מכאן ואילך אי אזרען אסורין, ואי לא אזרען שריין, מנא ידעין. אי אית ביהו שורייקי סומקי אסורין לית בהו שורייקי סומקי שריין, ופירש"י שריין בלא קליפת הקרום, דאכתי לא נפיש דמיה ליבלע באיברים, גדיא, לאו דוקא אזרען, יש בהן זרע אסורין דבידוע שיש דם, וכן פסק הרמב"ם בפ"ז מהל' מאכ"א הי"ד: וז"ל: ביצי גדי או טלה שלא השלים ל' יום מותר לבשלן בלא קליפה, לאחר שלושים יום אם נראה בהן חוטין דקין אדומים בידוע שהולך בהן הדם, ולא יבשל עד שיקלוף או עד שיחתך וימלח כמו שביארנו, ואם עדיין לא נראה בהן חוטין אדומים מותרין, והל"מ כתב:

ופירש"י גדיא, לאו דוקא וכ"כ רבינו, גדיא או טלה ואינו יודע אם הזכירו בגמ' גדי למעט בהמה גסה דאפילו תוך שלושים יהיו אסורין, ומתבאר מדברי רבינו שביצי גדי או טלה אפילו נראה בהם חוטין אדומין תוך שלושים יום מותרין וכ"כ הרשב"א, וז"ל: שאין אדם זה אלא שומן ופשוט.

ובדברי חמודות פניה"ז ס"ז אות מ"ג מביא את הל"מ וכתב מלשון הטור שכתב סתם ביצי זכר בקודם ל' מותרין אפילו יש בהן חוטין אדומים משמע דקאי גם על בהמה גסה וכן הוא בשו"ע והוא משום שהבין הטור בדברי רש"י מה שכתוב גדי לאו דדוקא לרבות כל הבהמות, אפילו בהמה גסה.

ובשפ"ד סי' ס"ה סק"ט הביא שם דברי הכנה"ג שביצי שור אפילו בתוך ל' אסורין וצריך לנקר הקרום שעליהם וכתב לפי המנהג שכתב הרמ"א אף גבי גדי וטלה נוהגין לנקר בתוך שלושים וסיים ובדיעבד אין לאסור. בטהרות אהרן סי' כ"ז כתב שנוהגין ליטול שני קרומין מהביצים וכן כתבו יתר טפרי הניקור.

בירור הלכות גידי דם

אמר רב יהודה אמר שמואל חוטין שביד אסורין, רש"י: חוטין שביד שאנו נוטלין מן הכתף. אמר רב ספרא, משה! — (רש"י תלמיד חכם) מי אמר רחמנא לא תוכל בישראל? אמר רבא, משה! מי אמר רחמנא אכול דמא, חתכיה ומלחיה אפילו לקדרה נמי שפיר דמי, אמר אביי ואיתימא רב יהודה חמשה חוטי הווי, תלתא משום תרבא ותרין משום דמא. דטחלי ודכפלי ודכוליא משום תרבא, דידיא ודלועא משום דמא. (רש"י דלועא שבלחי וחוטין דקין הוא...) למאי נפקא מינה, הני דמשום דמא אי מחתך להו ומלח להו שפיר דמי, הנך (משום חלב) לית להו תקנתא-חולין צ"ג. אמר רב חוטין שבלחי אסורים וכל כהן שאינו יודע ליטלן אין נותנין לו מתנה — (רש"י חוטין שבלחי אסורין משום דם) ובגמרא מסיים, ולא היא, אי בטויא — (בצלי) מידב דייבי (הדם זב מעצמו) ואי לקדרה — לבישול — אי דמיחתך להו ומלח להו מידב דייבי (חולין קל"ג) רבינו ניסים על הרי"ף... דם האברים שלא פירש אפילו מדרבנן שרי. וכ"ת ה"מ היכא דלית בה חוטין דמיקרי דם האברים, אבל בשיש בו חוטין לאו דם האברים הוא, דהוי הוא ככנוס בכלי! ליתא, אם איתא דבשר שיש בו חוטין צריך הכשר יותר, היכי אמרינן גבי חוטין שבלחי, ולא היא, אי בטויא מידב דייב הוי לן לפרושי. אלא ודאי מדקאמרינן סתמא, ש"מ דבשר שיש בו חוטין דינו כשאר בשר — ...פסקן של דברים! שאם לא שחט את הורידין כל החוטין שבגוף צריכין חתיכה אפילו לצלי, מיהו לקדרה אפילו חתך את הורידין חוטי דידיא. ודלועא צריכין חתיכה שאין דם שבחוטין אלו, יוצא ע"י מלח אלא בחתיכה. והראב"ד כתב: שכל החוטין שצריכין חתיכה הרוצה לצאת ידי חתיכתן. לא יסמוך על חתיכת הבשר לבד; לפעמים החוטין סמוכין לעצם ונדבקין בו ואינם נחתכין לכן מן הראוי לחתוך הבשר יחד עם העצם או בודאי יחתוך החוטין והדם שבחוטין יצא. מה שאמרינן: דידיא ודלועא משום דמא ה"ה לחוטין שבגוף העוף כי בגוף העוף דינו כיד הבהמה וכן עצם לחי העוף והחוטין שבכתף כמו ידא הם, וצריך לחתכם או ליטלם וכן החוטין שתחת הלשון בכלל דלועא הם, וצריך לחתכם או ליטלם.

לשון ריא"ז

ויטול חוטין שתחת הידים כולם והחוטין בראש תחת הלשון ושבצואר שהן משום דם וכל אלו, אסורין משום חלב וכל דם לא תאכלו. ולא נתפרשו אלו מדברי חכמי התלמוד, "שלטי הגבורים".

הראש:

א"ר יהודה אמר שמואל חוטין שביד אסורין ואין להם היתר במליחה כמו לשאר בשר כי המלח אינו מפליט דם הכנוס בחוטין אם לא חתכו, ודם הכנוס בחוטין אינו כדם הנבלע באברים כי הוא כנוס בחוטין ואם צלאו בלא חתיכה, החוטין אסורין והבשר מותר, ואפילו קליפה לא בעי, ואם חתכיה ומלחיה אפילו לקדרה נמי שפיר דמי חוטין של יד, לצלי לא בעי, לא חתיכה ולא מליחה — החוטין דידיא ודלועא משום דמא, וחוטין שבלשון הם בכלל הלחיים במתנת כהונה למאי נפקא מינה, דמשום דמא אי מחתך ומלח שפיר דמי.

חוטין

דברי המודות:

דידא ודלועא: לשון הטור ריש סי' ס"ה חוטין שביד ושככתף בסוף הס' בסדר הניקור לבעל העיטור שצריך לנקר חוטין מהכתף וחוטין אחרים מהיד. כתב הרשב"א בשם הראב"ד דחוטין שבכתף בכלל ידא הם, ועוד כתב הרשב"א והר"ן בשם הראב"ד גף העוף כיד הבהמה לכן צריך לחתוך עצם האגפים ולמולחם וכן עצם הלחיים בעוף. בפרק השוחט גבי צולחו כולו כאחד כתב הר"ן דיש מי שאומר שלא נאמרו חתיכות שני חוטין אלו דידא ודלועא אלא בבהמה אבל בעוף אין צריך שחוטי העוף רכין הן ודמן יוצא ע"י מליחה. ורמ"א כתב שהמנהג שאין נוטלין מן העוף שום חוטין רק חוטי הצואר אבל לא מן הגף ולא מן הלחיים וכתב א"י בשם הא"י דבדיעבד אם הוטר רק הראש מן העוף סגי והמרדכי כתב על החוטין הנמצאים ברגלי הבהמה ובירכי העוף. כשחם מלאים דם, טוב ליזוהר ולהשליך אותם גידין, ואותם שנמצאים בירכי העוף שרגילים תמיד להיות אדומים ואין רגילים להסירם מתוך המנהג נראה שמוותרים אפשר לומר שאינם דם אלא גידים אדומים.

באו"ה הביא דברי ר"י וכתב שם כלל כ' דמנהג הנשים לחתוך בארכובה ירכי העופות קודם מליחה בגלל החוטין האדומים ואם לא נחתכו ונתבשלו כך אין לאסור כי לא הוזכרו בגמרא, וכן כתב הרשב"א דכל חוטין חוץ מידא ודלועא לא צריך חיתוך, במליחה לבד סגי להו, כשאר בשר, כי דמו תצא חיטב דרך הורדין חוץ דידא ודלועא שאין נגרדין דרך הורדין כלל.

וחוטין שבלשון הם בכלל דלועא. וכ"כ הרשב"א והר"ן בשם הראב"ד וכ"כ בעל העיטור בסדר ניקור מחתך בסכין תחת שורש הלשון ומוציא ממנו חוט של דם ובהגהות אשר"י כתב: חוט שתחת הלשון ובצואר אסורים משום דם וכתב שלא נתפרשו מדברי הגמרא. הרמב"ם כתב: יש בגוף הבהמה חוטין וקרומים שהם אסורין, מהם, משום חלב ומהם, משום דם. וכל חוט או קרום שאסור משום כל דם לא תאכלו צריך לנטלו ואחר כך ימלח הבשר ויבשל. ואם חתכו ומלחו אינו צריך לנטלו וכן לצלי (הלכות מאכלות אסורות פ"ז ד"י).

...חוטי הלב וחוטי היד וחוטי העוקץ וחוטי הלחי התחתון שבצד הלשון מכאן ומכאן וכן החוטין הדקין שהן בתוך חלב הדקין כמו בית עכביש מסובכים זה בזה. וקרום שעל המוח שבקדקד וקרום שעל הבצים הכל אסורין משום דם (שם פ"ז ה' י"ג). הרמב"ם אמר כאן כל חוט או קרום שאסור משום כל דם לא תאכלו צריך לנטלו אבל המגיד משנה לא אמר צריך לנטלו אלא — והחוטין הצריכים חתיכה ומליחה הן אותן שהזכיר למטה חוטי הלב, וחוטי היד, ושאר החוטין הרי הן כבשר ואינן צריכין חתיכה ומליחה, שם גם הרמב"ם אומר ואם חתכו ומלחו אינו צריך לנטלו אבל כל חוט או קרום שאסור משום חלב בין לצלי בין לבישול צריך לנטלו מן הבהמה. לשון הרמב"ם, בהגהות מיימוניות מביא שם. כתב בה"ג הני ורידין קטנים שבכתף אפילו חתכה ומלחה אסור עד שיוציאן וכן דעת רבינו המחבר בסמוך, ובספר התרומה ובס"ה כתבו שיש ליישב דבריו שמפני שהן דקין מאד אין הדם יוצא מהן אף בחתיכה ומליחה.

חוטין

הטור:

יש חוטין שאסורים משום דם כגון חוטין שביד ושבתך ובלשון ובצואר ומליחה לא מהני בהו אם לא שיחתכם תחלה ואח"כ ימלחם ואז מותרים אפילו לבשלם בקדרה וי"א דאפילו לצלי אסורין בלא חתיכה ואפילו אם מלחן וצלאן אסורין דכל זמן שלא חתכם אין האור שואב הדם – ואם חתכן מותר לצלותן אפילו בלא מליחה. והגאונים כתבו שמותרין לצלותן אפילו בלא חתיכה ומליחה וכן היא מסקנת הרא"ש ז"ל, לשון הטור.

הבית יוסף הביא את הגמרא (חולין צ"ג) אמר ר' אבא אמר רב יהודה אמר שמואל חוטין שביד אסורין ופירש"י חוטין שביד שאנו נוטלין מן הכסף ובדף קל"ג אמרינן דחוטין שבלחי אסורים ופירש"י משום דם. ובדף צ"ג אמר אביי ואיתימא רב יהודה חמשא חוטי הוו. תלתא משום תרבא ותרי משום דמא דטחלי ודכפלי ודכולייטא משום תרבא; דידא ודלעה משום דמא. למאי נפקא מינה? הני דמשום דמא אי מחתך להו ומלח להו שפיר דמי, הנך, – משום תרבא – לית להו תקנתא, ורש"י ומפרש דידא, שביד למעלה פירש רש"י שביד שאנו נוטלין מן הכתף – והמחבר מביא שני דברים לחוד – חוטין שביד ושבתך חד ביד, וחד בכתף, ובסדר הניקור לבעל העיטור הביא כמו הטור, שצריך לנקר חוטין מהכתף וחוטין אחרים מן היד. והרא"ש מביא בשם הראב"ד כמו רש"י דחוטין שבכתף בכלל ידא הם וכתוב בסה"ת: צריך לנקר חוטין שבזרוע שבכתף לפנים – ומה שכתב הטור בלשון יש חוט של דם, אומר הבית יוסף לא מצאתי בגמרא אלא הרשב"א והר"ן כתבו בשם הראב"ד דחוטין שבלשון בכלל דלועא הן וצריך לחתכן או ליטלן והנה בסדר הניקור לבעל העיטור שהובא בטור כלשונו בס"ה הנוקר את הבשר מתחיל בראש. מוציא המוח ומעביר הקרום שעליו ואח"כ מעביר הקרום דתחת המוח הדבוק בעצם. ונוטל הלחיים ומחתך בסכין מצד הלשון ומוציא גיד אחד ומחתך מצד ב' ומוציא ביד, אחד, ומחתך בסכין תחת שורש הלשון ומוציא ממנו חוט של דם ויורד לגגרת למקום השחיטה ומוציא משם שני גידין סמוך לבשר מצד זה ושני גידין הסמוכים לבשר מצד השני. וחותר את החזות לשנים מאותו בשר ארום הסמוך לחזה מוציא חוט של דם, אוחז מקצת החזה עד קצתו ואותו הדבר מהחזה השני ומחלק בסכין בין הכתף לגוף מתחיל מראש הכתף חותר באמצע ומוציא גיד עבה מחתך עד הזרוע ועד היד פירוש. עד סוף הזרוע עד שימשוך כל הגיד מהתחלת הכתף הסמוך לשררה עד סוף היד וצריך לשקוע הסכין יפה עד שיעקור אותו גיד והחוטין הנמשכין ממנו מעיקרו ומוציא מצד כתף מלמעלה חוט אחד וכן לכתף השני ומוציא משם גיד א' שהוא סמוך לעצם היד עד סיומו של הגיד החזה אלו דברי סדר הניקור של בעל העיטור.

הבית יוסף מביא את הרא"ש: וזה לשונו: וכתב הרא"ש חוטין שביד אסורין ואין להם היתר במליחה כשאר בשר כי המלח אינו מפליט דם הכנוס בחוטין אם לא חתכן, ודם הכנוס בחוטין אינו כדם הנבלע באיברים כי הוא כנוס בחוטין ואם צלאו בלא חתיכה החוטין אסורים והבשר מותר אפילו קליפה לא צריך. ובתשובות הגאונים. וכן סבר ר' עמרם. לצלי לא בעי לא חתיכה ולא מליחה וכן דעת הר"ן וכ"פ הרמב"ם בפ"ג מהמ"א. וכתב הרב המגיד שכן דעת הרבה מפרשים. והרשב"א בס' ס"ז סובר שלצלי צריכין חתיכת החוטין ולא מליחה. הפרישה מביא את מהר"ן חביב שכתב: דלהכי הכניס רבינו (בעל העיטור) דין חוטין אלו ודין ביצי זכר שאסורין משום דם בתוך דיני חלב משום שתלויין בניקור.

חוטין

ועוד בשיטת הגמרא הכללו ביהד החוטין האסורין משום חלב ומשום דם: דאמר ר' יהודה חמשה חוטין הוה שלשה משום תרבא ושנים משום דם הכוונה בזה כמו חוטי חלב צריכים להוציאם גם כן חוטי דם דינם להוציאם.

והדרכי משה מביא את הר"ן בפ' השוחט ובפ' ג"ה שאומר: דאף אם נשחטו הוורדין צריך להסיר כל החוטין אלו וכ"ה במ"מ פ"ו וא"ו האורך מהחזה בפנים לצד הצלעות יש גיד היוורד מן הצד הלחיים לכתף ולמטה במקום שמתחברים הצלעות לחזה ולכן צריך ג"כ להסירו וכ"ה לקמן בסדר הניקור עוד מצאתי בסדר הניקור שצריך להסיר החוטין אחורי האוזנים שהם מלאים דם וסיים שם וחוטין שבכתף בכלל זיידא הם וחוטים של לשון בכלל דלועה הם.

המחבר ביורה דעה ס' ס"ה.

יש חוטין שאסורים משום דם — חוטין שביד ושבכתף ושבלחי התחתון משני הצדדים — בלשון ובצואר — וחוטי חלב — לפי דעת הראב"ד והרשב"א סובר שאינן אסורין אלא אותן שנזכרים בגמרא — וחוטי העוקץ וחוטי הדקין שהם נמצאין בשומן כמו בית עכביש מסובכים זה בזה הרמ"א: ונהגין להסיר ג"כ ג' חוטי אורך אצל החזה מבפנים וכן נוטלין חוטי אחורי האזנים. הרמ"א בשם סדר הניקור וכותב ואינו אלא חומרא בעלמא. הי"ד אברהם" אומר יש חוטין אסורין משום דם שבהם כגון חוטין שביד וחוטין הדקין שהם בתוך שומן הדקין. ומליחה לא מהני כהו אם לא שיחתכם תחילה. הזכיר כאן חוטי הדקין לומר שאסורין משום דם אבל לא כיון על זה שכתוב אם לא שיחתכם — כי בחוטי הדקין לא מהני חתיכה אלא ניקור כמ"ש הרשב"א והט"ו סוף סימן ע"ה והרא"ם כתב בס' יראים. בשם רב יהודה גאון מזה אפשר ללמוד שהי"ד אברהם" רוצה לומר שחוטי דם לא צריכים ניקור כלומר להוציאן אלא מספיק חתיכה.

וחוטי העוקץ אומר הגר"א שבעוקץ אסורין ומפרש הטעם משום דם.

הפרי מגדים שואל: ודע דבש"ע יש קושיא, כאן כתב חוטין שבעוקץ משום דם והוא פי' הר"ם. וליעל סימן ס"ד חשיב ליה — העוקץ — בהדי חוטי חלב ואיך יועיל חתיכה ומליחה? וכבר הוקשה לחש"ג והפרישה וכה"ג הטור שכתב כן וכה"ג בסימן ס"ד אות נ"ג והפרישה תירץ וגם בהגהות הטור אות י"ז שבסימן ס"ה תפס לשון הר"ם ולא נקוט לה אלא משום אינן חוטין והנה המחבר לא יתישב זה. דכאן תפס בפשיטות דחוטי עוקץ משום דם ומהני חתיכה ומליחה ובס' ס"ד סי"ג קחשיב בחוטי חלב? אלא כודאי מה שרש"י אומר דחוטי עוקץ אסורים משום חלב אלו הנמצאים בחלק אחוריים. והחוטי עוקץ האסורים משום דם נמצאים בצד הפנים לכן כתב רש"י פעם איסורן משום חלב, ופעם משום דם. וא"כ הטור שכתב חלק הפנים הוא משום חלב כ"ש חלק האחוריים. כנראה המחבר מספקא ליה אי כרש"י שאסורין היא משום דם או כהר"מ משום חלב לכן בסימן ס"ד חשיב בין איסור חלב, וכאן לאיסור דם ומ"ש דחתיכה מהני לא לכל, לכולם חוץ מחוטי העוקץ.

חוטין

בספר ניקור הירושלמי מביא את השו"ע סי' ס"ה שכתב שצריך לחתוך חוטין שביד ושבתהף והביא הבית יוסף שאמר מלשון רש"י משמע דחוטין שביד היינו חוטין שבכתהף (חולין צ"ג אומר רש"י חוטין שביד שאנו נוטלין מן הכתהף) אבל מהטור משמע שהן תרי סוגי חוטין אחד ביד, והשני בכתהף כמו שכתב בסדר הניקור לבעה"ט שצריך לנקר חוטין מהכתהף וחוטין אחרים מהיד.

וכתב בש"ג דאין לתמוה על הקצבים שלנו שאינם נוטלין אלא חוטין שבכתהף ולא שביד כלל, כיון דחוטי היד נמשכין ומתפשטין מן היד לזרוע וכיון שחותכין היד מהזרוע יוצא כל הדם של חוטי היד והוא בשו"ת "אהל יוסף" חלק יו"ד סי' ט"ז והניקור של חוטי הכתהף. בבהמה גסה הוא משום שהחוטין גסין ועבים הן והדם נקרב בתוכם — אבל גדיים נטלאים שחוטי הכתהף שלהם דקים הם נוהגין לחתוך בסכין תחת הזרוע ולא להוציאן כיון שדקין הם לא נחוץ לנטלן אלא לחתוך בלבד וטוב לחתוך חוץ בין הפרק גם מעוד צד כדי שהדם יצא משני צדדים. אמנם באורחות חיים — ובב"י סי' ס"ה הובא שלא מספיק בחתיכת אבר מהשני — זה רק בבהמה גסה שהחוטין עבים — אבל בדקה סגי בחתיכת היד מהזרוע, כמו שכתוב בשו"ע בסי' ס"ה ס"ב דיחתוך הבשר והעצם לשנים וכך כתב, חוטי היד כשחותכין היד מן הזרוע שוב לא נחוץ לחתוך לא הבשר ולא העצם.

הגמרא אומרת: דידיא ודלועה, משום דמא (חולין צ"ג) ופי' רש"י ודלועה שבלחי ובשולחן גבוה סק"ב כתב: ושבלחי התחתון ודייק מה שכתוב בפ' הזרוע והלחיים דף קל"ג, אר' ה' אמר רב חוטין שבלחי אסורין וכל כהן שאינו יודע ליטלן אין נותנין לו ממנה — וממה שאמר וכל כהן שאינו יודע לטלן אין נותנין לו ממנה, משמע שהוא בלחי התחתון שהוא מתנת כהונה ולא מלחי העליון.

בקונטרס הסמ"ע שהובא בדרכ"ת סי' ס"ח שהעולם נכשלין שאינם נוהרים בניקור הלחיים, והביא בשם "הזבח שמואל" דבהרבה מקומות אין נוהרין ליטול הגידים של הלחיים והנח להם לישראל.

ובטהרות אהרון סק"ב כתב דצריך ליטלן ואין להקל בזה, ואין חילוק בין בהמה גסה לדקה, דלא כיש אומרים דוקא בהמה דקה כשמבשלין או צולין הראש כשהוא שלם או צריך לחתוך או ליטול הגידין אבל בבהמה גסה כיון דמנתח הראש לנתחין ממילא נחתכין הגידין סגי בהכי ואין לסמוך ע"ז לכתחילה דאף בבהמה גסה כשחותך הראש לחתיכות יש לחוש שמא לא חתך החוט רק טמוך לו והחוט נשאר שלם וסיים הרוצה לצאת ידי חובתו יחתכנו יפה או ינטלם בדקה ובגסה.

הרא"ש בפ' גיה"נ סי' ח' כתב דחוטין שבלשון הן בכלל דלועה כי הלשון בכלל הלחינו שבמתנות כהונה, וזהו דעת הרשב"א והר"ן בשם הראב"ד שהלשון בכלל הלחיים הן וצריך לחתכן או לנטלן והרמב"ם בפ"ו מהלכות מאכ"א לא הזכיר כלל חוטי הלשון.

בשו"ת מים רבים חלק יו"ד סי' ד' מביא שמנהג מקום עיר אחת שלא היו חותכין החוטין שבלשון והביא שם מדברי הכנה"ג בהגהות ב"י אות ה' שכתב וכמדומה שבעיר קושטאנטינה אינם מוצאין חוטי הלשון ואיני יודע למה? בספר הזכרונות מצאתי שהתרעמו על מנהג זה ומסיים שם שצריכים להוציא חוטי הלשון — או עכ"פ לחתוך אותן ואסור לבשלן בלי חתיכה ומליחה.

בשו"ת נחלת שבעה סי' מ"א ובסי' מ"ד מבאר את דיני חוטי הלשון וכתב שבק"ק פיורדא אין מוכריין את הלשון בלתי מחותך לחתיכות כמו שמבואר (בחולין דף קל"ג) דאי מחתך ומלח להו מידב דייב, ושמוכרים הלשון שלם בודאי מוציאין החוטין וכותב דבמקום שיש מנהג שלא לנקר צריך לבטל המנהג. בטהרת אהרון בסי' ב' כתב בשני צידי הלשון נמצא חוטי דם, ובעה"ט אומר גם כן על החוטי הלשון שצריכין להוציא אלא שהוא מזכיר שיש צד אחד.

חוטי הצואר: בסדר הניקור לבעה"ט המובא בב"י בסי' ס"ה כתב: מחתך בסכין מצד הלשון ומוציא גיד אחד ומחתך מצד השני ומוציא אחד ומחתך בסכין תחת השורש הלשון ומוציא ממנו חוט של דם ויורד משם לגגרת למקום שחיטה ומוציא משם שני גידין מצד זה סמוך לבשר ושני גידין מצד זה סמוך לבשר ואח"כ חותך את החזית לשני צדדים מאותו בשר אדום הסמוך לחזה ומוציא חוט של דם שאוחז מקצה החזה עד קצהו וכן מן החזה השני. הדרישה אמור לעיל בריש סימן זה, הביא הבי"ד דברי הרוקח ז"ל וצריך להסיר חוטיין שבצואר ובגרון הבהמה, והם מזוקי שמלאים דם ובעוף שני גידין משני צידי הצואר אחד מימין ואחד משמאל ויוציא חוט שבאמצע הצואר מלא דם. ולפי דברי הרוקח משמע שאין בכל צד אלא חוט אחד ורבינו כתב שני חוטין מכל צד. ויש לתמוה על רבינו שלא הזכיר חוט שבאמצע הצואר מלא דם שכתב הרוקח, ורוצה לתרץ דמה שכתב הרוקח דשני גידין מכל צד זהו דוקא בעוף, אבל בבהמה נבלל הכל שכתוב מזוקי מלאים דם ורבינו מיירי בבהמה. כתב הרשב"א בשם רב האי גאון וכן כתב בעל העיטור בשם ר' יהודה שגזרו שלא לבשל כנתא (מנוסע) בקדרה מפני שהוא מלא חוטיין קטנים ועכשיו נהגו בו היתר בחתיכה ומליחה. חוטי הדקין: כתב המגיד משנה שאיסור חוטי הדקין הוא הוראת הגאונים מפני רבוי חוטיין דקין שיש בהם דם ועכשיו נהגו היתר.

חוטי הצואר: החוטין שבצואר אסורין משום דם שו"ע סי' ס"ה - ובש"ג כתב שם ס' ס"ה סק"ד. לפי הבית יוסף נראה שהן שני סוגי חוטין, לצלי אין צריכין לחתוך חוטי הצואר - השו"ע כתב בפירושו דלצלי אין צריך חתיכה - בוורדין, כתב הבי"ד בסי' כ"ב, דבעוף צריך לחתוך הוורדיין ואם לא עשה כן לא יצלנו שלם, ואם צלאו שלם ישליך הוורדיין ויחתוך סביביו כדי נטילה, מזה משמע חוטין לחוד - וורדיין לחוד. וכן כתב הכנה"ג בסי' ס"ה בהגהות בית יוסף א"ו. בשם הפרישה, שיש לחלק בין וורדיין לחוטין שהחוטין דקין הן ואש שאיב כל הדם שבתוכן - והוורדיין עבים הם ואין האור יכול להוציא כל הדם שבתוכן ומסיים שם בבהמה גסה הוורדיין עבין הן והדם, נקרש בתוכן לכן נהגו להסירם אחרי השחיטה ובבהמה דקה כשחותכין הראש מן הצואר יוצא כל הדם מכיון שדקין הן אין הדם נקרש וכתב בסק"ה: לא נהגו במקומינו לטול שום חוט מהצואר כי ע"י חתיכת הראש ממילא יוצא הדם. בדרכ"ת סי' ס"ה בסק"ז כתב ובספ"נ כתוב שהמנהג לנקר החוטין שבצואר אפילו אם חתך הראש. הרמב"ם בפ"ז מהלכות מאכ"א הלכה י"ג הוסיף חוטי הלב וחוטי הדקין אסורין משום דם הה"מ כתב דמה שכתב הרמב"ם החוטין שלא נזכרו בגמרא, הוא מפני שסובר דלאו דוקא הני שהזכרו בגמרא אלא אפילו הני דסמיכי לבית השחיטה צריכים חתיכה ומליחה הראב"ד סובר שהחוטין שלא נזכרו בגמרא דינם כמו חוטי דידא ודלועה ומה שהגמרא לא מפרש את זה? כי הגמרא מיירי דחתך הוורדיין, ורבותא קמ"ל אפילו דידא ודלועה דסמיכי לוורדיין יכולים לחשוב שהדם של חוטי דידא ודלועה יוצא דרך הוורדיין לכן אמר בגמרא דלא סגי בחתיכת הוורדיין אלא דצריכין חתיכה ומליחה.

והרשבא והר"ן סוברים אחרת דבלא חתיכתן כל החוטין אסורין וצריכין חתיכה ומליחה ובגמרא שנאמר על דידא ודלועה מדובר שחתך הורידין, שאר חוטין סגי בחתיכת הורידין חוץ מדידא ודלועה.

בשאר חוטין שנמצא בהן דם לאחר חתיכת הורידין אומר הרשב"א דשמו שומן בעלמא הוא אבל דידא ודלועה צריך חתיכה ומליחה ואין דם יוצא בחתיכת הורידין וכ"כ הבי"י שכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ז מה' מאכלות אסורות שכל שאר חוטין חוץ מאותם שהזכיר הרמב"ם הרי הם כבשר ואין צריכין חתיכה.

הבאתי לעיל סדר הניקור שצריך ליטול החוטין שאחורי האזנים, הרמ"א מביא סדר הניקור שצריך ליטול החוטין מאחורי האזנים ומסיים דאינו אלא חומרא בעלמא. הטורי זהב אומר: לפי שהם מלאים דם, ומביא את הבי"י שכתב שאר חוטין אע"פ שנראה בהם דם אין צריכין לחתכן דשומנא בעלמא הם כ"כ הר"ן משום הכי מסיק הרמ"א דאינו אלא חומרא בעלמא.

בסדר הניקור של בעה"ט כתב ונטול הלב ומחתך, האזנים ומשליכן. וקרעו ומוציא דמו הבי"י תמה ואומר שלא נזכר זה לא בגמרא ולא בפוסקים. זולת הרוקח שכתב חותך עוקץ הלב ואזני הלב שבהם חוטים מלאים דם ברמ"א בסי' ע"ב ס"ב כתב ונוהגין לכתחילה לחתוך ערלת הלב ולחתוך גידין שבפנים ואינו אלא חומרא וזהירות בעלמא.

הש"ך אומר: וברקנ"ט פרשת לך לך כתוב: ובעבור כי הברית היא דוגמת הלב לכך חותכין גם חידוד הלב בראשיתו להעביר משם כוחות הטומאה ומלתם את ערלת לבבכם. ובפרמ"ג שם ע"ב א' ג' מיני דמים יש ללב א) המובלע בבשרו וא' דם הכנוס בתוך לבו והוא בכרת, ודם הנמשך אילו בשעת השחיטה, מעלמא בל"ת עיין שם.

בדרכ"ת ס"ק כ"ד כתב דלפי הטעם, בחיתוך ערלת הלב שלא יתעכב פליטת הדם הוא הקפדה לכתחילה רק קודם מליחה אבל לאחר המליחה אם לא חתכו שוב אין תועלת בחיתוך ערלתו. וכתב לפי סברת האו"ה צריך לחתוך ערלת הלב עד שיגיע לבית חללו, וכן מבואר במהרש"ל בהגהותיו לאו"ה שכתב שצריך לחתוך ערלת הלב כדי שיהא פתוח מכל צד.

בשו"ע בסי' ע"ב ס' ד' הריאה אינה צריכה חיתוך אבל נהגו לקרעה ולפתוח קנוקנות הגדולים שלה ומנהג יפה הוא.

בשו"ע בסי' ס"ח ס"ב כתב: הרוצה לצאת ידי חתיכת חוטין אלו לא יסמוך על חתיכת הבשר אלא יחתוך הבשר והעצם לשנים הרמ"א וחוטי הצואר לא מהני בהו אם חתכם רק שיחתוך המפרקת לשנים (הגר"א שפעמים הם סמוכין לעצם ואינן נחתכין בחתיכת הבשר לבדו).

וכתב ע"ז הש"ג ס"ק י"ב דהאי דלא מהני חתיכת הבשר. לאורך העצם, אבל כשחותך הבשר לרוחב העצם סמוך לעצם ממש שוב אין צריך שיחתוך גם העצם.

וכן כתב הר"ן בשם הראב"ד דכל החוטין שצריכין חתיכה לא יסמוך על חתיכת בשר לבד, כי לפעמים החוטין סמוכין אל העצם הרבה ודבקים בו ואחר חתיכת הבשר, החוטין קיימין וטוב לחתוך הבשר והעצם לשנים ואז נפתחין החוטין לצאת הדם.

הלכה למעשה

ברא"ש פ"ז דף צ"ג שם כ"ג בדברי המודות: "ואי תתיבא זכתב הר"ן גבי ה' חוטי בשם הראב"ד שצריך שיהא החיתוך לתחת כדלקמן סימן י"ד ובפרק דלקמן סי' כ"ז, וכ"כ הטור בשם הגאונים בס"ז שבשעת מליחה צריך שיהא מקום החיתוך למטה כדי שיזוב הדם. ביש"ש בפרק גיה"צ סי' ו': מביא בשם מהר"א בשערים שהמנהג הוא לנקר וליטול כל הגידין האסורין אפילו משום דם ואפילו לצלי. ובדיעבד אם לא נטלו או לא נחתכו בצלי או במליחה נוטלין הגידין ואח"כ קולפין מיד סביבותיו ומשליכין אותו והשאר מותר. וכ"ש לקדירה שמנקרין ואין סומכין על חתיכה ומליחה. אעפ"י שסגי בחתיכה ומליחה לכו"ע מ"מ מנהג הניקור עוקר ההלכה. ובפרט למיש הראב"ד שכל החוטין שצריכין חתיכה ומליחה, הרוצה לצאת ידי חתיכה לא יסמוך על חתיכת הבשר בלבד, — נראה שמנהג יפה לנקרו עד שימצאם ויטול. היש"ש ובסדר הניקור של בעה"ט שהביא הטור סי' ס"ה כתב שם שצריכין ליטול כל חוטי דם.

הרמב"ם בפ"ז מהלכות מאכלות אסורות ה"י כתב כל חוט או קרום שאסור משום כל דם לא תאכלו צריך לנטלו ואחר כך ימלח ויבשל הבשר. ואם חתכו ומלחו אינו צריך לנטלו. המגיד משנה אומר: החוטין האסורין משום דם, אם חתכן ומלחן מותרין לקדרה. ויש מצריכין לצלי חתיכה לחוטין ולא מליחה זה דעת הרשב"א ז"ל ולא כתב רבינו בשום מקום שחיתת הוורדין ולא חלק רבינו בדין חוטי דם בדין המליחה והצלי בין נשחטו הוורדין ללא נשחטו והחוטין הצריכין חתיכה ומליחה הן אותן שהזכיר למטה חוטי הלב וחוטי היד, ושאר החוטין הרי הן כבשר ואין צריכין חתיכה ומליחה, והביא שם מה שאמר ליה ר' יהושע לבני' הזהרו בוורדין כרבי יהודה.

בחולין דף כ"ז — דתנן אחד בעוף ושנים בבהמה שחיתנו כשרה ורובו של אחד — ר' יהודה אומר עד שישחוט הוורדין.

אומר המגיד משנה מה שאמר ר' יהושע לבניה הזהרו בוורדין (ברכות דף ה' ע"ב) היא מידת חסידות ולא להלכה.

מבואר דשיטת הרמב"ם לכתחילה צריך ליטול חוטי הדם. ובדיעבד סגי בחתיכה ומליחה בס' האורה סוף סי' ק"ח יש שמיחסים הספר לרש"י כתב: ואותן שאסורין משום דם חותך אותן ומלח אפילו לקדירה שפיר דמי ומותר — כאן אומר במפורש לכתחילה מותר בחתיכה ומליחה.

לפי הגמרא בחולין צ"ג הני דמשום דמא אי מחתך להו ומלח להו שפיר דמי כנראה לפי הגמרא גם לכתחילה וכן בר"ף וברא"ש ובטור ס"ה שכותבים בחוטי דם צריך רק חתיכה ומליחה המחבר בס"ח כל אילו החוטין האסורין משום דם. מליחה לא מהני אם לא שחתכם תחילה ואח"כ ימלחם המחבר אומר רק חתיכה ומליחה ולא מזכיר נטילה:

גם לפי היש"ש פרק גיה"צ סי' ס"ז אומר בפירוש רק לפי המנהג הוא לנקר וליטול כל הגידין אבל הדרכי משה בס"ה אות ז' כתב בפירושו: דלכתחילה אל יסמוך על החתיכה אלא צריך ליטלם משם. ובדיעבד יש לסמוך על החתיכה כאילו הוסרו משם לגמרי.

וזה לשון של האו"ז אם לא הסיירו גידי הצואר בדיעבד מותר אם נחתכו כפי שאנו רואים מהראשונים ורוב הפוסקים, שלכתחילה סגי בחתיכה ומליחה ולא צריך לנטלן כמו שמבואר בגמרא חולין צ"ג ע"א חתיכה ומליחה אפילו לקדירה נמי שפיר דמי בארץ ישראל נהגו מנהג ירושלים רק לחתוך ולא נהגו ליטול גידי דם.

ובחור"ל המנהג לנקר ולהוציא גידי דם כמו שכתב היש"ש פרק גיה"נ ס"ו בשם מהרא"י בשערים: המנהג הוא לנקר וליטול כל הגידין האסורין אף משום דם ואפילו לצליה, ובדיעבד אם לא נטלו או נחתכו בצליה או במליחה נוטלין הגידין ואח"כ קולפין מיד סביבותיו ומשליכין אותו והשאר מותר.

וגם הדרכי משה כתב דלכתחילה אל יסמוך על החתיכה אלא צריך ליטלם משם. צריכים להתנהג לפי מנהג המקום ואין לשנות ממנהגם וכן כתב הב"י ס"י ס"ד דבאיסור דרבנן אין לשנות המנהג וכן בפר"ח ס"י ס"ד כתב דהיכא דאסור רק ממנהג אין לבטל היכא שנהגו להתיר וכ"ש לאסור.

בספר רב טבחיא מהג' מה"ר מאיר אליהו אבד"ק יעדוואבנע כתב: כתבו הראשונים ז"ל שכל שארי החוטין וגידין המלאים דם הנמצאים למרבה בכל הגוף לא צריך ליטלם או לחתכם מפני שהם נאחזים וסבוכים זה בה ונגררים דרך הורידין והדם יוצא משם ע"י חתיכת הורידים, משא"כ חוטי דידא ודלועא שאינן נגררין דרך הוורידין צריכים לחתכם או ליטלם. צריך להתנהג לפי מנהג המקום כי מנהג ישראל תורה היא.

הטחול

הטחול לפני ניקורו

חלב שעל הטחול מצד הגט הוא חלב, קולשיה — הוא צד הדק.
 ועונשו כרת. מתחילים להוריד את הקרום מצד הדק אל
 הטחול בצד שמאל הקרבים. אורך הצד העבה.
 סומכיה — הוא הוד, מקום העבה של ומפתח הוד מוציאים את הגיד. אותו הגיד
 הטחול. נמצאים גם על הסניא דיבי.
 הקרום מעל הטחול

ראש הגיד ההולך לכל ארכו הטחול ונמשך עמו ג' חוטין

סומכיה
 מצד הגט הוא חלב

קולשיה — הוא צד הדק.

ומפתח הוד מוציאים את הגיד.

ניקור הטחול

מסיר את הקרומים עם החלב שעליו עד תומם

הוצאת הגידין כצורת "שין". ויזהר שלא יפסיק שום חוט מהם. ואם נפסקו צריך לשרש אחריהם כ' הרשב"א, חוטין שבכוליא ושבטחול אסורין משום חלב, וצריך לשרש אחריהם. מוציאן מן הטחול גיד אחד, המתפצל לשלשה שרשים והנראה כמו "ש" וטוב לנקר אותו בעודו חם, דכשיצטנן צריכים לחטטו (רמ"א).

בטחול נמצאים עוד חוטין דקים הנמשכים עם הג' חוטים אבל אין איסורם רק ג' חוטין אלו. ואם נפסקו שאר החוטין אין צריך לשרש אחריהם.

הטחול המונח בצד הדופן השמאלי מעל הכרס. הוא דבוק לכרס ולטרפש וגם לבשר האדום הארוך הנמשך מן הטרפש כשהוא סמוך ללב, עד הכליות.

ובעהעני"ט בסדר הניקור שהובא בטור סי' ס"ה ונטל הטחול ומקלף מעליו הקרום עם החלב שעליו. בשלחן גבוה ס"ד סקכ"ט כתב שבטחול הבופלר (שמן מאד) נהגו בו איטור לפי שאין אדם בקי בניקורו מרוב החלב שבו.

חוטי טחול

בטור סי' ס"ד כתב על זה שאמרה הגמ' חמשא חוטי הוה, תלתא משום תרבא... דטחלי משום תרבא, כתב, והחוטין שבו אסורין ואין חייבין עליהם. הבית יוסף שם: בסדר הניקור של בעה"עט שכתב רבינו בסי' ס"ה נוטל ראש הגיד שבתוך הטחול ומושך אותו ונמשכין עמו ג' חוטין שבתוכו. וראיתי לאבא מוזי ז"ל שהיה נזהר שלא יפסק שום חוט מהם, מפני שראשי החוטין סמוכין לחלב המכסה את הקרב. ומצאתי שכתב הרשב"א בת"ה חוטין שבכוליא ושבטחול אסורין משום חלב וצריך לשרש אחריהן, בשו"ע סי' ס"ד סעי' י"א כתב נוטל ראש הגיד שבתוך הטחול ומושך אותו ונמשכין עמו ג' חוטין שבתוכו וצריך ליזהר שלא יפסק חוט מהם ואם נפסק צריך לשרש אחריו.

סדר הטחול

מתחילים לפשוט את הקרום מצדו הדק תופסים את קצהו וממשיכים לפשוט עד הצד העבה הדבוק לכרס. ואחר שנגמר לפשוט כל הקרום מנקים אותו מכל שמנונית שבו הנקודות הלבנות, ואז מוציאים את הגיד המתפצל לשלשה שרשים בצורה **W** שחדר לבשר הטחול לכל אורכו. טוב לנקרו בעודו חם, וכשיצטנן צריכים לחטטו, רמ"א, גיד זה נוקר היטב בתחילת צדו העבה של הטחול, המנקרים מוציאים אותו בעזרת סמרטוט, אם הצטנן הטחול טוב לשרותו במים וזה עוזר לנקרו.

הערות של הרב ר' ברוך מייזליש בניקור הטחול

מה שכתוב בספר הניקור גבעת פנחס שחלב תחת קרום הטחול מותר וכן נמשכו אחריו כל ספרי הניקור וגם הדרכת"ש מביא אותו.

דעתי היא שלא דקדקו יפה בזה. כי על בשר הטחול לא נמצא שום חלב. כל החלב נמצא בין הקרומים או על הקרום העליון ואם לא מורידים הקרום טוב ונקרע הקרום והחלב נדבק בטחול ואז חושבים שהחלב נמצא מתחת הקרום — אני הגבר שנקרתי הרבה טחולים שמנים ולא נשאר שום חלב לא על הטחול ולא מתחת הקרום כי כל החלב נמצא בין הקרומים.

הכבד

בד"ה חתיכה הדבוקה וכ' כגון היותרת שיש בכבד הנקרא אצבע הכבד כל זה לא מובן, אצבע הכבד לא מגיע לחלב הכליות וכבד הלבן לא.

ב. מייזליש

בגמרא חולין צ"ג ע"א אמר רב המנונא קרום שעל הטחול אסור ואין חייבין עליו, והתניא חייבין עליו? מתרץ הגמרא טחול אטחול לא קשיא הא כנגד הדר הא שלא כנגד הדר. רש"י מפרש (על הדר: קרום שעל מקום עביה) והוא חלב הקרב וכן ברין פגיה"נ כתב דקרום שעל הטחול אסור משום חלב שעל הקרב השוכב עליו. בגמרא לא מצינו מפורש איסור על חלב הטחול, הגמ' אומרת שקרום הטחול אסור וחייבין עליו כרת אבל על החלב שעל הטחול לא מוזכר.

גם הרמב"ם פ"ז מהל' מאב"א ה' י"א וטוש"ע ובש"ע ס"ד לא מנמקים את סיבת איסורו. הט"ז ביו"ד סי' ס"ד סק"י כתב שחיובו של הקרום הדר הוא הן מצד הנגלה והן מצדו הנסתר הדבוק לכרס חייבין עליו וכ"כ הרש"ל פרק גיה"נ סי' נ"ז הטחול לכל ארכו משרש אחריו. בסמ"ג לאווין קל"ח כתב החלב המכסה את הקרב מונח על הקרב וחלב שעל דד הטחול בעוביו, ממנו הוא, ולכך נאמר בגמ' חולין שחייבין עליו כרת והוא כעין קרום. וכ"כ באשכול סי' כ"ה שקרום הטחול נתהווה מחלב הקרב, כדעת רש"י, אבל הבית יוסף סי' ס"ד אומר שדעת הפוסקים שדד הטחול הוא במקום הגס שבו. וחכמת אדם כלל כ"ח סי' ה' וכן כתב בשו"ע סי' ס"ד סעיף י'.

ובהגהות אשרי פא"ט סי' ל' כתב וכן נהגו הקדמונים גדולי ריינוס לאכול כל הדבוק לכרס עד הטחול, ומה שמצד הטחול ותחת הטחול אע"פ שהוא דבוק. לכרס אסורים, ובמרדכי פא"ט בסוף דבריו סיים שם, ויטול גם החלב והקרום שעל הטחול ושעל הכרס כולו. והנה דיש חלב על הקרום הטחול והוא אסור ועונש כרת וחלב שעל דד הטחול בעוביו ממנו הוא, לכן נאמר במס' חולין שחייבין עליו כרת והוא כעין קרום.

הרמב"ן בפ' ויקרא ג' ט. כתב: אבל כל הנקרא חלב נאסר אע"פ שאינו קרב למזבח כגון החלב אשר על הטחול, הכ"פ סי' ס"ד אות י"ג כתב: הקרום בעצמו של הטחול אינו אסור מן התורה והחיוב כרת הוא בגלל החלב הדבוק בו. יוצא לדבריו מה שנוצר בגמ' קרום הטחול שחייבין עליו כרת הכוונה היא על החלב שעל הקרום.

נשאלת השאלה עד עתה ביררנו החלב שעל קרום הטחול דאסור וחייבין עליו כרת, מה הדין של החלב מתחת הקרום, בתשובת מרש"ם סי' כ"ח מברר את זה ואומר: בשאלתו בדבר המצוי בבהמות שמנות לאחר שנקרו הקרום מעל הטחול, כנהגין נשאר עוד תחת הקרום הרבה חלב על גוף הטחול מהו? אם הוא שומן חלב טהור, או זה בכלל חלב טמא הוא. ומהרש"ם מביא ראייה מאו"ז פגיה"נ סי' תמ"ח דמשמע שם מדבריו, דדוקא הקרום שעל הטחול אסור אבל מה שתחת הקרום מותר, וגם מביא ראייה מבית יוסף סי' ס"ד שאומר: הטעם שצריך לשרש אחרי חוטי טחול משוך שיונקים מחלב המכסה את הקרב, ולא כתב משום שיונקין מחלב שתחת קרום הטחול משמע דחלב שתחת קרום הטחול מותר, עיין שם. בספר הניקור גבעת פנחס הביא בסוף שו"ת מאחיו הגאון ר' יוסף הכהן שהשיב שהחלב תחת קרום הטחול מותר. וגם מביא ראייה מהרמ"א שכתב: שיש מחמירין לנקר השומן שתחת יותרת הכבד. ובטחול לא הגיה כלום משמע דאין צריך לנקר יותר.

ובדרכי תשובה סי' ס"ד סק"ס כותב אמנם המנהג הוא להעביר גם החלב שתחת הקרום ואולי מטעם שחוששין שמא נשאר מעט מהקרום לכן מעבירין כל אשר לכן בו. לכתחילה אין להקל נגד המנהג דלא יהא אלא: דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור שאי אתה רשאי להתירם בפניהם.

הכבד

הכבד הנמצא מאחורי גב המתנים בצד ימין הבטן ע"י הטרפז.
צריך לגרור החלב שעליו

הכבד נמצא בצדו הימני של חלק הבטן מאחורי הטרפז של חלק האחורי מעל המסס, הכבד דבוק לטרפז ולכרס וכיס המרה תלוי בו מצד הכרס בצדו העבה דבוק הכבד לכולי'א הימנית בסמוך לגב, חתיכה היותרת הלבנה "כבד הלבן" דבוקה על הכבד ומכסה חלק מן הצינורות הנמשכים לכיס המרה ובה דבוק חלב הכליות.

הכבד יש בו ריבוי דם לפיכך אין לו תקנה לבשלו על ידי מליחה אלא אם כן קורעו שתי וערב ומניח חתיכה למטה וצולוהו ואח"כ יוכלו לבשלו. ואם מנקבו הרבה פעמים בסכין הוי כקריעה שתי וערב. וצריך לצלותו שיהיה ראוי לאכילה גם צריכים להתוך הקטקנות וגידין באותו צד שהמרה תלוי בו וחלב אצל המרה צריך לנקות ואטור ויש לו לחלב דין הקשת כמו

שכתבתי לעיל בסימן ט' וצריכים להדיח במים אחרי הצלי לפני הבישול. (בעל העיטור).
הרמ"א ונהגו שלא למלוח כבד כלל אפילו לבדה ואין לשנות. רק יש למולחו כשהוא
נמצא על השפור או על האש לצלותו.

שכן וקרוב לחלב הקיבה ונדבק בו מאותו חלב במקום המרה ובאצבע הכבד וצריך לגרר
ולנקות את החלב שעליו. גם צריך לחתוך הגידין והקנוקנות באותו צד שהמרה בו וכשחותך
המרה צריך לחתוך החלב הדבוק בה, ואע"פ שהחלב הזה הוא של דאייתרא בקיבה שבני
ארץ ישראל. נוהגים בו היתר אבל אנו נוהגים בו איסור כמו שעל הקשון. (טהרות אהרון
סק"כ).

אותה חתיכה הדבוקה בחלב הכליות כגון חתיכה היותרת שיש בכבד, הנקרא "אצבע
הכבד" וגם מעט מן הכבד הדבוקה שם היות שהחלב הכליות מונח שם באמצע בין הכבד
ובין חתיכה היותרת, צריכים לנקר שם מן החלב הדבוקה, כי לרוב פעמים נמצא שם חלב מן
הכליות, וכן נוהגין אנו לנקר את הכבד ואת אצבע הכבד שנקרא כבד הלבן כי מראה היא
לבן וכן כתב בה"ג בהל' טריפות זב"ש דף ו' דצריך להסיר תרבא דעל כבדא. הכבד, צריך
לחתוך הגידין והקנוקנות באותו צד שהמרה תלוי בה עם החלב הדבוק בה (גבעת פנחס).
הכבד הלבן נמצא ביותרת העבה אנו נוהגין לא לנקרו ולא לאכלו על הכבד הלבן נמצא
הרבה חלב וקשה לנקרו והיותרת העב מגיע עד חלב הכליות וצריך לנקרו מהחלב שעליו.

כתוב בזב"ש: צריך לנקר אותה החתיכה הדבוקה בחלב הכליות, כגון: חתיכת יותרת
שיש בכבד. היינו אצבע הכבד שקורין כל"א דוימען, ומעט מן הכבד הדבוק שם, לפי שחלב
הכליות מונח באמצע בין הכבד ובין חתיכת היותרת, ולרוב נמצא שם חלב מן הכליות.
החלב שעל הכבד מחבר אותו אל הטרפש. והמרה של הכבד במקום שהיא מחוברת בו,
שמה נכנסים לתוכו צנורות הדם וצנורות מרה השונים.
לפיכך אומרים חכמי הטבע, שהכבד מקבל דם משני מקורות:

הקיבה

הקיבה נראית בציור, כדלעת יונית ארוכה ומשוכה, אבל יחד עם זה היא גם עשויה כקשת, יש לה חלב בין מחוץ לעיגול ובין בתוך העיגול. מבחוץ דבוק אליה קצה מן הפריסה. יש להוריד את כל החלב שבפנים ושבחוץ, כי החלב שמבחוץ הנקרא חלב דאקשייתא (רש"י חולין נ' ע"א) הוא אסור מן התורה (שו"ע סי' ס"ד סעי' י"ד). אבל גם החלב שמבפנים לעיגול, הנקרא חלב דאייתרא מלשון חבל (רש"י), הוא ג"כ אסור מחמת מנהג שנהגו בו איסור (שו"ע סי' ס"ד סעי' י"ד). ובהגה' הרמ"א ולבוש סי' ס"ד י"ד כת' שמדינא אסור ולכן אין להקל בו. ובמשב"ז סי' ס"ד כתב שכוונת הרמ"א לאסור מדרבנן. ובחכ"א כלל כ"ח סעי' ז' כתוב דחלב דאייתרא אסור משום גזירה, דשמא יבואו להתיר החלב שעל הקשת.

וכתוב בפרח"ס סי' ס"ד סקכ"ב דבמקום שנהגים להתיר חלב דאייתרא, צריך לבטל המנהג ולאסרו, וכ"כ בש"ג סי' ס"ד ס"ק מ"ח. ולכן לא החלב בלבד, אלא גם הקרום והחלב שתחתיו יש לקלוף. ואפילו במקום שאין שם קרום, וא"א לקלוף החלב כי אם בכח ובתחבולות שונות, כתוב בעקה"ב סי' א' בעמו"ז ס"ק כ' שאפי"ה נוהגים לקלוף.

וכתבו הספ"נ שמשליכים את חלק המעי שע"י הקיבה ואין מנקרין אותו כלל וכן חותכים ומשליכים חלק מהכרכתא במקום שהרעי יוצא לצד פי הטבעת כמלא ד' אצבעות בין בדקה ובין בגסה, משום שאינו ראוי לאכילה, ומאוס הוא.

החלב שבפנים לעגול

קרביים

ההדרא דכנתא

המעיים הדקים סביב ההדרא דכנתא. המזון עובר מן המעיים הדקים אל הסניא דיבי. מהסניא דיבי עובר המזון אל ההדרא דכנתא ע"י לחץ צדו האטום של הסניא דיבי. הדופן האטום של הסניא דיבי הדוחף המזון לתוך ההדרא דכנתא. המעי הדק הנכנס לסניא דיבי. לפי דעה אחת היא הריש מעי"א. הכרכשתא לשיטת הגאונים והו הריש מעי"א. השומן הכשר העוטף את ההדרא דכנתא. נקרא גם מנוסה הקצה השני של המעיים הדקים הקשורים לקיבה. שומן ההדרא דכנתא.

הראב"ד כתב דעיקר הזוא, כדברי הגאונים, דריש מעי"א באמתא הוי בסוף המעיים. הרמב"ם והרא"ש ס"י ו' בפגיה"נ והטור ס"י ס"ד מביאים שני הפירושים בדיון ריש מעי"א, ובשו"ע ס"י ס"ד ט"ו כתב שיר"ש יוצא ידי שניהם לגרור אורך אמה מכאן, ואורך אמה מכאן.

כן מחולקים רש"י והרמב"ם בשיעור הגרירה: לרש"י צריך לגרור שיעור אמה אבל הרמב"ם לא הזכיר כל שיעור אמה. וכתב הב"י ס"י ס"ד בדבר מועט סגי להרמב"ם. והב"ח כתב כדאי לסמוך על הרמב"ם, בדיעבד אם לא הסירו רק כחצי שיעור.

כסף משנה

הראש דקדק על דברי רבינו שלא כתב באורך אמה כדאמר ר"י ריש מעי"א באמתא ונראה דמפרש דלכני מעים קרי אמתא ע"ש אמת המים. חותכים מן המעי הסמוך לקיבה עד אמה, וזורקים לטריפה. אף על פי שמן הדיון, כאמור, בשר המעי עצמו מותר לאחר הניקור, אולם מחמת מיאוס בגלל הרירין (ספ"ג) או מחמת איסורא, משום שא"א לגרר את החלב היטב (בדמש"א דף רל"ז, והובא במגיה למש"ל פי"ג מה' שגורת, כנ"ל) משליכים חלק זה. שאר המעיים הדקים אין מנקרים כלל, המזון עובר לקיבה דרך הושט, מן הכרס עובר לביה"כ, משם להמסט ומהמסט לקיבה (רש"י חולין מ"ב ע"א).

הקיבה מלאה מזון ונראית כקשת. החלב הנמצא עליה מבחוץ נקרא אקשייתא, והוא חלב טמא. החלב שבתוך הקשת נקרא דאיייתרא, ומחולקים בניי בבל ובני ארץ ישראל בדיון איסורו. בקצה הקיבה מתחילים הדקים, ובראשם התריסריון. לשיטת רש"י הוא "ריש מעי"א" ומשם עוברת הפסולת לדקים מהדקים דרך הסניא דיבי נכנסים להדרא דכנתא. ע"י הסניא דיבי נמצאת שלפוחית השתן, ע"י השלפוחית בין קצה הדקים המחובר לסניא דיבי, שבנקודה זו נמצאת חתיכת חלב אדוכה ועגולה בצורת נר או אצבע בחלב זה אנו נוהגים איסור.

מההדרא דכנתא יוצאת הפסולת דרך הכרכשתא ופי הטבעת. לשיטת הגאונים והו הריש מעי"א. למטה הכניסה לרחם ופי הבושת מעל הכרכשתא, שהוא הגב, נמצאים הזנב ועצם הקליבוטתא, ועצמות הסינטה שהן הצלעות הקטנות, בראשן תלויה אחת מהכליות.

הקרביים הדקין

בגמ' ואת כל החלב אשר על הקרב להביא חלב שע"ג הדקין, דברי ר' ישמעאל, ר' עקיבא אומר להביא חלב שע"ג קיבה — חולין מ"ט.
 רש"י מפרש כשהמעיים מתחילים לימשך מן הקיבה הוי חלב שעל הדקין ואסור עד אמה לדברי ר' ישמעאל מפני שחלב שעל הקרב שקורין טיל"א מחובר בו. ולומר. מואת כל החלב. (לשון רש"י). הוא הנקרא בשם תריסרין.

בגמ' אמרינן אמר רב יהודה אמר שמואל ריש מעיא דאמתא בעי גרידה וזה חלב שעל הדקין. הנה ריש מעיא. יש הרבה מחלוקת ראשונים ואחרונים, ראשית נבאר את המקום של הריש מעיא שאמר שמואל, לפי שיטת רש"י (חולין מ"ט — צ"ג) דריש מעיא הוא היוצא מן הקיבה ועל אותה אמה שסמוכה לקיבה אמר שמואל דצריך גרידה. והרמב"ם בפ"ז מהל' מאכ"א ה"ט הביא עוד פ"י בריש מעיא ואומר חלב המעיים וכן הדקין המלופפין, כולם מותרין והרי הן כשומן שהוא מותר חוץ מריש המעי הסמוך לקיבה, (וכתב ע"ז הגהמ"י באות ו' ואומר אבל רש"י פ"י שהקיבה מתחלת להתקצר והדקין יוצאין ממנה עד אמה בעי גרידה וכן בספר התרומה), מדברי הגהמ"י משמע, דגם בריש מעיא שסמוך לקיבה יש מחלוקת בין רש"י והרמב"ם, ויש מן הגאונים שאומר שראש המעי שצריך לגוררו הוא המעי שיוצא בו הרעי שהוא סוף המעיים, והראב"ד כתב על פי הגאונים שהוא עיקר.

בחידושי הרשב"א דף צ"ג ע"א מביא פירוש הגאונים בריש מעיא שהוא המעי הנמשך מן הכרכשתא וכתב: ולא מחוור הכרכשתא לא מקרי מעי אלא הדקין, ובכרכשתא לעולם קוראין חלחולת או כרכשתא והפ"י הראשון עיקר.

במגיה למשלי"מ פ"ג מהל' שגגות ה"ה כתב לתרץ קושית הרשב"א ח"ל: "והנה מקום אתי ליישב בעד הגאונים ולסלק מעליהם קושיא זו והוא זה הדבר ברור שהגאונים לא אסרו אלא החלב שבראש הכרכשא והוא סוף המעיים שהן הדקין המלופפין ומשם ואילך מתחיל הכרכשא ועל אותו חלב אמרו הגאונים דבעי גרידה עד אמתא. אבל משם ואילך עד סוף הכרכשתא שומן הוא ומותר. וכן מבואר מדברי רבינו ירוחם נט"ו אות י' בהביאו פ"י הגאונים גם בערך ריש דכתב: "וי"א המעי הנמשך מן הכרכשתא ולמטה, הרי דלא אסרו הגאונים אלא החלב שע"ג ראש הכרכשתא שהוא סוף המעיים ומש"ה קאמר שמואל ריש מעיא כלומר סוף המעיא ולא קאמר ריש כרכשתא משום דהוה משמע סוף הכרכשתא, ולא נעלם מעיני הגאונים דזה המעי שמו כרכשתא או חלחולת ולא מעי סתם, אלא דס"ל דהפ"י הוא סוף מעי דהיינו תחילת הכרכשתא בעי גרידה.

הרי מבואר דלהגאונים הריש מעיא של הכרכשתא אינו מתחיל מנקב הרעי רק מתחילת הכרכשתא שהוא סוף המעיים המלופפים שם מתחילת האמה.

בספר יראים סי' קמ"ד אומר שצריך לגרור אמה לצד הקיבה, ובשו"ע סי' ט"ז כתב שירא שמים יוצא ידי שניהם לגרור אורך אמה מכאן ואורך אמה מכאן.

הרמ"א בסי' ס"ד כתב: שאין צריך להסיר רק את הקרום עם הדבוק בו, באורך אמות אלו אבל לא השומן הדבוק, משמע שהחלב שתחת הקרום בריש מעיא בשני הקצוות, בין בצד הקיבה ובין בצד הכרכשתא מותר.

בשפת"ד סי' ס"ד סק"א העלה דהעיקר להלכה כמש"כ הרמ"א בריש מעיא שבין במעי הסמוך לקיבה ובין במעי הסמוך לכרכשתא החלב הנמצא תחת הקרום מותר.

הקרביים

הקיבה, המסט, בית הכוסות, הכרס, הדקין, הדראידכנתא ובני המעיים הדקין, אלו הן האיברים הפנימיים שחלל הבהמה הנקראים קרביים, החלל מתחלק, לחלק הקדמי, ששם נמצאים אברי הנשימה, כמו הלב והריאות, ולחלק אחורי, ששם נמצא אברי העיכול, כמו: בית הכוסות, המסט, הכרס, המעיים הגסים והדקין, בין קדמי ואחורי מבדיל הטרפיש, בתורה והמצווה קס"ח: מה שצוותה התורה להקריב את הקרביים, הכוונה היתה לאימורים הנמצאים בצד אחורי מן הטרפיש, ולמטה לצד הירכיים שנמצא בהם פרש, כמו הקיבה, המסט בית הכוסות, הדקין ובני המעיים, שאינם עולים למזבח עד שירחצם, והיו מעלים אותם למזבח בכלי מיוחד, כף גדולה של זהב, לפי פירושו של הרא"ש היא קערה גדולה, וגם התוס' סבר כך, ובכלי זה היו נותנים המעיים אחרי גמר הרחיצה, מוכן שכוונת התורה שאמרה, חלב המכסה את הקרב מדובר לאימורים השייכים לאברי העיכול. נבאר קצת פעולת המאכל ומעלה גרה.

מעלה גרה

עיכול המאכל בבהמה כשרה.

כתוב בתורה כל מפרסת פרסה ושוסעת שסע פרסות מעלה גרה בבהמה, אותה תאכלו. (ויקרא י"א, ג) רש"י מפרש מעלה ומקיאה האוכל ממעיה ומחורת אותו לתוך פיה לכתשו ולטחנו הדק.

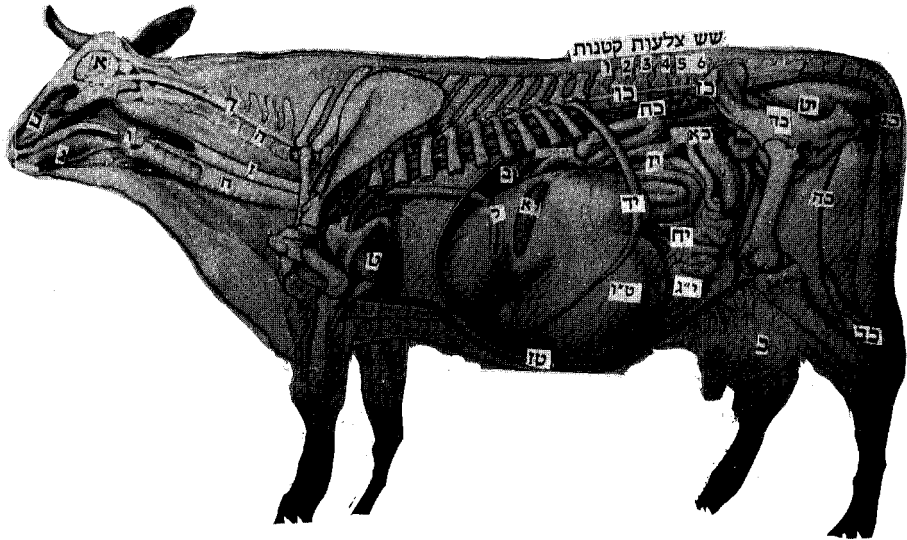
והנה פעולת מעלה גרה.

המזון מגיע מפה דרך הושט אל בית הכוסות ומשם להמסט. מהמסט חוזר המאכל לפה וזו מעלת גרה. אחרי זה יורד המאכל בחזרה לכרס הפנימי בית הכוסות, ועולה עד למיצר הקיבה דרך ההמסט וממנו להתריסיון (לפי רש"י הוא הריש מעיא) ומשם למעיים הדקים הסובבים סביב להכנתא והמאכל יוצא דרך הכרכשתא שבו יוצא הרעי.

השלד והאיברים הפנימיים של הבהמה

- א. המוח הגדול.
- ב. הלחי העליונה.
- ג. הלחי התחתונה.
- ד. חוט השררה.
- ה. חוליות צואר המפרקת.
- ו. טבעת הגדולה – תורבץ הושט.
- ז. הושט.
- ח. הקנה.
- ט. הלב וטרפיש הלב.
- י. תעלת הושט.
- יא. הטחול.
- יב. הכבד.

השלד והאיברים הפנימיים של הבהמה

- יג. המעינים הדקים.
 יד. הצלע הי"ג.
 טו. הכרס.
 טז. כסלים, בשר החופה את רוב הכרס.
 יז. הדרא דכנתא, המעינים הגסים.
 יח. המעינים הדקים.
 יט. כרכשתא. חלחולת, המעי הישר, ריש מעי באמתא.
 כ. כחל.
 כא. סניא דיבא.
 כב. צומת הגידין.
 כג. חוליות הזנב.
 כד. בוקא דאטמא, האנקא.
 כה. גיד הנשה.
 כו. חלב המותניים, הסינטה תרבא דתותי מתני לשיטת רש"י פשטא וגמדא.
 כז. מקום המתנים (לשיטת הרמב"ם) מקום עיקרי המתנים סמוך לראש הירך.
 כח. כוליא.

המעיים

הזכרנו לעיל את הרמב"ם פ"ז מה' מ. א'. ראש המעי שסמוך לקיבה שהוא תחלת בני מעיים שצריך לגרור החלב שעליו וזהו חלב שעל הדקים שאסור. ויש מן הגאונים שאומר שראש המעי שצריך לגררו הוא המעי שיצא בו הרעי שהוא סוף המעיים.

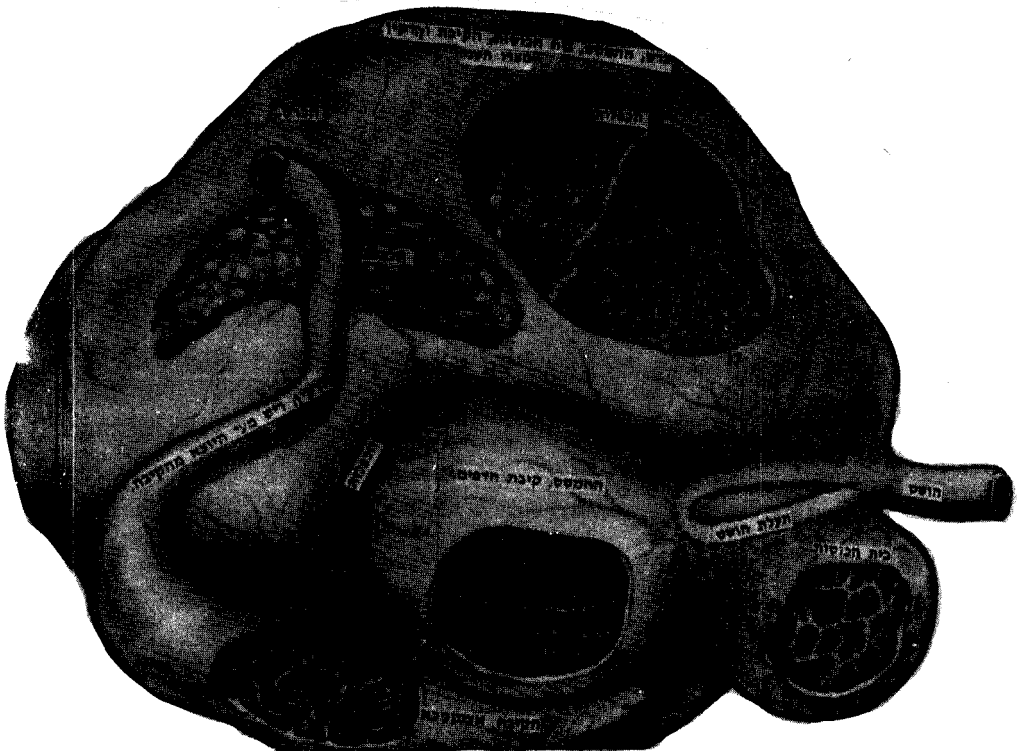
כסף משנה.

הרא"ש וקדק על דברי רבינו שלא כתב באורך אמה כדאמר ר"י ריש מעיא באמתא ונראה דמפרש דלבני מעים קרי אמחא ע"ש אמת המים. בברכת חיים תשובה נ"ב כתב דהחלב שעל הסניא דיבי אסור מצד הדין ולא מנהגא, ומסיים שם דהחלב שאצל הסניא דיבי הוא הלב גמור. ובספרי מנקרים כתוב דקבלה ממנקרים לחתוך את הסניא דיבי ולזרוק אותה. ובשבלי הלקט דיני גיד הנשה סי' י"ז אומר: השיב ר' נתן ז"ל על סניא דיבי דאינן אסורים, אלא מחמת מיאוס אינו נאכל ולא מחמת איסור וכן נמצא בחלכות גדולות וחלב שעל סניא דיבי אסור ושעל הקיבה מותר וכן כתוב רבינו ירוחם נתיב ט"ז אות י' שכתב: סניא דיבי הוא המעי הרחב והוא מחובר לדקין וזורקין אותו. בטור סי' ס"ד הביא שתי השיטות, ובב"י שהביא בשם רבינו ירוחם דהעיקר כפירש"י והרא"ש וכתב דכן הוא גם דעת הסמ"ג והסמ"ק, וכתב שם: כתב מהור"ן חביב ובזמן הזה ראוי לנהוג בו איסור אפילו לדברי הרמב"ן שאמר. בכל דוכתי דלא נהגו ביה איסור שרי, וכבר נהגו עתה איסור וכן הדור שלפנינו א"כ אין בנו כח לחזור ולנהוג בו היתר. וכן פסק בשו"ע סי' ס"ד סק"ב חלב הקיבה שעל הקשת אסור מן הדין, מן התורה ושעל היתר. אסור ממנהג שנהגו בו איסור, עיין בברתי סי' ס"ד סקט"ו.

וכתב הרמ"א ע"ז ויש אומרים שמדינא אסור ולכן אין להקל בו, וכן כתב הלבוש סי' ס"ד סעיף י"ד דמדברי סופרים נהגו לאסור ג"כ אותו שעל היתר ואין להקל בו, ואנו נוהגין למעשה לחתוך את הריש מעיא שע"י הקיבה ומהכרכשתא ביחד עם הסניא דיבא, מורידים את שני הקרומים של ההדרא דכנתא. יש מומחים שיודעים להכיר את הצד המותר ואת הצד שאסור ואנו נוהגים להוריד את כל הקרומים משני הצדדים.

הכרס הוא עובי הבטן צד הרואה את פני האדמה ושם נמצא חלב הפריסה על כולו ומתחתיו יש קרום, ומתחת לקרום נמצא על בשר הכרס חלב וצריך לקלף גם את החלב משם לכל הדיעות לדעת ר"א הוא אסור מן התורה כן משמע מתשובת ר"א שהובא באר"ז סי' תי"ג וגם לר' יואל שמתיר החלב מתחת לקרום אבל הקרום עצמו שהוא אסור מודה גם ר"י, כך כותב הש"ך סי' ס"ד ס"ק י"א בשם הב"י. בכל זאת, מטעם חומרא יש לאסור את החלב שמתחת לקרום גם לדעת ר' יואל כן משמע מהמרדכי פא"ט סי' תרכ"ג. והחלב הנמצא על הקרום נקרא טיל"א, והוא החלב המכסה את הקרב שהוא "תורב קרום ונקלף" וחייבין עליו כרת.

ואת הקרום שמתחת לפריסה, לא מחמת החלב שמתחתיו צריך לקלוף אותו, כי גם במקום שאין שם חלב מתחתיו צריך ג"כ לקלוף את הקרום. ומה שקולפין את החלב מתחת לקרום, משום שחוששים לשיטת ר"א הסובר כי חלב טמא הוא ואסור מדאורייתא, ובמשבצות סק"ז כתב דהט"ז פסק כר"א וגם כרת איכא, וכ"כ בפר"ח סי' ס"ד סק"ד.

הקמטים והכיפולים בפנים, מקום שם מתעכל המזון.

הכרס

נמצא בצרו השמאלי של הבטן וחלק שלו נכנס גם לצד הימני חרוץ עמוק מחלק את הכרס לשנים צד אחד פונה לימין הבטן והוא החלק הגדול וחלקו השני פונה לצד השמאל, החזיל: כרס פנימי וכרס חיצוני חולין גיב, הצד הימין של הכרס מכוסה חלב, כשהטבח פותח בטן הבהמה לאחר השחיטה נפגש בתחילה עם החלב שעל הכרס, חייבים להוריד את כל החלב שעליו ולנקות יפה עד שהבשר יהיה נקי מכל שמנונית שהיה דבוק בו וזהו החלב המכסה את הקרב, ואת כל החלב אשר על הקרב.

התורה אמרה והקריב מזבח השלמים אשה לה' את החלב המכסה את הקרב את כל החלב אשר על הקרב (ויקרא ג'ג). חלב המכסה את הקרב הוא חלב הפריסה, והוא תותב קרום ונקלף והוא שנוכר בגמרא חולין (מ"ט:) ורמינהו ואת כל החלב אשר על הקרב, ר"י אומר מה חלב המכסה את הקרב קרום ונקלף אף כל קרום ונקלף, ר"ע אומר מה חלב המכסה את הקרב תותב קרום ונקלף אף כל תותב קרום ונקלף, קרום דק יש עליו ונקלף הקרום מעל החלב שאינו הדוק בו כל כך, בטור ס"ד בפרישה ובב"ח וט"ז עיין שם.

הרי"א סרוינא בסוף תשובות הרא"ש אומר: על הכרס יש שלושה חלבים, א) תותב קרום ונקלף, ב) קרום ונקלף, ג) אחד נקלף לבד. ברור שהרי"א סרוינא מונה את כל סוגי החלב הנמצא על הכרס ותותב קרום ונקלף — כשמלה-פרוסה על הכרס ונקרא פריסה. קרום ונקלף זהו קרום החלב מתחת לפריסה שמונח על החלב ונקלף ממנו, ואחד נקלף לבד הוא החלב הדבוק על הבשר הכרס, והוא דבוק מקומות מקומות.

המרדכי בפרק אלו טריפות סי' תרכ"ג מברר שם כל הענין.

רבינו אפרים אומר: מה חלב המכסה את הקרב תותב קרום ונקלף, תותב היינו המכסה דהוא הפריסה, קרום היינו שתחת המכסה והוא על החלב הנקלף, ונקלף זהו החלב שתחת הקרום הדבוק לכרס, אף כל מקום שהוא תותב וגם יש בו קרום וגם יש בו נקלף, הוא אסור. בקיבה יש בו קרום וגם נקלף. אמרינן ריש מעיני באמתא בעיא גרידא, אף על פי שאינו תותב, הואיל ונקלף הוא אסור, וכל שכן חלב שעל הכרס עצמו דבעיא גרידא ואסור שהוא נקלף, צריכים לנקר ניקור יסודי וקפדני לפתוח את כל הקמטים ולנקר הכל ראה מה שכתוב בטהרות אהרון, בארץ הונגריה ובצ'כיסלובקיה וגם בעיר לובלין לא אכלו את הכרס ומכרו אותו לאינו יהודים. לאלו מקומות שכן אוכלים צריך להיות ניקור של הכרס, להפריד את המסס מן הכרס ולחתוך אותו לכל האורך עד לקצה הכרס השני לישר אותו על השלחן בצורה שטוחה וישרה, שיוכל לקלוף את כל החלב עם הקרום מקצה אחד עד לבסוף להפריד כל הקרום מהבשר ולפתוח כל הקמטים והכפלים, והקיפול הגדול שבאמצע הכרס לפתוח טוב טוב ולנקר היטב כל הרושם מחלב עד שכל הכרס יהיה נקי נקי לגמרי מן החלב.

הקיבה

נראית כקשת ויש לה חלב בין מחוץ לעיגול ובתוך העיגול, צריכים להוריד את כל החלב שבפנים ושבחוץ. חלב דאקשייתא הוא בחוץ (רש"י חולין נ"א) והוא אסור מן התורה, שו"ע יו"ד סי' ס"ד. אבל בפנים לעיגול הנקרא חלב דאייתרא אסור מחמת מנהג כשנהגו בו איסור ומה שכתב הרמ"א והלבוש סי' ס"ד שמדינא אסור ואין לחלק בו, כתב במשב"ז סי' ס"ד

שכוונת הרמ"א לאסור מדרבנן. בפר"ח סי' ס"ד סקכ"ב כתב במקום שנוהגים להתיר חלב שאייתרא צריך לבטל המנהג ולאסרו, ולכן צריכים לקלוף החלב והקרום תחתיו. נבאר קצת חלב הקיבה.

בגמרא חולין מ"ט ע"א אמר ר' יצחק בר נחמני א"ר אושעיא חלב שע"ג קיבה כהנים מנהגי בו היתר כרבי ישמעאל שאמר משום אבותיו... "כל אשר על הקרב להביא חלב שעל גבי הדקין, דברי רבי ישמעאל, ר' עקיבא אומר להביא חלב שע"ג הקיבה, רש"י חלב שעל הדקין כשהמעים מתחילים למשוך מן הקיבה הוי חלב שעל הדקין אסור עד אמה לדברי רבי ישמעאל מפני שחלב שעל הקרב מחובר בו אבל חלב שעל הקיבה לרבי ישמעאל מותר. הגמ' אומרת. וסימניך ישמעאל כהנא מסייע כהני" — רש"י מפרש שהקיבה ניתנה להם מאת זובחי הזבח נהגו בו היתר לאכלו, והגמ' מברר שם דחלב הקיבה אינו תותב, רק קרום ונקלף ויש מחלוקת בין בני בבל וא"י הוא, בחלב דאייתרא דבני ישראל היתרו משום דסבירא להו כר"ע דבעינן תותב, ואייתרא אינו תותב ובני בבל אסרי משום דסברו כר' ישמעאל דסגי בקרום ונקלף ואנן בתר בני בבל גיריין ושני החלבים בקיבה אסורין.

הרא"ש פרק גיד הנשה סי' ל' פסק ג"כ כרש"י וז"ל והאלפס ז"ל פסק דאייתרא שרי ולא מסתברי אלא כדפסק רש"י דנהי דמאורייתא שרי וקו"ל הלכה כר' עקיבא מחביריו מ"מ בני בבל החמירו לנהוג בו איסור וכל מנהגינו כבני בבל.

הרמב"ם בפ"ז מהל' מאכ"א ה"ו: אומר ויש שם חלב על הקיבה עקום כקשת והוא אסור וחות משוך כמו יתר והוא מותר, ובהג"מ אות ד' כתב שם על הרמב"ם וז"ל אבל רבותינו מצרפת פוסקים לחומרא ואסרו בין באקשתא בין דאייתרא כלישנא דמחמיר. ובני בבל דלא אכלו דאייתרא, ואנן וכל בני חו"ל אחרי תלמוד בבלי נמשכין.

בטור סי' ס"ד הביא את שתי השיטות, ובב"י הביא בשם רבינו ירוחם דהעיקר כפירש"י והרא"ש וכן הוא דעת הסמ"ג וסמ"ק, וכתב מהר"ן חביב בזמן הזה ראוי לנהוג בו איסור אפילו לדברי הרמב"ם שאמר בכל דוכתא דלא נהגו ביה איסור שרי, וכבר נהגנו עתה איסור וכן פסק בשו"ע סי' ס"ד סק"ד, חלב הקיבה שעל הקשת אסור מן הדין, מן התורה ושעל היתר אסור ממנהג שנהגו בו איסור, והרמ"א כתב ויש אומריין שמדינא אסור ולכן אין להקל בו.

חלב הקיבה — ניקורו

כתוב: והקריב את החלב המכסה את הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב. חלב המכסה את הקרב הוא חלב הפריסה, תחת הפריסה יש קרום שתחתיו נמצא חלב הדבוק לבשר הכרס, פה ושם, חתיכות חתיכות, בזה יש מחלוקת בגמ' (חולין מ"ט). רבי ישמעאל שאמר משום אבותיו את כל החלב אשר על הקרב להביא חלב שעל הדקין ור' עקיבא אומר להביא חלב שעל הקיבה.

ונחלקו בזה שני קדמונים, רבינו יואל הלוי ורבינו אפרים, במדרכי פא"ט מביא את דבריהם בס' תרני"ג ובאו"ז אם חלב הדבוק על בשר הכרס מקומות מקומות הוא אסור או מותר, רבינו יואל מתיר דסובר קרום ונקלף פירשו שהקרום נקלף מעל החלב שהוא תותב. ומה שדבוק לבשר הכרס מקומות מקומות מקצת כאן ומקצת כאן, אינו תותב לא נקרא חלב ומותר.

ורבינו אפרים סובר שזה גם הדבוק על בשר הכרס עצמו הוא חלב טמא, כל אחד מהם מוכיח שרש"י הולך לפי שיטתו. הבי"ח הולך לפי שיטת רבינו יואל שהחלב הדבוק על בשר הכרס מתחת לטחול הוא חלב מותר. וסובר שגם רש"י סובר כן.

יש מחלוקת בזה בין בני ארץ ישראל ובני בבל. והגמרא אומרת דאקשתא (נקרא החלב מבחוץ לעיגול) כו"ע לא פליגי דאסור אפילו לבני ארץ ישראל, כי פליגי באייתרא, (השומן מבפנים עיגול הקיבה המקום בפנים איפה שהקיבה עשויה כקשת נקרא אייתרא) ומחלוקת בני בבל וא"י היא בחלב דאייתרא, דבני ארץ ישראל התירו משום דסבירא להו כו"ע עקיבא דבעינן תותב, ואייתרא אינו תותב, ובני בבל אסרו משום דסברו כו"ע ישמעאל דסגי בקרום ונקלף ואנן בתר בני בבל גיריין ושני החלבים בקיבה אסוריין.

הרמב"ם בפ"ז מהל' מאכ"א ה"ו וז"ל: ויש שם חלב על הקיבה עקום כמו קשת והוא האסור והוט משוך כמו יתר והוא מותר. וכן דעת הרמב"ן. (בהגמ"י אות ד') כתב שם חז"ל: אבל רבותינו מצרפת פוסקים לחומרא ואסרו בין באקשתא בין באייתרא כלישנא דמחמייר התם, פא"ט, ובני בבל דלא אכלו דאייתרא כדאיתי, בפרק מקום שנהגו, ואנן וכל בני חז"ל אחרי תלמוד בבלי נמשכיין.

וכן כתוב בספר ניקור שמשליכין את חלק המעי שע"י הקיבה וכן חותכים ומשליכים חלק מהכרכתא בנקום שהרעי יוצא כמלא ד' אצבעות בין בדקה ובין בגסה משום מיאוס.

הקיבה

הקיבה נמצאת תחת המסט בצד ימין הבטן והיא יותר קטנה מהכרס ויש לה שני פתחים אחד להמסט והשני הוא שער הקיבה הקשורה למעיים, שעוברת לתריסרון, ובצד הימני העליון, מן הקיבה למעלה נמצא בבטן מקום פנוי ובמקום זה נמצאים המעיים הכליות והרחם. המעיים מחולקים לשנים, המעי העבה, והדק, השונים במבניהם ובאורכם. המעי הדק מתחלק לשלושה חלקים. א) שער הקיבה, ב) תריסרון, ג) מעי הארוך. המעי העבה גם מתחלק לשלושה חלקים הנקראים: א) סניא דיבא, ב) הדרא דכנתא. ג) הכרכתא.

הסניא דיבא הוא התחלת המעי העבה ודרכו חודר המעי הדק לתוך המעי העבה. מקום חזירת המעי הדק למעי העבה הוא הגבול בין הסניא דיבא לבין ההדרא דכנתא, וההדרא דכנתא הוא ההמשך של הסניא דיבא.

חכמי הטבע מסבירים שהמעבר אינו ישיר מהדק להעבה אעפ"י שהמעי העבה הוא המשך של הדק, אלא המעי העבה עצמו מתחיל מסניא דיבא כמו בכפה אטומה הפתוחה לצד המשך המעי העבה, והמעי הדק אחרי מרחק מה מהכפה הוא חודר לתוך המעי העבה, מקום חזירת המעי הדק למעי העבה, הוא הגבול בין הסניא דיבא לבין ההדרא דכנתא, וההדרא דכנתא הוא המשך של הסניא דיבא.

חלב הקרב

אמר ר' אבא ר' יהודא אמר שמואל, חלב שעל ההמסט ובית הכוסות אסורין וענוש כרת. וזה הוא חלב שעל הקרב.
 דרך ניקורו: מפריד ההמסט, פותח כל אורך הכרס, קולף כל החלב, חלב הדבוק היטב לבשר מורידו בסכין, פותח כפלי הקמטים ומנקה כל השמנונית מבפנים. החלב שחדר שם, אינו נקלף בנקל מעל פני הבשר, על המנקר למצוא דרך איך לתפוס את קצה הקרום היוצא ממנו. לתפוס את קצה הקרום, ירד מעתה בקלות גם החלב שעליו.
 צריך לפותח ולהוציא החלב מבין הכפלים והקמטים שבכרס גם במקומות המחוברין בין בית הכוסות וההמסט להכרס, צריך לפותחם ולקלוף את החלב מביניהם.
 באו"ה הארוך סי' כ' סעי' א' שכ', דכל הקרום שעל ההמסט וביה"כ אסור משום חלב.

החלב המכסה את הקרב

הקמטים והכיפולים נפנים, מקום שם מתעכל המזון.
 על ומתחת לקרום דבוק חלב וצריך להסירם כל החלב הנמצא על בשר הכרס טעון נקוי יסודי, וכן בכפלים.

חלב הקרב

באר"ה הארוך סי כ' סעי' א' שבי, דכל הקרום שעל ההמסט וביה"כ אסור משום חלב.

נקרא בשם בית כוסות (רש"י שבת ל"ז). כתובות ע"ז
לפי שתוכו עשוי חדרים חררים, תאים תאים כמו כוסות.

קרום הכרס

קרום הכרס — מבואר מב"י סי' ס"ד דקרום שתחת החלב המכסה לכו"ע אסור, אעפ"י שהשו"ע בסי' ס"ד סעי' ט' לא הזכיר כלל שקרום הכרס אסור, אבל הש"ך בס"ק י"א מביא בשם הב"י שהקרום אסור לכו"ע. ובאו"ה סי' כ' סעי' א' כתב: דכל הקרום שעל המסס וביה"ב אסור משום חלב ולא הוזנר דבר זה בשו"ע, משום דמילתא שפשיטא הוא, דלשיטתו השו"ע שפסק בר"א, דחלב הדבוק לכרס אסור, כי לשיטת ר"י קרום הכרס חומרא בעלמא הוא אבל לשיטת ר"א אסור מדאורייתא.

בית הכוסות

הוא חלק מהכרס שדומה למיס ובתוכו עשויים חדרים חדרים, תאים, תאים, כמו כוסות. לכן נקרא בית הכוסות, רש"י בכתובות ע"ז מקום יש בראש הכרס סמוך להמסס קרוי בית הכוסות שהוא כעין כוס ויש בו טביב שפתו עובי שני כפלים, כפולים ודבוקים, והוא כמו שק אחד וצריכים למשוך הקרום יחד עם קליפת החלב. אבל המסס צריכים להפריד מבית הכוסות כי לשניהם יש להם דופן נפרדת ובאמצע יש חיבור על ידי פתח שהאוכל נשפך מזה לזה. והוא החלק הקצה של הכרס ומקומו על יד הטרפס הכבד המפריד בין החזה שבחלק הקדמי, גם בית הכוסות כמו הכרס מכוסה חלב.

המסס ובית הכוסות

המסס נראה כמו כדור בתוכו קליפות קליפות הרבה כמו גלגלי רחיים ודופנו דק מאד מקומו הוא אחרי הטרפס בין הכרס לבית הכוסות בצד הימני של חלל הבטן למעלה מכוסה מסביבו בחלב המסס מקושר על ידי פתח לבית הכוסות וגם על ידי פתח לקיבה, מהקיבה בא המזון הנעכל למעי הדק ומשם לתוך המעי העבה ויוצא בצורת פרש דרך הכרכשתא. בגמ' חולין צ"ג ע"א אומר ר' אבא אמר ר' יהודה אמר שמואל חלב שעל המסס ובית הכוסות אסורין ועגוש כרת וזהו חלב שעל הקרב. רש"י בסוף הקרב ולא זה הוא עיקר חלב המכסה את הקרב שקורין טייל"א שהוא תותב קרום ונקלף אבל אותו חלב המכסה את הקרב דבוק לחלב שעל המסס ובית הכוסות. וכן כתוב בר"ן וזהו חלב שעל הקרב, אלא לומר שזה מחלב שעל הקרב.

בשאלות דר' אחאי בפי' ויקרא כתב: אשר על הקרב היינו שעל המסס ובית הכוסות אסור ועגוש כרת וזהו חלב שעל הקרב.

הבה"ג והשאלות סברו בר' ישמעאל דחלב הדבוק לכרס מותר וחלב המכסה היינו פריסותא ואת כל החלב אשר על הקרב אינו אלא המסס ובית הכוסות שיש עליו חלב תותב קרום ונקלף, כפירש"י רחויא מילתא הוא שהקרום הוא נקלף וזהו עיקר חלב שעל הקרב, וכתב דגם הרמב"ם סובר שחלב שעל הקרב הוא החלב שעל המסס ובית הכוסות.

בשו"ע סי' ס"ד ח; הובא שחלב המסס ובית הכוסות אסור ועגוש כרת. בב"י כתוב שהחלב שעליו פרוס כשמלה כמו החלב שעל הקרב עצמו. ביש"ש פגיה"נ אות ז' כתוב: דוקא מה שעליהן הוא חלב אבל מה שבין המסס ובית הכוסות במקום דבוק אינו אלא שומן ולא חלב כמו שכתב המרדכי בשם רבינו יואל. מ"מ נהגו איסור בכלן.

בטהרות אהרן כתב שצריך להוריד גם את הקרום והחלב הנמצא תחתיו.

הערות הרב מייזליש

התשב"ץ מתיר בין הכפלים בדין חוטי העוקץ האליה, לפי הרשב"א הרא"ם והמרדכי חוטי העוקץ הם חוטי חלב. ולפי רש"י והרמב"ם חוטי העוקץ הם גידי דם, הרמב"ם בהלכות מאכ"א פ"ז סי' י"ג, אומר חוטי חלב וחוטי היד העוקץ וכו' הכל אסורין משום דם. עיין פירוש רש"י חולין מ"ה: עד היכן חוטי השדרה מגיע — חוט השדרה יוצא מהמוח ונמשך בתוך החליות עד סוף הזנב ואפשר ליישב כי בזנב יש חוטי על הזנב והם יונקים מחלב הכליות ויש חוטי ברוך הזנב. ובתוך הזנב הם גידי דם לפי רש"י והרמב"ם. ריש מעיא באמתא בעי גרירא.

הן לפי שיטת רש"י והן לשיטת הגאונים דברי אמת הם. אלא לפי פ' רש"י יותר נכון לומר בעי גרירא כי החלב מונח על המעיים ולפי שיטת הגאונים היה צריך לומר ריש מעיא באמתא צריך קליפה כי הקרום הסובב את הכרכשתא בערך אמה, יונק מחלב ומתחתו הקרום הוא שומן לכן קליפה צריך ולא גרירא.

חלב הכליות

כתורה כתוב: ואת שתי הכליות ואת החלב אשר עליהן אשר על הכסלים (ויקרא ג' פ"ד) רש"י הכסלים "פלנקין", שהחלב שעל הכליות כשהבהמה חיה הוא בגובה והם מלמטה, הכליות נמצאות בחלל הבטן למעלה מתחת לגב סמוך לשדרה מתחת לעצמות העצה. הכליות סמוכות לחוליה הרביעית וחמישית שבשדרה. וסמוכות לכבד, והחוליה הראשונה של עצה מכרילה ביניהן. צבע הצד החיצוני של הכליה היא מראה אדום ונקרא אודם הכוליא ובפנים יש שכבה לבנה וזהו לובן הכליא בשו"ע ס"ה כתב הטור בשם בעה"ע: ונטול את הכוליא ומעביר החלב שעליה ומנקר יפה, יפה, ונטול סכין ומחתך הקרום שיש על כל אחת ואחת ומחתך בתוך הכוליא, ונוקר אותו שורש של גיד מתוך הכוליא כמו שהוא עם קצוותיו הנראין מבחוץ. וכן לכוליא השניה, וחלב הכליות אסור וחיובין עליו ברת.

בתורה"נ השלם כתב שם: דכליות אין מונחות בשוה, אלא כוליא הימנית משוכה יותר כלפי מעלה ומעורה להכבד, והכוליא הימנית יותר קרובה אל הלב מהשמאלית, וגם אומר הטעם למה צריכים בצד הימין להוציא שלושה חוטיין ובצד שמאל רק שני חוטיין, משום דהכוליא בצד ימין יותר סמוכה לחוטיין שאסורין משום שיונקין מחלב הכליות. לכן הלכד היא להוציא שלושה מצד ימין ושנים מצד שמאל, שלשה בימין על הצלעות י"א — י"ג. בגמרא חולין צ"ב יש מחלוקת בלובן כוליא, רבי ור' חייא, חד אסר וחד מתיר, רש"י מפרש לובן כוליא שבתוך החריץ מתפשט והולך בתוך הכוליא, והריטב"א צ"ב ע"ב אומר לובן כוליא, הבשר הלכן שבתוך הכוליא בשר גמר הוא ואינו צריך לסלקו, לובן, זה הוא החלב הארוך שבתוך החוט שהכוליא תלויה בו, והחוט מתפצל ונכנס בתוך הכוליא להרבה פיצולין, ועל זה נחלקו.

על המחלוקת של רבי ור' חייא על לובן הכוליא אומרת הגמ' רבה ממרט ליה, רש"י מפרש: משרש אחריו. גם ר' יוחנן מחטט ליה אבל רבי אסי גאים ליה, פירוש חותכו מלמעלה ולא מחטט אחריו, אח"כ אומרת הגמ' אמר אביי כוותיה דרבי אסי מסתברא, דאמר רבי אבא

אמר רב יהודה אמר שמואל חלב שהבשר חופה אותו מותר הכא נמי שעל הכליות אמר רחמנא ולא שבתוך הכליות. רש"י בלובן כוליא הלך אחרי המחמיר לשרש אחריו כיון לא אתמר הלכתא כרבי אסי והמחמיר יחמיר והמונע לא הפסיד.

הרי"ף כתב גאים ליה לא היה מדקדק בנטילתו, היינו שלא היה מדקדק לחטט אחריו, כי כהבי"ט סי' ס"ד. ושלחן גבוה שם סקל"ב כתב דר"א לא היה מחטט לנקר גם מה שהוא חפוי תוך כוליא כרב ור' יוחנן, אלא לא היה מנקר כי אם מה שנראה לעין שבתוך הכוליא קודם שיחתך בשר הכוליא, וכן פי' הרי"ף גאים ליה לא היה מדקדק בנטילתו.

הנה הרי"ף וכן הרמב"ם בפ"ז מהל' מאכ"א ה"ז פסקו כר"א דגאים ליה, ורש"י כותב שם: ובלובן כוליא הלך אחר המחמיר לשרש אחריו כיון דלא איתוקם הלכתא כר"א והמחמיר יחמיר והמונע לא הפסיד. הרשב"א חוטין שבכוליא ושכחול אסורין משום חלב, וצריך לשרש אחריהם עכ"ל.

נראה מדבריו דגבי לובן כוליא דלא איתמר הלכתא כמאן, צריך להחמיר. בשלחן גבוה סי' ס"ד סקל"ד כתב: ולענין מעשה, פה נהגו להחמיר בכל גבולינו לחטט אחריו ולנקר כל לובן שבכוליא משל כבש או עז אבל של בופלי (בהמות השמנות) נהגו בו איסור שאין אדם בקי בניקורו מרוב חלב שיש בו מבית ומחוץ. ואנו נוהגים כפי שכתב הצנל"ד לחתוך יפה את כל הנקודות הלבנות שבו ויש להזהר לקלוף יפה ולהעביר את החלב שבחריצי הכליות, המרובים בבהמה גסה.

חלב שעל כוליא

חלב הכליות

בגמרא (חולין דף צ"ג) אמר רב כהנא ואיתימא ר' יהודה, ה' קרומי הוה, תלתא משום תרבא (חלב) ותרי משום דמא. דטיחולא (טחול) ודכפלא (כסלים) דכליותא משום תרבא. הכוליא יש עליה שני קרומים, כדאיתא בגמרא שם אמר רב המנונא וכו', תנא קרום שעל גבי כוליא אסור ואין חייבין עליו (כרת), והתניא חייבין עליו וכו', כוליא אכוליא לא קשיא הא בעילאה, הא בתתאה. פירש"י עילאה: חלב ממש, שעל הכליות יש עליו קרום דק והוא חלב גמור. תתאה, קרום עכ"ל. וכו' הפרישה יו"ד ס"ד — יט, העליון חייבין עליו, והטעם שגם הוא בכלל חלב שעל הכליות: והתחתון והחוטין שבה, אסורין ואין חייבין עליהם כרת והם אסורים מדרבנן.

הכליות

צורת הכוליא לאחר הנקור וקילוף הלבנונית בפנים.

מגלה את השכבה הלבנה ע"י חתוך באורך בשר הכוליא מצד זה. חותך בכל האורך

הצד השני סביב וקולף מבפנים ומנקה יפה יפה.

ומה היא הדרך הזקלה בניקור הכוליא, כדי שיבליט מבחוץ החלב והלובן עם החריץ

שבתוכו? קודם כל יש להסיר את הקרום הדק שעל הכוליא מבחוץ. מעתה יש לחתוך בפנים

סביב הפנות הכוליא ולפתוח כך, שכל הכוליא תהא שטוחה בלי גומה באמצע, וימצא כל

החלב והלובן שבתוכו בולט גבוה יותר מבשר הכוליא. מעתה יחתוך המנקר בנקל את החלב

הבולט ויקלוף הכל עד לשכבת בשר הכוליא עם כל הנקודות הלבנות שבו.

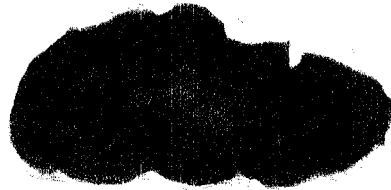
לובן שבכוליא

לא מנקר

וכל הנקודות

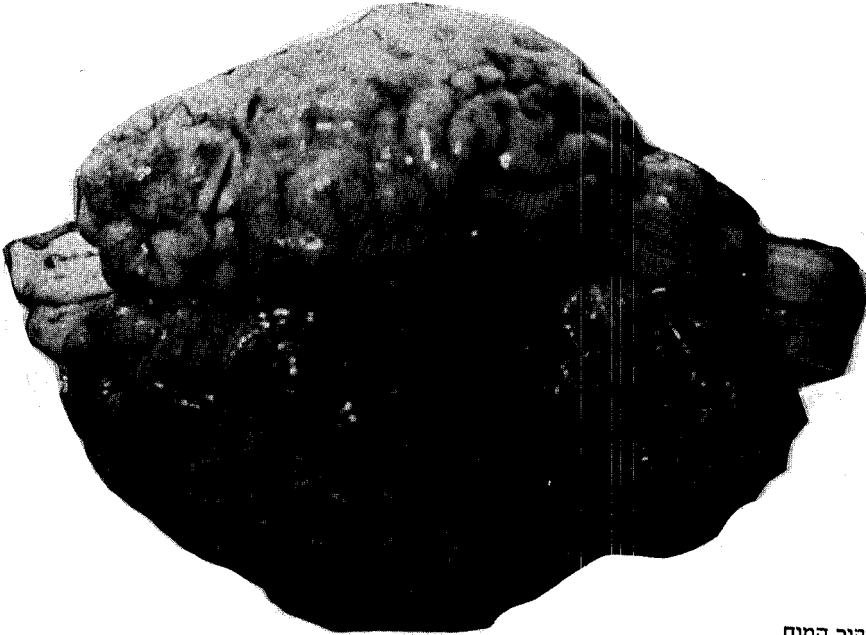
שתי הכליות

הלבנות שנמצאים בתוכו מנקר

משבוקעין את עצם הגלגולת לשנים, מבלי לפגוע במוח, נמצא המוח מונח בתוך שני הקרומים כבתוך כיס. הקרום הדבוק לעצם הגלגולת נקרא בגמרא "קרמא עילאה", והקרום הדבוק למוח נקרא "קרמא תתאה".

כדי להוציא את המוח מהכיס, צריך לפתוח בסכין את הקרומים הנ"ל, משום שהקרום העליון הוא קשה ואינו נפתח בנקל.

נקור המוח

המוח מכוסה בקרום דק החודר בתוך הסדקים והפרישות ועמקי חדריו בו נמצאים נימי הדם.

המוח

בחולין צ"ג בפג"ה: חמשה קרומי הו... קרמא דביעי דמוקרא משום דמא, ופרש"י: "דמוקרא שעל המוח".

ועיין בטור סי' ס"ה שכתב: "הבא לנקר מוציא את המוח, מעביר את הקרום שעליו, ואח"כ מעביר הקרום שתחת המוח הדבוק בעצם".

ומהב"י על הטור משמע, שרש"י בפי' הגמרא שם נתכוון ג"כ לשני קרומים, דמוקרא משום דמא, היינו שני קרומים שעל המוח, שאיטורם משום דם.

מדיוק לשון הטור משתמע, שקרום אחד דבוק לעצם הגלגולת והשני דבוק לגוף המוח. נמצא שהעצם ושני הקרומים מגינים על המוח. עצמות הגלגולת, המקיפות את החלל שבו המוח, מגינות על המוח מבחוץ ואילו מבפנים מוגן המוח ע"י שני הקרומים הנ"ל.

חכמי הרפואה אומרים שבקמטי הקרום העליון עוברים נימי דם המספקים חיות לעצמות המוח.

ואילו נימי הדם שבקרום השני הדבוק למוח וחודר לתוך החריצים והסדקים ולחדריו הפנימיים של המוח מספקים חיות לפנים המוח. הרי מתברר מתוך המציאות, שהקרום העליון דבוק לעצם, והשני — למוח עצמו, וכמו שכתב הטור.

ובדין ניקור מוח העוף הביא שם הבי"ח דעת הרוקח שצריך להוציא את המוח עצמו. אבל הבי"ע עצמו אינו עומד בשיטת הרוקח, ולדעתו אין צריך אלא לחתכו, דחתכיה ומלחיה שפיר דמי.

אבל הר"מ שם באות ט"ז חולק על הבי"ע וסובר, שלכתחילה נהגין להסיר המוח כולו בין בעוף בין בבמה.

ובסימן ס"ח כתב הרמ"א "לכתחילה נהגין ליטול המוח קודם המליחה מתוך הגלגולת ולחתוך הגלגולת שתי וערב".

וכן משמע מתוך ספרי הניקור. בספ"נ טהרות אהרן (סק"א) כתב בפ"י בעהע"ט, המובא בטור, שכוונתו ששני קרומים למוח, אחד שהמוח מונח בתוכו ואחד נשאר דבוק בעצם הגלגולת. ומציין שם, שמנהג יפה נהגו בכמה קהילות לקצוץ את עצם הגלגולת, היינו כל הקדירה שהמוח מונח בתוכו ומשליכם כי קשה להוציא משם את הקרום, ואין צריך לזה זירח, כי אין בו חסרון כיס.

וכן כתוב בצינה לדוד (ס"א סק"ב), ובעקרת הבית (סימן ג') בעמודי זהב (אות ב'), ועיין בס"פ הירושלמי (סוגית קרומים), ועיין בס"פ רב טבחיא ובמנחת ש"י.

בסימנים ל"א, ל"ב, ס"ה ביו"ד, כתב הטור, שעל המוח שבראש יש שני קרומים, וכן על חוט המוח, שבתוך עצמות השדרה, הנקרא: חוט השדרה, יש ג"כ שני קרומים. כשבאים לנקר את המוח, כתב הטור, יש להוציאו מן הראש ולהעביר את הקרום שעליו, ואח"כ להעביר את הקרום שתחת המוח הדבוק בעצם. וכן כשבא לנקר את חוט המוח היוצא מן הראש אל השדרה, כתב הטור, יש להוציא אותו עם הקרום שתחתיו. משמע, שהטור סובר: שמוח הראש, וכן חוט המוח של השדרה שניהם מותרין באכילה, וכן דעת כל הפוסקים.

כחל

הכחל נמצא בחלקה האחורי של הבהמה ומקומו בקצה כסלי הבטן על הירך, בין שתי הרגלים, מתחת לנתח הבשר הנקרא בשם בושת (אצל הזכר תלוי שם כיס הביצים). הכחל אסור משום בשר בחלב ולא חילקו בזה בין בהמה גדולה לבין קטנה שלא ילדה מעולם, קרום עבה ולבן נמשך על פני הכסלים, מן החוזה ולמטה, ומכסה גם שמתחת לכחל, כיון שהקרום נוגע בכחל שאיסורו משום בשר בחלב, נהגין לקלף קטע הקרום המכסה את הכחל באורך וברוחב. (ניצני ניסן) ושאר ספ"ג.

נהגין להסיר את החוטין מן הכחל המלאים דם. וכן נהגין להסיר את הבלוטה (דריז) שבתוך הכחל שאיסורו מחמת מיאוס, אבל השומן שהכחל מונח עליו מותר. נהגין לחתוך אותו שתי וערב, תופטו בכוח וסוחטו במקום החתך, על ידו יוצאים ממנה מים הנראים כחלב, מחתך במקום שזב החלב או המים עד שלא תצא עוד כל לחלוהית של חלב מכאן ואילך אין עוד בשומן ובלי כל ספק מן הכחל כלום, ומותר לבשרו כבשר עצמו. (צינה לדוד).

קורע את הכחל שתי וערב וטוחה אותו בכותל עד שלא תשאר בו כל לחלוהית של חלב, אם חתכו כמה פעמים שתי וערב על פני כולו ומירק החלב שבו, בידים, כשר בדיעבד לצלותו בלי בשר, אבל אסור לבשלו אפילו לבדו, וכש"כ שאסור לבשלו עם בשר ויש מתירין לבשלו לאחר צלייה (ספ"ג).

יש מקומות שנהגו לא לאכול את הכחל אפילו בצלי ואפילו אחר קריעה שתי וערב וטיחה בכותל, משום שהמנקרים לא היו בקיאים בהפרדת הכחל מן השומן. כיון שהכחל מונח על השומן הירך הלבן שצבעו כצבע הכחל, אפילו מנקרים הבקיאים מסופקים לפעמים עד היכן מקום הכחל, והיכן קצהו של השומן.

במקום שנהגו לאכול את הכחל צריך המנקר להזהר כשמפריד את הכחל מן השומן שלא ישאר מאומה מן השומן על הכחל, כי לכתחילה אסור לצלותו עם בשר אפילו קרעו שתי וערב וטחו בכותל שו"ע סי' צ' רמ"א ע"ב בדרכ"ת סק"ה ולכן נהגו לא להשאיר משהו מהשומן על הכחל ולא מן הכחל על השומן.

בתיקון הבית כתוב כי למעשה בשר שנתבשל בחלב שחיטה אין איסורו איסור תורה, ואם נקרו וקרעו שתי וערב וטחו בכותל ומירק החלב שבו מותר לצלותו, אבל לבשלו אסור אפילו בלא בשר אף לאחר קריעה שתי וערב וטיחה בכותל, גזירה שמא יבשלו עם בשר, ועם עבר ובישל לבדה בלי בשר, נחלקו הפוסקים בדיעותיהן, הרמ"א והש"ך סוברים שבדיעבד מותר אבל הרש"ל סובר שאפילו בדיעבד אסור, ובהפסד מרובה יש להקל כדעת הרמ"א והש"ך, וכל זה אם קרעו שתי וערב וטחו בכותל, אבל אם לא קרעו שתי וערב אפילו בשלו במים בלבד אסור אפילו בהפסד מרובה.

כחל, מפשיט ממנו את הקרום הלבן העבה המכסה את הבטן ואסור לאכלו משום שנבלע בו חלב. (וב"ש) ומפריד השומן מן הכחל ואם נסתפק המנקר במקום הגבול איפוא שמבדיל בין השומן לכחל, יחתוך עד התחלת הנקודות הצהובות שמתחיל בו קצת רטיבות.

כדי קליפה

בגמ' לא ליחסוף איניש כפלי עלוי בישראל דדאיב תרבא ובלע בישראל. פירש"י: שהחלב מוטל על הבשר ומותחמם חב על הבשר. (חולין דף ח' ע"ב) תוס' אומר היינו לאחר ניתוח מיר קודם שנצטנן הבשר, אבל לאחר שנצטנן אין לחוש כרתיב וישימו את החלבים על החזות (ויקרא ט"ו).

הר"ן כתב שמדברי רש"י משמע דאפילו בדיעבד הבשר נאסר וסגי בכדי קליפה דאינו כרותח ממש. וכן כתב הרשב"א דהחלב אסור את הבשר כדי קליפה, וכתב ושמא דסגי בקליפה.

הרמב"ם בפ"ו מהל' מאכ"א הי"ט אומר דהבשר אינו נאסר, אלא לכתחילה אסור לפרוש חלב על הכסלים. הר"ן והרשב"א אומרים דלשיטת הרמב"ם האוסר היא שמא ישכח מלשפשף היטב את הבשר ובדיעבד סגי בשיפשוף היטב ואומר שבגלל השמנונית בעי שיפשוף גדול, לכן כתב הרמב"ם שמא ישכח מלשפשף היטב ולא סגי בהרחה ולא דמי נזה שאמרו בגמ' שחט בסכין של עכו"ם מדיח, בלי זה כל בשר בעי הרחה, מחמת דם, וגם לצלי בעי הרחה, שם ברום סגי בהרחה אבל כאן מחמת השמנונית בעי שיפשוף גדול.

ביש"ש בפ"א דחולין סי' י"ד אומר, דגם לרש"י אינו אסור אלא לכתחילה ומה שכתב לפי שהחלב מתחמם זוב על הבשר זה רק חשש רחוקה וגם ספק ספיקא היא, דשמא יזוב ושמא לא יזוב ואת"ל יזוב, שמא לא נפתח קרמא.

להלכה: המחבר והרמ"א בסי' ס"ד סעי' י"ט פסקו כהרמב"ם דרק לכתחילה אסור לפרוש חלב הכסלים על גבי בשר, ואם עשה כן לא נאסר הבשר וסגי בשיפשוף ולפי זה צריך להבין מה שנהגו כדי קליפה הבשר שדבוק על חלב.

בספ"ג של רש"א בענין הקרומין וקליפה אומר אכן יש לחלק בין העניינים, שאני התם שיש קרום בין החלב והבשר, לא כן כאן שיש הרבה מקומות בלא קרום ועוד יש חילוק איפה שהחלב דבוק מתולדתו או יותר ממחר לבלוע.

בדרכ"ת סי' ס"ד קי"ז הביא בשם ספר "דברי יוסף" אות תל"ד בחלב הוא איסור כרת יש לחוש לדעת הרשב"א והאו"ה להצריך קליפה. בס"ק קי"ח הביא בשם האו"ה שיש לזהר שלא לפרוש גם לאחר שנתקרה שיש לחוש שהטבח יסמוך על דעתו שכבר נתקרה ולפעמים לא יהיה קר כל כך ויזוב החלב ויבלע בבשר וגם זהקרום והחלב דק ומתמעך בידי הטבח ולא אדעתיה.

הד"מ בסי' ס"ד אות י"ב כתב דאין לחוש לזה והביא בשם הדברי יוסף שהעלה דכיון דהוא חשש איסור כרת יש לחוש לדברי האו"ה.

בתורת הניקור הירושלמי כתב: וכתב בבר"ה סי' ס"ד וז"ל: כתב רבינו ירוחם נהגו מנקרי הבשר לקלוף ולהסיר הקרום שעל הבשר ששוכב עליו חלב הכסלים ויפה הם עושים, כי אותה קרום הוא אסור מחמת החלב ששוכב עליו.

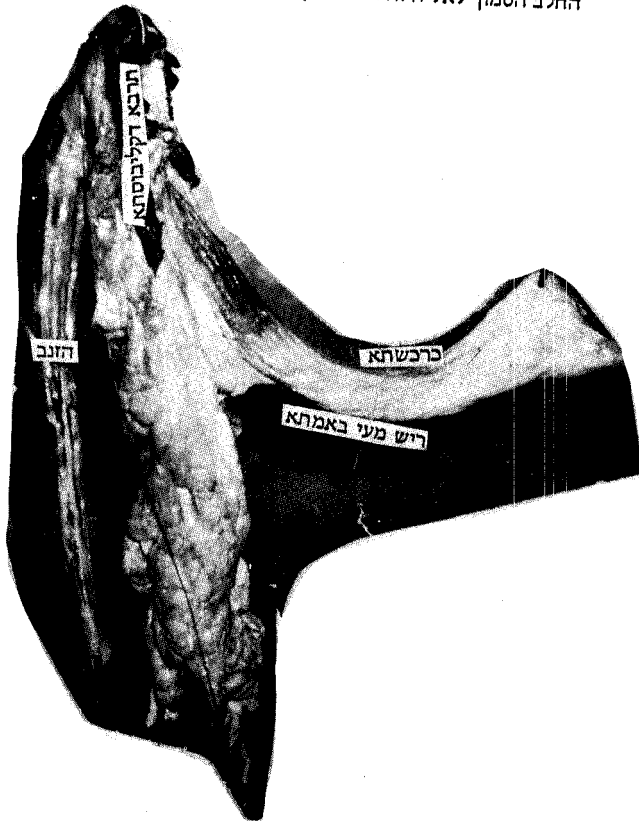
וברש"א בסוגיא דקרומין וקליפה סעי' י"ט כתב טעם לקליפה שאנו עושים, לפי שהבשר מלא גומות ובקעים יש לחוש שיש שם חלב בעין, ואם קלפו הבשר כדי קליפה אנו מובטחים שלא נאכל חלב. וכתב רלפי טעם זה נוכל להבין מדוע לא נתקנה קליפה כ"א לגבי מראה אדום ולא לגבי מראה כסף משום שמראה כסף הוא עור חזק המכסה את הבשר וחוצץ בעד חדרית החלב לתוך הבשר, וכיון שהוא חלק בלא גומות ובלי בקעים ליכא למיחש שיש בתוכו חלב, עיין בתורת ניקור השלם דף י"ט שם ויש מ"כ שנוהגים ג"כ לקולפם.

חלב הזנב

החלב הסמוך לאליה זה חלב שבין הפקוקלות דברי ר"ע, עצם האליה שמחובר לו משני דופניו חלב בפנים העצם שהוא חלב הכסלים.

הרמב"ם בפ"ו מ"ה מאכ"א מביא שיטת הגאונים שריש מעיא באמתא מצדו השני של הדקין שבו יוצא הרעי.

החלב הסמוך לאליה זה חלב שבין הפקוקלות דברי ר"ע

האליה הזנב

בתורה כתוב (ויקרא ג.ט.) והקריב מזבח השלמים... חלבו האליה משמע רק חלב האליה יקריב ולא עור האליה, דבלאו הכי היה צריך להיות כתוב והקריב האליה. אמר רב הונא עור האליה לאו כאליה דמי דכתיב חלבו האליה ולא עור האליה (זבחים כ"ח) בגמרא שם יש שקלא וטריא אם העור אליה לאכילה עומד ושנקרא דבר שדרכו לאכול כתוב בתורה חלבו האליה לעומת העצה מהו עצה מקום שהכליות יועצות (חולין י"א) האליה היא בסוף השדרה והיא נעשה חוליות חוליות שלשה חוליות הם בתוך חלל הבהמה והתורה אמרה לעומת העצה, הכוונה לקחת עם שלשה חוליות שהן חלק השדרה כנגד הכליות והסימן לדבר, לשון עצה רמו לכליות שמקום העצה היא הכליות. יתר החוליות תלויות מבחוץ באליה תחת העור שפרוס עליה, יש שם בשר, ותחת הבשר נמצאים חוליות האליה ושלשה חוטין תחתיה. אחד באמצע ושנים בצדדים החוטין אלו יוצאין ונמשכין מחלב הכליות שבפנים בחלל הבהמה ונמשכים עד סוף הזנב ויש שם עוד חוט הנקרא חוט השדרה שיוצא מהמוח והולך עד סוף הזנב.

החוט מתפצל בונב בשני צידי החוליות אחד מימין והשני משמאל, באליה של כבש דבוק שומן כשר שהכבשים הם פטומות ויש שם הרבה שומן.

חלב האליה

כתוב בתורה: כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה אשה לה' ונברתה הנפש האוכלת (ויקרא ז' כ"ה) בתורת כהנים כתוב "אשר יקריב" חלב שכמותו כשר להקריב יצאה חלב דפנות שאין כשר להקריב (בתוס' חולין צ"ב) לומד מדרשה זו והוכיח ממנה ששומן שעל יותרת הכבד לאחר שנטל הקרום מותר.

חלב האליה נקרב על המזבח לכאורה צריך להיות איסורו כמו כל חלב. והנה בא רש"י בויקרא ומפרש חלבו המובחר שבו, ומרו: זה האליה תמימה כוונת רש"י שחלב האליה לא נאסר בתור חלב, ומה שהתורה אמרה חלבו, האליה תמימה. אין הכוונה של חלב ממש אלא חלבו הוא המובחר שבו.

הרמב"ן מפרש יותר מרש"י ואמר בפירושו: אין באליה חלב והנה מדבריו — "חלבו האליה" — שם חלב בלשון הקודש השומן הנפרד שאינו עם הבשר כדבר אחד — כי השומן המתערב בבשר שאינו נפרד ממנו יקרא שומן — כתוב וישמן ישורון — או השמן לב העם הזה, וחלב הוא נפרד עליו, קרום ונקלף — אומרים בשר שמן (כי הבשר עם השומן הם ביחד) לא אומרים בשר בחלב, (כי הם שני דברים נפרדים) והתורה שכתבה לשון — "חלבו האליה" — הוא דרך השאלה וכנה אותו בחלב — או חלב כליות ככתוב: בהרימכם את חלבו ממנו, כי הטוב אשר יורם מן התבואה יכנה אותו בחלב — או חלב כליות החטה, ידמה החטה לכליות ואת החלב אשר בס, באליה אין חלב כלל אבל יש בה שומן שאינו נפרד וכן ידעו הרופאים בטבעיהם שאין חלב נעשה לעולם סמוך לעור ולא כאבר שינוע תמיד מה שכתוב; כל חלב וכל דם לא תאבלו אין השומן שעל גבי האליה בכלל, כי איננו חלב בשמו ובטבעו, אבל כל הנקרא חלב נאסר אף על פי שאינו קרב למזבח כגון החלב אשר על הטחול, ושאינו נקרא חלב מורו אע"פ שהקריבו למזבח כגון הכליות והיותרת הכבד וכן האליה מוכן מדבריו אפילו שמן מאוד כמו חכבשים מארץ ישראל שיש להם אליה גדולה אין להם חלב.

האבן עזרא ויקרא (ג' י"ב) בכך הבקר לא הזכיר האליה, כי אם בכבש, כי האליה בעז ובשור, קטנה ועוד. כי הכבשים שהן בארץ ישראל יש להם אליה גדולה וזה דבר ידוע, החז"ל: א"ל רב מרי לרב זכדי אף אליה איקראי חלב (כתוב חלבו האליה תמימה (ויקרא ג') תיתסר באכילה, א"ל עליך אומר קרא כל חלב שור וכשב ועז דבר השהו בשור וכשב ועז. לא אסרה תורה אלא הנהיג בכללן ואליה אינה נוהגת לא בשור ולא בעז — אלא בכבש. (תוס' חולין צ"ב) מביא דברי ר"א ממ"ץ שאומר דשומן שעל יותרת הכבד אסור אף לאחר שיוטל הקרום מעליו כי למדנו בתורת כהנים כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריבו ממנה אין לי אלא חלב תמימים שהם כשרים ליקרב, חלב בעלי מומין מנין ותלמוד לומר מן הבהמה, חלב חולין מנין ותלמוד לומר כי כל אוכל חלב א"כ למה נאמר אשר יקריבו ממנה. לומר לך חלב שכמותו כשר ליקרב אמרתי לך, חלב דפנות שאין ראוי ליקרב לא אמרתי לך וא"כ חלב היותרת שהוא קרב עם היותרת אסור. ולפי זה ליתסר שומן האליה שקרב עם האליה, אף על

גב דאמר בפרק כל הבשוי קי"ז דחלב האליה מיקרי חלב. סתמא, לא איקרי מ"מ ליתסר מטעם שקרב, ותוספות מתרץ, נראה לי דוקא חלב דפנות שדומה לשאר חלב ושמא אף תותב קרום וניקלף הוא, הוה מיתסר אי הוה קרב וחלב היותרת ולובן כוליא ושומן האליה שאין דומין כלל לחלב לא מיתסירי דאין קריבין בתורת חלב אלא נקרב אגב יותרת דאין קרבין את החלב האליה בתורת חלב אלא נגרר אגב אליה והרמב"ם בפ"ז מה' מאכלות אסורות אומר: האליה מותרת באכילה, לא נקראת חלב אלא לענין קרבן בלבד כמו שנקרא יותרת ושתי כליות בשם חלב, לענין קרבן כמו חלב הארץ וחלב כליות חטה שמרומים דברים אלו מן הקרבן לשריפה לה' נקראו חלב. והמדרכי בפגיה"נ סי' תר"ס כתב: בספר יראים כתב סמוך לזנב יש שומן האליה ועליו יש חלב הקליבוטתא ואותו חלב ושומן האליה דבוקין ואין ביניהן אלא גיד לבן כעין קרום ומראהו כמראה שומן, מה שעל אותו גיד אסור בכרת ומה שתחתיו מותר מטעם חלב שהבשר חופה אותו, וצריך לגרור הגיד כנראה דלפי דעת היראים החלב שתחת הקרום הוא לא משומן האליה אלא מתרבא דקליבוטתא ומותר מטעם בשר חופה אותו וכן הביא בתו"כ שזה החלב שבין הפקוקלות — וזה אסור מטעם חלב דקליבוטתא. השומן מתחת הקרום מותר משום שומן האליה שהתורה התירה.

והטור בסי' ס"ד כתב חלב האליה מותר — כמו שכתוב בפרישה ומבואר בפ"ק דכריתות ובפ' כל הבשר, אמר קרא כל חלב שור כשב ועז דבר השוה בשלשתן כלומר, חלב האליה אינו קרב אלא בכבש בלבד. והרמב"ם בפ"ז מה' מאכלות אסורות כתב האליה מותרת באכילה ולא נקראת חלב אלא לענין קרבן בלבד כמו שנקראו חלבים כליות ויותרת הכבד לענין קרבן כמו שאתה אומר חלב הארץ וחלב כליות חטה שהם טובים. לפי שמרימין דברים אלו מן הקרבן לשריפה לה' ובתרומת מעשר כתב בהרימכם את חלבו ממנו. וכתב מהר"ן חביב, ז"ל: חלב האליה מותר, אפשר שיטעה בזה האיש ההמוני ויחשוב שהחלב שהאליה לצד פנים מותר ורחמנא ליצלן מהאי דעתא כי אין הכוונה אלא על האליה עצמה וזה מבואר בהר"ף פרק ג"ה ובדברי הרמב"ם ואמרינן בס"פ כל הבשר חלב האליה אקרי חלב סתם לא אקרי פי' שנקרא חלב האליה ולא סתם חלב.

כתב הב"ח חלב שעל האליה מותר כן הוא הגירסא הנכונה בספרי רבינו ובא להוציא החלב שבאליה לצד פנים דהוא חלב גמור אלא שעל האליה מבחוץ. קאמר אעפ"י שהוא קרב לגבי מזבח אפי"ה שרי כראיתא סוף פ' כל הבשר (קי"ז).

חלב האליה

חוט הונב

הזנב

האליה

חוט השררה עובר בתוך חור המעבר דרך חוליות השררה, מן המוח עד קצה הזנב. דרך נקבי עצם הקליבוסת יוצאים מחוט עצבים עבים, כגון גיד הנשה ועוד. אולם החוט הנמשך לכיון הזנב, אינו אלא חוט דק ביותר ומעצם הקליבוסת מתחילה ההתפצלות של חוט השררה.

המנקר חותך ומעמיק בין קשרי החוליות. בהפרידו את החוליות זו מזו נראה הגיד העובר בין החוליות כשהוא בולט לעין. עתה חדר בקצה גב הסכין מתחת לגיד, למטה, מושך אותו משם ומוציאו לגמרי מן החוליות וזורקן לטריפה (ראה בעיור האלי' אותיות א' ב' ג' שעל שלש החוליות הראשונות. בין החוליות בולטים הגידים הנ"ל שנמשכו מחוץ לחוליות). מעתה חותך ומשליך את הבשר הלבן שבין קשרי החוליות ומנקה עד עצם החוליה, שבין ג' החוליות הנ"ל.

לאחר גירור הבשר מב' צדי ג' החוליות הנ"ל נשאר שטח העצם שבאמצע החוליה, שא"א לנקותה. חלק זה בולט מבין שני הצדדים המנוקרים (ראה אותיות א' ב' ג' הרשומות על הבליטות הנ"ל). לכן כאן יש להשתמש בגרון ולקצוץ את הבליטות האלו מג' החוליות הנ"ל עד שפני שלש החוליות יהיו בגובה אחיד.

בסיכום יש לומר שצריך להקפיד לנקר ולחטט עד שלא ישאר מאומה, לא מן הלונב"ל הטריפה, לא מחלב הקליבוסות שעל השומן ולא מן האסור הדבוק על החוליות, בצד הזה של האלי'.

נמצא, שבאלי' יש לנקר ג' סוגי חוטים, חוץ מחלב הקליבוסות שחתכו מן השומן של האלי': (א) המשך חוט השדרה הבא מן המוח, (ב) שני חוטים אחרים שהתפצלו מחוט השדרה, העוברים משני צידי החוליות, אחד מימין ואחד משמאל, (ג) קבוצה של שלשה חוטין, היוצאין מחלב הכליות שבחלל הבהמה. בדרכם אל האלי' עוברים החוטים הללו מתחת לעצם הקליבוסות משני צדדיו. על החוטין הללו מונח הלונב"ל הטריפה ועל קצה הקליבוסות, הוא בסיסו של הלונב"ל הנ"ל. מכאן הוא מתחיל להמשך משני צידי הקליבוסות שבחלל. הוא נמשך עד סוף האלי' לאורך שני הצדדים, ומכסה בצדדים את קבוצת החוטים הנ"ל, הנמשכים מהחלל, כשהחוליות רוכבות עליהן כשהאחד עובר באמצע החוליות, והשנים האחרים מצדדיו, אחר מימין ואחד משמאל, הלונב"ל הטריפה שבשני הצדדים ממשיך ומכסה אותן מבסיסו שעל קצה עצם הקליבוסות עד לסוף האלי'.

ניצני ניסן

ביותר דעה ס"ד ה': האליה מותרת ובלבד שינקה ממנה מה שלצד פנים, הרמ"א: גם צריך להסיר חוטי האליה כי יונקים מחלב הכליות, "ביאור — הגר"א" האליה עצמה (מותרת) הואיל וקריבה ע"ג מזנוח אבל חלבה של צד פנים ה"ה כשאר חלב, ט"ז: דלא אסרה תורה אלא חלב סתם וזה מקרי חלב האליה, אבל מה שדבוק על צד פנים של האליה, הוא חלב גמור ואינו בכלל חלב האליה, דלשון חלב האליה היינו האליה עצמה וחלב זה לשון מיטב הוא.

וחלב הדבוק על צד הפנים הוא הנמצא על פי הטבעת לצד הפנים של הבהמה והוא תרבא דקליבוסתא אסור וענוש כרת, חולין צ"ג. והרמב"ן בויקרא כותב: והכתוב הזה שאמר חלבו האליה תמימה עד העצה יותר, עמה חלב רב אשר הוא מחובר בה בצד הפנימי ובתו"כ אמר: להביא את החלב הסמוך לאליה וזהו חלב שבין הפקולות יוצא לפי הרמב"ן לא נמצא חלב באליה בפנים כחלל הגוף אלא חלב הסמוך לאליה שהוא החלב בין הפקולות — שמחבר הירכות שמביא בתו"כ ואיסורו מחלב דקליבוסתא.

במדרכי פ' גיה"נ סי' תר"ס כתב: ובספר יראים כתב סמוך לזנב יש שומן האליה ועליו יש חלב הקליבוסתא, ואותו חלב ושומן האליה דבוקין זה בזה ואין ביניהם אלא גיד לבן כעין קרום ומראהו כמראה שומן. מה שעל אותו גיד אסור בכרת ומה שתחתיו מותר מטעם חלב שהבשר חופה אותו. וצריך לגרור אותו הגיד יפה. לפי שהוא לבן, טועניו הרבה ואין יודעים להפריש בין חלב להשומן. לפי דברי "היראים" יוצא, גם החלב שמתחת הגיד — הקרום — הוא חלב ממש אלא דהתירו הוא משום בשר חופה אותו. ואיך נתרץ דברי רז"ל: אמר ליה ר"מ לר"ן אי אליה איקוי חלב תיתסר באכילה, ופי' רש"י תיתסר כל אלית כבש באכילה א"ל עליך אמר קרא כל חלב שור וכבש ועז. דבר השוה בשור וכבש ועז. רש"י מפרש: לא אסרה תורה אלא הנהוג בכולן, ואליה אינה נוהגת לא בשור ולא בעז ר"א אומר חלבו האליה איקראי חלב סתם לא אקראי, ולנו אין מה לאסור, מה שהתורה התירה וגם לשיטת הר"מ

כפי שכתב מהר"י סרוזינא ד'שומן האליה שתחת הקרום מותר לא מטעם חיפוי אלא משום שומן האליה התורה התירה ואנו מתירים השומן שתחת הקרום באליה מטעם שהתורה התירה ולא משום חיפוי.

הטור בסוף סימן ס"ה מביא את סדר הניקור לבעל העיטור:

והותרך האליה ומוציא ממנה חוט שמתחלק לשנים — הפרישה: וממשיך החוט מעיקר האליה עד קצותה, הטעם משום שיונק מחלב הכליות — וממשיך החוט מעיקר האליה עד קצותה, מאותן פנים המקישיין על ירכי הבהמה והלשון בעל העיטור ד' ח' ורבינו ירוחם נתיב ט"ו אות י"ד: גורר יפה שלא ישתייר לכל פני האליה לא בשר ולא שמננית אלא גוררין יפה. הבית יוסף סי' ס"ד נראה טעמא משום דסבר כהרא"ם שפירש דהא דאמרינן דחוטין שבעוקץ אסורין היינו חוטי הזנב והם אסורים מפני שיונקים מחלב הכליות לכן כתב שנוטל הסכין וגורר מאותן פנים גופן חומרים, והם מקומות גבוהים קצת עד שיתיישר עם מקומות השפלים ולא ישתייר לכל פני האליה לא בשר ולא שמננית. ביו"ד סי' ס"ד: האליה מותרת בלבד שינקה ממנה מה שלצד הפנים וברמ"א שם כתב צריך להסיר חוטי האליה כי הם יונקים מחלב כליות בט"ז כתב דלא אסרה תורה אלא חלב סתם וזה מקרי חלב האליה אבל מה שדבוק על צד פנים של האליה הוא חלב גמור ואינו בכלל חלב האליה דלשון חלב האליה היינו האליה עצמה וחלב זה לשון מיטב הוא. ביאור הגר"א: דלא פריך שם ובכריתות אלא על האליה עצמה הואיל וקריבה ע"ג המזבח אבל חלבה של צד פנים ה"ה כשאר חלב וכן כתוב בשבילי הלקט דיני ניקור הבשר סי' ט"ז דחוטי העוקץ הם חוטי הזנב וצריך לטילם. בשו"ת מהר"ם מיניץ סי' כ"ה מביא סדר הניקור האליה: בפנים המקישיין על הבהמה, וכתב שם כי בזנב יש גיד מבפנים באמצע ואותו הגיד הולך מהתחלת הזנב עד סופו ומכאן ומכאן יש מעט אורך בשר וקורין אותו המנקרים טריפה לזנב"ל ותחת אותו הבשר יש גיד בכל צד וכשמסירים המנקרים אותו הבשר והגיד, דרך המנקרים לחתוך בפנים החוליות עד תחת הזנב, על שלושה החוליות מונח חלב, והמנקרים מורידין כל החלב וגם הבשר שתחת אותו החלב ששם נמצא גיד קטן והמראה שלו נשתנה והיה קצת לבן וכ"כ בתשו' אח"ז צריך לחתוך על הבשר מראשו עד סופו על עצם הזנב עד שישתנה ואח"כ הותכים בתוך כל החוליות עד סופו.

בטור סי' ס"ה: והותרך האליה ומוציא ממנה חוט שמתחלק לשנים וממשיך החוט מעיקר האליה ועד קצתו וכן כתב השואל ומשיב דאותן הגוררין רק שלוש חוליות לא יפה הם עושים וכן כתבו בספרי הניקור כטהרת אהרון סי' כ"ט ובצינה לדוד בניקור אחוריים סי' ה' ובסי' י"א ובזבח שמואל כ"ח.

וכתב, מנקר אחד שלא הוציא חוט הזנב אלא משלושה חוליות הראשונים ואמר שיש לו בקבלה כך לעשות, החמירו עליו מאוד שיעשה תשובה.

וחמנהג בארץ ישראל לחתוך בשר האליה עד שלוש החוליות הראשונות ולקלוף חלב הקליבוסת מעל השומן משני צידי האליה — זנב, עד לשומן הכשר ומנקה היטב את בשר הזנב"ל הטרפה וגידי החלב מצד הימני והשמאלי והותרך עמוק עד סופו בין שלוש החוליות הראשונות ומפריד בין החוליות עד גיד המוח העובר בתוכן ומוציא הגיד של שלוש החוליות ומנקרים כל מה שבין החוליות.

סדר הניקור של תורת הניקור הירושלמי פה בירושלים עיה"ק המנהג בניקור האליה הוא כך שמנקרים מהאליה בצד הפנימי שהיא בתוך חלל הבהמה, והעליה שתלויה מבחוץ לחלל הגוף אין מנקרים כלל, והנה מה שאין מנקרים את השומן שעל האליה התלויה בחוץ בצד הפנים המקיטין. מקור המנהג הוא לשיטת הכה"ג ואורח לצדיק והשלחן גבוה שכתבו כן דבמקומותיהם לא נקרו רק מפי הטבעת ולפנים, אבל אשכנזים בחו"ל נהגו לנקר את האליה גם מחוץ לחלל הבהמה, פה נהגו האשכנזים כמנהג הספרדים שלא לנקר את האליה מחוץ לחלל הבהמה.

ומה שלא נהגים ליטול החוטים שבאליה כמש"כ הבעהע"ט והרמ"א ומהרש"ל והלבוש, אנו פוסקים כדעת הרמב"ם דחוטי העוקץ הם רק חוטי דם, וסגי בחתיכה ומליחה כמו חוטי דם והמנהג פה, ליטול החוטין מתוך האליה שבפנים בחלל הבהמה עד שלוש חוליות כיון דבגוף הבהמה יש חלב הרבה, לכן החמירו כמו שכתבו ספ"ג טעם לאסור חוט השדרה שבחלק האחוריים משום שמונח בתוך החלב — בשו"ת מהר"ם מינץ מובא שמנקר אחד לא הוציא החוטין אלא משלוש החוליות הראשונות ואמר דיותר משלושה פרקים אינם יונקים מהחלב, בצינה לדוד, בניקור חלב האחוריים אות י"א כתב שבני פולין נהגו להקל וכתב שם שאין צריך להסיר שום גיד רק מן השלושה פרקים הנזכרים.

סדר הניקור שלנו

ניקור הזנב — האליה

ניקור הזנב האליה המקובל אצלינו כפי שמובא בספרי ניקור של שני גדולי תורה ומומחין לניקור שגדולי הפוסקים סמכו ידיהן עליהם וכך נהגין, והם: הרב המופלג ובקי ר' נחום כהן לעווין ז"ל מירושלים מחבר ספר ניקור הירושלמי והרב הג' ר' ניסן צ'סלר מחבר ספר ניצני ניסן.

ראש מנקרים בביאלעסטוק פולין ורב וראש מנקרים ברמת גן ארץ ישראל. הזנב מורכב מחוליות ששלוש החוליות הראשונות נמצאות בתוך חלל הבהמה. מפריד את קצה הכרכשתא וחלב הכסלים שעליו, מנקה את בשר הערוה הדבוק וזרקו לטריפה משום מיאוס חותך בבשר הזאליה עד החוליה הרביעית את הטריפה לזנב"ל משני צידי שלוש החוליות הראשונות מימין, ומשמאל, ומוריד את החלב — תרבא דקליבוסתא בשני צידי הזנב עד שמגיעים לקרום הלבן המפטיק בין החלב ובין השומן הכשר הנמצא מתחת העור חותך הקרום יחד עם החלב הדבוק בו במקרה שלא מוצא את הקרום המבדיל, יחתוך עד שנראה בלוטות שחורות קטנות — חותך בשומן ומעמיק עד חצי הבלוטה וחותך את כל שטח העליון של השומן על פני ראש האליה.

מנקה ומגיר היטב את העצם מכל הצדדים ויקלף יחד גם החוט הנמשך מצדדים המונח מתחת לטריפה לזנב"ל.

חלב האליה הוא חלב הקליבוסתא והחוטין שבו יונקים מחלב הכליות העוברים בפנים, חוט השדרה היוצא מהמוח, עובר דרך חוליות השדרה בפנים עד קצה הזנב דרך חורי עצם הקליבוסתא יוצא חוט גיד הנשה ועוד. אבל החוט הנמשך לזנב הוא מחוט השדרה.

באליה יש לנקר: א) מחלב הקליבוסת הנמצא על השומן האליה ושני חוטים שהתפצלו מחוט השדרה העוברים משני צידי החוליות אחד מימין והשני משמאל, ב) ושלשה חוטיץ היוצאין מחלב הכליות שבפנים הבהמה עוברים מתחת לעצם הקליבוסת משני צדדים על החוטיץ הללו מונח הלונב"ל הטריפה מעל וקצה הקליבוסת ונמשך עד סוף האליה. אחרי הניקור יגרור היטב את העצם מכל הצדדים את שלוש החוליות הנמצאות בתוך חלל הבהמה.

הערה. כאן בארץ ישראל מנקרים רק השלוש חוליות מתוך חלל הבהמה והחלק האליה התלויה מחוץ לחלל הבהמה לא מנקרים כי הניקור הוא רק מפי הטבעת ולפנים. הרב ר' ניסן צ'סלר כותב: בביאליסטוק נהגו לנקר את כל אורך האליה אולם כשבאתי לארצנו הקדושה ראיתי שנהגו כאן לשנות בניקור האליה אמנם היו יחידים ששמרו על ניקור האליה כמו שאני הייתי רגיל בה. ניקור זה הוא לפי שיטת הכה"ג והשלחן גבוה ואורח לצדיק.

מקור המנהג הוא לשיטת הכנה"ג ואורח לצדיק והשלחן גבוה שכתבו: דבמקומותיהן לא ניקרו רק מפי הטבעת ולפנים ומה שנוהגים פה ליטול החוטיץ מתוך האליה שבפנים בחלל הבהמה הטעם הוא כיון דבגוף הבהמה יש חלב הרבה משו"ה החמירו בזה, וכמש"כ ספ"צ טעם לאסור חוט השדרה שבחלק האחורי משום שנונח בתוך החלב, ובצינה לדוד בניקור חלב האחוריים אות י"א כתב שבני פולין נהגו להקל וכתב שם שאין צריך להסיר שום גיד רק מן השלש פרקים. וחתוך בין החוליות עמוק ומפריד כיניהם עד לגיד המוח העובר בתוכן. מוציא הגיד וזורק ומוריד הסחוס הלבן שבין החוליות, וקוצץ הבליטות בין החוליות ועוקציה מצד הירך עם הגידים האטורים מכל שלש החוליות.

בסיכום הלכה למעשה:

חלק מהכרכתא וחלב הכסלים הדבוק לזנב וגם החתיכת בשר הערוה מפרידים מן הזנב וזרקים לטריפה — הבשר הערוה הוא משום מיאוס (ספ"ג) קולפין את הטריפה לזנב"ל משני צידי החוליות שלושה הראשונות ומנקה היטב את העצמות החוליות שינקה גם החוט הנמשך מהצדדים מתחת לטריפה לזנב"ל ומנקה משני הצדדים את שכבת החלב האסור משום חלב הקליבוסת הנמשך מעצם הקליבוסת בתוך חלל הבהמה ראה התמונה של האליה, מורידים את החלב עד שרואים קרום לבן המבדיל בין החלב לשומן הכשר המונח מתחת לעור. והקרום חותכים יחד עם החלב ומה שנשאר תחת הקרום זה שומן כשר. במקרה וקשה למצוא או שאין מבדילים בין החלב לקרום — יש סימן בשומן הכשר — שרואים בליטות קטנות בתוך השומן, חותכים את השומן עד חצי בלוטה כדי להיות בטוח שהורידו את כל החלב הדבוק לשומן ואחרי שניקו היטב את שלוש החוליות עד שנקיות לגמרי מפרידים עם הזכין בין שלש החוליות ומוציאין מלמטה את הגיד המתפצל עד החוליה הרביעית להוציא את כל הגיד, טוב לחדור עם קצה הסכין מתחת לגיד להתחיל בחוליה הראשונה וא"כ בשניה ובשלישית — כך בין החוליה השלישית לרביעית יכול להוציא את כל הגיד ולחתוך אותו ולזרוק אותו לטריפה, יש לקצץ את הבליטות של השלושת החוליות עד שלוש החוליות יראה ישר באותו הגובה.

באליה נמצא חלב הקליבוסת על שומן הכשר ושני חוטים שהתפצלו מחוט השדרה, שלושה חוטיץ הנמשכין מחלב הכליות.

קיצור

עיקרי הלכות

ניקור הקדמי והפנים

הרמ"א ס"ד

...אבל בחצי הבהמה של פנים אין בהם מחלבים אלו רק קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים הנשאר בראש הדפנות על הכסלים הנשאר שם בראשה וצריך להסיר אותו הקרום משם ויש נוהגין להפריד ג"כ הבשר הנדבק שם זה על גב זה ולגרוור החלב שביניהם ויש מתירין משום דמחשב דויפוי בשר וכן המנהג באשכנז.

בטור ס' ס"ד: וכשכלה למטה אותו בשר יצא ממנו קרום לבן ועב חוץ מהקרום הדק המתפשט בכל הכסלים שאסור משום חלב ותחת אותו קרום יש לובן חלב ויש נוהגין בו איסור חלב לפי שאותו קרום העב אינו חשוב להם חפוי בשר אבל באשכנז נוהגין בהם היתר וגם בעיני נראה שחפוי בשר גמור הוא.

הבית יוסף מביא תשובת הרשב"א סימן ש"ח שכתב חלב שתחת אותו קרום שנוטלים מנקרי הבשר בכסלים אותו חלב שתחת קרום דק הסמוך למתניים ודאי אסור ואין נקרא שבתוך הכסלים אלא אותו שהבשר ממש חופה אותו. אבל אותו שהקרום לבד חופה אותו נראה הוא על הבשר ולא בתוך הבשר ואין לך מי שמתירו.

האגור כתב על חלב שתחת אותו קרום עב ולבן שרבו האוסרין, וראיתי רוב המנקרים שמסירין הקרום הלבן לבד ואין מנקרים שום חלב מתחתיו זולת קצת נשים כשרות שמנקרות גם חלב שתחת הקרום ההוא וישר כחן כי אותם שאין מנקרין חלב שתחתיו לא מצאו ידיהם ורגליהם. אלו שאין מנקרין — מי התירו להם ונמצא שהם מכשילים את הסמוכים עליהם ומאכילין אותם דבר האסור להם.

ברש"י חולין צ"ג וכשכלה למטה אותו בשר יצא ממנו קרום עב ולבן לבד קרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסלינו שאסור משום חלב. ותחת אותו קרום עב יש חלב ויש שנוהגין איסור באותו חלב לפי שאותו קרום אינו חשוב חפוי בשר שדק הוא אבל בארץ אשכנז נוהגין בו היתר וגם בעיני נראה כחפוי גמור הוא.

הרא"ש שם

ומה שהבשר חופהו מותר ושכלה למטה אותו בשר החופה יצא הימנו קרום לבן ועב, לכד קרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסל שאסור משום חלב, ותחת אותו קרום עב יש לובן חלב יש נוהגין בו איסור חלב לפי שאותו קרום עב אינו חשוב להם חיפוי בשר, אבל באשכנז נוהגין היתר וגם בעיני נראה שחפוי בשר גמור הוא.

דברי חמודות על הראש: לכד קרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסל והוא בחלק האחוריים רק קצת ממנו נשאר בראש הדפנות שבחלק הפנים על הכסלים הנשאר שם בראשם וצריך להסיר אותו הקרום משם כ"כ רמ"א בהגהותיו, ומביא תשובת הרשב"א סימן ש"ח אבל אותו שהקרום לכד חופה אותו נראה הוא על הבשר ולא בתוך הבשר ואין לך מי שמתירו. וכתב הב"י גם רמ"א בד"מ שלו. ותמיהני עליו שלא פירש בן בהג"ה זו שכתבתי שצריך ג"כ לקלוף החלב שחת אותו הקרום מחלב הפנים ולא יפה עשה בזה. אבל באשכנז נוהגין היתר. וכתב רמ"א בהגהותיו שכן המנהג בעירו קראקא. ובד"מ שלו כתב דבאגור כ' ויש להחמיר בו וכן הוא בסדר הניקור שאנו נוהגים אחריו וכל אלו הדברים נאמרים באמת בקרום עב ולכן אבל מה שהוא בשר ארום אע"פ שהוא דק חפוי בשר הוא.

באגור סימן אלף קע"ה כתב שלא יכניס אדם עצמו בספק איסור וכ"ש איסור זה שהוא בכרת וכתב עוד כי בזה אין נקרא ספק חלב מאחר שדברים אלו תלויים בחכמה ובקבלה כמו שפסקו המחברים במקום שלא תוכל לשער איסור מחמת דעת אין זה נקרא ספק וכן תמצא בסמ"ג וכן הוא החילוקים הנזכרים נפלו מצד חסרון הקבלה מן הקדמונים כי נעשתה תורה כשתי תורות בעוונותינו

באורחות חיים ה"י מאכ"א וכן צריך להסיר הקרום מן הבהמה מצד הפנים סמוך לדופן החזה, והוא קרום שעל הכסלים והביא הד"מ ס' ס"ד א.ו. בהגה מ"י פ"ז מהל' מאכ"א אות ה' הביא פי רש"י הישנים ויש אוסרים בחלב שתחת הקרום עב.

בשלחן גבוה ס' ס"ד טקט"ו ביאר דברי רש"י חלב שהבשר חופה יש לה לצד פנים קרום דק לבן המתפשט על כל פני הכסלים והוא אסור משום חלב, לכולי עלמא ותחת אותו קרום דק יש חלב נקלף וגם זה אסור לכולי עלמא.

הרשב"א סובר שחלב שתחת הקרום דק אסור, ותמה על הרמ"א שכתב וצריך להסיר קצת מן הקרום הנשאר בראש הדפנות, ושואל מדוע לא הביא הרמ"א שצריך להסיר את החלב שתחת הקרום.

מהב"ח נראה שסובר שיש חלב תחת כל הקרום דק אפילו בחלק הפנים הרי הרמ"א מיירי בחלק הפנים.

בספר פני = ארי החי = ס' ה' כתב: וכן נוהגים פה לאסור אותו חלב שתחת הקרום העב וקולפין הבשר שתחתיו.

בס' תועפות ראם על היראים ס' מ"ז מביא בשם ספר בא"ה לפי אלו שחושבים שהקרום חשוב חיפוי בשר, הוא, מטעם דקדומין מותרין מן התורה וכתב שם בפירושו בחצי הבהמה של הפנים יש קצת מן הקרום של חלב הכסלים הנשאר שם בראש הדפנות וצריך להסיר הקרום משם ויצא שגם החלב תחת הקרום גם כן אסור משום חלב.

בספר פני אר' החי' ס' כ"ג כתוב שבעיר לאמו-פולין אוסרים חלב הכפל שלפנים הרפאלע וגורדין היטב החלב תחתיו.

כוונת הרמ"א

לאור כל זה נבאר כוונת הרמ"א ס"ד ומנהג אשכנז

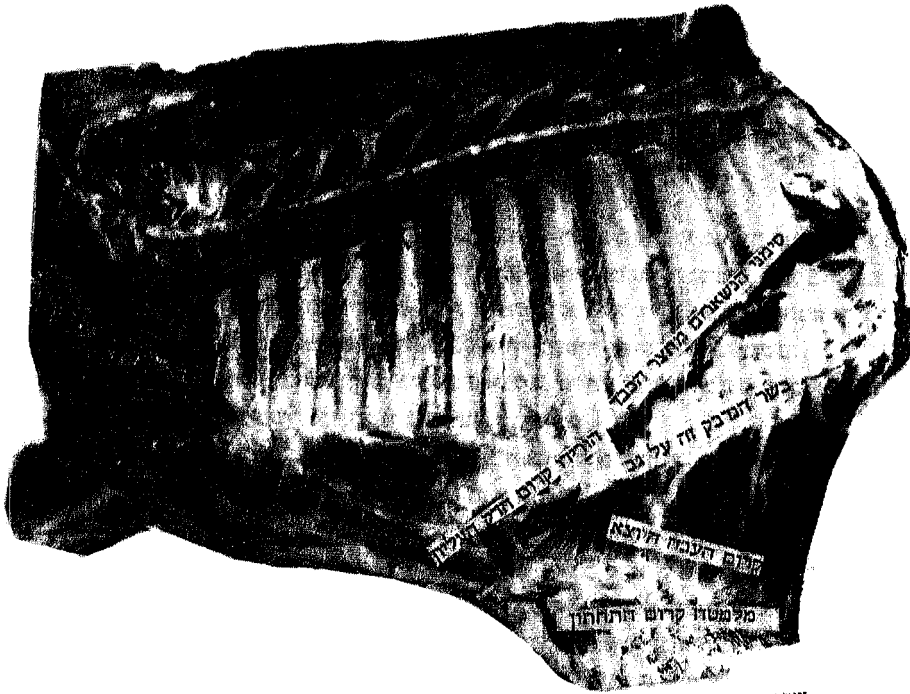
לשון הרמ"א בס' ז. בסדר ניקור אלו החלבים צריך ראייה מן הבקי בניקור ואי אפשר לבאר היטב בספר וכל אלו החלבים אין לחוש להן אלא באחוריים של הבהמה, אבל בחצי בהמה של הפנים אין בהם חלבים אלו רק קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים הנשאר בראש הדפנות על הכסלים הנשאר שם בראשה. וצריך להסיר אותו הקרום משם. ויש נוהגין להפריד ג"כ הבשר הנדבק שם זה על גב זה ולגרור החלב שביניהם, ויש מתירין משום דמחשב חיפוי בשר וכן המנהג באשכנז ובעירנו.

הטור ס"ד: וכשכלה למטה אותו בשר יוצא ממנו קרום לבן ועב — חוץ מהקרום הדק המתפשט בכל הכסלים. (לפי דעתי: הקרום הדק הוא על השפונדר — שהוא חלק מהפלדה הנקרא כסלים) והקרום ה"עב" מתפשט בכסלים שאסור משום חלב ותחת אותו קרום ("עב") יש לובן חלב ויש נוהגין בו איסור חלב לפי שאותו ה"עב" אינו חשוב להם חיפוי בשר אבל באשכנז נוהגין בו היתר וגם בעיני נראה שחיפוי בשר גמור הוא. (רעתי היא שהכוונה למה שאומר הרמ"א ויש נוהגין להפריד ג"כ הבשר הנדבק שם זה על גב זה ולגרור החלב שביניהם ויש מתירין משום במחשב חיפוי בשר וכן המנהג באשכנז מדובר על הבשר האדם הנקרא ריפאלע, וממנו יוצא הקרום עב ולבן.

לפי זה אפשר לפרש את הסתירות של רש"י בחולין דף ח.ע.ב. שכתב: מפסיק בין חלב לבשר והוא אותו קרום שאנו נוטלין מן הכסלים שקורין פלאנק"ש ועב וחזק ובדף צ"ג כתב רש"י קרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסלים שאסור משום חלב. ורש"י אומר בפירוש ותחת אותו קרום "עב" יש חלב ויש שנוהגים איסור באותו חלב לפי שאותו קרום אינו חשוב חיפוי בשר שדק הוא (כלפי בשר) אבל בארץ אשכנז נוהגין בו היתר וגם בעיני נראה דחפוי גמור הוא. לפי רש"י הקרום העבה היוצא מהבשר דינו כבשר.

והנה ברור יותר בדברי חמודות על הראש בפרק ג"ד הנשה צ"ג כתב: לבד קרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסלים והוא בחלק אחוריים רק קצת ממנו נשאר בראש הדפנות שבחלק הפנים על הכסלים הנשאר שם בראשם. (ראה בתמונה)

בתשובות להרשב"א ס' ש"ח כתב — אותו חלב שתחת קרום דק סמוך למתניים ודאי אסור ואין זה נקרא שבתוך הכסלים. ואותו שהקרום לבד חופה אותו נראה הוא על הבשר ולא בתוך הבשר ואין לך מי שמתירו ברור הכוונה היא — השפונדר — בזה אין מחלוקת ואין על זה מנהג אשכנז ומה שיש מחלוקת שמובא ברמ"א וביתר המפרשים: ויש מתירין משום דמחשב חיפוי בשר וכן המנהג באשכנז ובעירנו ורש"י בחולין צ"ג. אבל בארץ אשכנז נוהגין בו היתר וגם בעיני נראה דחפוי גמור הוא. הכוונה: על ויש נוהגין להפריד ג"כ הבשר הנדבק שם זה על גבי זה ולגרור החלב שביניהם ויש מתירין משום דמחשב חיפוי בשר וכן המנהג באשכנז ובעירנו — שזהו — הריפאלע.

שפונדר

רק קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים

הנשאר בראש הדפנות
וצריך להסיר אותו הקרום משם.

על הכסלים הנשאר שם בראשה.

הלכה פסוקה

שבחלק הקדמי והפנים של הבהמה יש בו חלב דאורייתא ויש בו איסור כרת ומה שמובא ברמ"א ויש נוהגין להפריד ג"כ הבשר הנדבק שם זה על גב זה ויש מתירין משום דמחשב חיפוי בשר וכן המנהג באשכנז ובעירנו. שם, החלב הוא משום מנהג ואין לשנות בכל מקום.

הלכה למעשה

בחלק הפנים — העצם השלוש עשרה זורקין לטריפה כולו. מהצלע הי"ב מצד החצון קולפין מחלב דתותי מתנא — הריפאלע — ואצבע הטריפה ברוחב הצלע, וזורקין לטריפה. מהצלע הי"ב מבפנים הבהמה יש סמנים מהטרפס הכבד הנשארו על הצלעות באלכסון. צריכים להסיר מכל שטח החמש הצלעות עד לחזה, מתחת להטרפס עד עצם הקליבוסת ועד בכלל כדי קליפה ומנקרים את הבשר שבין הצלעות מחלב הקרב. הלבוש, שם נמצאים חלב הכליות והגידין שם הוא חלב הדפנות ושם שוכב חלב המכסה את הקרב. ומגורר העצמות מכל שמנונית והבשר שבין הצלע הי"ב והי"ג קולף מלמעלה עד למטה שלא ישאר שם חלב. מסיר. הקרום העבה. ומנקר את החלב מתחת להקרום ומפריד את הבשר האדם המחובר לראשי הצלעות הונקרא — רפאלע — וקולף משני הצדדים (ובספר תורת הנקור הירושלמי) כתוב, שהרבנים הגאונים מירושלים מהרי"ל דיסקין ומהר"ש סלט זצ"ל נהגו לזרוק אותה חתיכה לטריפה. ובזמן האחרון נהגו פה להכשיר אותה חתיכה רק שמפרידין הבשר מהדעק ועושים קליפה משני הצדדים. עד כאן לשנו. ומנקה מכל שומן את העצמות הלבנות הרכות. משתי הצלעות — י"א וי"ב מוציאים שני גידים עד החזה והם חוטי דכפל. במקומות שמשאירים לחלק הפנים ז' או ח' צלעות גם יש ליטול השני חוטין משתי הצלעות הראשונות שלא ישכח הדבר (בספר הניקור הירושלמי).

ניקור הטרפס הכבד או יתרת הכבד — או חצר הכבד

חלק הפנים מתחלק לשנים. החזה — וחלל הבטן. השיך לחלק הפנים: הטרפס — או יתרת — או חצר הכבד מבדיל בין שני החלקים — בחלק החזה נמצאים הריאה והלב. ומצד הבטן: נמצאים הכבד, הכרס ושאר בני מעים בתוך הקרום המבדיל — נמצא בשר העבה — מצד הפנים של צד הריאה לא צריך ניקור אבל מצד הבטן — איפה שנמצאים הכבד, הכרס, ובני המעיים; צריכים לקלוף כל הקרום עם החלב ולנקר מן החלב הבשר העבה. בחו"ל נוהגים לנקר ולהסיר שני הקרומים בחוץ, ובפנים, שלא לבא לטעות.

קרום הטרפס מצד הבטן הוא המשך של קרום הכסלים. הטרפס שמקומו בין דפנות הבטן בין כלי הנשימה כמו הריאה. ובין, כלי העיכול: — הבטן — הכרס, הקיבה, בית הכוסות, ההמסט, והמעיים. בזמן הבדיקה אחרי השחיטה מכניס השו"ב את ידו לפנים הבהמה נפתח הטרפס ויד השו"ב מפרירו מן הדפנות הדבוק שם ומוציא אותו יחד עם הריאה ונשארו על הצלעות באלכסון סימנים מהטרפס שהיה דבוק שם — ואלו הם הסימנים. לנקר מן הטרפס למטה עד קצה הכסלים. ומגררים היטב את המ"כ שעל הבשר הנשאר מהצלע הי"ג וקולפים הבשר האדם כי נמשכת מן הסינטע של אחוריים וחותרן לכל אורך הגיד הדם עד לחזה וקולף מהגיד ועד בכלל. מוציא הגיד וקולף את החלב עד לקצהו הבשר הנקרא שפונדר שהוא חלק מן בשר הכסלים והוא חלב דאורייתא לפי כולי עלמא. ואיסורו אוסר כרת.

הכליות

הכליות מונחות בתוך הלב מכל הצדדים סמוך להחלחולת ועליה יש שני קרומים — קרום העליון אסור מן התורה וחייבין עליו כרת וקרום התחתון אסור מדרבנן ואין חייבין עליו שו"ע ס' ס"ד ס' י"ב — לפי דעת הרמב"ם מהל' מאכ"א הל' ט"ז אסור מן התורה וחוטטין הלוכח הכוליא ומנקים כל הנקודות הלכות שנמצאים בתוך הכוליא ובחריצים הנה והנה עד שיראה בפנים רק מראה בשר הכוליא.

כסלים

הכסלים שהיא כפליי-פלדה — השולחן גבוה כתב בס' ס"ד ס"ק ט"ו. שבצדו הבהמה מזה ומזה יש שם מקום פנוי מצלעות שאין שם אלא עור ובשר והוא, מסוף החזה עד עיקרי חירכים הוא נקרא כסלים מקום הכסלים, לאורך מתחיל מהבוקא דאטמא ונמשך והולך עד החזה ורוחבו נמשך על כל הבטן עד השש צלעות קטנות מימין ומשמאל הבהמה, הכסלים — מחוברים להסינטא ועולה למעלה עד הצלע הי"ג. קרום עב מתפשט בכסלים וקרום דק נמשך על כל הכסלים.

הכרס

נמצא בצדו השמאלי של הבטן וחלק שלו נכנס גם לצד הימיני חריץ עמוק מחלק את הכרס לשנים, צד אחד פונה לימין הבטן והוא החלק הגדול וחלקו השני פונה לצד השמאל. לפי לשון החז"ל כרס פנימי וכרס חיצוני (חולין נ"ב) רש"י שם — מן — המיצר ולמטה — הצד הימין של הכרס מכוסה הלב, כשהטבח פותח בטן הבהמה לאחר השחיטה נפגשו בתחילה עם החלב שעל הכרס חייבים להוריד את כל החלב שעליו ולנקות יפה עד שהבשר יהיה נקי מכל שמנונית שהיה דבוק בו וזהו החלב המכסה את הקרב "זאת כל החלב אשוי על הקרב".

הרי"א טרזינא בטוף תשובות הרא"ש אומר: על הכרס יש שלושה חלכים: א) תותב קרונו ונקלף. ב) קרום ונקלף. ג) אחד נקלף לבד. "הפריסה" היא פרוסה כשמלה על הכרס היא: תותב קרום ונקלף שקורין טול"א חולין מ"ט ע"ב קרום ונקלף זהו קרום החלב מתחת לפריסה; שמונה על החלב ונקלף ממנו. והחלב הדבוק על בשר הכרס והוא דבוק מקומות מקומוות הוא נקלף לבד. הלב שעל המסט ובית הכסות אסור ועונשו כרת חולין צ"ג ובי"ד.

חלב הקיבה

חלב הקיבה ראקשתא ודאייתרא. הוא קרום ונקלף. יש מחלוקת בין בניי בבל לבין בניי ארץ ישראל אם היא חלב מן התורה — החוט המושך מן הקיבה לדקין צריכים להתוך ולזרוק שהוא אסור, בניקור הכרס צריכים להפריד את ההמסט מן הכרס ולחתוך אותו כל האורך עד לקצה. הכרס השני לישר אותו על השולחן בצורה שטוחה וישרה שיוכל לקלף את כל החלב. עם הקרום מקצה אחד עד לבסוף.

להפריד כל הקרום מהבשר ולפתוח כל הקמטים והכפלים, והקיפול הגדול שבאמצע הכרס לפתוח טוב ולנקר היטב כל הרשמים מחלב עד שכל הכרס יהיה נקי לגמרי מן החלב שזה לא נקרא חלב בתוך הבשר כי בהמה בחייה מיפרקא פרקא. הקיבה נראית כקשת ויש לה חלב בין מחוץ לעיגול ובתוך העיגול, צריכים להוריד את כל החלב שבפנים ושבחוץ, חלב דאקשייתא הוא בחוץ (רש"י חולין נ"א) והוא אסור מן התורה שו"ע, י"ד ס' ס"ד אבל בפנים לעיגול הנקרא חלב דאייתרא אסור דרבנן.

הכבד

הכבד נמצא בצדו הימני של חלק הבטן מאחורי הטרפז של חלק האחורי מעל המסס. הכבד דבוק לטרפז ולכרס וכיס המרה תלוי בו. מצד הכרס בצדו העבה דבוק הכבד לכוליא הימנית. חתיכה היתרת הלבנה "כבד הלבן" דבוקה על הכבד ובה דבוק חלב הכליות. שכן וקרוב לחלב הקיבה ונדבק בו מאותו חלב במקום המרה ובאצבע הכבד וצריך לגרר ולנקר את החלב שעליו גם צריך לחתוך הגידין והקנוקנות באותו צד שהמרה בו וצריך לחתוך החלב הדבוק בה — אע"פ שהחלב הזה הוא של דאייתרא, בקיבה, שבני ארץ ישראל נוהגים בו היתר אבל אנו נוהגים בו איסור כמו שעל הקשת (טהרת אהרון (סק"פ) פ)...הכבד צריך לחתוך הגידין והקנוקנות באותו צד שהמרה תלוי בה עם החלב הדבוק בה. (גבעת פנחס).

הכליות

ראשית יש להסיר את הקרום הדק שעל הכוליא מבחוץ ואחרי זה לחתוך החלב בפנים סביב הדפנות, לפתוח הכוליא שתהא שטוחה בלי גומה באמצע ולחתוך את כל החלב הכולט עם הלובן מתחתיו הקלוף עד שנראה בשר אדם בלי שום נקודות לבנות.

הטחול

ראשית מתחילים להוריד הקרום מצד הדק אל אורך הצד העבה ומסיר את הקרום משני צדדיו מראשו ועד סופו עם החלב, שעליו עד שלא נשאר שום נקודות לבנות ונטול ראש הגיד מצד העבה שלו ומושך בזהירות את הגיד שנמשך ג' חוטין אתו וכולן משום חלב ויזהר שלא יפסוק שום חוט משלשת החוטין ואם נפסק חוט מהם צריך לשרש אחריו באורכו פירוש לחשפו ע"י לחתוך הטחול ולהוציאו. ב"י ס"ד. אלו הן עיקרי ניקור חלק הפנים — והקדמי. הכל בפרטות מבואר בספרי — ובשאר ספרי ניקור באלה הלכות אין שום מחלוקת בכל ספרי הניקור ואין לשנות בכל תפוצות גולת בני ישראל.

שלא לעלות על הזעת חו"ש ולאומר שיש מנהגים לקולא באלה הלכות. והנה דברי הגאון הצדיק שה"י ראב"ד לעדה החרדית בארץ הקודש ובירושלים רבי ראובן זעליג בענגיס זצ"ל.

ויזהרו שלא לשנות לאיזה קולא "חו"י כידוע שיש בזה חשש כרת רח"ל וחלילה להקל באלה הלכות. חתום זעליג ראובן בענגיס ראב"ד פעה"ק ת"ו.

בירור מקיף מהראשונים ואחרונים ומכל ספרי ניקור שמה שכתוב לעיל הוא הלכה פסוקה ואסור לשנות לא בארץ הקודש ולא בכל תפוצות בני ישראל.

קיצור הלכה פסוקה

א

בספר ישועות יעקב ט"ו ס"ד הביא בשם רש"ל שיראי ה' נהגו לא לאכל בשר אחריים. גם באו"ה ט"ו ס"ד אות ז' כתב דיש להחמיר שלא לאכל בשר אחריים. גם בארצנו הקדושה המדקדקין והמחמירים לא אוכלים בשר מחלק אחריים.

ב

חצר הכבד או טרפש הכבד

חצר הכבד מבדיל בין שני חלקי הבהמה. מצד החוזה נמצאים הריאה והלב — שם אין שום חלב. בצד הפנים־הבטן נמצאים הכבד הכרס ושאר בני מעיים. יש חלב וקרום הטרפש היא המשך של קרום הכסלים ואיסורו משום חלב הכסלים.

וכן הביא בדרכי תשובה בשם הסמ"ע: כי מהחצר הכבד ולמעלה אין שום חלב ומהחצר הכבד ולמטה מתחיל חלב הכליות ושאר חלבים.

וכן מביא בספר גבעת פנחס וזה לשונו: ע"כ ידקדקו הקצבים. אחרי חצר הכבד, כי מהחצר הכבד ולמעלה אין שום חלב. ומהחצר הכבד ולמטה מתחיל חלב הכליות וחלב המעיים ושאר מיני חלבים ומשם ואילך צריך ניקור ומחלק האחור יחשב ע"ש.

וכן הוא סדר של "היזבח שמואל" מלמטה של טרפש הכבד נמצא קרום עב האסור משום חלב הכסלים וכל החלב אשר תחת אותו קרום הכל אסור. ותחת אותו הקרום יש עוד קרום דק ואסור משום חלב. ותחת אלו כ' קרומים נמצא חלב וכן הרמ"א בס' ס"ד ט"ו ז' כתב. בסדר ניקור אלו החלבים צריך ראייה מן הבקי בניקור ואי אפשר לבאר היטב בספר. וכל אלו החלבים אין לחוש להן אלא באחריים של הבהמה. אבל בחצי בהמה של הפנים אין בחלבים אלו רק קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים הנשאר בראש הדפנות על הכסלים הנשאר שם וצריך להסיר אותו הקרום משם.

ויש להפריד ג"כ הבשר הנדבק שם זה על גב זה ולגרוד החלב שביניהם (הרפאלע) ויש מתירין משום דמחשב חיפוי בשר וכן המנהג באשכנז. ה"דברי חמודות" מביא בשם האגור חולין צ"ג, ומה שיש נזהגים ליטול משם הקרום ומניחים לחלב אשר תחתיו לא מצאו ידיהם ורגליהם.

השפונדר

מהגיד ולמטה יש חלב הכסלים שאיסורו כרת. הצלע ה"ז צריך לנקר מהחלב מלמעלה שם בצד החיצון נמצא חלב דתותי מתני. והאצבע הטריף לחתוך בכל רוחב הצלע. וכל הצלעות צריכים לנקר מהחלב מהסימן של הטרפש הכבד עד למטה. וגם ראשי הצלעות צריכים לנקר היטב שהם יונקים מהחלב. ובין הצלעות צריכים להוציא את גידי החלב, הכליות, הכרס, הקיבה, צריכים לנקר מכל החלב. מהכבד צריכים לנקר מהחלב שנמצא שם הטחול צריכים לנקר מהחלב ולהוציא את גידי החלב. הלשון צריכים לנקר מגידי דם. קרום המוח צריכים להוריד מהמוח מטעם דם. הכל צריך ניקור ממנקר מומחה שיש לו תעודות ניקור ממנקרים ובאישורם של רבנים גדולים ידועים שאפשר לסמוך עליהם.

בסוף תשובת הראש נויפס בפסק ב' של מהר"י סרזינא. נהגו בקרקא ואשכנז, בפולין ורוסיה שמנקר צריך להביא תעודת ניקור בכתב באישורו של מורה צדק כמו מבשחיטה ויש מחמירים יותר בניקור מבשחיטה ראה תשובת "דברי דוד" להגאון מהר"ר דוד מילדובה ז"ל פי' ל"ה וכך המנהג בארצנו וקדושה מדורי דורות.

הכשרות והדת

כשאבותינו עמדו בהר סיני וקבלו עליהם — "נעשה ונשמע" — ביקש משה מה': בלכתך עמנו ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה, החז"ל, אומרים שמושה רע"ה ביקש שלא תישרה השכינה אלא על ישראל ונתן לו, (ברכות ז.) כתוב: ונפלינו אני ועמך — ונפלינו מלשון נפלאות שבהיות הולך ביניהם יעשה נפלאות. הנה אנכי כורת ברית נגד כל עמך אעשה נפלאות.

השולחן הטהור שומר על היהדות

..ואבדיל אתכם מן העמים. המאכלים האסורים ראויים ומתיחסים לעכו"ם. לא לאוהבי ושומרי מצותיה. לכך נקרא תועבה. כמו שבעניני הנפש ראוי שינהגו בני האדם על פי המצות ככה בענין החומר וגופו ראוי שיתנהגו על פי התורה והמצות. אברבנאל פ' ראה

קדושים תהיו: הקדושה היא הפרישות וההתנשאות מכל דרכי החומר והטבע אל ענינים גבוהים ונעלים ועת יתקדש האדם ויתנשא מן החומר אל הנהגה בחיריית נפשיות והשכל גובר והנפש אלקית שוררת. אז בעולם יתקדש ה' ויתעלה להנהיג הנהגה נסיית פלאית אברבנאל פ' תשא

לפי טיב אכילה הוא הקשר אדם עם בוראו

קדושים תהיו: פתח הפרשה. שיוכל לתקן שורש הקלקול של הנחש שהי' באכילה, ואחר כך בא על חוה והטיל בה זוהמא. ואת שבתותי תשמורו שהוא תיקון הפגם באכילה לפי החז"ל אדם נברא בערב שבת כדי שיכנס לסעודה מיד שהכל מוכן לפניו — בשבת יתקן הפגם שפגם באכילה — אבות דר" נתן. אכילת לחם הפנים בשבת לכהנים הוא לתקן כל אכילתם שיהיו בקדושה. שלא יהיו בהם קטרוג — מיצר הרע. אדם אחר אכילה ושתי' לבו כפי אכילתו אם אינו אוכל בקדושה יש קטרוג יצה"ר. ואם אכילתו בקדושה, הקדושה משפיע על הלב ואין לו אלא לב אחד לאבינו שבשמים. הפרי צדיק לרבי צדוק הכהן.

בצלם אלקים נברא האדם

כל סדר העולם והנהגתו נמשכים לפי סדרי האדם. הנהגה פלאיית תלוי בקדושת ישראל והנהגת העולם תלוי לפי מעשה התחתונים של ישראל. בצלם אלקים נברא האדם. להיות אנדרטה של מלך הכבוד. ה' יחיד בעולם ולו לבדו הכח והממשלה. ואדם הוא ציור הצלם

שעליו להקדיש להנהיג את עצמו בבחירת חפשית בלתי נתונה תחת חוקי הטבע ובזה מצייר הוא הצלם והדמות העליון "התורה והמצוה".
 הצלם הוא כנגד השכל המנהיג את הנפש והוא נקרא נפש אלקית. כל בעלי חיים נפשותיהם חסרות את – התבונה – השכל – ונמסרו לשירות האדם והולכים תחת הורסן והעול של אדם. רק נפש האדם קיבלה מאת ה' המתנה הנבחרת השכל שעל ידו יכול להשכיל את מהותם של הנבראים, רק לאדם ניתנה הבחירה לדעת בין טוב לרע. וכל התאוות הן ללא תבונה. יעשה אדם חשבון עולמו טובת הגוף לעומת טובת הנפש. זה לעומת זה כמו יום ללילה חושך לאור ייראה אדם שהוא ציור הצלם העליון. שיוכל להתקדש ולהנהיג את מרכבתו הקטנה שהוא גופו, בהנהגה בחירת חפשית בלתי נתונה תחת חוקי הטבע רק לה' לבדו. ובזה מצייר הצלם והדמות העליון.

דרך החיים

התורה היא עצה למצא דרך החיים. אחר החטא של אדם הראשון נתערב – טוב – ורע היתר ואיסור על ידי הביורור והבדל בין טוב לרע וזכה האדם לעץ החיים, אחרי שלוש שנים ערלה מתגלה הטוב והחיות הפנימית. – אחרי החטא הקדמון אין הפנימיות מתגלה אלא אחרי תיקון התערובת.

בירור הפסולת

הנהגת בני ישראל היא מה' בעצמו והיא למעלה מהטבע מכח התורה שמלמדת אותנו את קיום המצות איך להפרד מן הערלה ומן הפסולת נקראת עץ החיים לתקן כל הדברים אשר יעשה אדם וחי בהם. על ידי העשי' ימצא אדם החיים זה אחר בירור הפסולת.

שפת אמת

והבדלתם

על ידי התעוררות ופעולת אדם לקיים מצות התורה והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה. עושה ה' פעולה רומה: ואבדיל אתכם מן העמים.

תורת אמת. קדושים

המאכלים לבריאות הנפש

איסור המאכלים שאסרה התורה היא, לא מפני שמזיקים לבריאות האדם כי האומות אוכלים מכל הדברים שושקץ לנו זהם בריאים וחזקים ואין עייף ולא כושל בהם. לא באה התורה האלקית לרפאות את גופות אדם ולבקש בריאות הנפש ולרפאות תחלואים. ואיסור המאכלים האסורים הם, לפי שמתעבים ומשקצים את הנפש הטהורה המשכלת ומולידות במזג האנושי אטימות וקלקול התאוות בעשותם באדם רוע מזג אשר ממנו תתהווה רוח הטומאה, המטמאה הדיעות והמעשים. ומגרש רוח הטהרה והקדושה שעליה בקש דוד; ורוח קרשך אל תקח ממני (תהלים נ"א) ואמר לב טהור ברא אלקים ורוח נכון חדש בקרבי. לכן אמר ה' "אל תשקצו את נפשותיכם ולא תטמאו בהם.", כי בזה היה ענין האטימות

והטומאה. וטעם איסורה היא מפאת הנפש ולא מפאת הגוף ובריאותו. כי היה צריך לשלמות הנפש ובהירותו וזכותה שיתישר מזג הגוף ויהיו מזונותיו מולידים דם נקי ומזוקק לא גס ועבה ובלתי מיושר כמו שיתילד מאכלים האסורים.

אברבנאל פ' שמיני

גאולה ושיעבוד — במזון

עיקר הגאולה. שלא להיות נאסר בתערובת הרע. כל המזון של בני ישראל בא משורש החיים. מאכלות אסורות הם מאסרין הנפש להיות משועבד להגוף והגשמיות. רצה הקב"ה שלא יהיו לנו שיעבוד והתקשרות בגשמיות, לכן הבדיל לנו מינים טהורים אשר החיות שבהם היא החירות בלי השתנות. וזה שכתוב: — "זאת החי אשר תאכלו" — ועל ידי מאכלות אסורות ניטל החירות מהנפש והיא ככופר ביציאת מצרים.

שפת אמת שמיני

תיקון הנפש

עונש הנפש הי' תמיד שחפסד ותמות ואחר שענש העובר על מצות ה' הוא מיתת הנפש, שכר המקיים מצות ה' הוא קיומה. וזה הדבר בעצמו: דרכה בו התורה להעניש לנפש בעברה על מצות ה' ואף-על-פי שהדברים הנאסרים הם מזונות נאותים לגוף, ואין בהם נזק כלל. התורה אמרה: "כי כל אוכל חמץ ונכרתה הנפש. וכן כל אוכל חלב... ונכרתה הנפש האוכלת מעמיה. בלי ספק הכרת הוזה עונש לנפש החוטא. יש כריתות בתורה שענשם מגיע לזרע החוטא — החז"ל אומרים כרת — הוא! שזרעו נכרתין וענש כרת מגיע לנפש החוטא בהכרח. כמו כן בקיום מצוות ה' תתקים הנפש קיום נצחי ותשאר בנועם מתמיד. כי העובר ה' ושומר מצותיו איננו משעבד לדברים הטבעיים. אלא כל הדברים הטבעיים משעבדים אליו ספר העקרים

"אדם מטמא את עצמו מלמטה ומטמאין אותו מלמעלה". החז"ל רבי ישמעאל.. עבירה מטמאת לבו של אדם. שנאמר ולא תטמאו בהם ונטמאתם בם. (ויקרא י"א) אל תקרי ונטמאתם אלא ונטמטם. ת"ר: ולא תטמאו בהם ונטמאתם בם אדם מטמא עצמו מעט מטמאין אותו הרבה, מלמטה בעולם הזה. מטמאין אותו לעולם הבא. רש"י: מטמא אותו הרבה: מניחין אותו ליטמא הרבה. דרשת חז"ל על הפסוק: אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם ונטמאתם בם. (ויקרא י"א)

יומא ל"ט

הרמב"ן הקדוש כתב מה שאסרה לנו התורה

אלו הטמאים משום שאלו מולידים טבע אכזריות בגוף האדם וישראל עם קדוש צריכין להיות להם מידת החסד. לעתיד לבוא, עתיד ה' לדבר עם כל איש מישראל שנאמר: ונבאו בניכם, ובנותיכם — נמצא שה' ידבר עמהם ואיך אפשר שהפה שאכל דבר טמא ידבר עם השכינה.

קדושת לוי פ' שמיני

המצות והחוקים מאירים

"השמע עם קול אלקי מדבר מתוך האש". מפרשים; אש יכול להאיר ואש יכול לשרוף להזיק. לאלה שבחרו לשמוע לקול אלקי יחיו באור ללא צל כל הימים. המצות והחוקים עצמם יהיו להם ככוכבים המאירים לנפשם, ואילו פורקי עול המצות לא יפסיקו מלהיות מובערים ונשרפים עלידי יצריהם המשתוללים בקרבם המשוליים להלכה בוערת והבאים להתריב את חיי בעליהם.

מי שאכל מאכל איסור אפילו איסור דרבנן שחמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה היצר הרע וכח המתאוזה לדכויים האסורים הוא יצר הרע של אומות עו"ג שנפשותיהם מהקליפות המטמאות.

לקוטי אמרים

כמה אופייני ומאלף דברי רז"ל שאמרו ר' אומר עם הארץ אסור לאכול בשר בהמה ועוף. שנאמר: זאת תורת הבהמה ועוף, כל העוסק בתורה מותר לאכל בשר בהמה ועוף, וכל שאינו עוסק בתורה אסור לאכל בשר בהמה ועוף. פסחים מ"ט.

המרש"א מסביר — בשר בהמה ועוף ולא דגים ושאר נפש חי' — ישראל קבלו התורה נצטוו להבדיל בין הטמאה לטהורה כתוב: "זאת תורת" פירוש העוסק בתורה ויודע להבדיל בין הטמא לטהור וכל שאר איסורים הנוגעים לאכילת בשר כגון: דם, וחלב ועוד. ושאינו עוסק בתורה בכל הני איסור והיתר דאכילת בשר, אסור לו לאכל בשר בודאי יכשל בו להתיר האיסור. לכך אמרו בשר בהמה ועוף דרבו דיניהם להבדיל בין איסור להיתר — ובדגים אפשר להבדיל ביותר קלות בין איסור להיתר, הסימן שקשקשת.

המהר"ל מפראג אומר:

הברכה על לימוד התורה מברכין: לעסוק בדברי תורה ואין מברכין ללמוד תורה? אמנם נראה לומר כי לכך מברכים לעסוק בדברי תורה, כי ללמוד תורה לא שייך רק על מי שלמד תורה ומכוין בהלכה לאמונה שבזה שייך לימוד תורה אבל מי שאינו מכוין ההלכה על אמתה אין זה לימוד. לכך מברכין לעסוק בדברי תורה בין שהוא מכוין ההלכה או שאינו מכוין ההלכה רק שיכוין ללמוד האמת... אף ברורות השלמים היה צריך לאדם זירוז בתורה שלא יהי נכשל בזה.

אודה, להשי"ת שזכני שכל ימי גדלתי בין החכמים מורה הוראה בישראל עיני העדה שאורם היה נר לרגלי, כתוב: "פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו", למד, לא נאמר אלא יצק, מלמד שגדולה שמושה יותר מלמידה, (ברכות ז).

"ה'הנותן לשכוי בינה" האיר עיני בתורה הקדושה להבין ולדעת את דברי החז"ל הראשונים ואחרונים בדיני ניקור החלב. קיים המאמר: אמר דוד רבש"ע בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני, ולבית פלוני, אני הולך והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות (מדרש ויקרא ל"ח א).

כשזכיתי לדרוך בכף רגלי על ארמת הקורש לבי אמר לי לקבוע מקומי בבית המדרש, בישיבה ורצון הבורא הביאני לבית הרבנות לעסוק בשחיטה, ניקור, ודיני או"ה, ובעיקר בניקור

החלב ראיתי שלא כולם עוסקים בהלכותיה ויש הרבה לברר וללבן החל מהגמרא והראשונים ועד האחרונים.

(במשנה הטהרות י"ד): בו ביום אמרו עמון ומואב מה הן בשביעית? ר' טרפון אומר מה מצרים מעשרין מעשר עני בשביעית כך עמון ומואב. ור' אלעזר בן עזרי' אומר: מה בבל מעשרין מעשר שני בשביעית כך עמון ומואב מעשרין מעשר שני בשביעית – "בו ביום". מדובר על יום שנתמנה ר' אלעזר בן עזרי' לנשיא. שהיו נאספים שם כל חכמי הדור מגדול ועד קטן מה שלא היו מורשה להם מקודם דבר "תפארת ישראל"

ביום שהושיבו את ר' אלעזר בן עזרי' בישיבה סלקוהו לשומר הפתח ונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס, מה שרבן גמליאל (הנשיא הקודם) לא נתן לכנס לכל אחד. שהיה מכריז ואומר כל תלמיד שאין תוכו וברו לא יכנס לבית המדרש. והגמרא אומר, ההוא יומא אתוספו כמה ספסלי: חד אמר ארבע מאה וחד אמר שבע מאה. ואותו יום היה יומו הגדול של ר' יהושע הוא היה הגורם להוריד חלקי את רבן גמליאל ונצח את כולם בהלכה כי הרבה הלכות נתבררו באותו יום.

נצח את רבן גמליאל, ביהודה גר עמוני, שיותר לבא בקהל. ואת ר' אלעזר בן עזרי', ב נמנו וגמרו עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית.

... מעשה בר' יוסי בן דורמסקית שהלך להקביל פני ר' אליעזר בלוד, אמר לו מה חידוש היה בביה"מ היום? (הכוונה ל"בו ביום" שהושיבו את ר' אלעזר בן עזרי') א"ל נמנו וגמרו עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית. בכה ר' אליעזר ואמר: סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם, אמר לו, לך אמור להם אל תחשו למייניכם כך מקובלני מרבן יוחנן בן זכאי ששמע מרבו ורבו מרבו, הלכתא למשה מסיני עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית. (חגיגה ג.ב.) לשון התוספתא: א"ר, יוסי בן דורמסקות אני הייתי עם זקנים הראשונים כשבאו מיבנה ללוד ובאתי ומצאתי לר' אליעזר שהיה יושב בחנות של נחתומים בלוד, אמר לו מה חרוש היה לכם בבית המדרש? אמרתי לו תלמידך אנו ומימך אנו שותין, אמר לו אי אפשר לבית המדרש בלא חרוש, אמרתי לו את הלכות ואת התשובות ואת המנין, וכשהגעתי לזה זלגו עיניו דמעות ואמר: סוד ה' ליראיו ואומר גלה סודו אל עבדיו. נשאלת השאלה: למה ר' אליעזר מלוד לא היה נכח באסיפה גדולה זו בבית המדרש ביבנה שכל גדולי ישראל השתתפו וקבלו הלכות לדורות, ולמה בכה ר' אליעזר וזלגו עיניו דמעות? ואמר סוד ה' ליראיו וגלה סודו אל עבדיו, והתשובה היא: יש בזה למוד גדול בלמוד התורה הקדושה ובקביעת הלכה, בנצחונו הגדול של ר' יהושע.

ה"תוספות יום טוב" אומר: שר' אליעזר לא היה אצל המנין מפני המחלוקת, שע"י בן ברכהו כמ"ש הר"ב במשנה פ"ה דכלום כ"כ הרמב"ם. זה היה במחלוקת בין ר' אליעזר והחכמים ב"תנור עכנאי"

ר' אליעזר מטהר והחכמים מטמאין, מסופר שם: באותו יום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם ולא קבלו הימנו אמר להם – רבי אליעזר – אם הלכה כמותי חרוב זה יוכיח, נעקר חרוב ממקומו, אמת המים יוכיחו, חזרו אמת המים לאחוריהם, כותל, בית המדרש יוכיחו, הטו כותלי בית המדרש ליפול, ואח"כ אמר ר' אליעזר, מן השמים יוכיחו!! יצאה בת קול! ואמרה מה לכם אצל ר' אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום, עמד ר' יהושע על רגליו ואמר לא בשמים היא! מאי לא בשמים היא? אמר רבי ירמיה שכבר נתנה תורה מהר סיני, אין אנו משגיחין בבית קול מסופר שם בגמרא: אשכחיה רבי נתן לאליהו א"ל מאי עביד

הלכה למעשה

קוב"ה בהחיא שעתא, א"ל קא חייך ואמר — נצחני בני-נצחני בני, וברכוהו לר' אליעזר, זה מלמד אותנו. לקבוע הלכה לא עוזר גדולתו וקדושתו של ארם ואפילו בת קול מן השמים לא עוזר. רק למוד התורה בסברה ישרה. כמו ר' יהושע שנצח את כולם בבית המדרש בסברה ישרה. כמו עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית וכמו שיהודה גר עמוני מותר לבא בקהל, ועוד, זהו שאמר הרמב"ם בהקדמתו למשנה.

...מה שעשה יהושע ופנחס — בעיון וסברה — (הראשונים אחרי משה שהתחילו להשתמש במידות ההיקש להוציא על פיהן ענפי הלכות ודינים וכן להחזיר את ההלכות שנשתכחו) תשש כחו של יהושע אחרי משה ונשתכחו ממנו שלש מאות הלכות ונולדו לו ז' מאות ספיקות (מסכת תמורה ט"ז) הוא, שעשה רבינא ורב אשי (אחרוני האמוראים). הרמב"ם: הרי מחכמת התורה הנתונה לנו שנוכל להוציא ממנה הפרושים בדרך מדרכי הסברות והאסמכתות, והראיות והרמזים המצואים במקרא. כל תורה שאין לה בית אב אינה תורה.

ירושלמי שבת, פי"ט ה"א

זהו מה שהבאתי לעיל בהתחלה, את דברי המהר"ל מפראג: ללמוד תורה שייך למי שלמד תורה ומכוון בהלכה לאמיתה.

... בחקותי תלכו ר"ל חוקי וכללי, התורה ר"ל שתהיו יגיעים בעיון החורה להשיג החוקים האלה והכללים שעל פיהם התורה נדרשת ולהוציא ע"י הכללים והחוקים האלה הלכות התורה, ותורה שבעל פה שזה לא יושג רק בעמל גדול וביגיעה.

"התורה והמצוה"

ברוך חי העולמים שנתן לי לב להבין את תורתו הקדושה וזכני שאוכל להוציא הלכה ברורה כדיני ניקור החלב ותפילתי לכורא עולמים שיתן לי אריכות ימים ובריאות טובה ושכל טוב, שאוכל לעסוק בתורה כל ימי חלדי מתוך שמחה ושאוזכה להוציא עוד ספרים שכתבתי ולראות נחת ביוצאי חלוצי בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות מתוך יראת שמים. אמן

הנכדים: פרומה, יצחק,

בני נחום אליעזר רב ושו"ב באפריקא הדרומית

רבקה,

חנתי אברהם שלום. בתי שולמית חנה. הנכדים: יוסף צבי, מיכל, יאיר-יהודה, תמר מאשה, בקשתי שאזכה לראות אצלם שאור התורה יאיר בבתיכם. אמן